

GMKA

GÜNEY MARMARA KALKINMA AJANSI
SOUTH MARMARA DEVELOPMENT AGENCY

TR 22 Güney Marmara Bölgesi

Bölgenin destek noktası
Bölgenin destek noktası

TARIM

ARASTIRMA

RAPORU

Bu rapor Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

1.	Giriş	14
2.	Materyal ve Yöntem	16
2.1.	Materyal	16
2.2.	Yöntem	16
2.2.1.	Çalıştaylar	17
2.2.2.	İnternet Anketi	18
2.2.3.	Alan (Anket) Çalışması	18
2.2.4.	Detaylı Mülakat (Görüşme) Tekniği	24
3.	Türkiye’de ve Dünyada Tarımın Gelişimi	26
3.1.	Dünyada Tarım Sektörü	26
3.2.	Türkiye’de Tarım Sektörü	29
4.	Bölgenin Özellikleri	33
4.1.	Bölgenin Ana Özellikleri	33
4.1.1.	Bölgenin Tanımı Ve Biyofiziksel Özellikleri	33
4.2.	Tarımsal Kaynaklar	37
4.2.1.	Çayır ve Mera Alanları	37
4.2.2.	Bölge Arazisinin Niteliklerine Göre Dağılımı	37
4.2.3.	Flora, Fauna ve Yöreye Özgü Tarımsal Çeşitler	37
4.2.4.	Su Kaynakları	38
4.2.5.	İnsan Kaynakları	39
4.2.6.	Fiziksel Sermaye Kaynakları	39
5.	BÖLGENİN MEVCUT TARIMSAL DURUMU	43
5.1.	Arazi Dağılımı	43
5.1.1.	Toprak Yapısına Göre	43
5.1.2.	Kullanım Biçimine Göre	43
5.1.3.	Arazinin Sulanabilme Durumuna Göre	44
5.2.	Bitkisel Üretim	44
5.2.1.	Tarla Bitkileri Üretimi	46
5.2.2.	Sebze Üretimi	87
5.2.3.	Meyve Üretimi	93
5.2.4.	Bitkisel Üretimde Verimlilik	102
5.2.5.	İyi Tarım Uygulamaları	102
5.2.6.	Organik Tarım Uygulamaları	102
5.2.7.	Örtü Altı Yetiştiriciliği	104
5.2.8.	Bitkisel Üretim Değerleri Ve Maliyetler	105
5.3.	Hayvan Varlığı	112
5.3.1.	Büyükbaş Hayvan Varlığı	113
5.3.2.	Küçükbaş Hayvan Varlığı	115
5.3.3.	Kümes Hayvanları Varlığı	116
5.3.4.	Arı Koloni Varlığı	118
5.3.5.	İlçelere Göre Hayvan Varlıkları	118
5.3.6.	İlçelere Göre Kümes Hayvanları Varlığı	120
5.3.7.	İlçelere Göre Arı Koloni Varlığı	121

içindekiler

5.3.8.	İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlıkları	122
5.4.	Hayvansal Üretim	123
5.4.1.	Süt Üretimi	124
5.4.2.	Kırmızı Et Üretimi	130
5.4.3.	Yumurta Üretimi	131
5.4.4.	Bal Üretimi	131
5.4.5.	Yün-Yapağı	132
5.4.6.	Su Ürünleri Üretimi	132
5.5.	Tarımsal Pazarlama Ve Pazarlama Sistemleri	133
5.5.1.	Buğday	133
5.5.2.	Ayçiçeği	134
5.5.3.	Yaş Meyve-Sebze	135
5.5.4.	Zeytin Ve Zeytinyağı	135
5.5.5.	Çeltik	137
5.6.	Tarımsal Yapı	137
5.6.1.	Arazi Büyüklükleri Ve İşletme Sayıları	138
5.6.2.	İşletme Tipleri	139
5.6.3.	İşletmelerin Ekonomik Büyüklükleri	139
5.6.4.	Arazi Kullanımı Ve Arazinin Parçalılık Durumu	140
5.6.5.	Sulama	141
5.7.	Tarıma Hizmet Sağlayan Kuruluşlar, Örgütlenme Ve Örgütler	142
5.7.1.	Kamu Kuruluşları	142
5.7.2.	Birlikler Ve Kooperatifler	142
5.7.3.	Üniversiteler	143
5.7.4.	Vakıflar	143
5.8.	Tarımın Bölge Ekonomisindeki Yeri Ve Katkısı	143
5.8.1.	Makroekonomik Göstergeler	143
5.8.2.	Gayrisafi Katma Değer Katkısı	144
5.8.3.	Üretim Ve Verim Katkısı	146
5.8.4.	Sanayi Sektörüne Katkısı	148
5.8.5.	Dış Ticarete Katkısı	149
6.	Bölge Çiftçilerinin Ve Tarımsal İşletmelerinin Yapısı	151
6.1.	Üreticilerin Demografik Özellikleri	151
6.2.	İşletmelerin Yapısal Özellikleri	155
6.3.	Bölgedeki Tarımsal İşletmelerin Etkinlikleri	157
7.	Bölge Tarımında Sorunlar Ve Kısıtlar	161
7.1.	Balıkesir Tarım Ve Hayvancılık Sorunları Ve Çözüm Yolları	161
7.1.1.	Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları	161
7.1.2.	Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları	168
7.1.3.	Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	171
7.2.	Çanakkale Tarım Ve Hayvancılık Sorunları Ve Çözüm Yolları	172
7.2.1.	Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları	172
7.2.2.	Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları	180
7.2.3.	Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	183

İÇİNDEKİLER

7.3.	Bölge Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları	184
7.3.1.	Sosyoekonomik Sorunlar	184
7.3.2.	Sektörel Sorunlar	184
7.3.3.	Pazarlamaya İlişkin Sorunlar	185
7.3.4.	Finansal Sorunlar	185
7.3.5.	İnsan Kaynaklarına İlişkin Sorunlar	185
7.3.6.	Altyapı Sorunları	186
7.3.7.	Tarımsal Örgütlerin Sorunları	186
7.3.1.	Yasal Sorunlar	186
7.3.2.	Tarım ve Tarım Ürünleri Politikalarına İlişkin Sorunlar	187
8.	Bölgenin Tarımsal Potansiyeli ve Beklenen Gelişmeler	187
8.1.	Potansiyelin Analizi Ve 2012-2016 Döneminde Beklenen Gelişmeler (Zaman Serisi Analizleri)	187
8.1.1.	Balıkesir İlindeki Bazı Önemli Tarımsal Ürünlerin Projeksiyonları	189
8.1.2.	Çanakkale İlindeki Bazı Önemli Tarımsal Ürünlerin Projeksiyonları	199
9.	TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Durum (Swot) Analizi	210
9.1.	Balıkesir İlinin Tarım Ve Hayvancılık Durum (Gzft) Analizi	210
9.1.1.	Balıkesir Tarımının Durumuyla(Gzft) İlgili Çalıştay Sonuçları	210
9.1.2.	Balıkesir Bek Analizi Sonuçları	215
9.1.3.	Balıkesir Tarımının Durumuyla (Gzft) İlgili Alan Çalışması Sonuçları	218
9.1.4.	Balıkesir Tarımının Durumuyla (Gzft) İlgili Mülakat Sonuçları	222
9.2.	Çanakkale İlinin Tarım Ve Hayvancılık Durum (Gzft) Analizi	223
9.2.1.	Çanakkale Tarımının Durumuyla (Gzft) İlgili Çalıştay Sonuçları	223
9.2.2.	Çanakkale Bek Analiz Sonuçları	226
9.2.3.	Çanakkale Tarımının Durumuyla (Gzft) İlgili Alan Çalışması Sonuçları	230
9.2.4.	Çanakkale Tarımının Durumuyla (Gzft) İlgili Mülakat Sonuçları	233
10.	Önerilen Stratejiler, Öncelikler ve Tedbirler	235
11.	Genel Değerlendirme	243
12.	Sonuç	257
	Ekler	258
	a. Çalıştay Katılım Listesi	258
	b. Çanakkale İli Projeksiyonlarına Ait Modeller	263
	c. Çanakkale İli Projeksiyonlarına Ait Modeller	272
	Kaynaklar	281

İÇİNDEKİLER

Tablolar Dizini

Tablo 2.1.	Araştırmada kullanılan yöntemler	16
Tablo 2.2.	Çalıştay Grupları	18
Tablo 2.3.	Balıkesir İlindeki İlçeler ve Grup Üyelikleri	20
Tablo 2.4.	Balıkesir İlçelerinin Grup Üyelikleri	21
Tablo 2.5.	Gruplara Göre Anket Dağılımı	21
Tablo 2.6.	Çanakkale İlindeki İlçeler ve Grup Üyelikleri	23
Tablo 2.7.	Grup Üyelikleri	24
Tablo 2.8.	Gruplara Göre Anket Dağılımı	24
Tablo 2.9.	Balıkesir İli mülakat verenlerin listesi*	25
Tablo 2.10.	Çanakkale İli mülakat verenlerin listesi*	26
Tablo 3.1.	Dünyada Üretilen Başlıca Tarım Ürünleri ve Değerleri	28
Tablo 3.2.	Dünyada İhraç Edilen Başlıca Tarımsal Ürünler	28
Tablo 3.3.	Dünyada İthal Edilen Başlıca Tarımsal Ürünler	29
Tablo 3.4.	Türkiye’de Üretilen Başlıca Tarım Ürünleri ve Değerleri	30
Tablo 3.5.	Türkiye’nin İhraç Ettiği Başlıca Tarımsal Ürünler	31
Tablo 3.6.	Türkiye’nin İthal Ettiği Başlıca Tarımsal Ürünler	32
Tablo 4.1.	TR22 Bölgesi İllerinin GSYİH’daki Sektör Dağılımları (%)	35
Tablo 4.2.	TR22 Bölgesi 2012 Yılı İllere Göre Tarım Alanları (Çayır-Mera Alanları Hariç) (da)	35
Tablo 4.3.	TR22 Bölgesinde 1970-2011 Yılları İklim Verileri	36
Tablo 4.4.	TR22 Bölgesinde Çayır Mer’a Alanları (ha)	37
Tablo 4.5.	TR22 Bölgesi TR22 Bölgesi Su Kaynakları Potansiyeli	38
Tablo 4.6.	TR22 Bölgesi İnsan Kaynakları (1.000 kişi)	39
Tablo 4.7.	TR22 Bölgesindeki Traktör Varlığı	39
Tablo 4.8.	TR22 Bölgesindeki Biçerdöver Varlığı	40
Tablo 4.9.	TR22 Bölgesindeki Diğer Alet ve Makine Varlığı (adet)	40
Tablo 5.1.	Toprak Kullanma Kabiliyetine Göre Sınıflandırma (ha)	43
Tablo 5.2.	TR22 Bölgesinin Arazi Dağılımı (ha)	44
Tablo 5.3.	TR22 Bölgesi Arazinin Sulanabilme Durumuna Göre Dağılımı (ha)	44
Tablo 5.4.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tarım Alanları (da) (2012)	45
Tablo 5.5.	Balıkesir ve Çanakkale illeri Tarla Bitkileri Ekim Alanları (da) (2012)	46
Tablo 5.6.	TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Ekim Alanları (da) (2012)	46
Tablo 5.7.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Ekim Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	47
Tablo 5.8.	Balıkesir ve Çanakkale illeri, TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (ton) (2012)	48
Tablo 5.9.	Balıkesir ve Çanakkale illerinin TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Üretim Miktarı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	48
Tablo 5.10.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Ekim Alanı (da) (2000-2012)	49
Tablo 5.11.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)	52
Tablo 5.12.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Verimleri (kg/da) (2000-2012)	55

Tablo 5.13.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Ekim Alanı (da) (2000-2012)	56
Tablo 5.14.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)	59
Tablo 5.15.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Verimleri (kg/da) (2000-2012)	62
Tablo 5.16.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Ekim Alanı (da) (2000-2012)	63
Tablo 5.17.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)	66
Tablo 5.18.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Verimleri (kg/da) (2000-2012)	68
Tablo 5.19.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Ekim Alanları (da) (2000-2012)	70
Tablo 5.20.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)	73
Tablo 5.21.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Verimleri(kg/da)(2000-2012)	75
Tablo 5.22.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Ekim Alanları (da) (2010-2012)	78
Tablo 5.23.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Üretimi (ton) (2010-2012)	78
Tablo 5.24.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Verimleri (kg/da) (2010-2012)	79
Tablo 5.25.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkileri Ekim Alanı (da) (2000-2012)	80
Tablo 5.26.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkiler Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)	83
Tablo 5.27.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkiler Verimleri (da/kg) (2000-2012)	85
Tablo 5.28.	Balıkesir ve Çanakkale illeri Sebze Ekim Alanları (da) (2012)	87
Tablo 5.29.	TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Ekim Alanları (da) (2012)	87
Tablo 5.30.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Ekim Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	88
Tablo 5.31.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Üretim Miktarı (ton) 2012	88
Tablo 5.32.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Üretim Miktarı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	88
Tablo 5.33.	TR22 Bölgesinde Önemli Sebzelerin Ekim Alanları (da) (2012)	89
Tablo 5.34.	TR22 Bölgesinde Önemli Sebzeler Üretim Miktarları (ton) (2012)	90
Tablo 5.35.	Balıkesir ili ilçeler bazında sebze ekim alanı (da) (2012)	91
Tablo 5.36.	Balıkesir ili ilçeler bazında sebze üretim miktarı (ton) (2012)	92
Tablo 5.37.	Çanakkale ili ilçeler bazında sebze ekim alanı (da) (2012)	92
Tablo 5.38.	Çanakkale ili ilçeler bazında sebze üretim miktarı (ton) (2012)	93
Tablo 5.39.	Balıkesir ve Çanakkale illeri Meyve Alanları (da) (2012)	93
Tablo 5.40.	TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Alanları (da) (2012)	94
Tablo 5.41.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	94
Tablo 5.42.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Üretim Miktarı (ton) (2012)	95
Tablo 5.43.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Üretim Miktarları Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)	95
Tablo 5.44.	Türkiye ve TR22 Bölgesinde Meyve Türleri Ekim Alanları (da) (2012)	96
Tablo 5.45.	Türkiye ve TR22 Bölgesi Meyve Türleri Üretim Miktarları (ton) (2012)	97
Tablo 5.46.	Türkiye ve TR22 Bölgesi Meyve Türleri Ağaç Verimleri (kg/da) (2012)	98
Tablo 5.47.	Balıkesir ili ilçeler itibarıyla Meyvelik Alanları (da) (2012)	100
Tablo 5.48.	Balıkesir ili ilçeler itibarıyla Meyvelik Üretim Miktarı (ton) (2012)	101
Tablo 5.49.	Çanakkale ili ilçeler itibarıyla Meyvelik Alanları (da) (2012)	101
Tablo 5.50.	Çanakkale ili ilçeler itibarıyla Meyvelik Üretim Miktarı (ton) (2012)	102
Tablo 5.51.	Balıkesir ve Çanakkale Organik Bitkisel Ürün Üretim Miktarı (ton, 2011)	103
Tablo 5.52.	Çanakkale Organik Hayvansal Ürün Üretimi (2011)	104
Tablo 5.53.	TR22 Bölgesi Örtü Altı Yetiştiriciliği	104
Tablo 5.54.	TR22 Bölgesi gruplara göre örtü altı yetiştiriciliği	105

Tablo 5.55.	Buğday Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar	105
Tablo 5.56.	Ayçiçeği Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar	106
Tablo 5.57.	Çeltik Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları	107
Tablo 5.58.	Silajlık Mısır Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları	108
Tablo 5.59.	Domates Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar	109
Tablo 5.60.	Biber (Kıpya) Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları	110
Tablo 5.61.	Şeftali Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları	110
Tablo 5.62.	Zeytin Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar	111
Tablo 5.63.	TR22 Bölgesi Hayvan Varlığı (2011)	112
Tablo 5.64.	Balıkesir İli Büyükbaş Hayvan Varlığı	113
Tablo 5.65.	Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Büyükbaş Hayvan Varlığı	114
Tablo 5.66.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Büyükbaş Hayvan Varlığı	114
Tablo 5.67.	Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı	115
Tablo 5.68.	Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı	115
Tablo 5.69.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı	116
Tablo 5.70.	Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı	116
Tablo 5.71.	Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı	117
Tablo 5.72.	TR22 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı	117
Tablo 5.73.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Arı Koloni Varlığı	118
Tablo 5.74.	Balıkesir İli İlçelere Göre Hayvan Varlığı (2011)	118
Tablo 5.75.	Çanakkale İli İlçelere Göre Hayvan Varlığı (2011)	119
Tablo 5.76.	Balıkesir İli Kümes Hayvan Varlığı (2011)	120
Tablo 5.77.	Çanakkale İli Kümes Hayvan Varlığı (2011)	120
Tablo 5.78.	Balıkesir İli İlçelere Göre Arı Kovanı Varlığı (Yıl:2011)	121
Tablo 5.79.	Çanakkale İli İlçelere Göre Arı Kovanı Varlığı (Yıl:2011)	122
Tablo 5.80.	Balıkesir İli İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlığı (2011)	122
Tablo 5.81.	Çanakkale İli İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlığı (2011)	123
Tablo 5.82.	TR22 Bölgesi Süt Üretimi (ton) (2011)	124
Tablo 5.83.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Büyükbaş)	125
Tablo 5.84.	Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)	125
Tablo 5.85.	Çanakkale İli 2002-2012 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)	126
Tablo 5.86.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)	126
Tablo 5.87.	Balıkesir İli İlçelere Göre Sağmal Sayısı (2011)	127
Tablo 5.88.	Çanakkale İli İlçelere Göre Sağmal Sayısı (2011)	128
Tablo 5.89.	Balıkesir İli İlçelere Göre Süt Üretimi (ton) (2011)	128
Tablo 5.90.	Çanakkale İli İlçelere Göre Süt Üretimi (ton) (2011)	129
Tablo 5.91.	TR22 Et Üretimi (Büyükbaş)	130
Tablo 5.92.	TR22 Et Üretimi (Küçükbaş)	130
Tablo 5.93.	TR22 Bölgesi 2002-2009 Yılları Arası Yumurta Üretimi	131
Tablo 5.94.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Bal Üretimi	131
Tablo 5.95.	TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Tiftik Üretimi	132
Tablo 5.96.	TR22 Bölgesi Su Ürünleri Üretimi (ton)	132
Tablo 5.97.	İşletme Büyüklük Gruplarına Göre İşletme Sayıları ve Arazi Miktarları	138
Tablo 5.98.	İşletme Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin Oransal Dağılımı (%)	139
Tablo 5.99.	TR22 Bölgesinde Bulunan Tarımsal İşletme Tipleri	139
Tablo 5.100.	TR22 Bölgesinde Bulunan Tarımsal İşletme Büyüklükleri	140

Tablo 5.101. TR22 Bölgesinde İşlenen Tarım Alanı	140
Tablo 5.102. 2012 Yılı İtibariyle Balıkesir ve Çanakkale İlindeki Sulanan Alanlar ve Sulama Biçimleri	141
Tablo 5.103. TR22 Bölgesinde faaliyet gösteren Birlik ve Kooperatifler (2012)	142
Tablo 5.104. TR22 Balıkesir, Çanakkale Bölgesinde Gayrisafi Katma Değer, 2008	144
Tablo 5.105. 2000-2012 Yıllarına Ait Nüfus Bilgileri	145
Tablo 5.106. İlçe, Belediye ve Köy Sayısı (2011)	146
Tablo 5.107. Tarım ve tarım dışı 15 yaş ve üzeri istihdam (bin kişi) (2012)	146
Tablo 5.108. Tarımsal Üretim Değerleri (bin TL)	147
Tablo 5.109. Balıkesir ve Çanakkale İllerinde Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi (adet)	148
Tablo 5.110. Ekonomik faaliyetlere göre ihracat, 2005-2011 (bin \$)	149
Tablo 5.111. Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat, 2005-2011 (bin \$)	150

Tablo 6.1 Anket yapılan illerde anket dağılımı	151
Tablo 6.2 Üreticilerin yaşları (yıl)	151
Tablo 6.3 Yaş gruplarına göre üreticilerinin dağılımı	152
Tablo 6.4 Üreticilerin öğrenim süreleri (yıl)	152
Tablo 6.5 Tarımsal deneyim (yıl)	153
Tablo 6.6 Aile büyüklüğü (kişi)	153
Tablo 6.7 Ailede tarımda çalışan kişi sayısı (kişi)	154
Tablo 6.8 Tarım dışı gelir durumu (%)	154
Tablo 6.9 Tarımsal kooperatifin faaliyetlerine aktif olarak katılma durumu (%)	155
Tablo 6.10. İşletmelerde hayvancılık yapma durumu (%)	155
Tablo 6.11. Çiftçi amaçları sıralaması	156
Tablo 6.12. Çiftçilerin yenilikleri benimseme davranışları (%)	157
Tablo 6.13 Etkinlik Analizinde Kullanılan Ürünler	157
Tablo 6.14 Ayçiçeği Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	158
Tablo 6.15 Biber Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	158
Tablo 6.16 Buğday Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	158
Tablo 6.17 Çeltik Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	159
Tablo 6.18 Domates Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	159
Tablo 6.19 Mısır Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	159
Tablo 6.20 Zeytin Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	160
Tablo 6.21 Et Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	160
Tablo 6.22 Süt Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları	160

Tablo 7.1. Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	162
Tablo 7.2. Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	162
Tablo 7.3. Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	163
Tablo 7.4. Tohum ve Fidancılık Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	164
Tablo 7.5. Zeytin ve Zeytinyağı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	165
Tablo 7.6. Kanatlı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	166
Tablo 7.7. Süt ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	167
Tablo 7.8. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunları	168
Tablo 7.9. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunlarına Çözüm Önerileri	169
Tablo 7.10. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunlarını Çözebilecek Kurumlar	169
Tablo 7.11 Üreticiler Tarafından Yapılan Öneriler	170

Tablo 7.12 Üreticilere Göre Tarımsal Geliri Artırmanın En Kolay Yolu	170
Tablo 7.13 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	171
Tablo 7.14 Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	173
Tablo 7.15 Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	174
Tablo 7.16 Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	175
Tablo 7.17 Organik Tarım Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	176
Tablo 7.18 Yaş Meyve ve Sebze Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	177
Tablo 7.19 Su Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	178
Tablo 7.20 Et ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri	179
Tablo 7.21 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunları	180
Tablo 7.22 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunlarına Çözüm Önerileri	181
Tablo 7.23 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunlarını Çözebilecek Kurumlar	181
Tablo 7.24 Üreticiler Tarafından Yapılan Öneriler	182
Tablo 7.25 Üreticilere Göre Tarımsal Geliri Artırmanın En Kolay Yolu	182
Tablo 7.26 Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	183

Tablo 8.1 Balıkesir İlinin Tarımsal Potansiyeli ve Gelişme İmkânları	187
Tablo 8.2. Balıkesir İlinin Tarımsal Potansiyeli ve Gelişme İmkânları	188
Tablo 8.3. Balıkesir ilindeki önemli tarla ürünlerinin ekim alanı ve tahminleri (da)	189
Tablo 8.4. Balıkesir ilindeki önemli sebze, meyve ekim alanı ve tahminleri (da)	193
Tablo 8.5. Çanakkale ilindeki Önemli Tarla Ürünlerinin Ekim Alanı ve Tahminleri (da)	199
Tablo 8.6. Çanakkale ilindeki Önemli Sebze, Meyve Ekim Alanı ve Tahminleri	203

Tablo 9.1. Balıkesir İlinin Tarımsal Açıdan Güçlü ve Zayıf Yönleri	211
Tablo 9.2. Balıkesir İlinin Tarımsal Açıdan Tehditleri	213
Tablo 9.3. Balıkesir İlinin Tarımsal Açıdan Fırsatlar	214
Tablo 9.4. Balıkesir Tarımının Güçlü Yanlarının BEK Analizi Sonuçları	215
Tablo 9.5. Balıkesir Tarımının Zayıf Yanlarının BEK Analizi Sonuçları	216
Tablo 9.6. Balıkesir Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları	217
Tablo 9.7. Balıkesir Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları	218
Tablo 9.8. Balıkesir Tarımının Güçlü ve Zayıf Yönleri	219
Tablo 9.9. Balıkesir Tarımının Fırsatları ve Tehditleri	220
Tablo 9.10. Çalıştay GZFT Sonuçlarına Çiftçilerin Katılım Düzeyi	221
Tablo 9.11. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Güçlü ve Zayıf Yönleri	223
Tablo 9.12. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Tehditleri	225
Tablo 9.13. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Fırsatları	226
Tablo 9.14. Çanakkale Tarımının Güçlü Yanlarının BEK Analizi Sonuçları	227
Tablo 9.15. Çanakkale Tarımının Zayıf Yanlarının BEK Analizi Sonuçları	228
Tablo 9.16. Çanakkale Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları	229
Tablo 9.17. Çanakkale Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları	230
Tablo 9.18. Çanakkale Tarımının Güçlü ve Zayıf Yönleri	231
Tablo 9.19. Çanakkale Tarımının Fırsatları ve Tehditleri	232
Tablo 9.20. Çalıştay GZFT Sonuçlarına Çiftçilerin Katılım Düzeyi	233

Tablo 11.1 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları	246
Tablo 11.2 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Anket Sonuçları	247

Tablo 11.3	Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	247
Tablo 11.4	Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları	249
Tablo 11.5	Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları	250
Tablo 11.6	Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları	250
Tablo 11.7	Balıkesir İlinin Güçlü Yönleri	252
Tablo 11.8	Balıkesir İlinin Zayıf Yönleri	253
Tablo 11.9	Balıkesir Tarımını Bekleyen Fırsatlar	253
Tablo 11.10	Balıkesir Tarımını Bekleyen Tehditler	254
Tablo 11.11	Çanakkale İlinin Güçlü Yönleri	254
Tablo 11.12	Çanakkale İlinin Zayıf Yönleri	255
Tablo 11.13	Çanakkale Tarımını Bekleyen Fırsatlar	256
Tablo 11.14	Çanakkale Tarımını Bekleyen Tehditler	256

Şekil Dizini

Şekil 5.1.	Buğday Pazarlama Kanalları (GTHB, 2007c)	134
Şekil 5.2.	Ayçiçeği Pazarlama Kanalları (GTHB, 2007a)	134
Şekil 5.3.	Yaş Meyve-Sebze Pazarlama Kanalları (Anonim, 2007)	135
Şekil 5.4.	Zeytin ve Zeytin Yağı Pazarlama Kanalları	136
Şekil 5.5.	Çeltik Pazarlama Kanalları nalları	137
Şekil 7.1	Balıkesir Çalıştay Grupları	161
Şekil 7.2	Çanakkale Çalıştay Grupları	173

Grafikler Dizini

Grafik 2.1.	Balıkesir iki boyutlu MDS sonucu	19
Grafik 2.2.	Balıkesir üç boyutlu MDS sonucu	20
Grafik 2.3.	Çanakkale iki boyutlu MDS sonucu	22
Grafik 2.4.	Çanakkale üç boyutlu MDS sonucu	23
Grafik 3.1.	Yıllara Göre Dünya Tarımsal Brüt Üretim Değerleri (1990-2010)	27
Grafik 3.2.	Türkiye'nin Yıllara Göre Tarımsal Brüt Üretim Değerleri (1990-2010)	30
Grafik 5.1.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tarım Alanlarının Oransal Dağılımı (%) (2012)	43
Grafik 5.2.	Balıkesir ve Çanakkale İlleri tarla bitkileri ekim alanlarının TR22 Bölgesine dağılımı (%) (2012)	47
Grafik 5.3.	Balıkesir 2000-2012 Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	50
Grafik 5.4.	Çanakkale 2000-2012 Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	51
Grafik 5.5.	TR22 Bölgesinin 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	51
Grafik 5.6.	Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	53
Grafik 5.7	Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamalarının Dağılımı (%)	54
Grafik 5.8	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamalarının Dağılımı (%)	54

Grafik 5.9.	Balıkesir, Çanakkale İlleri, TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Verim Ortalamaları (kg/da)	56
Grafik 5.10.	Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	58
Grafik 5.11.	Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	58
Grafik 5.12.	TR22 Bölgesinin 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	59
Grafik 5.13.	Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	61
Grafik 5.14.	Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	61
Grafik 5.15.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	61
Grafik 5.16.	Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Verim Ortalaması (kg/da) (2000-2012)	63
Grafik 5.17.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)	65
Grafik 5.18.	Çanakkale 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)	65
Grafik 5.19.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)	65
Grafik 5.20.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalamaları (ton)	67
Grafik 5.21.	Çanakkale 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalamaları (%)	67
Grafik 5.22.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalaması (%)	68
Grafik 5.23.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Yağlı Tohumlar Verim Ortalamaları (kg/da)	69
Grafik 5.24.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	71
Grafik 5.25.	Çanakkale Endüstriyel Bitkiler 2000-2012 Yılları Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	72
Grafik 5.26.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	72
Grafik 5.27.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	74
Grafik 5.28.	Çanakkale 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	74
Grafik 5.29.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	75
Grafik 5.30.	TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Verim Ortalamaları (kg/da)	77
Grafik 5.31.	TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Yem Bitkileri Verim Ortalamaları (kg/da)	79
Grafik 5.32.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	81
Grafik 5.33.	Çanakkale 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	82
Grafik 5.34.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	82
Grafik 5.35.	Balıkesir 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	84

Grafik 5.36.	Çanakkale 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	84
Grafik 5.37.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)	85
Grafik 5.38.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Yumru Bitkiler Verim Ortalamaları (da/kg)	86
Grafik 5.39.	TR22 Bölgesi Sebze Ekim Alanlarının Ürünlere Dağılımı (%) (2012)	91
Grafik 5.40.	TR22 Bölgesi Meyve Alanlarının Ürünlere Dağılımı (%) (2012)	99
Grafik 5.41.	TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Meyve Ağaç Verim Ortalamaları (%)	99

Grafik 8.1	Balıkesir İli Buğday Ekim Alanı Tahmini	190
Grafik 8.2	Balıkesir İli Ayçiçeği Ekim Alanı Tahmini	190
Grafik 8.3	Balıkesir ili dane mısır ekim alanı tahmini	191
Grafik 8.4	Balıkesir İli Çelik Ekim Alanı Tahmini	191
Grafik 8.5	Balıkesir İli Pamuk Ekim Alanı Tahmini	192
Grafik 8.6	Balıkesir ili şeker pancarı ekim alanı tahmini	192
Grafik 8.7	Balıkesir ili kuru fasulye ekim alanı tahmini	194
Grafik 8.8	Balıkesir ili kuru soğan ekim alanı tahmini	194
Grafik 8.9	Balıkesir ili salçalık biber ekim alanı tahmini	195
Grafik 8.10	Balıkesir ili domates ekim alanı tahmini	195
Grafik 8.11	Balıkesir ili karpuz ekim alanı tahmini	196
Grafik 8.12.	Balıkesir ili kavun ekim alanı tahmini	196
Grafik 8.13.	Balıkesir İli Şeftali Ekim Alanı Tahmini	197
Grafik 8.14.	Balıkesir İli Zeytin Ekim Alanı Tahmini	197
Grafik 8.15.	Ürünler İtibariyle Balıkesir İli Ekim Alanları Projeksiyonu	198
Grafik 8.16.	Ürünler İtibariyle Balıkesir İli Ekim Alanları Projeksiyonu (Devamı)	198
Grafik 8.17.	Çanakkale İli Buğday Ekim Alanı Tahmini	200
Grafik 8.18.	Çanakkale İli Ayçiçeği Ekim Alanı Tahmini	200
Grafik 8.19.	Çanakkale İli Dane Mısır Ekim Alanı Tahmini	201
Grafik 8.20.	Çanakkale İli Pamuk Ekim Alanı Tahmini	201
Grafik 8.21.	Çanakkale İli Çelik Ekim Alanı Tahmini	202
Grafik 8.22.	Çanakkale İli Şeker Pancarı Ekim Alanı Tahmini	202
Grafik 8.23.	Çanakkale İli Kuru Fasulye Ekim Alanı Tahmini	204
Grafik 8.24.	Çanakkale İli Kuru Soğan Ekim Alanı Tahmini	204
Grafik 8.25.	Çanakkale İli Salçalık Biber Ekim Alanı Tahmini	205
Grafik 8.26.	Çanakkale İli Domates Ekim Alanı Tahmini	205
Grafik 8.27.	Çanakkale İli Karpuz Ekim Alanı Tahmini	206
Grafik 8.28.	Çanakkale İli Kavun Ekim Alanı Tahmini	206
Grafik 8.29.	Çanakkale İli Şeftali Ekim Alanı Tahmini	207
Grafik 8.30.	Çanakkale İli Zeytin Ekim Alanı Tahmini	207
Grafik 8.31.	Çanakkale İlindeki Önemli Tarla Ürünlerinin Ekim Alanı ve Projeksiyonları	208
Grafik 8.32.	Çanakkale İlindeki Önemli Sebze, Meyve Ekim Alanı ve Projeksiyonu	209

Grafik 9.1	Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Güçlü ve Zayıf Yönleri	212
Grafik 9.2.	Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Tehditler	213
Grafik 9.3.	Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Fırsatlar	214
Grafik 9.4.	Çanakkale İlinin Tarımsal Açından Güçlü ve Zayıf Yönleri	224

Grafik 9.5.	Çanakkale İlinin Tarımsal Açından Tehditleri	225
Grafik 9.6.	Çanakkale İlinin Tarımsal Açından Fırsatları	226

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
BEK	: Bulanık Eşli Karşılaştırma
Bkz.	: İlgili Bölüme Bakınız.
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CRSTE	: Ölçeğe sabit getiriye göre teknik etkinlik
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
FAO	: Uluslararası Gıda Tarım Örgütü
GMKA	: Güney Marmara Kalkınma Ajansı
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GZFT	: Güçlü, Zayıf, Fırsat, Tehdit
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MDS	: Çok Boyutlu Ölçekleme (Multi Dimensional Scaling)
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
SCALE	: Ölçek etkinliği (CRSTE / VRSTE)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TEAE	: Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TL	: Türk Lirası
VRSTE	: Ölçeğe değişken getiriye göre teknik etkinlik

Bölgenin destek noktası

1 GİRİŞ

Konunun Önemi

İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için karşılanması gereken temel ihtiyaçlarından olan beslenme, giyinme ve barınma gereksinimi devam ettikçe, önemini yitirmeyecek olan tarımı çok farklı ifadelerle tanımlamak mümkün ise de temel olarak, toprağı ve genetik materyali kullanarak, bitkisel ve hayvansal ürünler üretilmesidir. Daha geniş bir ifadeyle, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, üretilen ürünlerin kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafazası, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanmasına tarım denir. Tarım, çiftçiler açısından ekonomik bir faaliyet ve iş alanı olarak görülürken, farklı üreticilerin aynı materyali kullanarak farklı ürünler elde edebilmesi, yani özneliğı yönüyle sanat, teknik ve teknolojinin kullanılabilmesi ve uygulamaların denenebilmesi ve gözlenebilmesi açısından da tarım bir bilimdir.

Tarımı piyasadaki karar birimlerinin bakış açılarıyla değerlendirecek olursak, tüketiciler için tarımın önemi tartışılmaz. Tarım, bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri ve bunun ötesinde dengeli beslenmeleri için alternatifsizdir. İnsan yaşamında gerekli olan protein, yağ ve karbonhidratı sağlayan gıdaların tamamına yakını tarımsal üretimlerden sağlanmaktadır. Giyim açısından değerlendirildiğinde, gelişen teknolojiyle birlikte birçok giyim eşyası doğal olmayan sentetik maddelerden yapılmakta ve farklı özelliklerinden dolayı tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Tüketici tercihlerindeki sentetik eğilimine rağmen pamuk ve ketenli doğal kumaşların tüketim oranı tüm talebin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (DPT, 2001).

Devlet açısından bakıldığında bir yandan toplumun beslenmesindeki katkısı, diğer yandan üretime, istihdama, dış ticarete, sanayiye ve milli gelire katkılarıyla da ülke ekonomisi için önemli bir sektördür (Cankurt, 2002). 2011 verilerine göre üretilen tüm ürünlerin parasal karşılığı olarak bilinen GSMH'nın %8 gibi küçük bir bölümü tarımdan sağlanıyor olsa da istihdamdaki payı ve entegre sektörlerin üretimleriyle bu değer oldukça yükselmektedir (TUİK, 2011a). Bu nedenlerle tarım her ülke için stratejik ve yadsınamaz bir konuma haizdir.

Son olarak üreticiler cephesinden konu ele alınırsa, en temelde ülke nüfusunun yaklaşık %25'i geçimini tarımdan sağlamaktadır. Yine 5,2 milyon kişi ile ülke istihdamının yaklaşık %25'i tarımdan sağlanmaktadır. Bu orana kabaca tarıma dayalı sanayi ve ulaştırma sektörlerinin de eklendiğini düşünürsek bu oranın katlanacağı açıktır.

Önemli ve vazgeçilmez olan tarım sektörü, coğrafi bölgelere göre oldukça farklılık göstermektedir. Bu farklılık iklim, rakım ve toprak yapısı gibi doğal çevre faktörlerinden kaynaklanabileceği gibi, sosyo-demografik ve kültürel faktörlerin yanında bölgeler arası gelişmişlik farklarından da kaynaklanabilir.

On yıllardır, Türkiye'de bölgeler arası gelişmişlik farklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgesel ve yerel kalkınmanın hızlandırılması ve sürdürülebilir dengeli bir gelişmenin sağlanması için çeşitli politikalar uygulanmış ve stratejiler denenmiştir. Bunların başında, çeşitli büyüklükteki bölgeleri hedef alan bölge planları yer almaktadır. Bölge planları, kalkınma planlarının hedef ve stratejileri çerçevesinde bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması, plansız kentleşme nedeniyle oluşan sorunların çözüme ulaştırılması amacıyla bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik olarak merkezde hazırlanmaktaydı (TKB, 2005).

Diğer yandan sektörel planlama Türkiye'de, ulusal bazda hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) kapsamında yapılmaktaydı ve bu çerçevede günümüze kadar yapılan tarımsal planlamalar merkezi planlama şeklinde olmuştur. Tarım da diğer sektörlerde olduğu gibi ulusal planlama ile yönlendirilmekteydi (GTHB, 2007a). Ancak, çoğu zaman kalkınmada öncelikli yöreleri hedef alan destek uygulamaları, organize sanayi bölgeleri politikası, yatırımlarda devlet yardımları ve kırsal kalkınma projeleri ile birlikte yürürlüğe konulan bölge planları, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında ve hedeflenen gelişme düzeyini ve ortamını oluşturmada beklenen etkiyi doğuramamıştır (TKB, 2005). Kaynak sorunu ve bölgesel gelişme alanındaki kurumsal yapının yetersizliği gibi nedenlerden dolayı bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgeler arası dengeli büyüme ve gelişmenin sağlanmasında istenen seviyeye ulaşılamamıştır.

Yerel ve bölgesel gelişmeyi hızlandırmaya odaklı kalkınma birimleri konumundaki oluşumlar ihtiyaç haline gelmiştir. Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak Kalkınma Ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenlemek üzere, Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 25.01.2006 tarih ve 5449 no ile kabul edilerek, 08.02.2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Balıkesir ve Çanakkale illerinin kalkınması ve yukarıda sayılan faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla TR22 Bölgesinde, Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA) kurulmuştur. GMKA Balıkesir ve Çanakkale'yi kapsayan TR22 Bölgesinde, kalkınmada öncelikli alanları ve enstrümanları belirleyecek ve karar vericilerin kullanımlarına sunacaktır.

Özetle, bir sistemin gelişmesi ve kalkınması özellikle de sosyolojik alanlarda sistemi oluşturan unsurların kalkınması ve gelişmesine bağlıdır. Aynen öyle de ulusal kalkınmanın sağlanması için bölgesel; bölgesel kalkınmanın sağlanması için de il bazında kalkınmayı gerçekleştirmek tahminlerin üzerinde bir öneme sahiptir.

Çalışmanın Önemi

Kalkınmanın ve gelişmenin sağlanması için yapılması gerekenlerin başındaki ilk aşama, genellikle durum tespiti aşamasıdır. Farklı bir ifadeyle, "durumumuz nedir? Hangi özelliklerimiz güçlü, hangilerinin ise geliştirilmesi gerekmektedir? Gelişmeler neleri fırsat haline getirirken, neler ise gelişmeyi tehdit eder? Yapısal özellikler ve potansiyeller nedir? Sorunlar nelerdir ve nereden kaynaklanmaktadır?" gibi sorulara cevap aranması ile kalkınma projelerinin ön çalışmaları başlamaktadır. Varmak istenilen noktaya ulaşılabilmek için bulunulan noktanın bilinmesi önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ile Balıkesir ve Çanakkale illerinin içinde bulunduğu TR22 Bölgesinin kalkınmasının, gelişiminin gerçekleştirilebilmesi için yapılacakların belirlenmesinde bir ön çalışma niteliğindedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın TR22 Bölgesinin kalkınma ve gelişim stratejilerinin oluşturulmasında önemli bir rolü olacağı açıktır.

Buradan hareketle araştırmanın amacı, söz konusu iller için büyük öneme sahip olan tarım sektöründe mevcut durumun ne olduğu, sorunların neler olduğu ve çözüm yollarının neler olabileceği konusunda ipuçları elde edilmesidir.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışma 2012 yılında Balıkesir ve Çanakkale illerinde yürütülmüştür. Durum tespitine yönelik açıklayıcı bir araştırmadır. Bu çalışmanın kurgulanmasında özellikle sorunların belirlenmesinde, bizzat sorunu yaşayan paydaşların düşüncelerinin alınması, bakış açılarının yakalanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda çalışma üç temel aşamada gerçekleştirilmiş ve sonuçlar rapor halinde GMKA'ya sunulmuştur. Aşamaların ilki tarımla ilgili kamu kurumları, özel sektör, tarımsal örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) bir araya getirilerek ilin mevcut durumunun, öncelikli sorunlarının ve çözüm yollarının tartışıldığı çalıştaylardır. Çalıştaylardan elde edilen veriler ile ikinci aşamada, bölgedeki uygulanan alan çalışmasının temellerini oluşturmuştur. Çalıştaylardan elde edilen veriler çiftçi anketlerinin hazırlanmasında kullanılmıştır. Gelinecek aşamada elde edilen verilerin analizleriyle biriktirilen bilginin sınanması, eksikliklerinin giderilmesi, bulgulardaki aydınlanmamış yönlerin tartışılması amacıyla, sektör temsilcileri, konunun uzmanlarıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Detaylar bu bölümün devamındaki Materyal ve Yöntem bölümünde verilmiştir.

2 MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Raporunun hazırlanması amacıyla gerçekleştirilmiş olan araştırma çalışmasının ana materyalini üç farklı amaca yönelik farklı yöntemler kullanılarak elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırma üç temel aşamadan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla;

1. Tarımın sorunlarının ve çözüm önerilerinin tartışıldığı özel sektör, kamu ve sivil toplum kuruluşları (STK), tarımsal kooperatifler, birlikler ve tarımsal üreticilerden oluşan paydaş gruplarıyla Balıkesir ve Çanakkale illerinde ayrı ayrı gerçekleştirilmiş olan **çalıştaylardır**.
2. Söz konusu illerde tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerle yapılmış olan yüz yüze anketlerden oluşan **alan çalışmasıdır**.
3. Son aşama ise, çalışmaya katılmayan ancak elde edilen bulguların tartışılabileceği düzeyde konunun hakimi olan paydaşlarla yapılan **detaylı mülakatlar**dır.

Bunun yanında illere ait tarımsal yapının ortaya konulması amacıyla olmak üzere bazı tarımsal istatistikler de kullanılmıştır. İkincil veriler şeklinde nitelendirilebilecek bu istatistikler, Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), Balıkesir Valiliği, Çanakkale Valiliği, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Çevre ve Orman İl Müdürlükleri, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Devlet Su İşleri (DSİ) 25. Bölge Müdürlüğü, Balıkesir Ziraat Odası, Çanakkale Ziraat Odası, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE), Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), Uluslararası Zeytinyağı Konseyi, vb. kurumlar tarafından tutulan kayıtlardan elde edilmiştir. Ek olarak, konuyla veya TR22 Bölgesinde yapılmış ve yayımlanmış olan bilimsel çalışmalardan da faydalanılmıştır.

2.2. Yöntem

Araştırma kapsamındaki yöntemler, verilerin elde edilmesinde kullanılan yöntemler ve elde edilen verilerin analiz edilmesinde kullanılan yöntemler olmak üzere iki grupta açıklanabilir.

İlk aşamada konuyla ilgili yayımlanmış olan önceki makale, bildiri vb. bilimsel yayınlar literatür taraması yöntemiyle ve raporda kullanılmış olan ikincil veriler ise derlenme yöntemiyle elde edilmiştir. Veriler derlenirken TR22 Bölgesini oluşturan Balıkesir ve Çanakkale illeri için ayrı veri setleri ve ayrı derlemeler yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan yöntemler özet halde tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur. Devamında da çalışmada kullanılan önemli analizlerle ilgili daha detaylı bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.1. Araştırmada kullanılan yöntemler

YÖNTEM	AMAÇ
Çalıştay	İllerde tarımsal kurum, sanayi, örgüt ve organizasyonlarla bir araya gelerek öncelikli konuları ve sorunları belirlemek
İnternet Anketi	Paydaşların çalıştaylara gelmeden önce, grupların oluşturulabilmesi ve ön analizleri yapabilmek için gerekli bilgileri elde etme

YÖNTEM	AMAÇ
Anket	Çiftçilerin tarımsal konulardaki düşüncelerini öğrenmek ve sorunlarını belirlemek
Mülakat	Konunun uzmanlarıyla, gerçekleştirilen çalıştay ve çiftçi anketlerinden elde edilen bulguları değerlendirmek ve il tarımıyla ilgili fikirlerini almak
Güvenirlilik Analizi	Analizlerde kullanılacak verilerin güvenirliklerinin belirlenmesi
Bulanık Eşli Karşılaştırma (Fuzzy Pair Wise)	İnternet üzerinden alınan tarımsal sorunların sıralanması ve ağırlıklarının belirlenmesi
Çok Boyutlu Ölçekleme (Multi Dimensional Scaling) Analizi	İl içindeki ilçelerin gruplandırılması
Kümeleme (Cluster) Analizi	İl içindeki ilçelerin gruplandırılması
Durum Analizi (GZFT/SWOT)	İllerdeki tarım sektörünün güçlü, zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerinin belirlenmesi
Veri Zarflama Analizi (DEA)	Çiftçi anketleri sonucunda elde edilen işletmelere ait üretim etkinliği verilerinin belirlenmesi
Zaman Serisi Analizleri (ARIMA)	İkincil kaynaklardan elde edilen önemli ürünlerin gelecek yıllardaki ekim alanı projeksiyonlarının yapılması

2.2.1. Çalıştaylar

Çalıştay, önceden belirlenmiş bir konu üzerinde, konuyla ilgili bir grubun birlikte fikir üretme, üretilen fikirleri müzakere etme ve raporlama aşamalarını içeren bir grup araştırma yöntemidir. Çalıştaylar genellikle belirli konuda sorunların tespiti ve çözüm yollarının sıralanması amacıyla kullanılırken, ortak olarak düşünülüp fikirler geliştirilebilecek olan her konu için de uygulanabilecek bir yöntemdir.

Bu araştırmada paydaşlardan konuyla ilgili bilgileri almak amacıyla her iki ilde de düzenlenmiştir. TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Raporu'nun hazırlanması amacıyla yürütülen araştırmanın ilk aşaması olan çalıştaylar, TR22 Bölgesini oluşturan Çanakkale ve Balıkesir illerinde, sırasıyla 14 ve 16 Nisan 2012 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştayların uygulanmasından beklenen amaç, tarım sektörü paydaşlarının paydaşlarının katılımıyla sorunların ortaya koyulması, tartışılması, önceliklerinin belirlenmesi ve sıralanması, söz konusu sorunlara ilişkin çözüm yollarının dile getirilmesi ve müzakere edilmesi, çözümde etkin olabilecek aktör ve paydaşların ortaya konması ve bunların her birinin yazılı hale getirilmesi yani raporlanmasıdır. Ancak çalıştaylar çalışmanın üç önemli aşamasından sadece ilkinin oluşturmaktadır. Diğer yandan çalışmaya bütüncül bakıldığında ise, çalıştaylardan elde edilen çıktılar diğer aşamaların çatısını meydana getirmiştir. Özellikle çalışmanın ikinci aşaması olan çiftçilerle yapılan alan çalışması anketlerinin hazırlanmasında bu verilerden yararlanılmıştır.

Çalıştaylarda bir il için hem hayvansal üretime hem de bitkisel üretime ait sorunlar ve çözüm yolları tartışılmıştır. Çalıştayların katılımının yüksek tutulup, mümkün olduğunca çok konu ve sorun üzerinde müzakerelerde bulunulması planlanmıştır. İmkânlar dâhilinde gözden kaçırılan değinilmeyen herhangi bir sorunun kalmaması ve her sorunun dile getirilerek tartışılması amaçlanmıştır. Bu nedenle, katılım yüksek tutularak konulara göre çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma grupları belirlenirken, katılımcıların uzmanlık alanları ve illerin hususi yapıları da göz önüne alınmıştır. Tablo 2.2.'de görüldüğü üzere 13 farklı çalıştay grubu açılacağı öngörülmüştür. Ancak Balıkesir'de Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Tohum ve Fidancılık, Zeytin ve Zeytinyağı, Kanatlı, Süt ve Süt Ürünleri gruplarıyla, Çanakkale'de Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Organik Tarım, Zeytin ve Zeytinyağı, Yaş Meyve ve Sebze, Su Ürünleri, Et ve Süt Ürünleri grupları oluşturularak çalıştaylar gerçekleştirilmiştir (Tablo 2.2).

Tablo 2.2. Çalıştay Grupları

• Bitkisel Üretim	• Su Ürünleri
• Hayvansal Üretim	• Zeytin-Zeytinyağı
• Yaş Meyve Sebze İşleme	• Tarımsal Örgütler
• Et ve Et Ürünleri	• Fide ve Tohumculuk
• Süt ve Süt Ürünleri	• Kırsal Turizm
• Kanatlı	• Organik Tarım
• Un Yem	

2.2.2. İnternet Anketi

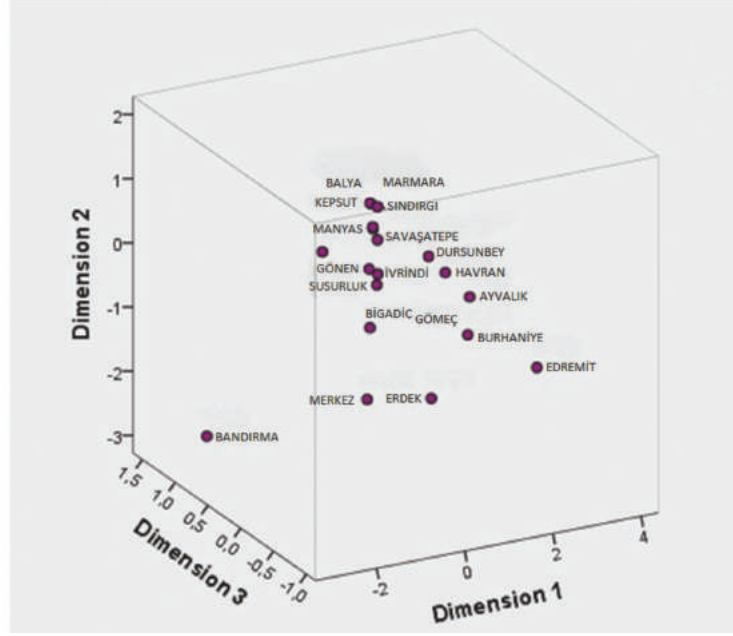
Çalıştay uygulamasının öncesinde, sorunların ve mevcut durumun tespitine yönelik GZFT Analizi (SWOT Analysis) kapsamında Balıkesir ve Çanakkale illeri için iki ayrı internet anketi dizayn edilmiştir. Çalıştaylar öncesinde davetliler ve diğer paydaşlara, internette hazırlanan anketlere ait linkler gönderilerek, bu anketleri doldurmaları istenmiştir. Böylece, çalıştaylar öncesinde hem bir ön bilgi elde edilmiş, hem de BEK analizi için öncelikli sorunlar belirlenmiştir. Diğer yandan çalıştayda gerçekleştirilecek olan grup çalışmalarının da başlıkları hakkında bir malumat edinilmiştir. Buradaki temel amaç çalıştayların iş yükünü hafifletmektir. Çalıştaylarda grup çalışmaları öncesinde illerin GZFT analizleri katılımcılara sunulmuştur.

Çalıştayların öncesinde yapılan GZFT Analizi yönteminin sıralama ve öncelik belirleme konusundaki eksikliğini giderilmesi amacıyla Bulanık Eşli Karşılaştırma (BEK: Fuzzy Pair Wise) yönteminden yararlanılmıştır. BEK için GZFT analizinden elde edilen güçlü yönler, fırsatlar ve tehditlerin en yüksek katılıma sahip dört özelliği alınmıştır. Paydaşlara sunulan güçlü yönlere ait yargılara en düşük katılım düzeyinde olanların ise il için zayıf yönleri temsil ettiği kabul edilmiştir. Bunun için paydaşlara grup çalışmaları öncesinde BEK anketleri verilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. BEK anketlerine ait veriler dijital ortama aktarılarak analiz edilmiş ve ağırlıklar hesaplanmıştır. BEK yöntemiyle, internet anketi aracılığıyla sıraladıkları yargıların karşılaştırmalı ağırlıkları iller bazında hesaplanmıştır.

2.2.3. Alan (Anket) Çalışması

2012 yılı ilgili GTHB İl Müdürlüğünden alınan verilere göre, TR22 Bölgesinde toplam 96.226 (Balıkesir’de 45.509, Çanakkale’de 50.720) tarımsal işletme vardır. Bu rakamlara göre %95 güven aralığı ve %5 hata payı dahilinde örnek hacmi 383 olarak hesaplanmıştır. Hedef anket sayısının yaklaşık %5’i kadar fazladan anket yapılmıştır. Hatalı, eksik veya yetersiz anket formları değerlendirmeye alınmayarak elenmiştir. Sonuç olarak Balıkesir ve Çanakkale’de toplam 402 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Anket uygulamasından önce illere ait ilçeler tarımsal özellikleri açısından benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmıştır. Gruplandırmalarda MDS (Çok Boyutlu Ölçekleme) ve Kümeleme analizlerinden yararlanılmıştır.

(Stress = 0.00944 RSQ = 0.99981)

Grafik 2.2. Balıkesir üç boyutlu MDS sonucu

Üç boyutlu konumlandırmaya göre yine iki boyutluda olduğu gibi Bandırma, Edremit, Merkez ve Balya ilçelerinin farklılıkları görülmektedir. Balya ilçesine benzerlik yönünden Dursunbey, Savaştepe ve İvrindi ilçeleri benzerlik göstermekte oldukları belirlenmiştir.

İlçelere ait tarımsal veriler kullanılarak yapılan Kümeleme ve MDS analizi sonuçları birbirini doğrulamıştır. Birbirinden bağımsız olarak yapılan her iki analiz sonucuna göre Balıkesir ilinin 4 farklı ilçe grubundan oluştuğu belirlenmiştir. Bu ilçe gruplarından her birinin araştırma kapsamına alınması ilin doğru bir şekilde temsil edilmesini ve daha sağlam bir örnekleme yapılmasını sağlamıştır (Tablo 2.3).

Tablo 2.3. Balıkesir ilindeki ilçeler ve Grup Üyelikleri

İlçe No	İlçeler	Kümeler
1	Ayvalık	1
5	Burhaniye	1
7	Edremit	1
9	Gömeç	1
11	Havran	1
3	Bandırma	2
8	Erdek	2
10	Gönen	2
14	Manyas	2

İlçe No	İlçeler	Kümeler
15	Marmara	2
13	Kepsut	3
16	Merkez	3
19	Susurluk	3
2	Balya	4
4	Bigadiç	4
6	Dursunbey	4
12	İvrindi	4
17	Savaştepe	4
18	Sındırgı	4

Analiz sonuçlarına göre Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Gömeç ve Havran ilçeleri birinci grubu; Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçeleri ikinci grubu; Merkez, Kepsut ve Susurluk ilçeleri üçüncü grubu; Balya, Bigadiç, Dursunbey, İvrindi, Savaştepe ve Sındırgı ilçeleri ise dördüncü grubu oluşturmaktadır (Tablo 2.4).

Tablo 2.4. Balıkesir İlçelerinin Grup Üyelikleri

Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4
Ayvalık Burhaniye Edremit Gömeç Havran	Bandırma Erdek Gönen Manyas Marmara	Kepsut Merkez Susurluk	Balya Bigadiç Dursunbey İvrindi Savaştepe Sındırgı

Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar ilçelerin tarımsal yapısı diğer kaynaklardan da teyit edilmiştir. Bu gruplardan Merkez ilçe, Bandırma, Bigadiç ve Edremit ilçeleri araştırmanın alan çalışmaları kapsamına alınmıştır. Anketlerin dağılımı, gruplarda bulunan ilçelere ait tarımsal işletme sayılarının oranına göre yapılmıştır (Tablo 2.5).

Tablo 2.5. Gruplara Göre Anket Dağılımı

İlçeler	Tarımsal İşletme Sayısı	İlçe grupları	Gruplara göre anket dağılımı	Gerçekleşen Anketler
Ayvalık	1824	1	33	32
Burhaniye	2152	1		
Edremit	1113	1		
Gömeç	1483	1		
Havran	1003	1		
Bandırma	2965	2	47	45
Erdek	888	2		
Gönen	4164	2		
Manyas	2562	2		
Marmara	89	2		

Tablo 2.5. Gruplara Göre Anket Dağılımı

İlçeler	Tarımsal İşletme Sayısı	İlçe grupları	Gruplara göre anket dağılımı	Gerçekleşen Anketler
Kepsut	2318	3	49	55
Merkez	6469	3		
Susurluk	2320	3		
Balya	1024	4	71	75
Bigadiç	4625	4		
Dursunbey	3083	4		
İvrindi	3140	4		
Savaştepe	742	4		
Sındırgı	3545	4	200	207
	45509			

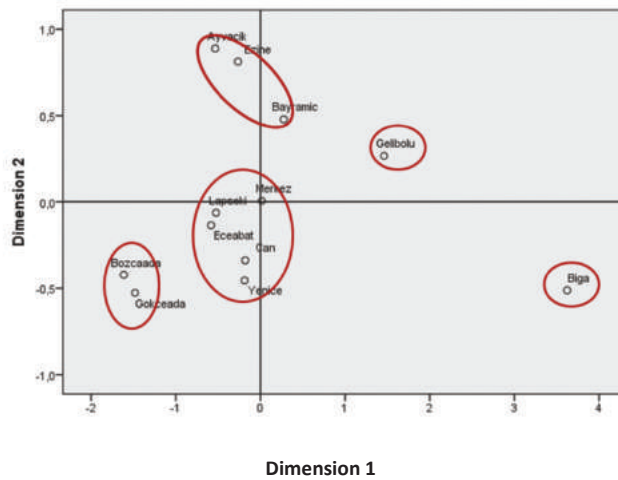
Balıkesir’de, Edremit’te 33, Bandırma’da 47, Merkez’de 49 ve Bigadiç’te 71 anket olmak üzere toplam 200 anket yapılması planlanmıştır. Bazı nedenlerden dolayı elenebilecek anketleri düşünerek her ilçede birkaç tane fazla sayıda anket yapılmıştır. Anket uygulamasının ardından iptal edilen anketlere rağmen toplam geçerli anket sayısı 207 olarak tespit edilmiştir.

2.2.3.2. Çanakkale İlçelerinin Gruplandırılması

Çanakkale ilinde Merkez ilçe dahil toplam 12 adet ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler birbirinden oldukça farklı yapılar arz etmektedir. Bundan dolayı benzerliklerine göre gruplandırmak ve buna göre örnekleme yapmak daha uygun olacağı düşünülmüştür.

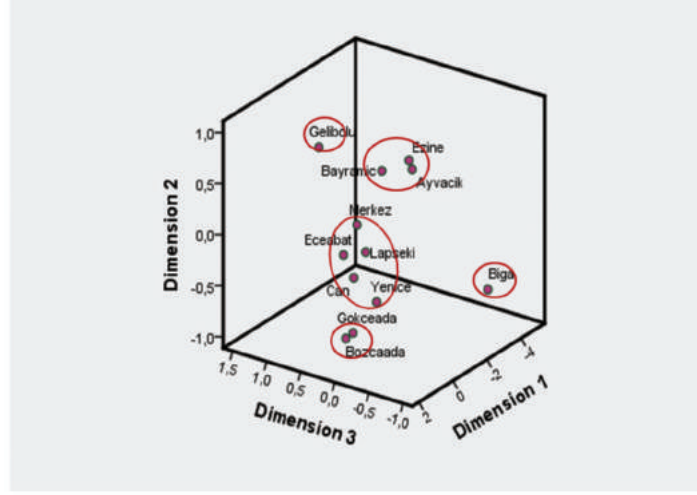
Kümeleme ve MDS Analizi Sonuçları

Çanakkale ilinin ilçelerinin gruplandırılmasında kullanılan MDS analizi sonuçları iki ve üç boyutlu olarak konumlandırılmıştır (Grafik 2.3, Grafik 2.4).

(Stress = 0.01550 RSQ =0.99933)

Grafik 2.3. Çanakkale iki boyutlu MDS sonucu

(Stress =0.00878 RSQ = .99976)

Grafik 2.4. Çanakkale üç boyutlu MDS sonucu

Tarımsal veriler kullanılarak yapılan Kümeleme ve MDS analizi sonuçları birbirini mükemmel bir seviyede doğrulamıştır. Birbirinden bağımsız olarak yapılan her iki analiz sonucuna göre Çanakkale ilinin 5 farklı ilçe grubundan oluştuğu belirlenmiştir. Bu ilçe gruplarından her birinin araştırma kapsamına alınması ilin doğru bir şekilde temsil edilmesini ve daha sağlam bir örnekleme sağlayacaktır (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Çanakkale ilindeki ilçeler ve Grup Üyelikleri

İlçe No	İlçeler	Gruplar
1	Merkez	1
6	Çan	1
7	Eceabat	1
11	Lapseki	1
12	Yenice	1
2	Ayvacık	2
3	Bayramiç	2
8	Ezine	2
9	Gelibolu	3
4	Biga	4
5	Bozcaada	5
10	Gökçeada	5

Analiz sonuçlarına göre Merkez, Çan, Ecabat, Lapseki ve Yenice ilçeleri birinci grubu; Ezine, Ayvacık ve Bayramiç ilçeleri ikinci grubu; Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri üçüncü grubu; Biga ilçesi dördüncü grubu ve Gelibolu ilçesi ise beşinci grubu oluşturmaktadır (Tablo 2.7).

Grup1	Grup2	Grup3	Grup4	Grup5
Merkez Eceabat Lapseki Yenice Çan	Ezine Ayvacık Bayramiç	Gökçeada Bozcaada	Biga	Gelibolu

Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar il ve ilçelerin tarımsal yapısını bilen uzmanlarca da teyit edilmiştir. Bu gruplardan Merkez ilçe, Ezine, Gökçeada, Biga ve Gelibolu ilçeleri araştırmanın alan çalışmaları kapsamına alınmıştır. İlaveten birinci grup diğerlerine göre oldukça büyük olması nedeniyle Yenice ilçesi de birinci grup adına çalışmaya dahil edilmiştir. Anketlerin dağılımı, gruplarda bulunan ilçelere ait tarımsal işletme sayılarının oranına göre yapılmıştır (Tablo 2.8).

Tablo 2.8. Gruplara Göre Anket Dağılımı

	Tarımsal İşletme Sayısı	İlçe grupları	Gruplara göre anket dağılımı	Gerçekleşen Anket
Merkez	4.535	1	79	74
Çan	4.294	1		
Eceabat	1.164	1		
Lapseki	4.533	1		
Yenice	5.448	1		
Ayvacık	4.057	2	58	61
Bayramiç	6.082	2		
Ezine	4.663	2		
Bozcaada	262	3		
Gökçeada	581	3	41	42
Biga	10.523	4		
Gelibolu	4.578	5		
	50.720		200	195

Merkez ve Yenice ilçelerinden 79, Ezine 58, Biga 41, Gelibolu 18 anket ile toplam 200 anket yapılması planlanmıştır. Bazı nedenlerden dolayı elenebilecek anketleri düşünerek her ilçede birkaç tane fazla sayıda anket yapılmıştır. Anket uygulamasının ardından iptal edilen anketlerden dolayı toplam geçerli anket sayısı 195 olmuştur. Bozcaada ve Gökçeada farklı bir grup oluşturmalarına rağmen, gerek %1 gibi çok küçük bir tarımsal potansiyeli, gerek de ulaşım güçlüğü göz önünde bulundurularak anket kapsamına alınmamıştır.

2.2.4. Detaylı Mülakat (Görüşme) Tekniği

Nitel araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan mülakat yöntemi farklı kaynaklarda görüşme, röportaj, söyleşi veya detaylı mülakat gibi farklı isimlerle tanımlanmaktadır. Yöntemin özünde, önceden planlanarak hazırlanmış soruların sorulduğu ve görüşülen kişinin sorulara verdiği yanıtları kapsayan amaçlı ve dinamik bir söyleşi biçimidir (Kuş, 2003;).

Görüşme sürecinin belirli bir amaca yönelik ve planlı olması, kayıt altına alınması mülakat tekniğini, bir sohbet olmaktan farklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bir başka ifadeyle mülakat, kişilerin birbirlerini görmeleri, seslerini duymaları, karşılıklı olarak konuşulan dilin birbirleri

tarafından anlaşılması ve özellikle de fiziksel yaklaşmanın sağladığı psikolojik imkanlarından faydalanılması gerektiren, haberleşme araçlarının da sürece katkı yaptığı, amaçlı ve planlı bir birlik duygusu içinde gerçekleşmesi hedeflenen bir veri toplama tekniğidir (Rummel,1968). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere mülakat yüz yüze yapılabileceği gibi, sesli veya görüntülü görüşmeye imkan sağlayan teknolojik araçlar kullanılarak da yapılabilir.

TR22 Bölgesi tarım raporunun hazırlanması amacıyla gerçekleştirilen çalıştay ve anket yöntemleriyle konuyla ilgili bazı bulgular elde edilmiştir. Araştırma kapsamında üçüncü aşama olarak da detaylı mülakat yöntemiyle, konunun uzmanları veya önemli paydaşlara ulaşılması amaçlanmıştır. Böylece hem önceki bulguları tartışma, hem de benzer konulardaki detaylı görüş ve düşüncelerini alma imkanı elde edilmiştir. Bu aşamada yöntem olarak, yarı yapılandırılmış, bireysel, araştırma amaçlı detaylı mülakat yöntemi kullanılmıştır.

Balıkesir ve Çanakkale illerinde 10'ar kişiyle görüşülmüştür. Görüşülecek kişiler belirlenirken tarım ve hayvancılıkla ilgili kişi ve kurum yöneticileri, tarıma dayalı sanayi yöneticileri, tarımsal örgüt yöneticileri ve yörede tarım konusunda söz sahibi kişiler gibi özellikle çalıştaya katılmayan önemli paydaşlar hedef kitle olarak alınmıştır. Araştırma ekibi ve illeri tanıyan kişilerin de desteğiyle bu kitle içinden, verecekleri bilgilerle araştırmaya en faydalı olacıklara öncelikli ulaşılmaya çalışılmıştır.

Detaylı mülakatlarda durum analizi, tarımsal sorunlar ve çözüm yollarının tartışıldığı ve bunların yanında anket ve çalıştaylardan elde edilen sonuçların tartışıldığı yarı yapılandırılmış bir form hazırlanmıştır. Formun ekinde Balıkesir ve Çanakkale illerinde gerçekleştirilen çalıştay ve çiftçi anketine ait bulgular karşılaştırılmalı olarak görüşme yapılacak kişilere ön bilgi, hazırlık ve yorumlamaları için önceden ulaştırılmıştır. Mülakatlar esnasında görüşülen kişinin uygun gördüğünde, ses ve görüntüler kaydedilmiştir. Bunun yanında görüşmeler süresince notlar alınarak mülakat tespit edilmiştir. Mülakatlar sonrası, kayıtlar ve notlar özet metinlere çevrilerek Balıkesir ve Çanakkale illeri için iki bölümde durum analizi, sorunlar, çözüm yolları ve çözümde görev alacak kişi ve kurumlar, politikalarla ve yöre tarımının geliştirilmesine ilişkin görüşleri gruplandırılmıştır. Balıkesir ve Çanakkale detaylı mülakat sonuçları ayrı bölümlerde verilmiştir. Balıkesir tarım ve hayvancılığıyla ilgili görüşlerine başvurduğumuz kişilerin listesi aşağıda sunulmuştur (Tablo 2.9).

Tablo 2.9. Balıkesir İli mülakat verenlerin listesi*

İsim Soyisim	Kurum	Görevi
Hüseyin DENİZ	Balıkesir İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
Ramazan BAHÇAVAN	Balıkesir İl Genel Meclisi	İl Genel Meclisi Başkanı (Ziraat Mühendisi)
İshak GÜNDÜZ	Tarım Kredi Kooperatifler Balıkesir Bölge Birliği	Bölge Müdürü
Faruk KULA	Balıkesir Ticaret Borsası Başkanlığı	Yönetim Kurulu Başkanı
Bayram Ali ALANLI	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	İl Müdürü
Dr. Mesut FİLİZCİLER	TKDK	TKDK İl Koordinatörü
Sami SÖZAT	Balıkesir Ziraat Odası Başkanlığı	Yönetim Kurulu Başkanı
Dr. Ali İhsan KÜÇÜK	Ziraat Mühendisleri Odası	Oda Başkanı (Ziraat Mühendisi)
Hasan DERTLİ	Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanlığı	Birlik Müdürü
Kenan CANKURT		Çiftçi

*Mülakat sırasına göre sunulmuştur.

Çanakkale tarım ve hayvancılığıyla ilgili görüşlerine başvurduğumuz kişilerin listesi aşağıda sunulmuştur (Tablo 2.10).

İsim Soyisim	Kurum	Görevi
İlhan ULUS	Çanakkale Ziraat Odası	Ziraat Odası Başkanı
Hüseyin ÖZEN	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürü
Semih TOPRAK	Gülen Et ve Et Ürünleri	Sahibi
Melih GÜNDOĞDU	Pomet Et Market	Sahibi
Hasan UYSAL	Çanakkale Su Ürünleri Kooperatifi	Çanakkale Bölge Birliği Başkanı
Vedat KARADEMİR	Çanakkale Merkez Tarım Kredi Kooperatifi	Kooperatif Müdürü
Ümit ORTAN	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu	Kurum Koordinatörü
Prof. Dr. Türker SAVAŞ	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Zootečni Bölümü Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Kenan KAYNAŞ	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Bahçe Bitkileri Bölüm Başkanı

*Mülakat sırasına göre sunulmuştur.

Tablodaki mülakat verenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular raporun devamındaki ilgili bölümlerde verilmiştir.

3 TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA TARIMIN GELİŞİMİ

3.3.1. Dünyada Tarım Sektörü

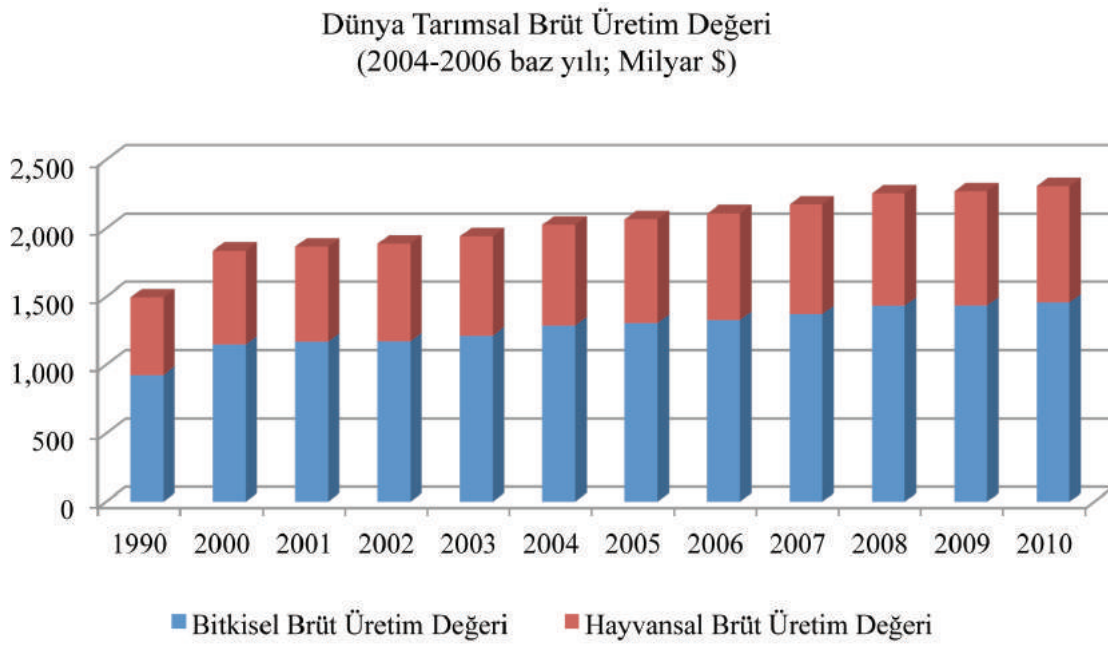
Toprağı ve tohumu kullanılarak bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilmesi, çeşitli alanlarda işlenip değerlendirilmesi anlamlarına gelen tarım en temelde insanların beslenme gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli hayvansal ve bitkisel ürünler elde etmek amaçlamaktadır. Bu yönüyle gıda ve sanayiye hammadde üreten tarım sektörü birçok ürün ve üretim için alternatifsiz bir sektördür. Tarım sektörü, gelişmişlik düzeyi her ne olursa olsun, geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm ülkelerin ekonomik hayatlarında önemli bir yere sahip olan stratejik bir sektördür.

Tarımın ülke ekonomisine katkısı değişik şekillerde olmakla beraber bunlar, nüfus katkısı, işgücüne, toplumun beslenmesine, sanayiye, GSYH'ye ve dış ticarete olan katkısı gösterilebilmektedir. Dünya tarımsal ürün pazarındaki büyüme coğrafi olarak gelişmekte olan ülkelere doğru yönelmektedir. Bu ülkelerde üretim maliyetlerinin gelişmiş ülkelere göre daha düşük olması önemli bir etkidir. Gelişmekte olan ülkelere uygulanan tarım politikalarındaki reformlar tarımsal üretime verilen desteğin niteliğinde değişikliğe yol açarak, üretim miktarı ve yeri üzerinde etkilerde bulunmaktadır (OECD, 2005).

Tarım sektörü, dünyada kullanılabilir suyun %70'ini, kullanılabilir arazilerin %34'ünü ve mevcut işgücünün %37'sini kullanıyor ve sera gazların %17-30'una sebep oluyor. Dünya'da çiftçilerin %41'i kadınlardan oluşmakta aynı zamanda tarımda çalışanların %97'si gelişmekte olan ülkelerde istihdam edilmektedir (IWMI, 2007; Foresight, 2011; World Bank, 2008; FAO, 2009a)

OECD ve FAO'nun hazırladıkları rapora göre, tarımsal ürünlerin nominal fiyatlarında gelecek on yılda %10-30 arasında bir artış olacağı tahmin edilmiştir. Söz konusu raporda, hayvansal ürünlerin, bitkisel ürünlere göre fiyat artışlarının daha yüksek olacağı ifade edilmiştir. Diğer yandan önümüzdeki yıllarda artan dünya nüfusunun özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok fazla olacağı, bu yüzden tarım üretiminin önümüzdeki on yıl içinde düzenli olarak artacağı, buna rağmen artışın önceki yıllardan daha yavaş bir oranda olması beklenmektedir. Dolayısıyla dünya genelinde beslenme alışkanlıklarının değişeceği, yeni teknolojilerinin ortaya konulacağı tahmin edilmektedir. Gelecekte gelişmiş ülkelerde doğal gıdalara dönüş karşın, gelişmekte olan ülkelerde ise genetiği değiştirilmiş gıdaların yaygınlaşacağı beklenmektedir (OECD-FAO, 2012).

Dünyanın 1990-2010 yılları arasındaki bitkisel ve hayvansal brüt üretim değerlerinin oluşturduğu tarımsal brüt üretim değerleri, Grafik 3.1'de görülmektedir. 2004-2006 yılları arasındaki verilerin baz alındığı indekse göre üretim değerindeki artış trendi görülmektedir.

Grafik 3.1. Yıllara Göre Dünya Tarımsal Brüt Üretim Değerleri (1990-2010)

Dünyada üretilen tarım ürünlerinin toplam üretim değerlerine göre ilk sırayı pirinç almaktadır. Ardından sırasıyla inek sütü, sığır, domuz ve tavuk etleri, buğday, soya, domates, şeker kamışı ve mısır gelmektedir. Pirinç ve inek sütünün fiyatlarının düşük olmasına rağmen, oldukça yaygın ve yüksek miktarlarda üretilmesi, dünyada üretilen tarım ürünlerinin toplam üretim değerleri sıralamasında ilk iki sırayı almalarını sağlamıştır. Üretim miktarına rağmen fiyatının yüksek olması da sığır etini üçüncülüğe taşımıştır. Buğday pirinç kadar üretiliyor olmasına rağmen fiyatının düşük olması üretim değerini de düşürmekte ve dünyada üretilen tarım ürünlerinin üretim değerleri sıralamasında altıncı sırayı almaktadır (Tablo 2.1).

Tablo 3.1. Dünyada Üretilen Başlıca Tarım Ürünleri ve Değerleri

Sıra	Ürünler	Üretim (MT)	Fiyatı (\$/ton)	Değer (\$1000)
1	Pirinç	696.324.394	259	180.479.232
2	İnek sütü	600.838.992	299	179.820.370
3	Sığır eti	63.782.689	2.701	172.301.026
4	Domuz eti	109.100.198	1.537	167.713.298
5	Tavuk eti	85.860.953	1.424	122.300.942
6	Buğday	653.654.525	124	80.795.423
7	Soya	264.991.580	248	65.750.476
8	Domates	151.699.405	366	55.449.950
9	Şeker kamışı	1.711.087.173	32	54.384.253
10	Mısır	840.308.214	65	54.311.697

Kaynak: FAO, 2010.

Tarımsal ürünlerin dış ticareti incelenirken doğrudan işlenmemiş tarım ürünlerinin yanında mamül ve yarı mamül olan tarım ürünlerinin de değerlendirilmeye alınması önemlidir. Sanayi sektörünün önemli bir bölümünün tarıma dayalı sanayi olduğu ve bu sanayilerin en temel hammaddelerinin tarım ürünleri olduğu düşünülürse bu önem daha kolay anlaşılabilir. Bunlar özetle gıda sanayi, içki sanayi, tütün ve ürünleri sanayi, deri ve ürünleri sanayi ve tekstil ve dokuma sanayidir. Diğer yandan tarıma girdi veren traktör sanayi, yedek parça sanayi, tarımsal ilaç ve gübre sanayi gibi tarıma yönelik sanayilerin de dış ticaret değerlerinin incelenmesinde fayda olacaktır.

Dünya ve Türkiye dış ticareti incelenirken tarımsal ürünlerin yanında, tarıma dayalı ve tarıma yönelik sanayilerin ürünleri de incelenecektir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Dünyada İhraç Edilen Başlıca Tarımsal Ürünler

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$ / ton)	Değer(1000 \$)
1 Gıda Hazırlık Mal.	10.974.770	3.419	37.526.602
2 Soya	81.545.021	406	33.105.318
3 Buğday	149.324.628	215	32.080.220
4 Şarap	8.734.609	2.884	25.186.295
5 Palm yağı	35.132.944	663	23.306.317
6 Soya Keki	56.769.858	386	21.931.637
7 İnek Sütü Peynir	4.877.312	4.449	21.698.402
8 Et ve et ürünleri	5.158.474	4.168	21.501.248
9 Mısır	100.417.030	198	19.902.290
10 Pestisit	3.482.004	5.707	19.872.009

Kaynak: FAO, 2010.

Dünyada ihraç edilen tarımsal ürünlerin başında üretim miktarı için buğday olsa da, üretim değeri açısından gıda hazırlık maddeleri ve soya daha önde gelmektedir. (Tablo 3.2.).

Fiyatının yüksek olmasından dolayı dünya ihracatında önemli bir yer tutan şarabı endüstriyel hazır gıdalarda oldukça yaygın kullanılan palm yağı izlemektedir.

Tablo 3.3. Dünyada İthal Edilen Başlıca Tarımsal Ürünler

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$/ton)	Değer (1000 \$)
1. Gıda Hazırlık Mal.	11.694.644	3492	40.833.251
2. Buğday	140.713.770	256	36.009.502
3. Soya Fasulyesi	79.699.582	452	35.993.409
4. Şarap	8.326.456	3.140	26.148.331
5. Palm yağı	34.772.219	733	25.484.235
6. Soya keki	56.401.263	419	23.644.015
7. Mısır-Darı	95.396.056	236	22.479.884
8. Pestisit	3.549.828	5.974	21.205.501
9. Et ve et ürünleri	4.913.969	4.291	21.086.178
10. İnek sütü ve ürünleri	4.393.743	4.632	20.353.493

Kaynak: FAO, 2010.

3.2. Türkiye’de Tarım Sektörü

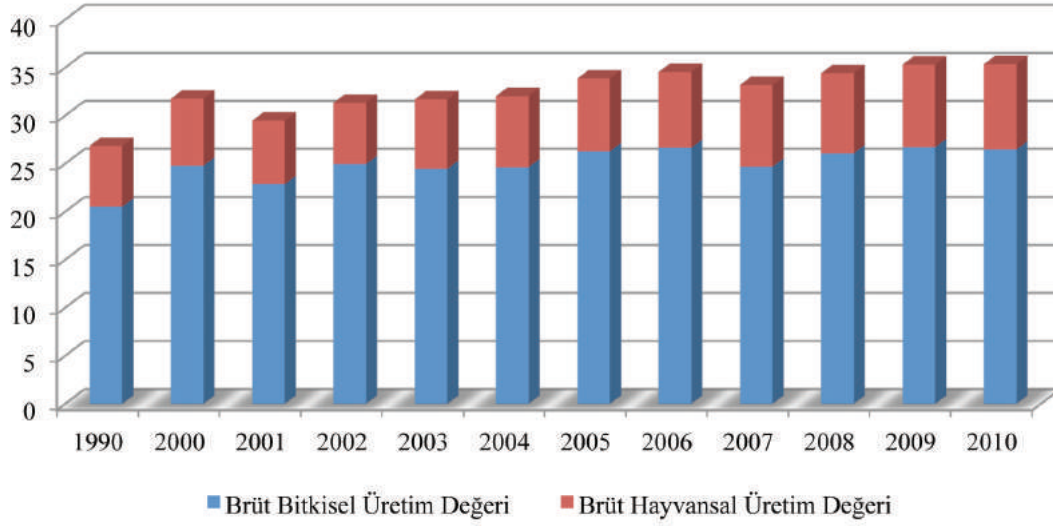
Türkiye’de tarım sektörü, beslenme ve iş gücüne etkisi, milli gelire katkısı ve sanayi sektörüne sağladığı hammadde ile ekonomik ve sosyal bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Türkiye, iklim koşulları, coğrafi konumu, çoğunluğu genç olan 75 milyona yaklaşık nüfusu, artan alım gücü ve genişleyen iç ve dış pazarı sayesinde pek çok ülke ile kıyaslandıkça oldukça avantajlı bir konumdadır. Bazı Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde iklim sorunları yaşanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da Türkiye, iklim çeşitliliği sayesinde AB içinde avantajlı bir durumdadır. İklimin yanında, üretim potansiyeli, fiyat avantajları, ulaşım kolaylıkları ve ticari ilişkilerin mevcudiyeti ile de AB karşısında iyi bir konumu vardır. Özellikle Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) tarımsal potansiyeli desteklemesi ve sulanabilir arazilerin artmasıyla, iklim ve sulama sorunları yaşayan Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine göre de üstünlükleri vardır. Türkiye sebze ve meyve üretiminde ilk sıralarda yer alırken, yakın komşularımız Rusya ve Türkiye Cumhuriyetleri yetersiz üretim sebebiyle dış alıma ihtiyaç duymaktadırlar. Tarımsal üretim potansiyeli kısıtlı ancak doğal kaynaklardan ve özellikle de petrolden sağladıkları gelirleriyle ve gelişen turizm potansiyelleriyle bazı Arap ülkelerinin tarımsal ürünlerine olan ihtiyaçları, tarımsal ürünler için dışsattım potansiyeli bulunan ve bu pazarlara yakın olan Türkiye için önemlidir. Ülkemizde pek çok tarımsal ürün, gelişen üretim teknolojileri ve iklim avantajları sayesinde, yıl boyu belirli standartlarda üretebilme ve bu ürünleri pazarlayabilme potansiyeline sahip olması ve son yıllarda atağa kalkan sanayici ve işadamları örgütlerinin ticaret ve yatırım hamlelerinin tarımsal ürün ve girdi pazarları desteklemesi hem üretim hem de dış ticarete oldukça etkili olmuştur.

Tarım sektörü, Türkiye ekonomisine istihdam yönüyle önemli bir katkı sağlamaktadır. Nitekim TÜİK verilerine göre 1970’li yıllarda tarım sektörünün istihdamdaki payı %67,7’den, 2000 yılında %35,2’ye ve 2010’da %24,1’e gerilemiştir. 2010 yılı TÜİK verilerine göre ekonomik yönden aktif nüfusun sektörlere dağılışı Tarım %24.1, Sanayi %20.7 Hizmetler %55.2 olarak dağılım göstermektedir. Mevcut durumda nüfusun 1/3’ü tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlarken, çalışan her dört kişiden biri tarım sektöründe istihdam etmektedir (TÜİK, 2010; DiE, 2000).

Türkiye’de tarım sektörünün GSHYİH içindeki payının yıllık yetmiş milyar doları aşmış durumdadır. Türkiye’deki endüstri tesislerinin büyük bölümü tarımsal maddeleri hammadde olarak kullanmaktadır. Bu durum, sanayinin gelişmesinde tarımın önemimin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin 1990-2010 yılları arasındaki bitkisel ve hayvansal brüt üretim değerlerinin oluşturduğu tarımsal brüt üretim değerleri, grafik 3.2'de görülmektedir. 2004-2006 yılları arasındaki verilerin baz alındığı indekse göre üretim değerindeki artış trendi görülmektedir (FAO, 2010).

Tarımsal Brüt Üretim Değeri
(2004-2006 baz yılı ; Milyar\$)

Grafik 3.2. Türkiye'nin Yıllara Göre Tarımsal Brüt Üretim Değerleri (1990-2010)

Türkiye'nin ürettiği tarım ürünleri üretim değerine göre sıralandığında, ilk üç sırayı inek sütü, domates ve buğday alırken, bunları üzüm, tavuk eti, zeytin ve elma takip etmektedir. Türkiye'de 2010 yılında üretilen tarımsal brüt üretim değeri 79.3 milyar dolardır (FAO, 2010). Toplam tarımsal brüt üretim değerinin yaklaşık 1/5'ini yukarıda sayılan yedi ürün gerçekleştirmektedir. Üretim değerine göre sırasıyla bu ürünleri, fındık (kabuklu), biber, sığır eti, şeker pancarı, patates, kuzu eti, pamuk lifi, yumurta, kiraz, antep fıstığı, çilek, kuru soğan, ayçiçeği tohumu takip etmektedir (Tablo 3.4.).

Tablo 3.4. Türkiye'de Üretilen Başlıca Tarım Ürünleri ve Değerleri

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$/ton)	Değer (1.000 \$)
İnek Sütü	12.480.100	312	3.894.553
Domates	10.052.000	314	3.157.603
Buğday	19.660.000	143	2.808.038
Üzüm	4.255.000	572	2.432.230
Tavuk eti	1.449.200	1.424	2.064.251
Zeytin	1.415.000	801	1.132.995
Elma	2.600.000	423	1.099.576
Fındık (kabuklu)	600.000	1.603	961.745
Biber	1.986.700	471	935.255
Sığır eti	291.319	2.701	786.962
Şeker pancarı	17.942.100	43	771.762

Tablo 3.4. Türkiye’de Üretilen Başlıca Tarım Ürünleri ve Değerleri

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$/ton)	Değer (1.000 \$)
Patates	4.548.090	158	720.204
Kuzu eti	255.410	2.723	695.430
Pamuk lifi	471.000	1.429	673.155
Yumurta	740.024	829	613.768
Kiraz	417.905	1.271	531.271
Antep fıstığı	128.000	3.284	420.369
Çilek	299.940	1.357	407.102
Kuru soğan	1.900.000	210	399.063
Ayçiçeği tohumu	1.320.000	271	357.989

Kaynak: FAO, 2010.

Dünyada üretilen ürün miktarlarına göre bir sıralama yapılacak olsa, kuru-taze kayısı, tohumluk buğday, kabuklu-kabuksuz fındık, ayva, vişne, kiraz, kuru üzüm, kuru-taze incir, koyun sütü, haşhaş tohumu gibi 16 tarımsal ürün üretiminde Türkiye tüm dünyada lider konumundadır. Kavun, karpuz, bal, elma suyu, çilek, yapağı, sigara ve yoğurt gibi 11 tarımsal ürün üretiminde dünya ikincisi olurken, iç ceviz, taze bezelye, koyun sütü, yapağı, baharat, acı biber, kestane gibi 24 üründe ise dünya üçüncüsü olmuştur (FAO, 2010).

Tarımsal ihracatımız 15 milyar dolar ile toplam ihracatımızda %13,2 gibi önemli bir paya sahiptir. İhracatımızda fındık, buğday unu, tütün, üzüm, domates, kayısı gibi tarım ürünleri önemli bir yer tutmaktadır (Tablo 3.5.).

Tablo 3.5. Türkiye’nin İhraç Ettiği Başlıca Tarımsal Ürünler

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$/ton)	Değer (1.000 \$)
1 Kabuklu Fındık	128.702	5.523	710.844
2 Buğday Unu	1.837.840	325	596.640
3 Gıda Hazırlık Malz.	198.483	2.700	535.934
4 Tütün, işlenmemiş	99.123	4.954	491.087
5 Kuruyemiş	88.637	4.666	413.537
6 Hamur işi	205.206	2.014	413.317
7 Üzüm	266.730	1.528	407.512
8 Domates	542.259	750	406.505
9 Çikolata	122.826	2.676	328.654
10 Kuru Kayısı	101.234	2.755	278.866

Kaynak: FAO, 2010.

Türkiye; AB Ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere birçok ülkeye fındık, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, antep fıstığı, kuru kayısı, tütün, zeytinyağı, pamuk, baklagil, yaş meyve sebze ihracatı yapmaktadır. Türkiye bu ürünlerin ihracatında dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır.

Tablo 3.6. Türkiye'nin İthal Ettiği Başlıca Tarımsal Ürünler

Ürünler	Miktar (ton)	Fiyat (\$/ton)	Değer (1000 \$)
1 Pamuk lifi	753.164	1.332	1.002.940
2 Buğday	3.392.070	266	901.707
3 Ayçiçeği yağı	323.597	1.447	468.305
4.Soya	973.574	441	429.299
5 Tütün	57.332	5.056	289.876
6 Palm yağı	386.089	685	264.408
7 Gıda Hazırlık Malz	62.055	4.249	263.685
8. Ayçiçeği tohumu	468.277	514	240.649
9 Kauçuk	96.686	1.869	180.706
10 Kakao çekirdekleri	58.610	2.929	171.672

Kaynak: FAO, 2010.

İthal edilen tarımsal ürünlerin başında ise; pamuk, buğday, mısır, pirinç, yağlı tohumlar, kakao çekirdekleri, canlı hayvan ve et gelmektedir. Tarımsal ithalatın bir kısmı üretim olmadığı veya yetersiz olduğu ürünler için gerçekleştirilirken, bir kısmı da sanayi hammaddesi olarak değerlendirilmek üzere ithal edilmektedir. Özellikle sanayisi gelişmiş ürünlerde re-export denilen ithal edilen pamuk ve kakao gibi hammaddelerin, işlenerek tekstil ürünü ve çikolata gibi mamül olarak tekrar ihraç edilmesi de yaygın bir uygulama olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra iklim ve çevre şartlarından dolayı

Türkiye'de üretilmeyen kakao, kauçuk gibi ürünleri de ithal ederek edinmektedir. Diğer yandan yağ açığının giderilmesi amacıyla bitkisel sıvı yağlar da ithal edilmektedir (Tablo 3.6.).

OECD tarafından hazırlanan Tarım İnceleme ve Değerlendirme Raporuna göre, Türkiye dünyanın 7'nci büyük ve önemli tarım üreticilerinden birisi olarak gösterilmiştir. Tarımın toplam istihdamdaki payının yüzde 50'ler den 25'e düşmesine rağmen üretim değeri, son 7 yılda gelişmiş ülkeler düzeyinde gerçekleşmiştir. Tarımsal üretim süratle büyüdüğü, özellikle tarla bitkileri % 75, meyve sebze ise % 44 oranında büyüme değeriyle tarımın en yoğun görevini üstlenmekte olduğunu ve tarımsal alanların % 55'i ekilebilir olup %38'i mera ve otlak, %8'i de yıllık bitkilere ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Türkiye gıda ürünlerinde kendine yeterli bir ülke niteliğini koruduğu fikrine varılmıştır (OECD, 2011).

Türkiye, fındık, kayısı ve kiraz üretiminde dünya lideri olduğu, incir, kestane, fıstık, salatalık ve karpuz üretiminde ikinci büyük, elma, bezelye, soğan, zeytin ve koyun sütü üretiminde üçüncü büyük, taze sebze, üzüm, tütün ve çay üretiminde ise dördüncü büyük ülke konumunda olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, bunların yanı sıra tarım üreticisinin desteklemesinde OECD ülkeleri ortalamasının üzerine çıktığına dikkat çekilirken, tarımsal işgücünde önemli yer alan aile içi istihdamdaki kadınların yüzde 50'sinin yeterli gelir ve eğitim düzeyleri açısından da OECD ortalamasının altında kaldığı tespitine yer verilmiştir (OECD, 2011).

4 BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ

4.1. Bölgenin Ana Özellikleri

4.1.1. Bölgenin Tanımı ve Biyofiziksel Özellikleri

Genel Tanıtımı

Güney Marmara olarak da adlandırılan TR22 Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsamaktadır. TR22 Bölgesi batısında Ege denizi, kuzeyinde Marmara denizi, doğusunda Bursa ve Kütahya, güneyinde ise İzmir ve Manisa bulunmaktadır. Bölge, 39° 04' - 40°44' kuzey paralelleri ve 25° 39' - 29° 01' doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Bölgenin yüzölçümü, 24.260 km²'dir ve Türkiye yüzölçümünün % 3,10'ünü teşkil eder. Bölge, batıda Ayvalık'ta başlayan Edremit körfezinden Saroz Körfezine kadar Ege Denizi sahiline, kuzeyde Bandırma körfezinden Çanakkale boğazına kadar Marmara Denizi sahiline kıyısı vardır.

Topografyası

TR22 Bölgesi topografyası içerisinde önemli dağlar, ovalar, akarsular, yeraltı su kaynakları ve göller barındırmaktadır. Dağlar: TR22 Bölgesinin önemli dağları TR21 alt bölgesinden başlayıp, Çanakkale iline kadar uzanan Kuru dağları ve Tekir dağlarının yanı sıra, Kaz dağı, Biga dağları, Edincik dağı, Karadağ, Kapıdağı, Keltepe dağları, Çataldağı, Alaçam dağları, Marda dağı ve Hodul dağıdır. TR22 Bölgesinin en yüksek tepesi Kaz dağının üzerinde bulunan ve 1767 metre yükseklikteki Babadağ'dır.

Vadiler: Çanakkale ve Balıkesir illerini kapsayan TR22 Bölgesinde bulunan vadiler Balıkesir'deki Susurluk, Gönen ve Kocaçay vadisidir.

Ovalar: TR22 Bölgesinde Balıkesir ilinde Gönen ovası, Manyas ovası, Balıkesir ovası yüzölçümleri bakımından önemli bir paya sahiptir. Alüvyon toprak özelliğinde ovalardır. Ayrıca körfez ovaları olarak adlandırılan turfanda sebze ve meyve yetiştirilen ve Akdeniz ikliminin tipik şekli görülen Edremit ovası, Burhaniye ovası ve Ayvalık ovası önemli ovalardır. Çanakkale ilinde de ovalar genellikle akarsu ağzlarında ve en geniş tabanlı vadilerde yer almakta olup Kavak, Yalova, Kilye, Pirsen, Karabiga, Biga, Agonya, Bayramiç, Kumkale ve Kösedere ovaları önemli ovalardandır.

Plato ve Yaylalar: TR22 bölgesinde Çanakkale ilinde yaylalar Kaz dağı sıralar üzerinde akarsu başlarında sıralanır. Bir bölümü Biga Yarımadasında, bir bölümü de Edremit körfezinin kuzeyinde Kaz dağının doğu batı uzantıları halindedir.

Akarsular: TR22 bölgesinin en uzun (321 km) akarsuyu, Susurluk çayıdır. Bunun dışında diğer irili ufaklı akarsular Kocaçay, Kirmastı çayı, Tuzla çayı, Kara Menderes çayı, Kocabaş çayı, Mıhlı çayı, Bayram deresi, Burgaç çayı, Kavak çayı, Sarıçay sayılabilir.

Göller: TR22 bölgesinde Balıkesir ilinde bulunan Manyas gölü, barındırdığı kuş varlığı ve ekoloji değerleri yönünden üne ülke sınırlarını aşmış, dünyaca tanınan kuş alanlarından biridir. Suları tatlı sığ bir göl olan Manyas gölü her yıl değişik türden 3 milyona yakın kuşun uğrak yeridir. Bu özelliğinden dolayı bu göl, Kuş Gölü adıyla da anılmaktadır. Ayrıca Manyas gölü 169 km² yüzölçümü ile bölgenin en büyük gölüdür. Ulubatlı ve Emir Gölleri de Bölgenin ufak göllerindedir.

Kıyılar: TR22 bölgesinde Balıkesir ilinin hem Marmara denizine, hem de Ege denizine kıyısı vardır. İl toprakları Marmara adaları ve kapı dağ yarımadasıyla beraber Marmara Denizi kıyılarından Ege Denizinin Edremit Körfezi kıyılarına kadar uzanır.

Kıyılar: TR22 bölgesinde Balıkesir ilinin hem Marmara denizine, hem de Ege denizine kıyısı vardır. İl toprakları Marmara adaları ve kapı dağ yarımadasıyla beraber Marmara Denizi kıyılarından Ege Denizinin Edremit Körfezi kıyılarına kadar uzanır.

Çanakkale ilinde batıda Ege denizi, kuzeyde Marmara denizi tarafından çevrelenmiştir. Adını verdiği Çanakkale Boğazı'nın iki yanında Gelibolu ve Biga yarımadaları üzerine kurulmuştur. Coğrafi yönden çok büyük önem taşıyan boğazın uzunluğu İstanbul Boğazı'nın iki katına yakın olup 65 km'dir. Genişliği de İstanbul Boğazı'nın iki katıdır.

Agro–Ekolojik Alt Bölgeler

Balıkesir ve Çanakkale illeri kendi içlerinde, gerek tarımsal, gerekse de çevresel ve coğrafi özellikleriyle farklılıklar göstermektedir. Balıkesir ve Çanakkale illerine ait yayımlanan bazı yayınlarda ve raporlarda alt bölgelerine ait bilgiler verilmektedir. Ancak Alan çalışmaları için bu çalışma kapsamında hazırlanan ilçe grupları da en kapsamlı alt bölge çalışması olduğu düşünülmektedir. Tarım ve hayvancılığa ait verilerle gerçekleştirilen analiz sonuçları tarımsal açıdan alt bölgeleri temsil etmektedir.

Bu konuyla ilgili ön analiz illerin tarımsal verileri kullanılarak MDS ile yapılmıştır (bkz. Bölüm 2.2.5). Balıkesir ilinin 19 ilçesi benzerlik ve farklılıklarına göre toplam 4 alt grup oluşturmuşlardır. Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Gömeç ve Havran 1. Alt grup; Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara Adası 2. Alt grup; Kepsut, Merkez ve Susurluk 3. Alt grup ve Balya, Bigadiç, Dursunbey, İvrindi, Savaştepe ve Sındırgı ise 4. Alt grubu oluşturmaktadırlar.

Çanakkale iline ait 12 ilçe de benzerlik ve farklılıklarına göre yapılan gruplandırmada 5 alt grup oluşturmuşlardır. Merkez, Eceabat, Lapseki, Yenice ve Çan ilçeleri 1. Grup; Ezine, Ayvacık ve Bayramiç ilçeleri 2. Alt grup; Gökçeada ve Bozcaada 3. Alt grup; Biga tek başına 4. Alt grup ve Gelibolu tek başına 5. Alt grubu oluşturmaktadır.

Bitki örtüsü

TR22 Bölgesinde Ege kıyılarında maki bitki örtüsü hakim olup buralarda palamut, meşelikler, defne, kocayemiş, mersin, pırnal meşesi, kekik ve yabancı zeytin ağaçları geniş yer kaplar.

Ormanlar hemen deniz yüzeyinde başlamakla birlikte daha yoğun olarak 300 m yükseklikten sonra yer alırlar. Ormanlar genel olarak karışık topluluklar durumundadır. Köknar, kara çam, kızılçam, bodur ardıç, adi porsuk gibi ibrelili ağaç türlerinin yanında meşe, yaban eriği, ahlat, armut, kestane, kayın, çınar, dut, incir ve ıhlamur gibi yapraklı ağaç türleride mevcuttur. Ayrıca ovalık kesimlerde kekik, adaçayı, katır tırnağı ve funda gibi dikenli bitkilerle gelincik, ballıbaba, ebegü-meci ve papatya türleri yaygındır. Akarsu boylarında ise çınar ve söğüt ağaçları yer almaktadır.

Ana ekonomik sektörler ve faaliyetler

TR22 bölgesi illerinin GSYİH'daki sektör oranları incelendiğinde tarımın payının Balıkesir ilinde % 22,9, Çanakkale ilinde ise %22,0 olduğu görülmektedir. Balıkesir ilinin sanayi payı (%19,2) Çanakkale ilinden daha yüksektir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. TR22 Bölgesi İllerinin GSYİH'daki Sektör Dağılımları (%)

İktisadi Faaliyet Kolları	TR22	
	Balıkesir	Çanakkale
Tarım	22,9	22,0
Çiftçilik ve Hayvancılık	19,8	18,5
Ormancılık	0,8	1,4
Balıkçılık	2,3	2,0
Sanayi	19,2	18,3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1,2	1,4
İmalat Sanayi	16,9	15,7
Elektrik, Gaz, Su	1,1	1,2
İnşaat Sanayi	4,2	5,6
Ticaret	12,0	16,7
Toptan ve Perakende Ticaret	8,0	12,1
Otel Lokanta Hizmetleri	4,0	4,6
Ulaştırma ve Haberleşme	20,5	19,9
Mali Müesseseler	1,3	1,2
Konut Sahipliği	3,6	2,4
Serbest Meslek Hizmetleri	3,5	2,4
İzafi Banka Hizmetleri	1,2	1,3
Devlet Hizmetleri	12,2	11,5
Kar Amacı Olmayan Özel Hiz. Kur.	0,0	0,0
İthalat Vergisi	1,7	1,1

Kaynak: FAO, 2010.

Tarımın arkasından en yüksek payı Ulaştırma ve Haberleşme faaliyet kolu almaktadır. Bu faaliyet kolunun GSYİH'daki payı Balıkesir ili için %20,5 iken Çanakkale ilinde %19,9'dur.

Tarım

2012 yılı TÜİK verilerine göre TR22 bölgesinin toplam tarım alanı 7.174.243 dekadır. Bu alanın yaklaşık %60'ı Balıkesir, %40'ı Çanakkale ili sınırları içinde yer almaktadır. Bölgenin toplam tarım alanları içerisinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünler için ayrılan alanın oranı %68'dir. Geriye kalan tarım alanı sebze bahçeleri (%7) ile meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanları (%20) tarafından paylaşılmaktadır (Tablo 4.2).

Tablo 4.2. TR22 Bölgesi 2012 Yılı İllere Göre Tarım Alanları (Çayır-Mera Alanları Hariç)(da)

Alan (da)	Balıkesir		Çanakkale		TR22 (Balıkesir, Çanakkale)		Türkiye		Türkiye İçindeki %
		%		%		%		%	
Ekilen	3.034.146	69	1.858.024	68	4.892.170	68	154.644.523	65	3,2
Nadas	147.297	3	165.337	6	312.634	4	42.861.366	18	0,7
Sebze bahçe	310.062	7	209.874	8	519.936	7	8.271.142	3	6,3
Meyveler, baharat bitkileri	932.738	21	516.765	19	1.449.503	20	32.129.886	14	4,5
Toplam	4.424.243	100	2.750.000	100	7.174.243	100	237.906.917	100	3,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Bölgedeki toplam tarım alanının sadece 312.634 dekarı nadasa bırakılmaktadır. 519.936 dekar alan sebze bahçeleri için, 1.449.503 dekar alan da meyve ve baharat bitkileri üretimi için ayrılmaktadır. TR22 Bölgesinin toplam tarım alanındaki ekili alanın payı ile Türkiye ortalamaları aynıyken nadas alanları TR22 Bölgesinde (%4) oldukça düşüktür. Sebze ve Meyve alanlarının toplam tarım alanına oranına bakılacak olursa, TR22 Bölgesi Türkiye ortalamasının sebze yaklaşık 2,5 kat, meyvede ise yaklaşık 1,5 kat daha yüksektir.

T22 bölgesindeki tarım alanlarının Türkiye tarım alanları içindeki oranlarına bakıldığında sebze – bahçe alanlarının Türkiye'nin %6,3'ünü oluşturdukları görülmektedir.

İklim

TR22 bölgesinde Çanakkale ilinin iklimi genel karakterleri ile Akdeniz iklimi özelliğindedir. İlin kuzey bölümünde kışın ortalama sıcaklık çok düşmektedir. Kuzey rüzgar ve soğuklarının Balkanlar üzerinden sarkması bunun önünde doğal bir engelin bulunmaması, yılın büyük bölümünün rüzgarlı geçmesine yol açmaktadır. Egemen rüzgar yönü kuzeydir. Sırasıyla en çok poyraz, yıldız, lodos esmektedir.

Balıkesir çevresi kış dönemi kuzeyden sokulan soğuk (mP) ve çok soğuk (cP) hava kütleleri ile Akdeniz üzerinden sokulan nispeten ılık etki yapan (Med) hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Bu hava kütleleri ile birlikte kış dönemi etkili olan en önemli sistem Orta Akdeniz de oluşarak ilk önce Türkiye'nin Batı kıyılarını, diğer bir ifade ile Balıkesir çevresini etkileyen gezici alçak basınç sistemleridir (Orta Enlem Siklonları). Balıkesir çevresinde soğuk dönemde Sibiryaya kaynaklı yüksek basınç (Antisiklon) sistemi Doğu Anadolu'da olduğu derecede etkili olmaz.

Kış dönemi sokulan gezici alçak basınçlar ve bağlı cephe sistemleri ile hava kütleleri daha çok yağış getirici etki yapar. Etkili olan bu alçak basınç sistemlerinde hava hareketi (rüzgar) hızlı olduğu için Balıkesir merkez ilçede çok tehlikeli noktalara ulaşan hava kirliliğini dağıtıcı bir etki yapar.

Yaz döneminde, dünya genelinde etkili olan basınç sistemlerinin kuzeye doğru yer değiştirmesi nedeni ile Asor Yüksek Basıncı ve Basra Alçak Basıncı etkili olur. Bu iki basınç sistemine bağlı olarak daha çok serin (mP), sıcak (mT) ve çok sıcak (cT) hava kütleleri etkili olur.

1970-2011 yıllarını kapsayan uzun dönem iklim verileri incelendiğinde en yüksek sıcaklığın 43.3 0C olarak Balıkesir ilinde gerçekleştiği görülmektedir. Balıkesir ili aynı zamanda -18.8 0C ile TR22 Bölgesinde en düşük sıcaklığın görüldüğü ildir (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. TR22 Bölgesinde 1970-2011 Yılları İklim Verileri

Yer	Ortalama Sıcaklık (°C)	En Yüksek Sıcaklık (°C)	En Düşük Sıcaklık (°C)	Ortalama Güneşlenme Süresi	Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	Toplam Yağış Miktarı (kg/m ²)
Balıkesir	14,5	43,2	-18,8	6,6	7,6	555,6
Çanakkale	15,0	39,0	-11,2	7,1	6,9	593,3

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), 2011

TR22 bölgesinde yaz döneminde Balıkesir çevresinde etkili olan serin, sıcak ve çok sıcak hava kütleleri fazla yağış getirmez; ancak yağış ile ilgili bölümde de ifade edildiği gibi yükselere ve kuzeye doğru gidildikçe yağış miktarı artar. Yıllık toplam yağış miktarı 555,6 mm'dir. Çanakkale'de ise yağışlar büyük çoğunlukla yağmur şeklindedir. Yıllık toplam yağış miktarı 593,3 mm'dir (Tablo 4.3).

TR22 alt bölgesinde Çanakkale ilinin iklimi genel karakteriyle Akdeniz iklimi özelliğinde olmasına karşın, denizden uzaklık ve deniz yüzeyinden yükseklik gibi nedenlerle, iç kesimlerde karlı ve dolulu günler daha fazladır. Ortalama karla örtülü gün sayısı 5,2, dolulu gün sayısı 0,8'dir. Balıkesir ilinde ise ortalama karla örtülü gün sayısı 5,9, ortalama dolulu gün sayısı 0,9'dur.

4.2. Tarımsal Kaynaklar

4.2.1. Çayır ve mera alanları

TR22 Bölgesi genelinin % 11,25'i çayır – mera ile kaplıdır. Bu bölgede mera hayvancılığında işletme hayvancılığına geçiş henüz tamamlanmamıştır. Büyük hayvan potansiyelini sırtında taşıyan meralar kapasitelerinin üzerinde otlatılmış ve özellikle ova kesiminde makineleşmeyle birlikte işgaller yaygınlaşmıştır (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. TR22 Bölgesinde Çayır Mer'a Alanları (ha)

İller	Çayır-Mera Alanları	TR22'ye oranı (%)	Türkiye'ye oranı (%)
Balıkesir	210.020	77	0,98
Çanakkale	63.011	23	0,29
TR22	273.031	100	1,27
Türkiye Toplamı	21.505.000		100

TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

4342 sayılı mera kanunu ile meralara sahip çıkılmış ve ot üretimlerini arttırmak için yoğun çalışmalar başlamıştır. Yerleşim yerlerinde Mera Yönetim Birlikleri kurularak, meraların korunması ve geliştirilmesi sağlanarak ülke hayvancılığının hizmetine yeniden sokulması gerekmektedir.

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi TR22 Bölgesinde bulunan 273.031 hektar çayır-mera alanının yaklaşık % 77'si Balıkesir ilindedir.

4.2.2. Bölge arazisinin niteliklerine göre dağılımı

Bölge arazisi hakkında bilgilere bir sonraki bölüm olan 5. Bölümde detaylı olarak yer verilmiştir. Söz konusu bölümde TR22 Bölgesi toprak yapısına göre, kullanım biçimine göre, sulama durumuna göre gruplandırılarak sunulmaktadır.

4.2.3. Flora, fauna ve yöreye özgü tarımsal çeşitler

Doğal Türler

TR22 Bölgesinde kekik, adaçayı, katırtırnağı ve funda gibi dikenli bitkilerle gelincik, ballıbaba, ebegümece ve papatya türleri doğal olarak yetişen bitkilerdir. Balıkesir ilinde süt, yapağı ve et verimi yüksek çeşitli keçi ve koyun ırkları da yetiştirilmektedir.

Fauna

Geyik, yaban domuzu, kurt, çakal, tilki, karaca, tavşan, fare, kaplumbağa, yılan, çeşitli kuş türleri ve yaban kedisi bölge faunası içerisinde yer almakta olup, ayrıca TR22 Bölgesinde yer alan Manyas Gölü'nde her yıl değişik türden 3 milyona yakın kuşun uğrak yeridir.

Tarımsal Çeşitler

Çanakkale orman ürünleri ve su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Çoğu Bayramiç, Lapseki ve Yenice İlçelerinin köyleri olmak üzere 57 köyde orman ürünleri ve işçiliği birinci (10 köy), ikinci (11 köy), üçüncü (27 köy) ve dördüncü (9 köy) dereceden gelir kaynağı olabilmektedir. Mantar, defne yaprağı, kekik, adaçayı, ıhlamur, keçiboynuzu, palamut, çam fıstığı gibi odun dışı orman ürünleri toplayıcılığı yapan köy sayısı 423, hane sayısı 672'dir. Defne yaprağı Ayvacık; kekik Ayvacık, Bayramiç, Lapseki ve Yenice; Adaçayı Biga; Mantar Biga Lapseki, Bayramiç, Ezine ve Yenice; Palamut Biga; Keçi boynuzu Ayvacık, Çamfıstığı toplayıcılığı Ezine ilçelerinde yapılmaktadır. Sayılan orman ürünleri birinci derecede gelir kaynağı durumunda değildir. Su ürünleri avcılığı yapan 49 köyde toplam 881 hane sayısı mevcuttur. Su ürünleri avcılığı da üçer köyde birinci ve ikinci, 16 köyde üçüncü ve 11 köyde de dördüncü dereceden gelir kaynağı durumundadır.

Çanakkale'de yetiştirilen yöreye özgü tarımsal ürün çeşitleri olarak bilinenler, Bozcaada üzümü, Yenice biberi, Bayramiç elması, Çanakkale domatesi, Lapseki şeftalisi, Lapseki kirazı, Bayramiç elması, Bayramiç Beyazı, Yenice kapyra biberi, Ezine peyniri, Ezine zeytin yağı Küçükkuşu zeytini, Kumkale domatesi, Bayramiç elması sayılabilirken; balıkesir'in bamyası, bürölgesi, kavun, zeytini, zeytinyağı, gönen baldo pirinci, manyas fasulyesi yörede ve çevresinde bilinen ürünlerdir.

Balıkesir ilinde üretilen Ayvalık Zeytinyağı, Edremit Körfez Bölgesi Zeytinyağları, coğrafi işaret listesinde kayıtlıdır. Yerli (Pembe) Domates, Bamyas, Manyas Fasulyesi, Süpürgecilik, Zeytinyağlı sabun, Zeytinyağlı kozmetik ürünleri, Zeytin ezmesi, yerli-yabancı turistlerin ilgisini çekmekte ve il'e ekonomik bir kaynak sağlamaktadır (GTHB, 2012a)

4.2.4. Su kaynakları

TR22 Bölgesinde yer alan illerdeki yeraltı ve yer üstü kaynakları ile bu kaynakların miktarları Tablo 4.5.'de verilmiştir.

Balıkesir ilinde ise toplam su yüzeyi 23.801 ha. dır. İlin su potansiyeli yerüstü ve yeraltı suyu dahil 3.475 hm³/yıl dır. İlldeki yerüstü suyu potansiyeli, 3.220 hm³/yıl ve yer altı suyu rezervi de 245 hm³/yıl'dır (Tablo 4.5).

Çanakkale ilinde toplam su yüzeyi 6.576 ha olup, doğal göl yüzeyleri 2.066 ha, baraj rezervuar yüzeyleri 2.109 ha, DSİ'ce yapılan gölet su yüzeyleri 1.446 ha, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünce yapılan gölet su yüzeyleri 1.070 ha, ve akarsu su yüzeyleri 955 ha Alan kaplamaktadır. İlin yerüstü suyu potansiyeli, il çıkışı toplam ortalama akış göz önüne alındığında 2.305 hm³/yıl ve il'deki emniyetli yer altı suyu rezervi 87 hm³/yıl'dır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. TR22 Bölgesi TR22 Bölgesi Su Kaynakları Potansiyeli

	Balıkesir	Çanakkale
<i>Su Potansiyeli</i>	<i>hm³/yıl</i>	<i>hm³/yıl</i>
Yerüstü Suyu	3.220	2.305
Yeraltı Suyu	245	87
Toplam Su Potansiyeli	3.475	2.392
<i>Su Yüzeyleri</i>	<i>Ha</i>	<i>Ha</i>
Doğal Göl Yüzeyleri	17.425	2.066
Baraj Rezervuar Yüzeyleri	4.029	2.109
Seddelemeli Rezervuar Yüzeyleri	-	-
Gölet Rezervuarı Yüzeyleri	677	1.446
Akarsu Yüzeyleri	1.670	955
Toplam Su Yüzeyi	23.801	6.576

4.2.5. İnsan Kaynakları

TR22 Bölgesinde istihdam edilen erkeklerin büyük bölümü tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilen erkeklerin sayısı 122 bin kişi iken tarım dışı sektörde istihdam edilen erkek sayısı 277 bin kişidir.

Tablo 4.6. TR22 Bölgesi İnsan Kaynakları (1.000 kişi)

	Tarım dışı	Tarım	Toplam
Erkek	277	122	399
Kadın	95	93	188
Toplam	372	215	587

Kaynak: TÜİK, 2011, Seçilmiş Göstergelerle Balıkesir ve Çanakkale

Tablo 4.6'da verilen değerlere göre bölgede istihdam edilen kadın nüfusun yarıya yakını tarım sektöründe çalışmaktadır. Öte yandan tarım dışı sektörlerde çalışan kadın sayısı ise 95 bin kişidir.

4.2.6. Fiziksel Sermaye Kaynakları

Traktör gibi belirleyici zirai makinenin yanında ileri tarım tekniğinin uygulandığını gösteren sulama, kimyasal mücadele, tohum temizleme, silaj yapma, kimyevi gübre dağıtma, pnömatik ekim makineleri, süt sağım makineleri ve biçerdöver gibi alet makineleri varlığı bakımından ileri düzeyde olduğu sayılan bu araçların her birindeki payının %5'ler civarında olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7 ve Tablo 4.8'de verilen bilgilerde, Türkiye traktör varlığının genelde %5,52'sine biçerdöver varlığının ise %3,74'üne sahip olan bölgenin özellikle yüksek güçlü traktörler ile yeni model biçerdövere de sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.7. TR22 Bölgesindeki Traktör Varlığı

	Balıkesir (adet)	Çanakkale (adet)	TR22 (adet)	%	Türkiye (adet)
Traktör - Paletli (Tırtıllı)	1	1	2	0,97	206
Traktör - Tek Akslı (1-5 Bg)	140	11	151	1,84	8.212
Traktör - Tek Akslı (5 Bg'Den Fazla)	140	301	441	1,62	27.283
Traktör - İki Akslı (1-10 Bg)	283	84	367	6,58	5.578
Traktör - İki Akslı (11-24 Bg)	783	226	1009	4,75	21.244
Traktör - İki Akslı (25-34 Bg)	1.474	1.793	3267	4,50	72.668
Traktör - İki Akslı (35-50 Bg)	23.661	9.322	32983	6,93	476.010
Traktör - İki Akslı (51-70 Bg)	10.455	9.105	19560	4,63	422.389
Traktör - İki Akslı (70 Bg'Den Fazla)	2.453	1.877	4330	4,74	91.411
Toplam	39.390	22.720	62.110	5,52	1.125.001

Kaynak: TÜİK, 2011 Tarımsal Alet ve Makine Sayıları

Balıkesir ve Çanakkale illerinden oluşan TR22 Bölgesinde toplam 62.110 adet traktör bulunmaktadır. Traktör varlığı içerisinde en büyük pay 35-50 beygir gücü traktörlerindir (32.983 adet). 51-70 bg traktörler ise 19.560 adetle ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.8. TR22 Bölgesindeki Biçerdöver Varlığı

	Balıkesir	Çanakkale	TR22	%	Türkiye
Biçerdöver (0-5 Yaş)	104	50	154	5,07	3.038
Biçerdöver (6-10 Yaş)	46	79	125	3,80	3.293
Biçerdöver (11-20 Yaş)	22	60	82	2,14	3.834
Biçerdöver (21 Yaş ve Üzeri)	76	79	155	3,74	4.148
Toplam	248	268	516	3,74	13.799

Kaynak: TÜİK, 2011, Tarımsal Alet ve Makine Sayıları

Bölgedeki biçerdöver varlığı incelendiğinde 2011 yılı itibariyle toplan 516 adet biçerdöverin olduğu görülmektedir. Türkiye geneli itibariyle incelendiğinde toplam biçerdöver sayısının içinde 21 yaşın üzerindeki biçerdöverlerin oranı en yüksek iken, bölgedeki biçerdöver varlığı içerisinde 10 yaşına kadar olanların sayısı oldukça fazladır (Tablo 4.8). Buradan da anlaşılacağı üzere bölgedeki makineleşme son yıllarda oldukça artmaktadır.

Tarımsal işlerde kullanılan diğer alet ve makine varlıkları Tablo 4.9'da verilmiştir. Bunlar içerisinde tarımsal işletmelerin en fazla sahip oldukları aletler genellikle bitkisel ürünlerin ekim-bakım işlerinde kullanılan temel aletlerdir.

Tablo 4.9. TR22 Bölgesindeki Diğer Alet ve Makine Varlığı (adet)

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	%	Türkiye
Anıza Ekim Makinası	44		44	5,98	736
Ark Açma Pulluğu	1.331	1029	2360	3,66	64.402
Atomizör	1.799	1.743	3542	3,12	113.641
Balya Makinası	911	566	1477	10,17	14.524
Biçer Bağlar Makinası	447	27	474	6,78	6.987
Cıvıv Ana Makinası	206		206	14,88	1.384
Çiftlik Gübresi Dağıtma Makinası	48	41	89	3,55	2.508
Damla Sulama Tesisi	1.914	10.165	12079	4,56	264.639
Derin Kuyu Pompa	1.764	2.445	4209	3,12	134.734
Dip Kazan (Subsoiler)	1.448	441	1889	6,86	27.541
Diskli Anız Pulluğu (Vanvey)	354	562	916	2,12	43.251
Diskli Tırmık (Diskarolar)	3.917	8.440	12357	5,57	221.884
Diskli Traktör Pulluğu	434	676	1110	1,65	67.452
Dişli Tırmık	11.270	10.901	22171	6,33	350.406
Döven	137	43	180	1,04	17.305
Elektropomp	5.183	3.918	9101	5,04	180.399
Fide Dikim Makinası	101	37	138	1,06	13.036
Hayvan Pulluğu	3.172	896	4068	3,15	129.153
Hayvanla Çekilen Hububat Ekim Makinası	6		6	1,30	460
Hayvanla Ve Traktörle Çekilen Ara Çapa Makinası	2.403	1.878	4281	3,11	137.838
Karasaban	203	172	375	0,72	51.889
Kepçe (Tarımda Kullanılan)	1.675	719	2394	5,82	41.163
Kimyevi Gübre Dağıtma Makinası	7.631	9.132	16763	4,51	371.771
Kombikürüm (Karma Tırmık)	563	83	646	2,48	26.029
Kombine Hububat Ekim Makinası	1.882	3.379	5261	2,68	196.147
Kombine Pancar Hasat Makinası	2		2	0,04	4.590

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	%	Türkiye
Kombine Patates Hasat Makinası	1		1	0,12	811
Krema Makinası	393	444	837	0,40	210.047
Kulaklı Anız Pulluğu	1.074	27	1101	2,92	37.752
Kulaklı Traktör Pulluğu	37.304	29.126	66430	6,48	1.025.892
Kuluçka Makinası	147		147	12,82	1.147
Kuyruk Milinden Hareketli Pulverizatör	3.705	5.476	9181	3,15	291.505
Kültivatör	19.633	9.368	29001	5,93	488.802
Merdane	468	836	1304	1,59	82.100
Meyve Hasat Makinaları	728	130	858	34,02	2.522
Mısır Daneleme Makinası	70	59	129	2,94	4.388
Mısır Hasat Makinası	16	13	29	3,17	915
Mısır Silaj Makinası	906	480	1386	7,49	18.507
Motopomp (Termik)	14.662	10.871	25533	13,17	193.898
Motorlu Pulverizatör	1.478	1.124	2602	3,43	75.905
Motorlu Tırpan	121	526	647	1,35	47.985
Orak Makinası	313	128	441	0,66	66.768
Ot Silaj Makinası	158	163	321	8,50	3.778
Ot Tırmığı	816	808	1624	1,60	101.452
Pancar Sökme Makinası	14	5	19	0,13	14.306
Patates Dikim Makinası	120		120	0,83	14.413
Patates Sökme Makinası	193		193	1,00	19.274
Pnömatik Ekim Makinası	305	370	675	2,49	27.153
Rototiller	146	55	201	1,81	11.080
Römork (Tarım Arabası)	39.465	23.089	62554	5,82	1.074.764
Saman Aktarma-Boşaltma Makinası	11	7	18	0,13	13.955
Santrifüj Pompa	2.096	1.601	3697	3,35	110.450
Sap Döver Ve Harman Makinası (Batöz)	1.945	346	2291	1,22	188.153
Sap Parçalama Makinası	321	11	332	1,92	17.288
Sap Toplamalı Saman Yapma Makinası	33	38	71	0,50	14.062
Sedyeli, Motorlu Pulverizatör Tozlayıcı Kombine Atomizör	245	151	396	2,82	14.020
Selektör (Sabit Veya Seyyar)	125	71	196	4,47	4.388
Set Yapma Makinası	119	500	619	3,93	15.734
Sırt Pulverizatörü	27.209	13.324	40533	6,78	597.460
Su Tankeri (Tarımda Kullanılan)	6.083	3.785	9868	4,93	200.350
Süt Sağım Makinası (Seyyar)	15.800	10.628	26428	11,70	225.937
Süt Sağım Tesisi	952	45	997	12,53	7.959
Taş Toplama Makinası	8		8	1,23	653
Tınaz Makinası	23	3	26	0,23	11.523
Toprak Burgusu	78	126	204	4,04	5.047
Toprak Frezesi (Rotovatör)	877	507	1384	3,25	42.649
Toprak Tesviye Makinası	275	574	849	4,82	17.602

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	%	Türkiye
Tozlayıcı	402	238	640	2,97	21.543
Traktörle Çekilen Çayır Biçme Makinası	1.019	607	1626	2,46	66.193
Traktörle Çekilen Hububat Ekim Makinası	2.751	1.852	4603	3,84	119.889
Üniversal Ekim Makinası (Mekanik) (Pancar Mibzeri Dahil)	1.918	1.649	3567	5,75	62.015
Ürün Kurutma Makinası	63	21	84	11,37	739
Ürün Sınıflandırma Makinası (Selektör Hariç)	954	8	962	7,07	13.601
Yağmurlama Tesisi	5.305	8.448	13753	5,85	235.104
Yayık	640	65	705	0,28	254.791
Yem Dağıtıcı Römork	76	21	97	5,67	1.711
Yem Hazırlama Makinası	1.018	608	1626	6,95	23.397

Kaynak: TÜİK, 2011, Tarımsal Alet ve Makine Sayıları

Bölgede meyvecilik ve hayvancılık yoğun olarak yapıldığından bu faaliyet kollarına ilişkin alet ve makine sayıları da Türkiye genelinde önemli bir yer tutmaktadır.

5 BÖLGENİN MEVCUT TARIMSAL DURUMU MATERYAL VE YÖNTEM

5.1. Arazi Dağılımı

Tarım arazisinin dağılımı incelenirken toprak yapısı, kullanım biçimi ve arazilerin sulama durumları incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

5.1.1. Toprak Yapısına Göre

Toprakların kullanma kabiliyet sınıfları 8 adet olup, toprak verimlilik durumu ve sınıflandırmaları I. sınıftan VIII. sınıfa doğru giderek azalmaktadır. İlk dört sınıf arazi, iyi bir toprak idaresi altında bölgeye adapte olmuş kültür bitkileri ile orman, çayır-mera bitkilerini iyi bir şekilde yetiştirme yeteneğine sahiptir. V, VI ve VII. sınıflar adapte olmuş yerli bitkilerin yetişmesine elverişlidir. Bunlardan V ve VI. sınıflarda, toprak ve su koruma önlemleri alındığı takdirde bazı özel bitkiler de yetiştirilebilir. VII. sınıf arazilerde çok etkin ve pahalı ıslah çalışmaları ile ürün alınabilirse de, mevcut piyasa şartlarında elde edilecek ürün miktarı yatırım harcamalarını karşılayamaz.

Arazi kabiliyet sınıflarına göre dağılımda I-IV. sınıf topraklar tarımsal üretimde kullanılan işlemeli tarıma uygun arazileri, V-VIII. sınıf topraklar işlemeli tarıma uygun olmayan arazileri göstermektedir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. Toprak Kullanma Kabiliyetine Göre Sınıflandırma (ha)

Arazi Sınıfı	Balıkesir	%	Çanakkale	%
1. Sınıf	46.141	3	39.164	4
2. Sınıf	124.953	9	107.006	11
3. Sınıf	80.595	6	63.976	7
4. Sınıf	82.279	6	78.687	8
5. Sınıf	672	0	818	0
6. Sınıf	222.384	15	190.318	20
7. Sınıf	865.552	60	483.582	50
8. Sınıf	30.238	2	7086	1
Toplam	1.452.814	100	970.637	100

Kaynak: ÇŞB, 2007a; ÇŞB, 2007b

5.1.2. Kullanım Biçimine Göre

Balıkesir toplam yüzölçümü 1.452.814 hektar olup, arazi dağılımı tablo 5.2'deki gibidir. Çanakkale ilinin yüzölçümü 1.029.401 hektar olup, dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.2. TR22 Bölgesinin Arazi Dağılımı (ha)

Arazi Dağılımı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	%
Tarım Alanı	510.456	330.337	840.793	33,87
Çayır-Mera Alanı	210.020	63.011	273.031	11,00
Orman Alanı	675.010	533.936	1.208.946	48,70
Tarım Dışı Arazi	57.328	102.117	159.445	6,42
Toplam	1.452.814	1.029.401	2.482.215	100,00

Kaynak: GTHB, 2012a; GTHB, 2012b

Balıkesir ve Çanakkale illerindeki toplam arazi 2.482.215 hektardır. Bu arazinin önemli bir bölümünü orman alanı oluşturmaktadır (%48,7). Benzer şekilde tarım alanı olarak ayrılan arazi toplam arazinin %33,87'sidir (Tablo 5.2).

5.1.3. Arazinin Sulanabilme Durumuna Göre

Çanakkale ilinde 2011 yılında sulanan arazinin 52.069 hektarı devlet imkanları ile (%67); 25.819 hektarı da (%33) halkın kendi imkanları ile sulanmıştır (Tablo 5.3).

Tablo 5.2. TR22 Bölgesinin Arazi Dağılımı (ha)

Arazinin Adı	Balıkesir	Çanakkale
Devlet Tarafından Sulanan Arazi	68.419	52.069
Halk Tarafından Sulanan Arazi	46.288	25.819
Toplam Sulanan Tarım Arazisi	114.707	77.888
Sulanabilecek Tarım Arazisi	282.328	111.950

Kaynak: GTHB, 2012a; GTHB, 2012b

5.2. Bitkisel Üretim

TR22 Bölgesinde bitkisel üretimin durumunun ve değişiminin incelenebilmesi için üretim, şubelerine göre ayrılmıştır. Buna göre tarla bitkileri, sebze ve meyve üretimlerinin yanısıra yöre için öneminden dolayı endemik türlere ait bilgiler de verilmiştir.

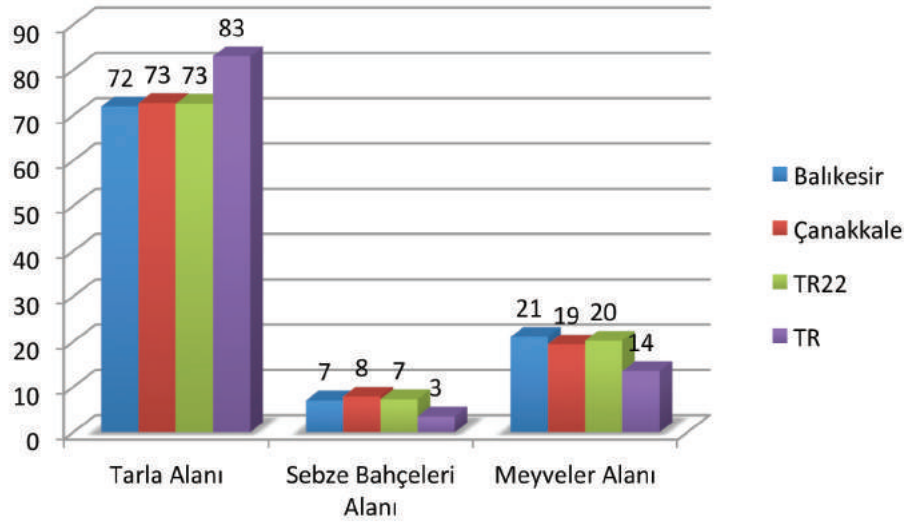
Bu bölümün yazımında sentez tekniği kullanılmış, önce TR22 Bölgesini oluşturan sırasıyla Balıkesir ve Çanakkale illerine ait bilgiler verilmiş, ardından da TR22 Bölgesi ve Türkiye'ye ait veriler tablolar ve grafikler yardımıyla ilgililerin faydasına sunulmuştur.

Balıkesir ili tarım alanları, Çanakkale ilinin tarım alanlarından (3.303.370 da) yaklaşık 1/2 kat daha geniştir. Bu fark değişmekle birlikte tarla, sebze ve meyve alanlarında da yakın oranlarda görülmektedir. Balıkesir'in tarla üretimi için kullandığı alanların toplamı 5.104.560 da, sebze alanları 310.062 da ve meyve alanları ise 932.310 da olarak verilmektedir. Çanakkale'de tarla alanları 1.935.646 da, sebze alanları 209.874 da ve meyve alanları da 516.765 da olarak verilmektedir. TR22 Bölgesi için bu değerler tarla alanları 5.121.455 da, sebze alanları 519.936 da ve meyve alanları da 1.449.075 da olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.4).

Tablo 5.4 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tarım Alanları (da) (2012)

Arazinin Adı	Balıkesir	Çanakkale
Devlet Tarafından Sulanan Arazi	68.419	52.069
Halk Tarafından Sulanan Arazi	46.288	25.819
Toplam Sulanan Tarım Arazisi	114.707	77.888
Sulanabilecek Tarım Arazisi	282.328	111.950

Kaynak: TÜİK,2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tablo 5.4 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tarım Alanları (da) (2012)

TR22 Bölgesi'nin Türkiye'ye göre farklılık gösteren yanlarının belirlenmesi amacıyla tarım alanlarının tarımsal faaliyetlere göre oransal dağılımları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma neticesinde, toplam tarım alanlarının Balıkesir için %72'si, Çanakkale için %73'ü ve TR22 Bölgesi için ise %73'ü tarla üretimi için kullanılırken, Türkiye'de bu değer %83 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da Türkiye'deki tarım alanlarının, TR22 Bölgesinden daha yüksek oranda tarla ürünlerinin ekilişi için kullanıldığını göstermektedir.

Sebze alanları açısından Balıkesir'in toplam tarım alanlarının %7'si, Çanakkale'nin %8'i ve buna bağlı olarak TR22 Bölgesi'nin %7'si sebze üretimi için kullanılmakta iken, Türkiye'de bu oran %3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, TR22 Bölgesi Türkiye ortalama sebze alanlarının çok üzerinde bir sebze ekiliş alanına sahiptir. Balıkesir ve Çanakkale illerinin sebze ekiliş alanlarının Türkiye ortalamasından daha yüksek olması sebze üretim miktarının da potansiyel olarak yüksek olacağını göstermektedir. Meyve alanlarının karşılaştırılmasıyla, Balıkesir'in toplam tarım alanlarının %21'i, Çanakkale'nin %19'u ve buna bağlı olarak TR22 Bölgesi'nin %20'si meyve üretimi için kullanılmakta iken, Türkiye'de bu oran %14 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar da Türkiye'ye göre daha yüksek oranda meyve üretimi için alan kullanıldığını ortaya koymaktadır. Özetle TR22 Bölgesi, oransal olarak tarla alanlarında daha geride iken, sebze ve meyve alanları Türkiye'ye kıyasla oransal olarak daha fazladır (Grafik 5.1, Tablo 5.4).

5.2.1. Tarla bitkileri üretimi

Bu çalışmada, tarla bitkilerinin sınıflandırılmasında tahıllar, baklagiller, yağlı tohumlar, yem bitkileri, yumru bitkileri ve endüstri bitkileri şeklindedir. Her bir alt sınıfa giren ürünlerin ekiliş alanları, üretim ve dekara verimlerine ait veriler, 2000 yılı sonrasında son yayınlanan istatistik yılı olan 2012 yılına kadar incelenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5.5. Balıkesir ve Çanakkale illeri Tarla Bitkileri Ekim Alanları (da) (2012)

Ürün adı	Balıkesir	Oran (%)	Çanakkale	Oran (%)
Tahıllar	1.767.523	55,5	1.255.390	64,9
Yem Bitkileri	946.996	29,7	429.935	22,2
Yağlı Tohumlar	205.707	6,5	196.766	10,2
Baklagiller	169.585	5,3	43.365	2,2
Endüstri Bitkileri	61.026	1,9	5.996	0,3
Yumru Bitkiler	34.972	1,1	4.194	0,2
Toplam	3.185.809	100,0	1.935.646	100,0

Kaynak: TUIK,2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

İller bazına incelendiğinde Balıkesir ilinde toplam 3.185.809 da olan tarla alanının %55'ini tahıl, %29'u yem bitkileri, %6'sı yağlı tohumlar, %5'i baklagiller, %2'si endüstri bitkileri ve %1'ini de yumru bitkileri ekilen alanlardan oluşturmaktadır. Çanakkale ili için incelendiğinde 1.935.646 da olan tarla alanının %65'i tahıl, %22'si yem bitkileri, %10'u yağlı tohumlar, %2'si baklagiller, %1'i endüstri bitkileri ve yumru bitkileri ekilen alanlardan oluşturmaktadır. Tablodan da görüleceği gibi Balıkesir ili tarla bitkileri ve alt üretim grupları ekim alanları açısından Çanakkale iline göre daha geniş alanlara sahiptir (Tablo 5.5).

Tablo 5.6. TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Ekim Alanları (da) (2012)

Ürün adı	TR22	Oran (%)	Türkiye	Oran (%)
Tahıllar	3.022.913	59,0	112.933.013	68,3
Yem Bitkileri	1.376.931	26,9	19.534.149	11,8
Yağlı Tohumlar	402.473	7,9	12.499.746	7,6
Baklagiller	212.950	4,2	8.723.516	5,3
Endüstri Bitkileri	67.022	1,3	8.999.330	5,4
Yumru Bitkiler	39.166	0,8	2.613.109	1,6
Toplam	5.121.455	100,0	165.302.863	100

Kaynak: TUIK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Balıkesir ve Çanakkale illerinin tarla bitkileri ekim alanlarının TR22 Bölgesine göre dağılımları incelendiğinde tahıl ekim alanlarında Balıkesir ili, Çanakkale ilinden %14 daha fazla paya sahiptir. Baklagil, endüstriyel bitkiler ve yumru bitkilerin TR22 Bölgesindeki ekim alanları oranlarında Balıkesir ili önemli bir ağırlığa sahiptir. Bölgede ekilen tahılların %77'si Balıkesir ilinde ekilmektedir (Grafik 5.2).

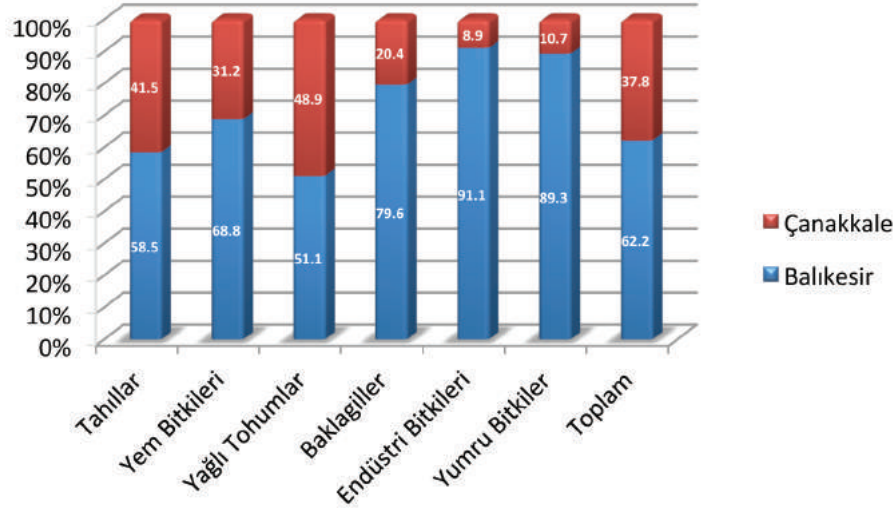
TR22 Bölgesi ve Türkiye tarla bitkileri üretim miktarlarına ilişkin bilgiler de Tablo 5.8'de verilmektedir.

Tablo 5.7. Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Ekim Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün adı	Balıkesir/TR22	Çanakkale/TR22	Balıkesir/TR	Çanakkale/TR	TR22/TR
Tahıllar	58,5	41,5	1,6	1,1	2,7
Yem Bitkileri	68,8	31,2	4,8	2,2	7,0
Yağlı Tohumlar	51,1	48,9	1,6	1,6	3,2
Baklagiller	79,6	20,4	1,9	0,5	2,4
Endüstri Bitkileri	91,1	8,9	0,7	0,1	0,7
Yumru Bitkiler	89,3	10,7	1,3	0,2	1,5
Toplam	62,2	37,8	1,9	1,2	3,1

Kaynak: TÜİK,2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

2012 yılı verilerine göre, TR22 Bölgesi içerisindeki dağılımları incelendiğinde, bölgenin tarla bitkileri ekim alanlarının ağırlıklı Balıkesir ilinde olduğu görülmektedir. TR22 Bölgesindeki tüm tarla bitkileri ekim alanlarının %62'si Balıkesir'de, %38'i de Çanakkale'de bulunmaktadır. Özellikle endüstri (%91), yumru bitkileri (%89) ve baklagil (%80) ekim alanları açısından bölgede Balıkesir ilinin ağırlığının çok yüksek olduğu görülmektedir. Çanakkale ili de yağlı tohumlar (%49) ve tahıl (%42) ekim alanlarında Balıkesir'e yaklaşmaktadır. Balıkesir ilinin Türkiye'deki payı değerlendirildiğinde ortalama %1.9 iken, yem bitkileri %4.8 ile en yüksek, endüstri bitkileri de %0,7 ile en düşük paya sahip üretim koludur. Çanakkale ili için de ortalama %1,2 iken, yem bitkilerinde %2,2 ile en yüksek paya, endüstri bitkilerinde ise %0,1 ile en düşük paya sahiptir. Buradan da anlaşılacağı üzere, TR22 Bölgesinde özellikle hayvancılığın olmazsa olmazı konumundaki yem bitkileri üretimi açısından, Türkiye'de %7 gibi önemli bir paya sahip önde gelen bölgedir (Tablo 5.7).

Grafik 5.2. Balıkesir ve Çanakkale illeri tarla bitkileri ekim alanlarının TR22 Bölgesine dağılımı (%) (2012)

TR22 Bölgesinde 5.1 milyon da olan toplam tarla alanının % 59'unu tahıllar, %27'sini yem bitkileri, %8'ini yağlı tohumlar, %4'ünü baklagiller ve geri kalan %2 sini de endüstri ve yumru bitkileri oluşturmaktadır. Türkiye ile karşılaştırılacak olursa bu değerler sırasıyla % 68'ini tahıllar, %12'sini yem bitkileri, %8'ini yağlı tohumlar, %5'ini baklagiller, %5'ini endüstri bitkileri ve geri kalan %2'sini de yumru bitkileri oluşturmaktadır. TR22 Bölgesi Türkiye ile kıyaslamasından elde edilen sonuçlar, tahıl endüstri ve yumru bitkilerinde Türkiye'nin oransal olarak gerisindeyken, yem bitkileri ekim alanı oranında Türkiye'nin önündedir. Bu da bölgenin hayvancılığının daha karlı yapılabilmesinin gerektirdiği bir uygulamadır (Tablo 5.6).

Tablo 5.8. Balıkesir ve Çanakkale illeri, TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (ton) (2012)

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Tahıllar	541.165	486.604	1.027.769	33.377.430
Yem Bitkileri	1.458.883	1.419.254	2.878.137	34.290.893
Yağlı Tohumlar	37.152	47.121	84.273	3.138.361
Baklagiller	27.749	7.604	35.353	1.295.048
Endüstri Bitkileri	25.594	6.309	31.903	17.419.634
Yumru Bitkiler	46.589	6.436	53.025	6.696.207
Toplam	2.137.132	1.973.328	4.110.460	96.217.573

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Tablo 5.8'e göre 2012 yılı itibarıyla TR22 Bölgesinde 4.110.460 ton tarla bitkisi üretimi gerçekleşmiştir. Bu üretim miktarının yarısından fazlası yem bitkileri üretiminden gelmektedir. Bölgede yem bitkileri üretimini tahıl üretimi takip etmektedir. Türkiye'deki tarla bitkileri üretiminin %4'ünü TR22 Bölgesi üretmektedir (Tablo 5.9). Balıkesir ve Çanakkale illeri TR22 Bölgesindeki tarla bitkileri üretimini yaklaşık olarak yarı yarıya paylaşmış durumdadır (Tablo 5.8). Ancak Tablo 5.5'te görülebileceği üzere, ekim alanlarında Balıkesir ilinin üstünlüğüne rağmen üretim miktarında Çanakkale'nin Balıkesir'i yakalamış olması, Çanakkale ilindeki verimlerin daha yüksek olduğunu hakkında bilgi vermektedir. Çanakkale ilindeki tarla bitkileri üretiminde birim alandan daha fazla ürün aldıkları düşünülebilir.

Tablo 5.9. Balıkesir ve Çanakkale illerinin TR22 Bölgesi ve Türkiye Tarla Bitkileri Üretim Miktarı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün adı	Balıkesir/TR22	Çanakkale/TR22	Balıkesir/TR	Çanakkale/TR	TR22/TR
Tahıllar	53	47	1,6	1,5	3,1
Yem Bitkileri	51	49	4,3	4,1	8,4
Yağlı Tohumlar	44	56	1,2	1,5	2,7
Baklagiller	78	22	2,1	0,6	2,7
Endüstri Bitkileri	80	20	0,1	0,0	0,2
Yumru Bitkiler	88	12	0,7	0,1	0,8
Toplam	52	48	2,2	2,1	4,1

Kaynak: TÜİK,2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Tahıl Ekim Alanı

Tahıl üretimi, tarım sektörünün olduğu kadar genel ülke ekonomisinin de temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle tahıl, oldukça geniş bir üretici ve diğer yandan tüketici kitlesini ilgilendirmektedir. Tahıl üretimi dünyada olduğu gibi, Türkiye nüfusunun beslenmesinde de büyük öneme sahiptir. İnsanların beslenmesinin yanısıra, hayvan varlığının ihtiyacı olan dane ve saman da tahıl üretimi ile karşılanmaktadır.

Gerek yaygın üretilen bir ürün olması, gerekse de yaygın tüketiliyor olması tahılları diğer tarım ürünlerine göre daha önemli kılmıştır. Ayrıca, ihraç ürünü olması da önemini arttıran diğer bir faktördür.

Ülkemizde en yaygın ekim alanına ve üretimine sahip olan buğday olmakla birlikte, arpa, çeltik, çavdar, yulaf, mısır yaygın olarak bilinen tahıllardır (Tablo 5.10).

Balıkesir ve Çanakkale illerinin 2000-2012 yılları arasındaki buğday ekim alanları incelendiğinde azalmanın olduğu görülmektedir. Balıkesir ilinde 2000 yılında 1,7 milyon dekar olan ekim alanı, %28 azalarak 2012 yılında 1,24 milyon dekara, Çanakkale ilinde 1,2 milyon dekar olan ekim alanı, %40 azalarak 2010 yılında 745 bin dekara kadar gerilemiştir. Ancak bunun aksine çavdar ekim alanları genişlemiştir (Tablo 5.10).

Çeltik ekim sahaları 13 yılda her iki ilde de artış göstermiştir. 2000-2012 yılları arasında çeltik ekim alanları Balıkesir ilinde 3,6 kat, Çanakkale ilinde ise 3,3 kat artmıştır. Bu artışın temelinde her iki ilde de sulamaya açılan alanların artması olduğu gibi şekerpancarı gibi diğer sulu tarım bitkilerinin bölgedeki ekiminin azalması yatmaktadır. Balıkesir ilinde 2000 yılında 22.820 da şekerpancarı üretimi yapılırken 2012 yılında 3.847 da, Çanakkale ilinde de 2000 yılında 2.210 da olan şekerpancarı alanı 2012 yılında 1.020 da gerilemiştir (TÜİK, 2012).

Her iki ilde de ekim alanları artan bir diğer bitki de çavdardır. Balıkesir ve Çanakkale illerinde çavdar ekim alanı sırasıyla 100.970 da ve 22.850 da artış göstermiştir.

TR22 Bölgesi içinde buğday ekim alanları açısından 2012 yılı itibarıyla Balıkesir ve Çanakkale illeri sırasıyla %63 ve %37'lik bir pay almaktadır. Bölgedeki çeltik alanlarının ise %59'u Balıkesir ilinde bulunmaktadır. Arpa ve yulaf ekiminde Çanakkale ili TR22 Bölgesinin sırasıyla %63 ve %64'ünü oluşturmaktadır. Bu ürünler genellikle hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

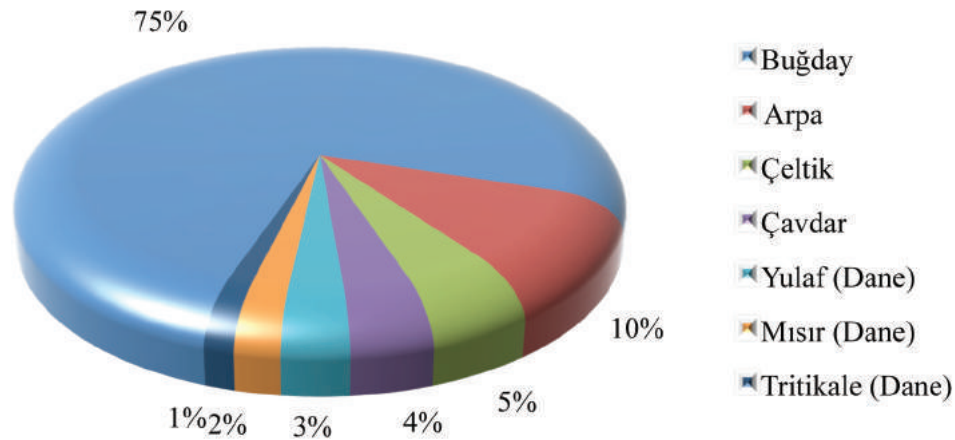
Tablo 5.10. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Ekim Alanı (da) (2000-2012)

	Yıl	Buğday	Arpa	Çeltik	Çavdar	Yulaf (Dane)	Mısır (Dane)	Tritikale (Dane)
Balıkesir	2000	1.749.940	244.630	42.610	20.030	33.200	71.060	
	2001	1.807.580	257.340	72.180	20.710	49.360	68.740	
	2002	1.694.590	287.890	64.010	22.510	51.560	52.390	
	2003	1.689.370	250.470	70.820	44.410	55.650	49.070	
	2004	1.762.910	262.610	73.850	48.780	58.530	32.800	18.090
	2005	1.713.240	213.870	93.550	96.070	150.340	43.330	54.990
	2006	1.558.571	196.530	121.076	104.515	77.650	38.544	22.090
	2007	1.482.346	190.753	118.801	107.975	74.380	35.118	29.158
	2008	1.514.871	171.690	135.662	109.362	63.692	40.836	27.135
	2009	1.461.306	179.671	134.334	120.587	62.160	45.479	30.870
	2010	1.327.039	180.556	120.109	120.336	60.766	34.828	30.725
	2011	1.366.357	149.165	127.487	110.555	60.130	33.702	22.550
	2012	1.243.412	140.120	154.444	121.000	47.601	31.246	29.700
Ortalama	1.567.041	209.638	102.226	80.526	65.001	44.396	29.479	
Çanakkale	2000	1.247.940	274.680	33.520	3.560	109.300	22.500	
	2001	1.272.110	275.600	21.450	2.760	102.700	24.680	
	2002	1.066.740	248.360	21.620	3.510	99.670	16.810	
	2003	1.105.350	237.260	22.670	3.540	81.700	13.900	
	2004	1.145.410	215.810	18.530	1.360	85.240	10.790	33.320
	2005	1.114.190	241.390	33.180	2.310	92.660	16.100	40.340
	2006	1.033.429	244.270	61.834	6.350	58.320	14.401	28.070
	2007	987.995	234.525	38.488	11.300	52.776	12.682	10.993
	2008	998.178	201.285	34.138	11.201	53.187	16.313	10.088
	2009	912.463	225.333	52.966	12.190	81.180	26.700	14.052
	2010	944.086	229.296	97.651	12.888	80.170	27.450	13.915
	2011	862.963	225.120	98.304	21.469	82.025	27.001	11.876
	2012	745.142	241.982	111.355	26.410	87.977	30.450	12.074
Ortalama	1.033.538	238.070	49.670	9.142	82.070	19.983	19.414	

	Yıl	Buğday	Arpa	Çeltik	Çavdar	Yulaf (Dane)	Mısır (Dane)	Tritikale (Dane)
TR22	2000	2.997.880	519.310	76.130	23.590	142.500	93.560	
	2001	3.079.690	532.940	93.630	23.470	152.060	93.420	
	2002	2.761.330	536.250	85.630	26.020	151.230	69.200	
	2003	2.794.720	487.730	93.490	47.950	137.350	62.970	
	2004	2.908.320	478.420	92.380	50.140	143.770	43.590	51.410
	2005	2.827.430	455.260	126.730	98.380	243.000	59.430	95.330
	2006	2.592.000	440.800	182.910	110.865	135.970	52.945	50.160
	2007	2.470.341	425.278	157.289	119.275	127.156	47.800	40.151
	2008	2.513.049	372.975	169.800	120.563	116.879	57.149	37.223
	2009	2.373.769	405.004	187.300	132.777	143.340	72.179	44.922
	2010	2.271.125	409.852	217.760	133.224	140.936	62.278	44.640
	2011	2.229.320	374.285	225.791	132.024	142.155	60.703	34.426
	2012	1.988.554	382.102	265.799	147.410	135.578	61.696	41.774
Ortalama	2.600.579	447.708	151.895	89.668	147.071	64.378	48.893	
Türkiye	2000	94.000.000	36.290.000	580.000	1.470.000	1.536.000	5.550.000	
	2001	93.500.000	36.400.000	590.000	1.405.000	1.500.000	5.500.000	
	2002	93.000.000	36.000.000	600.000	1.500.000	1.550.000	5.000.000	
	2003	91.000.000	34.000.000	650.000	1.400.000	1.300.000	5.600.000	
	2004	93.000.000	36.000.000	700.000	1.430.000	1.290.000	5.450.000	300.000
	2005	92.500.000	36.500.000	850.000	1.300.000	1.330.000	6.000.000	320.000
	2006	84.900.000	36.498.000	991.000	1.312.456	1.001.117	5.360.000	241.117
	2007	80.977.000	34.280.165	939.000	1.327.776	944.772	5.175.000	275.013
	2008	80.900.000	29.500.000	995.000	1.259.620	910.355	5.950.000	273.952
	2009	81.000.000	30.100.000	967.541	1.387.784	927.780	5.920.000	283.769
	2010	81.034.000	30.400.000	990.000	1.410.000	883.900	5.940.000	268.530
	2011	80.960.000	28.688.331	994.000	1.276.530	858.626	5.890.000	297.829
	2012	75.296.394	27.487.664	1.197.247	1.432.216	893.267	6.226.094	322.268
Ortalama	86.312.876	33.241.858	849.522	1.377.799	1.148.140	5.658.546	286.942	

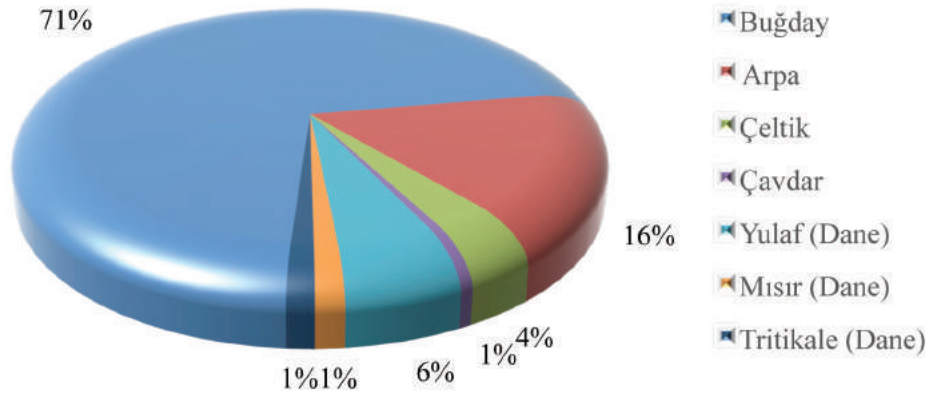
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Türkiye geneli incelendiğinde TR22 Bölgesi 2012 yılı verilerine göre Buğday ekim alanlarının %3,4'ünü oluşturmaktadır. Bölge çeltik ekiminde Türkiye'de söz sahibi bir bölgedir. Özellikle Balıkesir ilinin Gönen ilçesi pirinci ile ünlüdür. Türkiye'deki çeltik ekiminin %22'si TR22 Bölgesinde yapılmaktadır.

Grafik 5.3. Balıkesir 2000-2012 Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

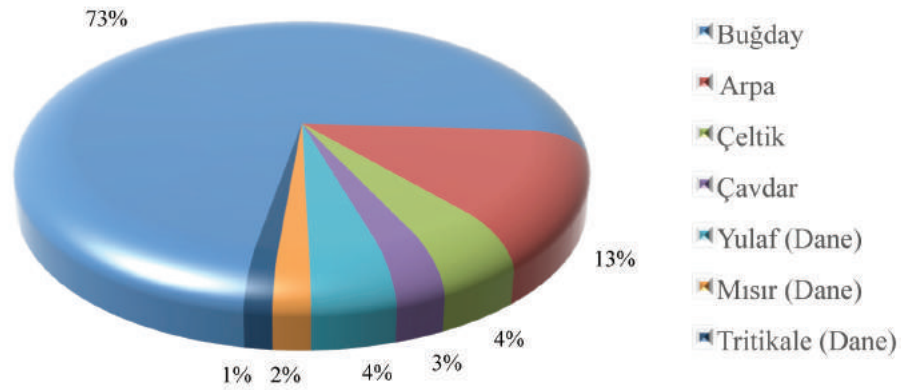
2000-2012 yılları Balıkesir ilindeki tahıl ekim alanları ortalamasına bakıldığında en yüksek (%75) ekim alanı oranına sahip olan ürün buğdaydır. Bunu %10 ile arpa ve %5 ile çeltik takip etmektedir. Bu üç ürün Balıkesir ilinin tahıl ekim oranının %90'ını oluşturmaktadır (Grafik 5.3).

Grafik 5.4. Çanakkale 2000-2012 Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

2000-2012 yılları ortalamasına bakıldığında en yüksek (%71) ekim alanı oranına sahip olan ürün, Balıkesir'de olduğu gibi buğdaydır. Bunu %10 ile arpa ve %5 ile çeltik takip etmektedir. Bu üç ürün Çanakkale ilinin tahıl ekim alanının %90'ını oluşturmaktadır (Grafik 5.4).

TR22 Bölgesinin. 2000 yılında 3 milyon dekar olan buğday ekim alanı, %24 azalarak 2012 yılında 2 milyon dekara kadar gerilemiştir. Ancak Türkiye genelinde de bu daralma yaşanmakta, tarım alanlarının küçülmesi, farklı ürünlerin üretim desenine dahil edilmesiyle buğday gibi geleneksel ürünlerin ekim alanlarında daralmalar görülmektedir (Tablo 5.10).

Grafik 5.5. TR22 Bölgesinin 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

2000-2012 yılları ortalamasına bakıldığında en yüksek (%73) ekim alanı oranına sahip olan ürün, tahmin edileceği gibi buğdaydır. Bunu %13 ile arpa ve %4 ile çeltik ve yulaf takip etmektedir. Tritikale dane mısır ve çavdar ise an az ekim alanına sahiptir (Grafik 5.5).

Tahıl Üretimi

Üretim miktarları ekim alanı ve ürünün verimine bağlıdır. Bundan dolayı ürünler arası kıyaslama yapılamamaktadır.

Tablo 5.11. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)

	Yıl	Buğday	Çeltik	Arpa	Mısır (Dane)	Çavdar	Yulaf (Dane)	Tritikale (Dane)
Balıkesir	2000	588.449	26.593	68.091	22.822	4.751	6.916	
	2001	486.984	51.324	62.906	18.230	3.423	9.332	
	2002	436.630	44.027	66.445	16.708	4.267	10.192	
	2003	431.798	45.590	63.053	21.569	9.572	12.980	
	2004	488.652	52.320	69.292	13.878	10.452	13.824	6.305
	2005	520.254	65.266	62.565	22.740	26.168	34.718	18.351
	2006	461.917	74.917	58.471	19.596	27.088	21.853	8.037
	2007	376.618	73.715	52.749	19.981	24.378	18.041	9.313
	2008	470.537	94.195	52.067	24.430	27.670	16.174	9.008
	2009	373.249	99.346	40.956	28.230	28.951	15.913	11.162
	2010	335.304	101.737	42.694	24.509	32.096	15.883	10.477
	2011	356.222	105.613	37.993	24.088	32.220	15.759	6.262
	2012	310.657	108.958	44.442	21.925	33.669	13.224	8.290
Ortalama	433.636	72.585	55.517	21.439	20.362	15.755	9.689	
Çanakkale	2000	382.134	24.918	76.214	10.891	802	26.056	
	2001	358.117	16.255	70.771	9.550	647	21.887	
	2002	260.234	16.193	57.383	8.981	708	19.814	
	2003	289.936	15.877	60.757	8.448	668	19.075	
	2004	348.650	13.461	61.890	8.102	149	21.578	10.819
	2005	307.657	24.937	62.893	13.335	289	21.380	13.213
	2006	293.143	39.307	60.889	11.109	1.090	15.724	9.573
	2007	336.647	21.942	72.343	9.878	3.540	16.457	3.954
	2008	349.229	25.137	63.285	12.136	3.530	17.659	3.969
	2009	270.673	40.528	55.999	19.317	3.769	22.730	5.025
	2010	347.930	79.321	65.811	23.489	3.489	22.435	5.074
	2011	266.829	85.686	63.656	17.367	5.762	23.884	4.093
	2012	253.706	82.555	89.555	20.929	7.286	27.967	4.606
Ortalama	312.683	37.394	66.265	13.349	2.441	21.280	6.703	
TR22	2000	970.583	51.511	144.305	33.713	5.553	32.972	
	2001	845.101	67.579	133.677	27.780	4.070	31.219	
	2002	696.864	60.220	123.828	25.689	4.975	30.006	
	2003	721.734	61.467	123.810	30.017	10.240	32.055	
	2004	837.302	65.781	131.182	21.980	10.601	35.402	17.124
	2005	827.911	90.203	125.458	36.075	26.457	56.098	31.564
	2006	755.060	114.224	119.360	30.705	28.178	37.577	17.610
	2007	713.265	95.657	125.092	29.859	27.918	34.498	13.267
	2008	819.766	119.332	115.352	36.566	31.200	33.833	12.977
	2009	643.922	139.874	96.955	47.547	32.720	38.643	16.187
	2010	683.234	181.058	108.505	47.998	35.585	38.318	15.551
	2011	623.051	191.299	101.649	41.455	37.982	39.643	10.355
	2012	564.363	191.513	133.997	42.854	40.955	41.191	12.896
Ortalama	746.320	109.978	121.782	34.788	22.803	37.035	16.392	

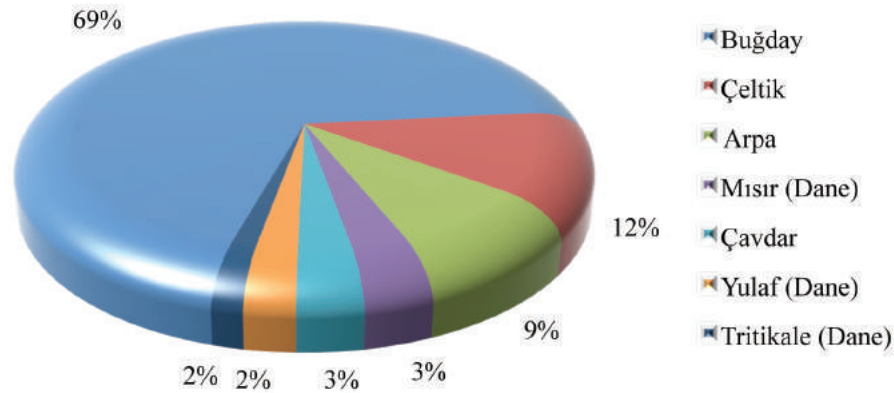
	Yıl	Buğday	Çeltik	Arpa	Mısır (Dane)	Çavdar	Yulaf (Dane)	Tritikale (Dane)
Türkiye	2000	21.000.000	350.000	8.000.000	2.300.000	260.000	314.000	
	2001	19.000.000	360.000	7.500.000	2.200.000	220.000	265.000	
	2002	19.500.000	360.000	8.300.000	2.100.000	255.000	290.000	
	2003	19.000.000	372.000	8.100.000	2.800.000	240.000	270.000	
	2004	21.000.000	490.000	9.000.000	3.000.000	270.000	275.000	95.000
	2005	21.500.000	600.000	9.500.000	4.200.000	270.000	270.000	110.000
	2006	20.010.000	696.000	9.551.000	3.811.000	271.000	208.787	77.642
	2007	17.234.000	648.000	7.306.800	3.535.000	240.540	189.099	86.476
	2008	17.782.000	753.325	5.923.000	4.274.000	246.521	196.099	93.723
	2009	20.600.000	750.000	7.300.000	4.250.000	343.330	218.286	98.716
	2010	19.674.000	860.000	7.250.000	4.310.000	365.560	203.870	93.270
	2011	21.800.000	900.000	7.600.000	4.200.000	365.750	218.040	103.797
	2012	20.100.000	880.000	7.100.000	4.600.000	370.000	210.000	105.000
Ortalama	19.861.538	616.871	7.879.292	3.506.154	285.977	240.629	95.958	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ilinin 2000-2012 yılları arasındaki buğday üretimi incelendiğinde ekim alanlarının daralmasına paralel olarak azaldığı görülmektedir. 2000 yılında 588 bin ton olan üretim, %47 azalarak 2012 yılında 310 bin tona kadar gerilemiştir. Arpada da benzer bir gerilemeden (%35) bahsetmek mümkündür (Tablo 5.11). Çeltik üretimi, ekim alanlarının artması ve yıllara bağlı olarak ortalama verimlerdeki (Tablo 5.12) yükselme nedeniyle artma göstermiştir. Çanakkale ilindeki tahıl üretimine bakıldığında buğday yine ilk sırayı alırken, arpa ikinci sıradadır. Çeltik, çavdar ve dana mısırdaki net bir artış gözlenirken, arpa ve yulaf üretiminde azalma görülmektedir (Tablo 5.11).

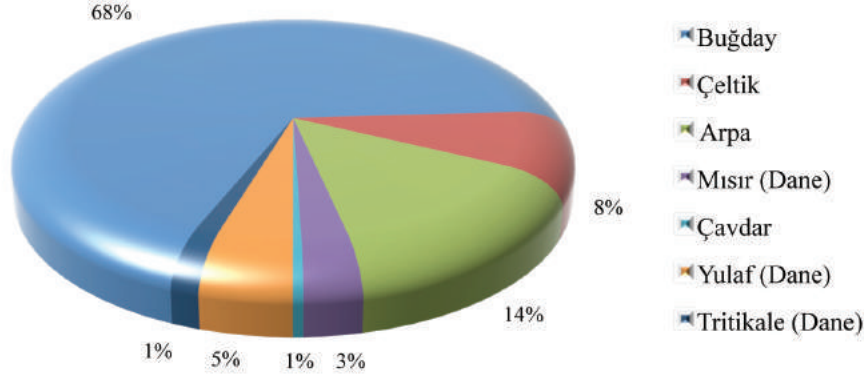
TR22 Bölgesinde 2000-2013 yılları arasında buğday üretiminde %41 ve arpa üretiminde de %7 azalma olduğu görülmüştür. Buna karşılık çeltik ve dane mısırdaki artışlar olduğu gözlenmektedir (Tablo 5.11). Bölgedeki çeltik üretim miktarı 13 yıl içinde 3,7 kat (%271) artmıştır.

2012 yılı itibarıyla Türkiye’de üretilen 20 milyon ton buğdayın 564 bin tonu, 880 bin ton çeltiğin 191 bin tonu (%21,7) TR22 Bölgesinde üretilmektedir..

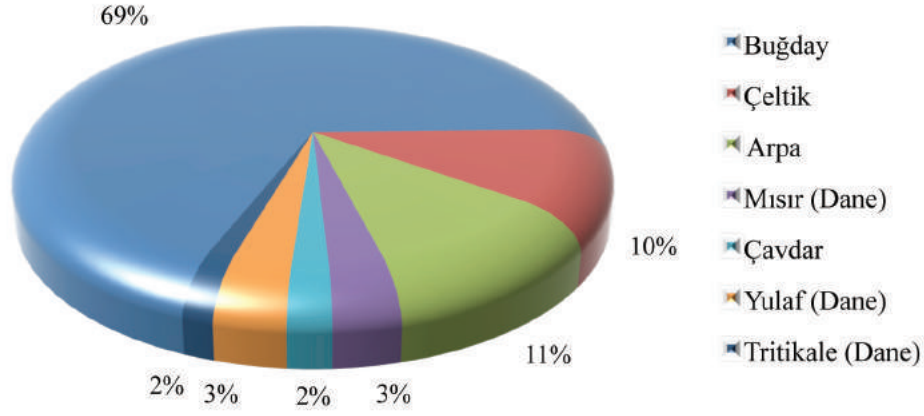

Grafik 5.6. Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Son on üç yıldaki değerlere bakıldığında Balıkesir ilindeki tahıl üretiminin %69'unu buğday, %10'unu çeltik, %9'unu arpa, geri kalan %11'lik kısmı da dane mısır, çavdar, yulaf ve tritikale oluşturmaktadır (Grafik 5.6).

Grafik 5.7 Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamalarının Dağılımı (%)

Grafik 5.8 TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Üretim Ortalamalarının Dağılımı (%)

TR22 Bölgesindeki tahıl üretiminin %69'unu buğday ve %11'ini ise arpa oluşturmaktadır. Ancak buğday ve arpa zaman serisi incelendiğinde üretimlerinde bir azalmanın olduğu belirlenmiştir. Çeltik ise üretimin %10'unu oluşturmakta ve artmaktadır.

Tahıl Verimi

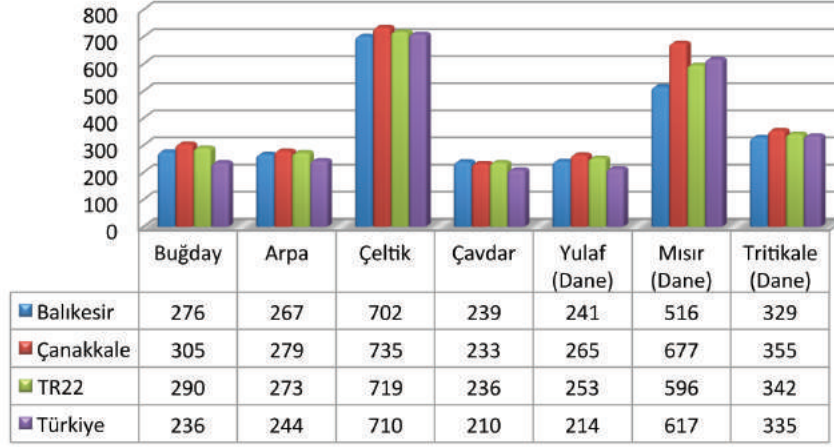
Balıkesir ilinde 2012 yılı itibarıyla dekara 250 kg buğday alınırken, 705 kg çeltik, 278 kg çavdar alınmaktadır. Mısır verimi 702 kg/da'dır.

Tablo 5.12. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Tahıl Verimleri (kg/da) (2000-2012)

	Yıl	Buğday	Arpa	Çeltik	Çavdar	Yulaf (Dane)	Mısır (Dane)	Tritikale (Dane)
Balıkesir	2000	336	278	624	237	208	321	
	2001	269	244	711	165	189	265	
	2002	258	231	688	190	198	319	
	2003	256	252	644	216	233	440	
	2004	277	264	708	214	236	423	349
	2005	304	293	698	272	231	525	334
	2006	296	298	619	259	281	508	364
	2007	256	278	620	226	243	569	319
	2008	311	303	694	253	254	598	332
	2009	255	228	742	240	256	621	362
	2010	253	236	847	267	261	704	341
	2011	261	255	828	291	262	715	278
2012	250	317	705	278	278	702	279	
Ortalama	276	267	702	239	241	516	329	
Çanakkale	2000	306	279	743	225	238	484	
	2001	282	257	758	234	213	387	
	2002	244	231	749	202	199	534	
	2003	262	256	700	189	233	608	
	2004	304	287	726	110	253	751	325
	2005	276	261	752	125	231	828	328
	2006	284	249	636	186	270	771	341
	2007	341	308	570	313	312	779	360
	2008	350	314	736	315	332	744	393
	2009	297	249	765	309	280	723	358
	2010	369	287	812	271	280	856	365
	2011	309	283	872	268	291	643	345
	2012	340	370	741	276	318	687	381
Ortalama	305	279	735	233	265	677	355	
TR22	2000	321	279	684	231	223	403	
	2001	276	251	735	200	201	326	
	2002	251	231	719	196	199	427	
	2003	259	254	672	203	233	524	
	2004	291	276	717	162	245	587	337
	2005	290	277	725	199	231	677	331
	2006	290	274	628	223	276	640	353
	2007	299	293	595	270	278	674	340
	2008	331	309	715	284	293	671	363
	2009	276	239	754	275	268	672	360
	2010	311	262	830	269	271	780	353
	2011	279	272	847	288	279	683	301
	2012	284	351	721	278	304	695	309
Ortalama	289	274	719	237	254	597	339	
Türkiye	2000	229	227	605	177	205	416	
	2001	208	213	610	158	178	401	
	2002	210	231	602	179	189	422	
	2003	210	239	572	172	209	502	
	2004	231	254	700	190	214	551	320
	2005	231	260	707	209	203	700	344
	2006	235	263	703	207	209	721	322
	2007	211	214	691	183	203	684	315
	2008	239	221	757	199	218	720	342
	2009	268	248	778	248	236	719	348
	2010	251	246	869	259	233	726	347
	2011	279	278	906	287	254	717	350
	2012	271	280	735	258	237	739	326
Ortalama	236	244	710	210	214	617	335	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Mısır ve çeltikte 2000-2012 yılları arasında önemli verim artışları görülürken, diğer tahıllarda önemli verim artışları gerçekleşmemiştir (Tablo 5.12)

Grafik 5.9. Balıkesir, Çanakkale illeri, TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Arası Tahıl Verim Ortalamaları (kg/da)

2000-2012 yılları arasındaki verim ortalamalarına bakıldığında Balıkesir'e göre Çanakkale'nin verimlerinin çeltik, mısır ve buğdayda çok, diğer ürünlerde az daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Grafik 5.9).

Tahıl verimleri TR22 Bölgesi olarak incelendiğinde birçok üründe Türkiye ortalamasının üzerindedir. Mısırdaki Türkiye ortalamasının az altındadır. İller itibariyle de Çanakkale ili 13 yılın ortalama verimleri açısından genel olarak Balıkesir iline göre daha yüksek verime sahiptir.

Baklagil Ekim Alanı

Baklagiller için de öncelikle ekiliş alanı, üretim ve verim verileri verilecektir. Bu veriler önce Balıkesir ve Çanakkale illeri ardından da TR22 Bölgesi için derlenmiştir.

Tablo 5.13. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Ekim Alanı (da) (2000-2012)

	Yıl	Nohut	Fasulye (Kuru)	Fig (Dane)	Bakla (Yemeklik)	Bezelye
Balıkesir	2000	122.250	53.140	46.910	12.865	250
	2001	146.490	50.150	42.920	12.068	550
	2002	166.340	45.110	37.450	11.272	110
	2003	152.590	42.650	41.620	10.476	140
	2004	137.780	44.630	1.480	10.110	130
	2005	105.970	39.790	1.440	10.170	90
	2006	101.320	36.590	2.000	6.220	570
	2007	101.221	33.820	3.900	6.570	2.080
	2008	105.850	28.680	3.870	6.698	2.100
	2009	108.490	29.188	3.850	5.900	1.530
	2010	113.590	25.552	2.950	5.365	1.380
	2011	106.470	22.903	2.850	4.720	1.170
	2012	119.650	25.685	2.535	5.474	1.376
	Ortalama	122.155	36.761	14.906	8.301	883

	Yıl	Nohut	Fasulye (Kuru)	Fig (Dane)	Bakla (Yemeklik)	Bezelye
Çanakkale	2000	20.590	17.730	13.560		2.900
	2001	27.480	21.220	20.670		2.400
	2002	34.660	18.690	37.700		2.310
	2003	31.490	17.910	31.080		480
	2004	32.940	17.570	2.960	24.450	360
	2005	28.150	15.000	2.860	22.640	330
	2006	27.745	12.950	400	21.610	330
	2007	24.800	13.527	1.380	22.629	350
	2008	24.435	13.915	1.355	17.726	350
	2009	19.315	12.375	530	9.029	350
	2010	21.470	12.995	360	11.305	350
	2011	20.152	11.780	350	8.768	280
	2012	18.624	10.338	372	9.766	330
	Ortalama	25.527	15.077	8.737	16.436	855
TR22	2000	142.840	70.870	60.470	12.865	3.150
	2001	173.970	71.370	63.590	12.068	2.950
	2002	201.000	63.800	75.150	11.272	2.420
	2003	184.080	60.560	72.700	10.476	620
	2004	170.720	62.200	4.440	34.560	490
	2005	134.120	54.790	4.300	32.810	420
	2006	129.065	49.540	2.400	27.830	900
	2007	126.021	47.347	5.280	29.199	2.430
	2008	130.285	42.595	5.225	24.424	2.450
	2009	127.805	41.563	4.380	14.929	1.880
	2010	135.060	38.547	3.310	16.670	1.730
	2011	126.622	34.683	3.200	13.488	1.450
	2012	138.274	36.023	2.907	15.240	1.706
	Ortalama	147.682	51.838	23.642	19.679	1.738
Türkiye	2000	6.360.000	1.760.000	2.253.000	200.000	13.300
	2001	6.450.000	1.750.000	2.400.000	190.000	12.500
	2002	6.600.000	1.800.000	2.350.000	180.000	14.500
	2003	6.300.000	1.620.000	2.500.000	170.000	11.500
	2004	6.060.000	1.550.000	1.000.000	100.000	13.500
	2005	5.578.000	1.412.000	1.000.000	96.000	14.000
	2006	5.243.672	1.290.515	1.345.262	54.475	15.658
	2007	5.036.745	1.092.497	970.386	58.235	12.967
	2008	5.051.654	982.326	964.719	53.806	13.647
	2009	4.559.344	949.280	1.079.165	48.666	12.282
	2010	4.556.900	1.033.811	956.274	43.742	11.815
	2011	4.464.129	946.254	823.162	37.816	13.048
	2012	4.162.416	931.740	1.000.070	46.350	12.193
	Ortalama	5.417.143	1.316.802	1.434.003	98.392	13.147

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

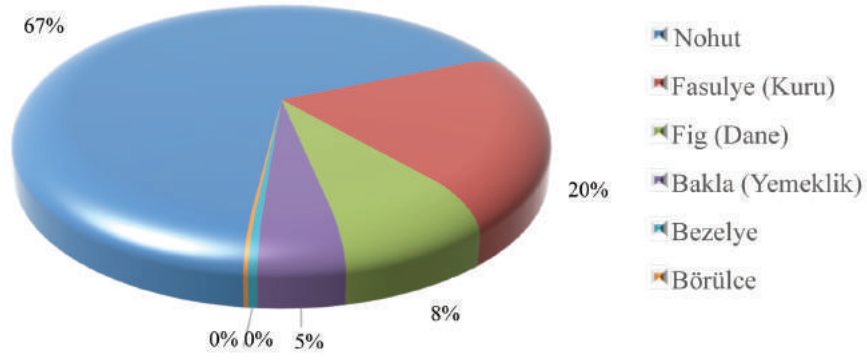
Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası baklagil ekim alanlarına bakıldığında en çok ekim alanına sahip olan türün nohut olduğu görülmekte ve son on yılda ekim alanı %2 azalmıştır. Nohudun ardından gelen fasulye ekim alanı son on yılda %51,7 artış göstermiştir. Fig ekim alanı da son on yılda %94,6 ile en büyük ekim alanı azalmasını göstermiştir. Bezelye ekim alanı ise son on yılda 5,52 kat artmıştır.

Çanakkale ilinde de baklagil ekim alanları Balıkesir iline benzer bir yapı göstermektedir. Nohut ekim alanı son on yıl içerisinde %9,5 azalmıştır. Fasulye ekim alanı nohut ekim alanından sonra gelmektedir ve son on yılda ekim alanında %41,7 artış göstermiştir (Tablo 5.13).

TR22 Bölgesinde nohut ekim alanının daraldığı görülmektedir ve ekim alanı son on yılda %3,1 azalmıştır. Fasulye nohudun

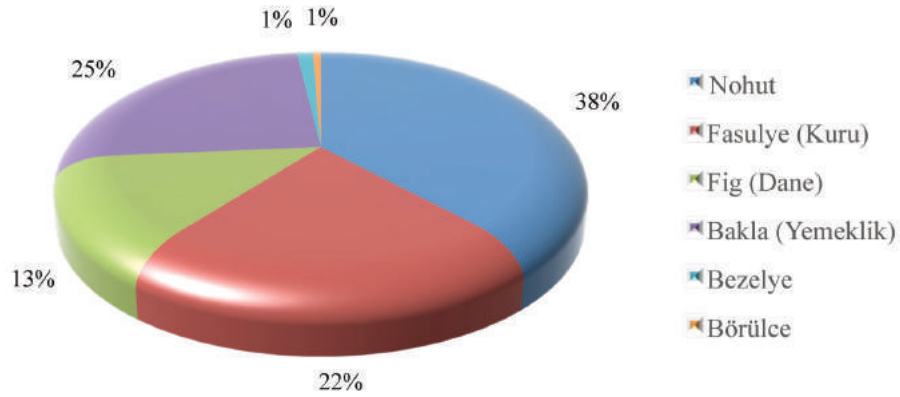
ardından en çok ekim alanına sahip baklagil türü olduğu görülmektedir ve son yılda ekim alanı %49,1 azalış göstermiştir (Tablo 5.13).

2012 yılı itibarıyla Türkiye'deki nohut ekiminin %3,3'ü TR22 Bölgesinde yapılmaktadır. TR22 Bölgesi yemeklik baklada Türkiye'nin yaklaşık %42'sinin ekildiği bölge olarak söz sahibidir.

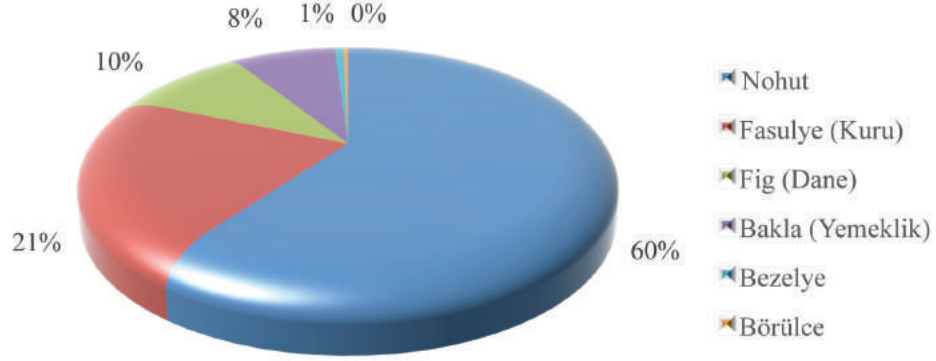
Grafik 5.10. Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası ekim alanları ortalamasının ürünlere dağılımına baktığımızda Nohut %67, fasulye %20, fiğ (dane) ekim alanının %8 oranında üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. (Grafik 5.10).

Grafik 5.11. Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Çanakkale ili 2000-2012 yılları arası baklagil ekim alanları ortalamasının ürünleri dağılımında en fazla ekim alanının %38 paya sahip olan nohut olduğu görülmektedir. Bakla (yemeklik) %25 paya sahipken fasulye %22 paya sahiptir ve en çok ekim alanına sahip üçüncü baklagil türüdür (Grafik 5.11)

Grafik 5.12. TR22 Bölgesinin 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları ekim alanları ortalamasına bakıldığında %60 paya sahip nohudun en çok ekilen bitki olduğu görülmektedir (Grafik 5.12).

Baklagil Üretim Miktarları

Tablo 5.14. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)

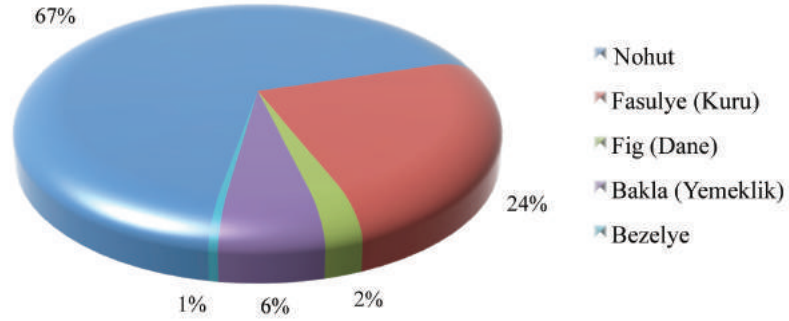
	Yıl	Nohut	Fasulye (Kuru)	Fig (Dane)	Bakla (Yemeklik)	Bezelye
Balıkesir	2000	16.692	8.855			35
	2001	19.828	7.791			79
	2002	23.851	6.494			16
	2003	19.184	6.626			27
	2004	17.465	7.254	413	1.756	18
	2005	14.857	6.529	225	2.260	23
	2006	12.310	5.686	392	1.351	68
	2007	11.960	4.905	721	1.395	298
	2008	13.027	4.170	715	1.659	320
	2009	13.734	4.207	713	1.397	254
	2010	14.654	4.244	643	1.208	236
	2011	15.462	3.952	644	1.095	179
	2012	19.150	4.212	409	1.091	147
	Ortalama	16.321	5.763	542	1.468	131
Çanakkale	2000	2.713	2.635	135	8.132	660
	2001	3.483	3.234	16	7.412	560
	2002	4.960	2.925	804	5.523	472
	2003	3.980	2.948	872	6.624	139
	2004	4.127	3.271	671	5.067	78
	2005	3.736	3.024	617	4.594	69
	2006	3.608	2.697	90	4.464	69
	2007	3.267	2.626	386	4.979	95
	2008	3.251	2.686	376	4.003	95
	2009	2.706	2.393	119	1.866	95
	2010	3.181	2.619	82	2.690	95
	2011	2.785	2.324	80	2.128	79
	2012	2.585	2.096	71	2.009	75
	Ortalama	3.414	2.729	332	4.576	199

	Yıl	Nohut	Fasulye (Kuru)	Fig (Dane)	Bakla (Yemeklik)	Bezelye
TR22	2000	19.405	11.490	135	8.132	695
	2001	23.311	11.025	16	7.412	639
	2002	28.811	9.419	804	5.523	488
	2003	23.164	9.574	872	6.624	166
	2004	21.592	10.525	1.084	6.823	96
	2005	18.593	9.553	842	6.854	92
	2006	15.918	8.383	482	5.815	137
	2007	15.227	7.531	1.107	6.374	393
	2008	16.278	6.856	1.091	5.662	415
	2009	16.440	6.600	832	3.263	349
	2010	17.835	6.863	725	3.898	331
	2011	18.247	6.276	724	3.223	288
	2012	21.735	6.308	480	3.100	275
	Ortalama	19.735	8.493	707	5.593	336
Türkiye	2000	548.000	230.000	134.000	37.000	3.100
	2001	535.000	225.000	127.000	35.000	2.700
	2002	650.000	250.000	130.000	32.000	4.000
	2003	600.000	250.000	121.000	33.000	3.500
	2004	620.000	250.000	130.000	20.000	3.500
	2005	600.000	210.000	132.000	22.000	3.600
	2006	551.746	195.970	175.522	10.897	4.373
	2007	505.366	154.243	90.568	11.006	3.503
	2008	518.026	154.630	104.974	10.724	3.920
	2009	562.564	181.205	135.892	11.807	3.604
	2010	530.634	212.758	121.676	8.870	3.200
	2011	487.477	200.673	107.844	7.963	3.628
	2012	518.000	200.000	104.342	7.868	2.686
	Ortalama	555.909	208.806	124.217	19.087	3.486

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

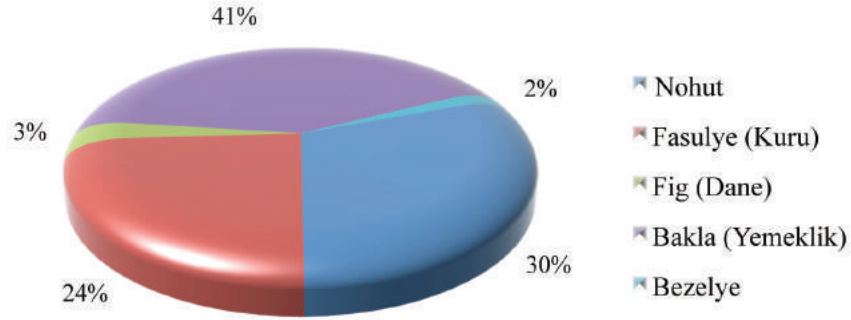
Balıkesir ve Çanakkale illerinde üretim miktarı olarak nohut diğer baklagillere oranla başı çekmektedir. Bölge genelinde nohut üretimi son 13 yılda dalgalı bir yapı göstermiştir. 2003 yılında 23 tona kadar çıkan nohut üretimi 2012 yılına kadar azalma eğiliminde olmuştur. 2012 yılı itibarıyla bölge yaklaşık 22 ton nohut üretimi yapılmaktadır. Ekim alanları azalmasına rağmen verimden kaynaklanan artışlar nedeniyle nohut üretimi de artmaktadır. Nohut üretiminde bölge içinde Balıkesir ili söz sahibidir. 2012 yılında TR22 bölgesinde üretilen nohudun %88'i Balıkesir ilinde üretilmektedir (Tablo 5.14). Fasulye ise nohuttan sonra en çok üretilen türdür. En az üretimi yapılan baklagil ise bezelyedir. (Tablo 5.14).

Türkiye genelinde değerlendirilme toplan nohut üretiminin yapıldığında 2012 yılı itibarıyla %4'ü TR22 Bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Yemeklik bakla üretim miktarları gerek Türkiye gerekse TR22 Bölgesinde de azalma göstermektedir. Ülke genelinde 2000 yılında 37 ton olan bakla üretimi 2012 yılına gelindiğinde 7,9 tona gerilemiştir. Toplam bakla üretiminin %40'ı TR22 Bölgesindedir (Tablo 5.14).

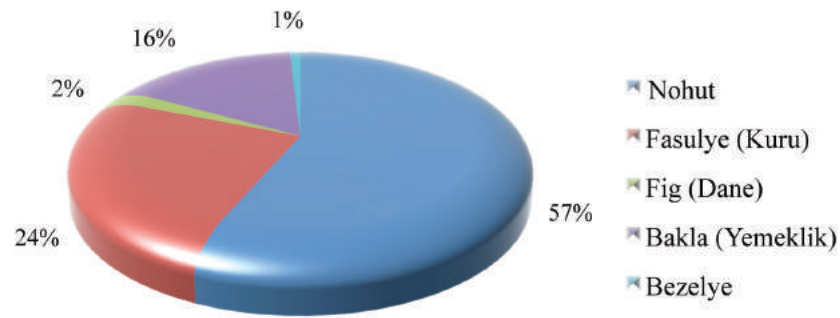
Grafik 5.13. Balıkesir İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası üretim ortalamalarına bakıldığında nohut üretiminin %67 ile en fazla üretilen baklagildir. Fasulye son yıllarda azalış gösteren bir başka baklagil türü olsa da %24 üretim payıyla üçüncü en çok üretilen diğer ürün olmuştur (Grafik 5.13).

Grafik 5.14. Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Grafik 5.14. Çanakkale İli 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)
Çanakkale ili 2000-2012 yılları üretim ortalamasına göre en büyük payı %41 ile bakla üretimi almaktadır. Çanakkale baklagil üretiminin %30'u nohut, %24'ü de fasulye üretimidir (Grafik 5.14).

Grafik 5.15. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Baklagil Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Baklagil Verimleri

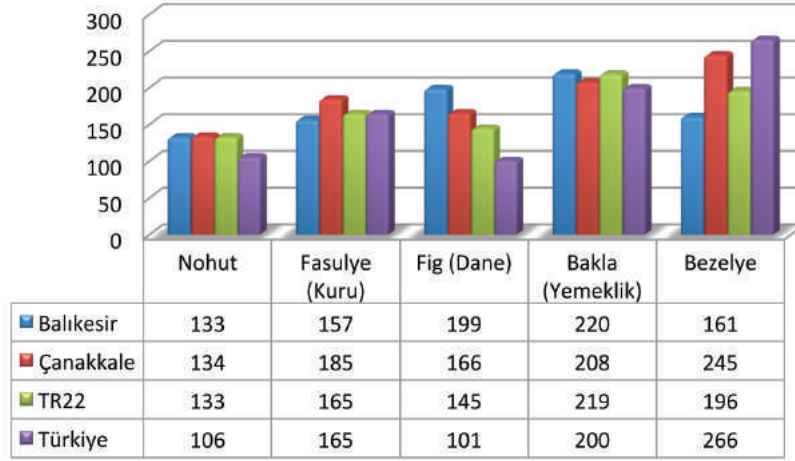
Baklagil verimleri öncelikli olarak Balıkesir, Çanakkale ve TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası dekar verimleri verilecektir.

Tablo 5.15. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Verimleri (kg/da) (2000-2012)

	Yıl	Nohut	Fasulye (Kuru)	Fig (Dane)	Bakla (Yemeklik)	Bezelye
Balıkesir	2000	137	167			140
	2001	135	155			144
	2002	143	144			145
	2003	126	155			193
	2004	127	163	279	187	138
	2005	140	164	156	222	256
	2006	121	155	196	217	119
	2007	118	145	185	212	143
	2008	123	145	185	248	152
	2009	127	144	185	237	166
	2010	129	166	218	225	171
	2011	145	173	226	232	179
	2012	160	164	163	201	147
	Ortalama	133	157	199	220	161
Çanakkale	2000	132	149	10	184	228
	2001	127	152	1	173	233
	2002	143	157	21	166	204
	2003	126	165	28	219	290
	2004	125	186	227	207	217
	2005	133	202	216	203	209
	2006	130	208	225	207	209
	2007	132	194	280	220	271
	2008	133	193	277	226	271
	2009	140	193	225	207	271
	2010	148	202	228	238	271
	2011	138	197	229	243	282
	2012	139	203	192	208	229
	Ortalama	134	185	166	208	245
TR22	2000	136	162	2		221
	2001	134	154	0		217
	2002	143	148	11		202
	2003	126	158	12		268
	2004	126	169	244	202	196
	2005	139	174	196	209	219
	2006	123	169	201	209	152
	2007	121	159	210	218	162
	2008	125	161	209	232	169
	2009	129	159	190	219	186
	2010	132	178	219	234	191
	2011	144	181	226	239	199
	2012	157	175	167	205	163
	Ortalama	133	165	145	219	196
Türkiye	2000	88	131	60	185	233
	2001	84	129	53	184	217
	2002	99	139	56	178	277
	2003	96	155	49	194	306
	2004	103	162	130	201	259
	2005	108	149	132	229	257
	2006	106	152	131	200	279
	2007	101	141	101	189	277
	2008	107	158	109	199	287
	2009	124	191	126	243	295
	2010	119	206	127	203	277
	2011	122	212	131	211	278
	2012	127	215	105	184	222
	Ortalama	106	165	101	200	266

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ve Çanakkale illerinde 2000-2012 yılları arası verimlerine bakıldığında nohut, bakla (yemeklik) ve bezelyenin verimlerinin arttığı gözlenmektedir (Tablo 5.15).

Grafik 5.16. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Baklagil Verim Ortalaması (kg/da) (2000-2012)

TR22 Bölgesinde 2000-2012 yılları ortalamasına bakıldığında bezelye veriminin Çanakkale ilinin Balıkesir ilinden %52 daha verimli olduğu görülmektedir. Fiğ üretiminde ise Balıkesir'in verimi daha yüksektir (Grafik 5.16).

Yağlı Tohumlar Ekim Alanları

Yağlı tohumlar için de öncelikle ekiliş alanı, üretim ve verim ve bu verilerin ortalamaları verilecektir. Bu veriler önce Balıkesir ve Çanakkale illeri ardından da TR22 Bölgesi için verilmiştir.

5.16. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Ekim Alanı (da) (2000- 2012)

	Yıl	Haşhaş (Tohum)	Pamuk Tohumu (Çiğit)	Susam	Ayçiçeği (Yağlık)	Kolza (Kanola)
Balıkesir	2000	1.180	39.700	13.350	245.530	
	2001	5.290	44.880	8.870	147.610	
	2002	19.710	48.100	10.080	244.550	
	2003	40.710	47.820	5.570	210.500	
	2004	10.680	42.630	5.100	206.320	
	2005	8.590	23.150	12.740	188.000	100
	2006	8.052	16.550	18.700	185.529	5.500
	2007	6.607	14.179	16.619	165.447	2.865
	2008	8.397	5.865	16.702	184.334	2.361
	2009	16.324	4.945	17.655	189.275	3.580
	2010	13.265	4.057	18.055	190.943	3.932
	2011	9.344	7.237	18.065	190.543	4.900
	2012	1.996	6.200	20.719	170.385	4.750
	Ortalama	11.550	23.486	14.017	193.767	3.499

5.16. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Ekim Alanı (da) (2000- 2012)

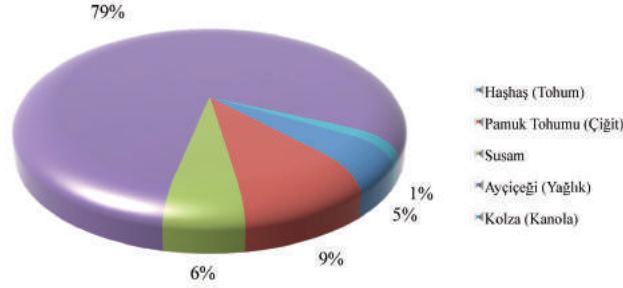
	Yıl	Haşhaş (Tohum)	Pamuk Tohumu (Çiğit)	Susam	Ayçiçeği (Yağlık)	Kolza (Kanola)
Çanakkale	2000		26.000	22.290	161.970	
	2001		31.200	21.680	187.680	750
	2002		30.000	28.290	229.960	880
	2003		28.600	19.830	197.310	4.000
	2004		36.700	23.100	194.390	4.920
	2005		28.600	21.130	208.500	100
	2006		17.898	19.820	209.870	150
	2007		16.441	12.705	218.003	12.037
	2008		5.423	12.440	209.913	35.272
	2009		1.938	9.395	173.912	52.830
	2010		1.355	8.030	198.892	38.240
	2011		6.396	7.857	188.934	29.500
	2012		1.568	9.039	175.631	10.309
	Ortalama			17.855	16.585	196.536
TR22	2000	1.180	65.700	35.640	407.500	
	2001	5.290	76.080	30.550	335.290	750
	2002	19.710	78.100	38.370	474.510	880
	2003	40.710	76.420	25.400	407.810	4.000
	2004	10.680	79.330	28.200	400.710	4.920
	2005	8.590	51.750	33.870	396.500	200
	2006	8.052	34.448	38.520	395.399	5.650
	2007	6.607	30.620	29.324	383.450	14.902
	2008	8.397	11.288	29.142	394.247	37.633
	2009	16.324	6.883	27.050	363.187	56.410
	2010	13.265	5.412	26.085	389.835	42.172
	2011	9.344	13.633	25.922	379.477	34.400
	2012	1.996	7.768	29.758	346.016	15.059
	Ortalama	11.550	41.341	30.602	390.302	16.690
Türkiye	2000	275.550	6.541.770	509.000		820
	2001	458.360	6.846.650	500.000		2.900
	2002	507.410	7.210.770	480.000		5.500
	2003	994.310	6.373.290	440.000		28.000
	2004	303.430	6.400.450	430.000	4.800.000	17.000
	2005	253.350	5.468.800	424.500	4.900.000	7.000
	2006	420.238	5.907.000	399.393	5.100.000	53.898
	2007	246.032	5.302.528	297.807	4.857.000	106.830
	2008	200.429	4.950.000	292.236	5.100.000	281.000
	2009	488.931	4.200.000	280.916	5.150.000	327.767
	2010	518.970	4.806.500	318.242	5.514.000	312.496
	2011	549.110	5.420.000	266.455	5.560.000	268.298
	2012	135.106	4.884.963	292.063	5.046.160	295.421
	Ortalama	411.633	5.716.363	379.278	5.114.129	131.302

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde yağlı tohum ekim alanları içerisinde en büyük pay ayçiçeğininindir. 2012 yılı itibariyle Balıkesir ve Çanakkale illerinde toplam 346 bin da alanda ayçiçeği ekimi yapılmaktadır. Türkiye genelinde ekilen ayçiçeğinin %7'si bu bölgededir. TR22 Bölgesinde ayçiçeğinin %51'i Çanakkale'de ekilirken, %49'u Balıkesir'de ekilmektedir. 2000 yılından bu yana ayçiçeği ekilen alanlar Türkiye genelinde çok değişim göstermese de TR22 Bölgesinde 2012 yılı itibariyle 346 bin da gerilemiştir (Tablo 5.16).

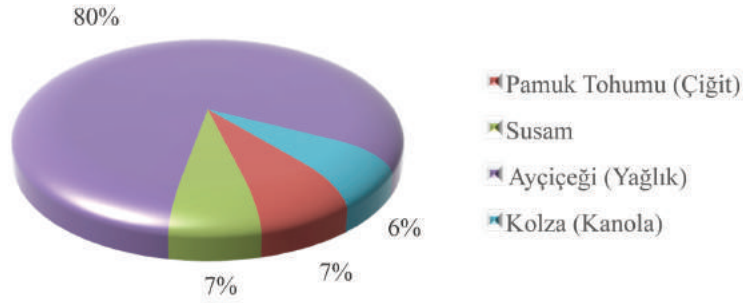
Ayçiçeğinin ardından son yıllarda ekim alanı artan kanola gelmektedir. 2008 ve sonrasında TR22 Bölgesinde kanola ekimleri hız kazanmıştır. 2012 yılı itibariye TR22 Bölgesinde 15.059 da alanda kanola ekimi yapılırken bunun yaklaşık %70'i Çanakkale ilindedir. Türkiye'de ekilen kanolanın %5'i TR22 Bölgesindedir.

Bölgede ekim alanı daralan ürünlerin başında pamuk tohumu gelmektedir. 2000 yılında 65.700 da alanda ekilirken 2012 yılında 7.768 da alanda ekim yapılmıştır (Tablo 5.16).

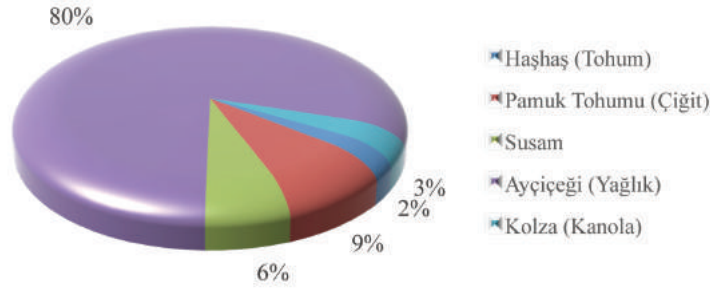
Grafik 5.17. Balıkesir 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)

Balıkesir ili 2000-2012 yağlı tohum ekim alanına bakıldığında %79 ile büyük pay ayçiçeği ekim alanında olduğu görülmektedir. Son on yılda %90'lık bir daralmaya rağmen pamuk ekim alanı ayçiçeğinin ardından ikinci sırada gelmektedir. Haşhaş ve susam ekim alanlarına bakıldığında %5'lik paylar ile benzerlik göstermektedir (Grafik 5.17).

Grafik 5.18. Çanakkale 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)

Çanakkale İli yağlı tohumlar 2000-2012 ekim alanları ortalamalarında ayçiçeği ekim alanı %80'lik pay ile birinci sırada yer almaktadır (Grafik 5.18).

Grafik 5.19. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Ekim Alanı Ortalaması (%)

TR22 Bölgesinde yağlı tohum ekiliş alanları ortalamalarına göre %80 pay ile ayçiçeği en büyük paya sahiptir. Son on yılda ekim alanı hızla azalan pamuk tohumu ise %9'luk pay ile ikinci sırayı almaktadır. Susam %6'lık pay ile üçüncü olurken kolza %3'lük pay ile dördüncü olmuştur (Grafik 5.19).

Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı

Tablo 5.17. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)

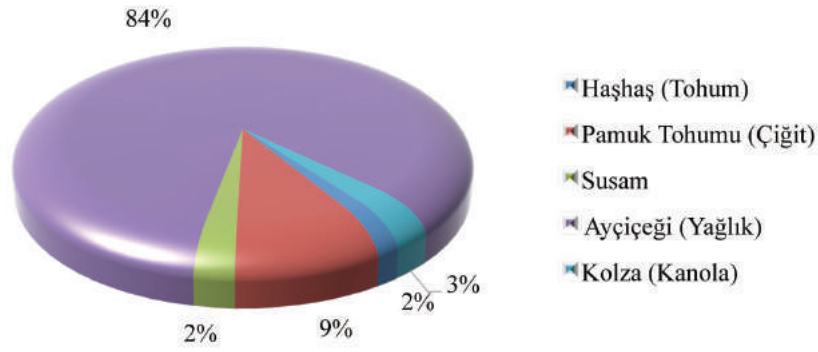
	Yıl	Haşhaş (Tohum)	Pamuk Tohumu (Çiğit)	Susam	Ayçiçeği (Yağlık)	Kolza (Kanola)
Balıkesir	2000	41	4.160	783	30.673	
	2001	374	5.045	496	22.005	
	2002	686	5.299	410	32.035	
	2003	1.766	5.990	258	18.857	
	2004	566	4.800	268	26.243	
	2005	370	4.738	799	30.297	49
	2006	311	2.961	1.163	32.415	1.065
	2007	354	2.223	1.136	24.045	522
	2008	540	883	1.157	29.193	585
	2009	747	780	1.293	30.963	1.014
	2010	585	614	1.128	31.468	1.086
	2011	464	1.696	1.134	31.618	1.466
	2012	62	1.608	1.063	32.936	1.313
	Ortalama	528	3.138	853	28.673	888
Çanakkale	2000		3.811	964	26.327	
	2001		4.906	1.064	27.529	131
	2002		2.445	1.389	36.315	168
	2003		4.679	1.030	17.158	1.433
	2004		5.627	1.244	38.298	1.077
	2005		3.626	1.468	46.217	24
	2006		2.097	1.331	43.591	35
	2007		1.931	809	43.138	3.761
	2008		559	830	37.177	9.005
	2009		226	644	36.366	15.737
	2010		209	574	51.121	9.520
	2011		1.074	555	36.578	7.429
	2012		278	536	43.614	2.636
	Ortalama		2421	957	37187	4246
TR22	2000	41	7.971	1.747	57.000	0
	2001	374	9.951	1.560	49.534	131
	2002	686	7.744	1.799	68.350	168
	2003	1.766	10.669	1.288	36.015	1.433
	2004	566	10.427	1.512	64.541	1.077
	2005	370	8.364	2.267	76.514	73
	2006	311	5.058	2.494	76.006	1.100
	2007	354	4.154	1.945	67.183	4.283
	2008	540	1.442	1.987	66.370	9.590
	2009	747	1.006	1.937	67.329	16.751
	2010	585	823	1.702	82.589	10.606
	2011	464	2.770	1.689	68.196	8.895
	2012	62	1.886	1.599	76.550	3.949
	Ortalama	528	5.559	1.810	65.860	4.466
Türkiye	2000	11.564	1.295.066	23.800		187
	2001	21.436	1.353.888	23.000		650
	2002	19.000	1.457.122	22.000		1.500
	2003	52.000	1.337.065	22.000		6.500
	2004	17.809	1.425.850	23.000	800.000	4.500
	2005	13.644	1.291.180	26.000	865.000	1.200
	2006	30.187	1.476.556	26.545	1.010.000	12.615
	2007	8.981	1.320.831	20.010	770.000	28.727
	2008	10.834	1.077.440	20.338	900.387	83.965
	2009	34.194	1.021.200	21.036	960.300	113.886
	2010	36.910	1.272.800	23.460	1.170.000	106.450
	2011	45.077	1.527.360	18.000	1.170.000	91.239
	2012	3.844	1.373.440	16.221	1.200.000	110.000
	Ortalama	23.498	1.325.369	21.955	982.854	43.186

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesi ve Türkiye’de yıllar itibariyle yağlı tohumlar üretim miktarı Tablo 5.17’de verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere 2012 yılında TR22 Bölgesinde 76.550 ton ayçiçeği üretimi gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl Türkiye genelinde 1,2 milyon ton ayçiçeği üretimi ile oranlandığında %6,3’e karşılık gelmektedir. TR22 Bölgesinde üretilen ayçiçeğinin yaklaşık %57’si Çanakkale ilinden sağlanmaktadır.

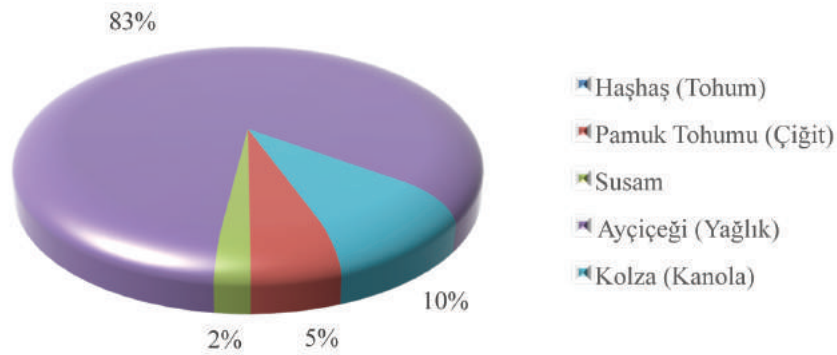
Yıllara göre giderek azalan pamuk tohumu üretiminde 2012 yılı itibariyle 1.886 ton üretim gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl bölgede 3.949 ton kanola üretilmiştir (Tablo 5.17). Kanola üretiminde de Çanakkale ili Balıkesir iline göre daha fazla üretim gerçekleştirmiştir.

Pamuk tohumu üretimi her iki ilde de azalmıştır. 2000 yılında Balıkesir ve Çanakkale illerinde sırasıyla 4.160 ton ve 3.811 ton olan çığit üretimi 2012 yılı itibariyle 1.608 ton ve 278 tona gerilemiştir.

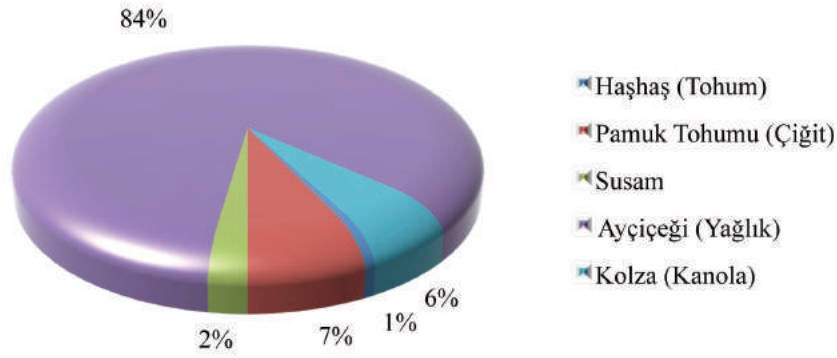
Grafik 5.20. Balıkesir 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalamaları (ton)

Uzun yıllar yağlı tohumlar üretim miktarları ortalamalarının ürünlere dağılımı incelendiğinde %84’lük pay ile ayçiçeği ilk sırada yer almaktadır. Azalan ekim alanına geçmişteki üretim miktarlarından ötürü %9’luk pay ile pamuk tohumu üretimi ikinci sırayı almaktadır (Grafik 5.20).

Grafik 5.21. Çanakkale 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalamaları (%)

Çanakkale ilinde de ayçiçeği üretimi %83 ile yağlı tohumlar arasında söz sahibidir. Balıkesir ilinden farklı olarak kolza üretimi bu ilde 2000-2012 yılları arasındaki üretim ortalamasına göre %10’luk bir paya sahiptir (Grafik 5.21).

Grafik 5.22. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yağlı Tohumlar Üretim Miktarı Ortalaması (%)

TR22 Bölgesi genelinde 2000-2012 yılları arasında üretim ortalamalarına göre ayçiçeği ilk sırada, pamuk ikinci sırada ve kolza üçüncü sıradadır (Grafik 5.22). Son 10 yıllık eğilim incelendiğinde bölgede kanola üretimi pamuk tohumu üretiminin önüne geçeceği öngörülebilmektedir.

Yağlı Tohumlar Dekar Verimi

Tablo 5.18. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Verimleri (kg/da) (2000-2012)

	Yıl	Haşhaş (Tohum)	Pamuk Tohumu (Çiğit)	Susam	Ayçiçeği (Yağlık)	Kolza (Kanola)
Balıkesir	2000	35	105	59	125	
	2001	71	112	56	149	
	2002	35	110	41	131	
	2003	43	125	46	90	
	2004	53	113	53	127	
	2005	43	205	63	161	490
	2006	39	179	62	175	194
	2007	54	157	68	145	182
	2008	64	151	69	158	248
	2009	46	158	73	164	283
	2010	44	151	62	165	276
	2011	50	234	63	166	299
	2012	31	259	52	193	276
	Ortalama	47	158	59	150	281
Çanakkale	2000		147	43	163	
	2001		157	49	147	175
	2002		82	49	158	191
	2003		164	52	87	358
	2004		153	54	197	219
	2005		127	69	222	240
	2006		117	67	208	233
	2007		117	64	198	312
	2008		103	67	177	255
	2009		117	69	209	298
	2010		154	71	257	249
	2011		168	71	194	252
	2012		177	60	248	256
	Ortalama		137	60	190	253

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Yağlı Tohumlar Dekar Verimi

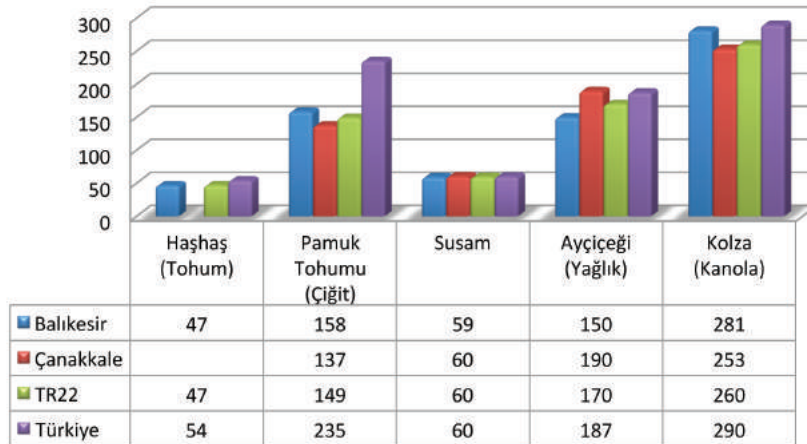
Tablo 5.18. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yağlı Tohumlar Verimleri (kg/da) (2000-2012)

	Yıl	Haşhaş (Tohum)	Pamuk Tohumu (Çiğit)	Susam	Ayçiçeği (Yağlık)	Kolza (Kanola)
TR22	2000	35	121	49	140	
	2001	71	131	51	148	175
	2002	35	99	47	144	191
	2003	43	140	51	88	358
	2004	53	131	54	161	219
	2005	43	162	67	193	365
	2006	39	147	65	192	195
	2007	54	136	66	175	287
	2008	64	128	68	168	255
	2009	46	146	72	185	297
	2010	44	152	65	212	251
	2011	50	203	65	180	259
	2012	31	243	54	221	262
	Ortalama	47	149	60	170	260
Türkiye	2000	42	198	47		228
	2001	47	198	46		224
	2002	37	202	46		274
	2003	52	210	50	148	232
	2004	59	223	54	167	265
	2005	54	236	61	177	312
	2006	72	250	66	198	252
	2007	37	249	67	159	276
	2008	54	218	71	177	301
	2009	70	243	75	186	348
	2010	71	265	74	212	341
	2011	82	282	68	210	340
	2012	28	281	56	238	372
	Ortalama	54	235	60	187	290

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Yağlı tohumlar dekar verimleri incelendiğinde Ayçiçeği veriminin 13 yıllık süre zarfında kısmen yükseldiği görülmektedir. TR22 Bölgesi ortalaması olarak dekardan 170 kg ayçiçeği alınmaktadır. Kolza ortalaması 260 kg/da'dır.

Balıkesir ilinin pamuk tohumu verimi 2000 yılında dekara 105 kg iken, 2012 yılında 259 kg'a yükselmiştir. Susam verimi genel itibarıyla çok değişiklik göstermemiştir.

Grafik 5.23. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Yağlı Tohumlar Verim Ortalamaları (kg/da)

Verim ortalamaları karşılaştırıldığında pamuk tohumu verimi Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Çanakkale ilindeki ayçiçeği verimi 190 kg/da ile Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölgedeki kolza verimi de yine Türkiye ortalamasının altındadır (Grafik 5.23).

Endüstri Bitkileri Ekim Alanları

Endüstriyel Bitkiler için de öncelikle ekiliş alanı, üretim ve verim verileri verilecektir. Bu veriler önce Balıkesir ve Çanakkale illeri ardından da TR22 Bölgesi için verilecektir.

Tablo 5.19. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Ekim Alanları (da) (2000-2012)

	Yıl	Anason	Haşhaş (Kapsül)	Pamuk	Sekerpancarı	Tütün
Balıkesir	2000	2.500	1.180	39.700	22.820	133.770
	2001	2.500	5.290	44.880	20.090	102.750
	2002	2.400	19.710	48.100	17.290	117.500
	2003	3.760	40.710	47.820	16.390	96.790
	2004	2.600	10.680	42.630	16.410	104.120
	2005	2.500	8.590	23.150	16.300	106.560
	2006	2.600	8.052	16.550	13.495	68.197
	2007	2.000	6.607	14.179	8.720	69.648
	2008	2.100	8.397	5.865	7.912	62.774
	2009	2.350	16.324	4.945	6.820	61.490
	2010	2.350	13.265	4.057	6.314	41.921
	2011	4.660	9.344	7.237	2.635	34.078
	2012	3.199	1.996	6.200	3.847	45.717
Ortalama	2.515	12.619	26.534	13.869	87.775	
Çanakkale	2000	-	-	26000	2210	22460
	2001	-	-	31200	1970	18510
	2002	-	-	30000	1210	
	2003	-	-	28600	1330	13770
	2004	-	-	36700	1010	10220
	2005	-	-	28600	1370	8700
	2006	-	-	17898	756	7181
	2007	-	-	16441	740	5285
	2008	-	-	5423	1073	5964
	2009	-	-	1938	832	6055
	2010	-	-	1355	1005	5388
	2011	-	-	6.396	370	3.195
	2012	-	-	1.568	1.020	3.408
Ortalama	-	-	20.378	1.228	10.353	
TR22	2000	2.500	1.180	65.700	25.030	156.230
	2001	2.500	5.290	76.080	22.060	121.260
	2002	2.400	19.710	78.100	18.500	117.500
	2003	3.760	40.710	76.420	17.720	110.560
	2004	2.600	10.680	79.330	17.420	114.340
	2005	2.500	8.590	51.750	17.670	115.260
	2006	2.640	8.052	34.448	14.251	75.378
	2007	2.000	6.607	30.620	9.460	74.933
	2008	2.100	8.397	11.288	8.985	68.738
	2009	2.350	16.324	6.883	7.652	67.545
	2010	2.350	13.265	5.412	7.319	47.309
	2011	4.660	9.344	13.633	3.005	37.273
	2012	3.199	1.996	7.768	4.867	49.125
Ortalama	2.518	12.619	46.912	15.097	97.187	

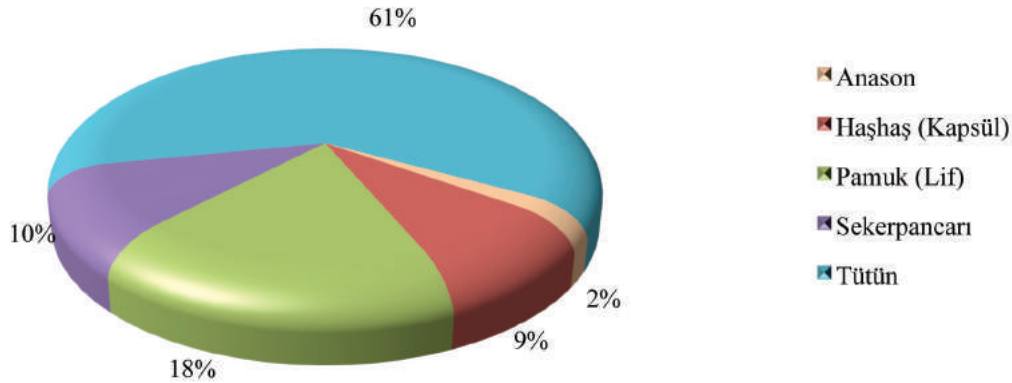
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tablo 5.19. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Ekim Alanları (da) (2000-2012)

	Yıl	Anason	Haşhaş (Kapsül)	Pamuk	Şekerpancarı	Tütün
TR	2000	360.000	275.550	6.541.770	4.100.230	2.365.690
	2001	210.000	458.360	6.846.650	3.587.630	1.957.700
	2002	220.000	507.410	7.210.770	3.724.680	1.910.000
	2003	215.000	994.310	6.373.290	3.153.030	1.830.430
	2004	175.300	303.430	6.400.450	3.153.440	1.927.100
	2005	165.000	253.350	5.468.800	3.358.120	1.853.420
	2006	126.542	420.238	5.907.000	3.256.995	1.461.669
	2007	122.906	246.032	5.302.528	3.002.421	1.449.041
	2008	118.799	200.429	4.950.000	3.219.806	1.468.741
	2009	119.177	488.931	4.200.000	3.244.428	1.161.433
	2010	186.450	518.970	4.806.500	3.291.669	813.335
	2011	211.542	549.110	5.420.000	2.972.648	766.575
	2012	194.430	135.106	4.884.963	2.813.918	1.080.770
	Ortalama	186.550	411.633	5.716.363	3.298.386	1.541.993

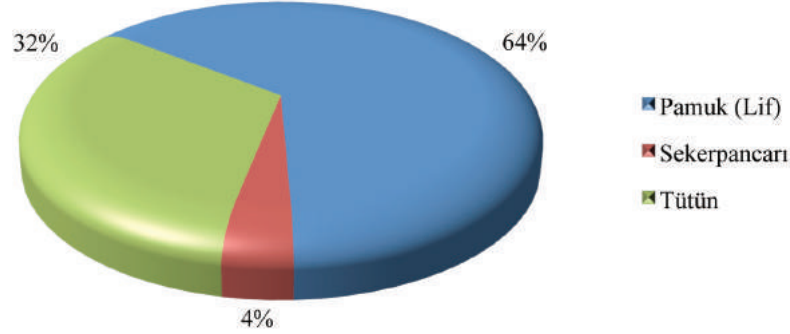
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ve Çanakkale illerinde 2000-2012 yılları arası endüstriyel bitkiler ekim alanlarına bakıldığında tütün birinci sırayı alırken son on yılda önemli bir azalma göstermiştir. Bölgede olduğu gibi yurt genelinde üreticilerin ürettikleri tütünlerin pazarlama kanalları değişmiş, devlet destekleme alımları kaldırılmış ve bunlara bağlı olarak üretici sayısı, üretim alanı ve üretim miktarında büyük azalmalar yaşanmıştır (Gümüş ve ark., 2010). Bölgede şekerpancarı alanlarında da daralma gözlenmektedir. Çanakkale ilinde de endüstriyel bitkiler ekim alanları açısından tütün ekim alanı 5.388 da ile ilk sırada olmasına rağmen %76,12'lik bir azalma olmuştur. Pamuk üretiminde de %94'lük azalma göstermiştir (Tablo 5.19).

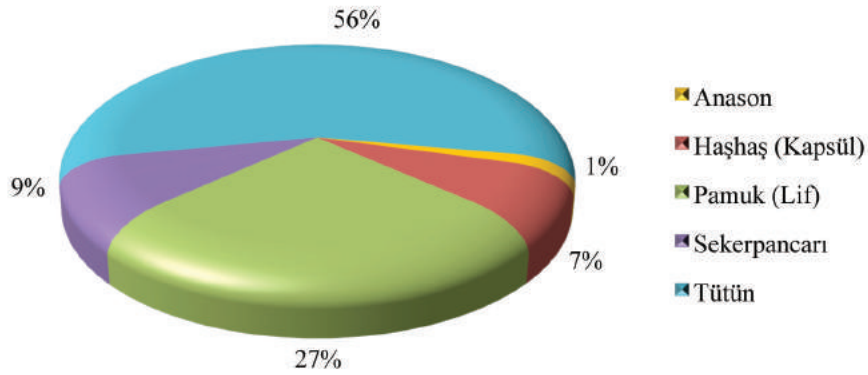
Grafik 5.24. Balıkesir 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Balıkesir ilinde 2000-2012 yılları arası endüstriyel bitkiler ekim alanları ortalamasına bakıldığında %61'lik pay ile tütün ilk sırada yer almaktadır. Ancak son yıllarda tütün ekim alanlarının azalması söz konusudur. Her geçen yıl üretimi azalan pamuk ekim alanı son on yılın ekim alanları ortalamasına bakıldığında %18 ekim alanı ortalamasıyla ikinci sırada yer almaktadır. Şekerpancarı ise %10'luk pay ile 3. sırada yer alırken 2010 yılı ikincisi Haşhaş son on yılın ortalamasına bakıldığında 4. Sırada yer almaktadır (Grafik 5.24).

Grafik 5.25. Çanakkale Endüstriyel Bitkiler 2000-2012 Yılları Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Çanakkale İli 2000-2012 yılları arası Endüstriyel Bitkiler üretim alanları ortalamasına bakıldığında son yılların aksine birinciliği Lifli Pamuk %64'lük ekim alanları ortalamasıyla almaktadır. Tütün ekim alanı ise %32'lik pay ile ikinci olurken Sekerpancarı ise üçüncü sırayı almaktadır (Grafik 5.25).

Grafik 5.26. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası Endüstriyel bitkiler ekim alanları ortalamasına bakıldığında Tütün %56'lık pay ile birinci olurken Lifli Pamuk ise son yılların aksine on yılın ortalaması alındığında %27'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Sekerpancarı ise %9'luk pay ile üçüncü sırada yer alırken Haşhaş ise son yıllarda artan ekim alanıyla %7'lik pay ile dördüncü sırada yer almıştır (Grafik 5.26).

Endüstri Bitkileri Üretim Miktarı

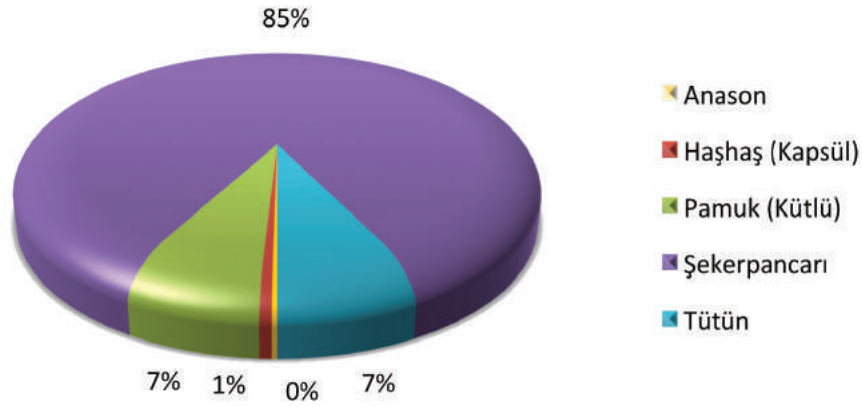
Endüstri Bitkileri için 2000-2012 yılları arasındaki 13 yıllık periyot içindeki üretim verileri Tablo 5.20'de sunulmuştur. Bu veriler önce Balıkesir ve Çanakkale illeri ardından da TR22 Bölgesi için verilecektir.

Tablo 5.20. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)

	Yıl	Anason	Haşhaş (Kapsül)	Pamuk (Kütlü)	Şekerpancarı	Tütün
Balıkesir	2000	125	41	7.384	126.981	11.167
	2001	225	374	8.976	84.967	8.995
	2002	200	633	9.428	91.757	9.988
	2003	250	1.617	10.659	71.839	5.724
	2004	273	514	8.767	88.102	7.600
	2005	250	337	8.390	91.919	7.586
	2006	260	284	5.265	70.891	3.887
	2007	200	322	3.762	44.752	3.334
	2008	231	491	1.491	46.895	4.133
	2009	235	679	1.320	33.672	4.073
	2010	235	533	1.038	31.346	2.299
	2011	460	422	2.864	13.843	1.771
	2012	260	56	2.715	19.362	3.193
	Ortalama	226	530	6.044	71.193	6.253
Çanakkale	2000			6.770	13.278	1.909
	2001			8.580	9.911	1.568
	2002			4.350	8.530	
	2003			8.325	5.725	589
	2004			10.181	7.260	792
	2005			6.170	8.559	639
	2006			3.733	4.227	469
	2007			3.432	3.678	446
	2008			943	8.649	388
	2009			382	5.418	366
	2010			354	4.769	294
	2011			1.814	2.159	186
	2012			471	5.593	245
	Ortalama			4.838	7.273	746
TR22	2000	125	41	14.154	140.259	13.076
	2001	225	374	17.556	94.878	10.563
	2002	200	633	13.778	100.287	9.988
	2003	250	1.617	18.984	77.564	6.313
	2004	273	514	18.948	95.362	8.392
	2005	250	337	14.560	100.478	8.225
	2006	270	284	8.998	75.118	4.356
	2007	200	322	7.194	48.430	3.780
	2008	231	491	2.434	55.544	4.521
	2009	235	679	1.702	39.090	4.439
	2010	235	533	1.392	36.115	2.593
	2011	460	422	4.678	16.002	1.957
	2012	260	56	3.186	24.955	3.438
	Ortalama	227	530	10.882	78.466	6.931
TR	2000	20.000	11.564	2.260.921	18.821.033	200.280
	2001	11.000	21.436	2.357.892	12.632.522	144.786
	2002	13.000	17.530	2.541.832	16.523.166	152.856
	2003	12.300	47.619	2.345.734	12.622.934	112.158
	2004	11.000	16.190	2.455.071	13.517.241	133.913
	2005	9.500	12.403	2.240.000	15.181.247	135.247
	2006	8.479	27.443	2.550.000	14.452.162	98.137
	2007	8.006	8.164	2.275.000	12.414.715	74.584
	2008	8.594	9.849	1.820.000	15.488.332	93.403
	2009	9.472	31.086	1.725.000	17.274.674	81.053
	2010	13.992	33.555	2.150.000	17.942.112	53.018
	2011	14.879	40.979	2.580.000	16.126.489	45.435
	2012	11.023	3.497	2.320.000	15.000.000	80.000
	Ortalama	11.634	21.640	2.278.573	15.230.510	108.067

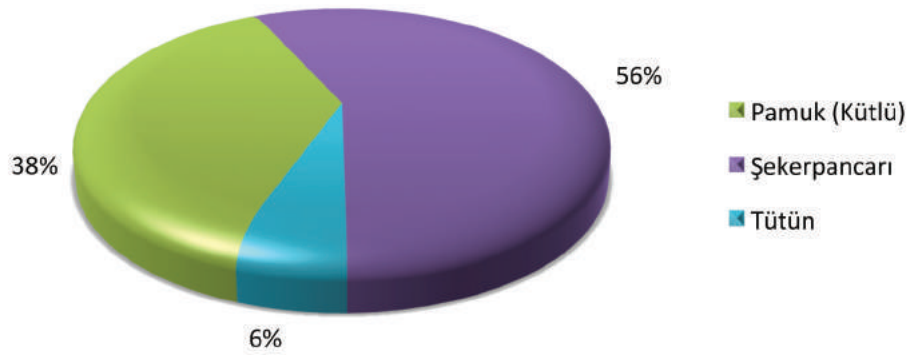
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ilinde en fazla üretimin 31.346 ton ile şekerpancarında olduğu görülmektedir. Tütün ise 2.299 ton üretimle ikinci sırada yer almaktadır. Çanakkale İli 2000-2012 yılları arası endüstriyel bitkiler üretim miktarlarına bakıldığında, Balıkesir ilinde olduğu gibi şekerpancarı üretimi 4.769 ton ile en fazla üretimi yapılan bitki olmuştur (Tablo 5.20).

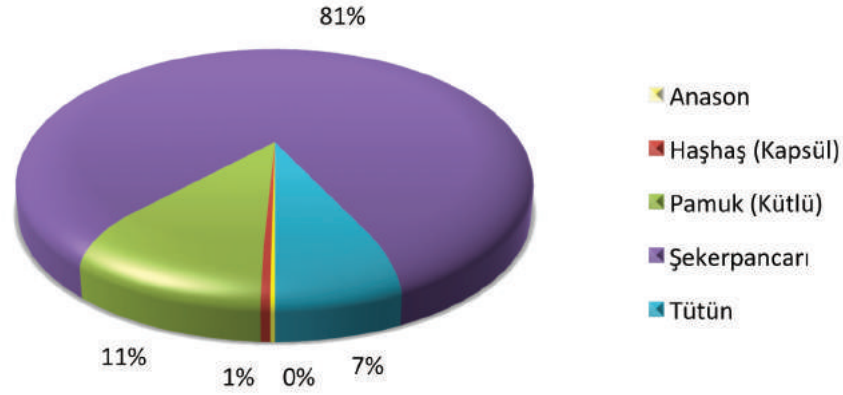

Grafik 5.27. Balıkesir 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Şekerpancarı üretimi %85 ile Balıkesir ilinde, %49 ile de son on yılda en fazla üretilen ürün olmuştur. Kütlü pamuk ve tütün üretimleri ise %7'lik pay ile ikinci sırayı paylaşırken haşhaş ise %1'lik üretim ortalamasıyla üçüncü sırada yer almaktadır (Grafik 5.27, Grafik 5.28).

Grafik 5.28. Çanakkale 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Grafik 5.29. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Endüstriyel Bitkiler Üretim Miktarı Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası Endüstriyel Bitkiler üretim ortalamalarına bakıldığında Şekerpancarı %81'lik pay ile birinci sırayı almıştır. Kütlü Pamuk ise azalan ekim alanı ve son yıllardaki üretim miktarının aksini on yılın ortalamasının alındığında %11'lik pay ile ikinci sırayı almaktadır. Tütün ise üretimde son yılda ikinci sırada yer alırken son on yılın ortalaması alındığında %7'lik pay ile üçüncü sırada yer almaktadır (Grafik 5.29).

Endüstriyel Bitkiler Dekar Verimleri

Endüstri bitkilerinin verimleri Balıkesir, Çanakkale illerinin toplamı olan TR22 Bölgesi ve Türkiye verimleri karşılaştırılabilecek şekilde tabloleştirilmiştir (Tablo 5.21). Ancak karşılaştırılan ürünlerin dekara verimleri arasında önemli bir fark olduğu için verimi diğerlerine göre çok yüksek olan şeker pancarı grafikte gösterilmeyecektir (Grafik 5.30).

Tablo 5.21. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Verimleri(kg/da)(2000-2012)

	Yıl	Anason	Haşhaş	Pamuk (Kütlü)	Şekerpancarı	Tütün
Balıkesir	2000	50	35	186	5.624	83
	2001	90	71	200	4.229	88
	2002	83	32	196	5.307	85
	2003	66	40	223	4.567	59
	2004	105	48	206	5.398	73
	2005	100	39	362	5.639	71
	2006	100	35	318	5.299	57
	2007	100	49	265	5.132	48
	2008	110	58	254	5.927	66
	2009	100	42	267	5.021	66
	2010	100	40	256	5.094	55
	2011	99	45	396	5.254	52
	2012	81	28	438	5.033	70
	Ortalama	91	43	274	5.194	67

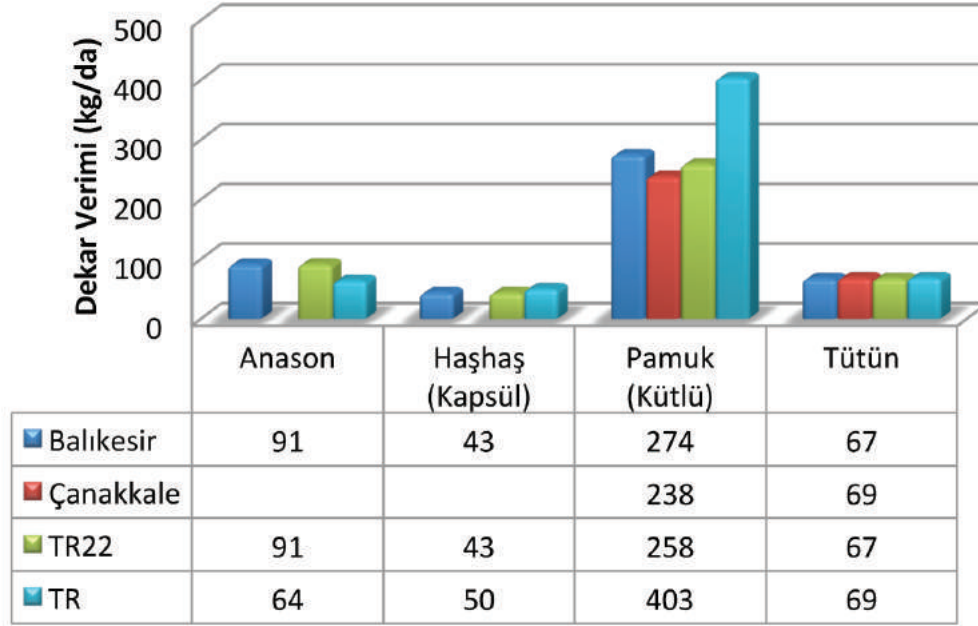
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tablo 5.21. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Endüstri Bitkileri Verimleri(kg/da)(2000-2012)

	Yıl	Anason	Haşhaş	Pamuk (Kütlü)	Şekerpancarı	Tütün
Çanakkale	2000			260	6.119	85
	2001			275	5.031	85
	2002			145	7.050	
	2003			291	4.370	43
	2004			277	7.188	77
	2005			216	6.534	73
	2006			209	5.591	65
	2007			209	4.970	84
	2008			174	8.061	65
	2009			197	6.512	60
	2010			261	4.745	55
	2011			284	5.835	58
	2012			300	5.483	72
	Ortalama			238	5.961	69
TR22	2000	50	35	215	5.667	84
	2001	90	71	231	4.301	87
	2002	83	32	176	5.421	85
	2003	66	40	248	4.552	57
	2004	105	48	239	5.503	73
	2005	100	39	281	5.706	71
	2006	102	35	261	5.315	58
	2007	100	49	235	5.119	50
	2008	110	58	216	6.182	66
	2009	100	42	247	5.186	66
	2010	100	40	257	5.045	55
	2011	99	45	343	5.325	53
	2012	81	28	410	5.127	70
	Ortalama	91	43	258	5.265	67
Türkiye	2000	56	42	346	4.611	85
	2001	52	47	344	3.542	74
	2002	59	35	353	4.444	80
	2003	57	48	368	4.014	61
	2004	63	53	384	4.290	69
	2005	58	49	410	4.524	73
	2006	67	65	432	4.464	67
	2007	65	33	429	4.154	51
	2008	72	49	368	4.829	64
	2009	79	64	411	5.332	70
	2010	75	65	448	5.459	65
	2011	70	75	476	5.488	59
	2012	57	26	475	5.338	74
	Ortalama	64	50	403	4.653	69

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası endüstri bitkileri verimleri incelendiğinde şekerpancarı 5.094 kg/da ile en verimli bitki olurken, incelenen dönem içerisinde veriminde önemli bir değişiklik olmamıştır. Pamuk ise 274 kg/da ile ikinci sırada yer alırken, anason 91 kg/da ile üçüncü sırada yer almakta ve son on yılda yaklaşık bir kat verim artışı göstermiştir. Çanakkale ilinde ekonomik olarak anason ve haşhaş üretimi yapılmamaktadır. Bundan dolayı TR22 Bölgesini söz konusu ürünler için Balıkesir verileri temsil edecektir. (Tablo 5.21).

Grafik 5.30. TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Endüstri Bitkileri Verim Ortalamaları (kg/da)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası endüstri bitkileri verim ortalamalarına göre şekerpancarı ve pamuk veriminde Balıkesir ili öndedir. Bölge daha önce de değinildiği gibi endüstri bitkileri üretiminde incelenen 13 yıllık periyotta ortalama değerler açısından ekseriyetle Türkiye ortalamasının altındadır. Ancak son yıllara bakıldığında verimler, pamuk hariç, Türkiye verimlerini yakalamış ve geçmiş durumdadır (Grafik 5.30).

Yem Bitkileri Ekim Alanları

TR22 Bölgesinde hayvancılık oldukça yaygın olarak yapılmakta ve hayvan varlığı ve hayvansal ürünlerin üretimi yönünden Türkiye'nin en ön sıralarda bulunan bölgelerinden biridir. Hayvancılığın hem verimli hem de karlı yapılabilmesinin en önemli unsuru hayvansal ürün maliyetlerinin yaklaşık 2/3'ünü oluşturan yem maliyetlerinin aşağı çekilmesidir. Bu da öncelikle yemin hayvancılık yapanlar tarafından kendi işletmelerinde üretilerek, üretici ve araçlara ödeyecekleri kar marjından kurtulmalarıyla sağlanacaktır.

Bölgede hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerin başında fiğ (yeşil ot), yonca (yeşil ot) ve silajlık mısır gelmektedir. Yem bitkileri ile ilgili sağlıklı veri eksikliği nedeniyle son üç yıl alınabilmiştir. Buna göre bölgede ekilen alan olarak fiğ ve silajlık mısır önemli yer tutmaktadır (Tablo 5.22)

Balıkesir ve Çanakkale illerinde 2010 yılından 2012 yılına kadar özellikle fiğ ve mısır alanları artış göstermiştir. Özellikle süt verimini artırmasından dolayı silajlık mısır üretimi yaygın hale gelmiştir. 2012 yılı itibarıyla Balıkesir ilinde 217.925 da, Çanakkale ilinde 126.374 da olmak üzere toplam 344.299 da silajlık mısır için ayrılmıştır.

Tablo 5.22 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Ekim Alanları (da) (2010-2012)

	Yıl	Fiğ (yeşil ot)	Mısır (Silajlık)	Yonca (yeşil ot)
Balıkesir	2010	159.614	190.168	28.135
	2011	166.465	203.361	30.405
	2012	210.905	217.925	39.456
	Ortalama	178.995	203.818	32.665
Çanakkale	2010	47.751	114.705	21.680
	2011	53.107	122.559	23.038
	2012	68.263	126.374	31.386
	Ortalama	56.374	121.213	25.368
TR22	2010	207.365	304.873	49.815
	2011	219.572	325.920	53.443
	2012	279.168	344.299	70.842
	Ortalama	207.365	315.397	58.033
Türkiye	2010	4.288.400	2.844.728	5.688.107
	2011	4.754.756	3.007.969	5.585.525
	2012	5.694.254	3.371.592	6.741.832
	Ortalama	4.912.470	3.074.763	6.005.155

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Türkiye'deki toplam silajlık mısır ekiminin yaklaşık %10 gibi çok önemli bir bölümü TR22 Bölgesindedir. Bölge fiğ üretiminde de ön sıralarda yer almaktadır. Yem bitkileri ekim alanlarının önemli bir bölümü TR22 Bölgesinde bulunmaktadır. Bu da hayvancılığın daha düşük maliyetlerle yapılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Yem Bitkileri Üretim Miktarları

2012 yılı itibarıyla Balıkesir 119.842 ton ve Çanakkale ise 116.649 ton üreterek, TR22 Bölgesinde toplam 226.043 ton fiğ (yeşil ot) elde edilmiştir (Tablo 5.25). Bu üretim miktarıyla, Türkiye'de üretilen fiğın % 5,4'ünü TR22 Bölgesi üretmiş olmaktadır. Silajlık mısır için bu oran %11,4 ve yonca için ise %1,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5.23 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Üretimi (ton) (2010-2012)

	Yıl	Fiğ (yeşil ot)	Mısır (Silajlık)	Yonca (yeşil ot)
Balıkesir	2010	107.649	855.383	42.708
	2011	132.838	878.457	56.842
	2012	119.842	944.277	66.100
	Ortalama	120.110	892.706	55.217
Çanakkale	2010	92.416	633.877	122.675
	2011	108.735	642.106	131.763
	2012	116.649	665.448	148.067
	Ortalama	105.933	647.144	134.168
TR22	2010	200.065	1.489.260	165.383
	2011	241.573	1.520.563	188.605
	2012	236.491	1.609.725	214.167
	Ortalama	226.043	1.539.849	201.386
Türkiye	2010	4.018.984	12.446.450	11.676.115
	2011	4.442.017	13.294.380	12.076.159
	2012	4.245.417	14.956.457	11.536.328
	Ortalama	4.235.473	13.565.762	11.762.867

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde 2010 yılında üretilen silajlık mısır miktarı 1.489.260 ton iken 2012 yılında 1.609.725 tona yükselmiştir. Bölgedeki toplam yonca (yeşil ot) üretimi 214.167 tondur. Balıkesir ve Çanakkale illerinin yonca ekim alanlarının birbirine yakın olmasına rağmen özellikle Çanakkale'de üretimin fazla olması daha verimli bir üretim gerçekleştiğini düşündürmektedir (Tablo 5.23).

Yem Bitkileri Verimleri

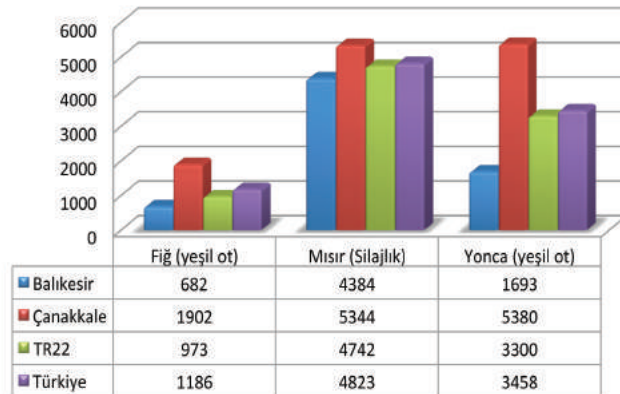
Bölgede üretilen yem bitkilerinden fiğ verimini incelendiğinde Balıkesir ve Çanakkale illeri arasında önemli farklılık görülmektedir. 2012 yılı itibarıyla Balıkesir ilinde 574 kg/da verim alınırken Çanakkale ilinde 1.725 kg/da verim alınmaktadır. Silajlık mısır ve yoncada da Çanakkale ili daha verimlidir (Tablo 5.24). Silaj yapılabilen başta mısır olmak üzere fiğ ve yonca gibi yeşil otların verimleri hasat edildikleri döneme bağlıdır. Genellikle ikinci ürün olarak yetiştirilen ve vejetatif aksamlarından yararlanılan bu bitkilerin ekim dönemleri ve hasat dönemleri bazen şartlara bağlı olarak değiştirilebilir. Bu da verim kayıplarına yol açabilir.

Tablo 5.24 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yem Bitkileri Verimleri (kg/da) (2010-2012)

	Yıl	Fiğ (yeşil ot)	Mısır (Silajlık)	Yonca (yeşil ot)
Balıkesir	2010	674	4.498	1.518
	2011	798	4.320	1.869
	2012	574	4.333	1.691
	Ortalama	682	4.384	1.693
Çanakkale	2010	1.935	5.526	5.658
	2011	2.047	5.239	5.719
	2012	1.725	5.266	4.762
	Ortalama	1.902	5.344	5.380
TR22	2010	965	4.885	3.320
	2011	1.100	4.665	3.529
	2012	855	4.675	3.052
	Ortalama	973	4.742	3.300
Türkiye	2010	942	4.398	2.067
	2011	936	4.445	2.178
	2012	758	4.450	1.742
	Ortalama	879	4.431	1.996

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Grafikten de anlaşılacağı üzere son 3 yıllık verim ortalamaları itibarıyla TR22 Bölgesinde üretilen yem bitkileri verimleri Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Grafik 5.31. TR22 Bölgesi ve Türkiye 2000-2012 Yılları Yem Bitkileri Verim Ortalamaları (kg/da)

Grafik 5.31'de görüldüğü gibi Balıkesir ve Çanakkale illerinin verim ortalamaları arasında belirgin bir fark vardır. Balıkesir'in verimleri özellikle fiğ ve yonca için oldukça düşüktür. Bu da TR22 Bölgesinin verimlerinin Türkiye'nin altında kalmasına neden olmuştur. Balıkesir ilindeki yem bitkiler veriminin düşük bulunmasından dolayı gerek tarım teşkilatı, gerek de TÜİK verileri tekrar kontrol edilmiştir. Verilerin birbirine yakın ve bu düşüklüğü doğrular nitelikte olduğu belirlenmiştir. Ancak coğrafi ve kültürel olarak bu denli yakın illerde bu kadar büyük bir farklılığın görülmesi düşündürücüdür.

Yumru Bitkiler Ekim Alanları

Yumru bitkiler için Tablo 5.25'te 2000-2012 yılları arası ekim alanları, üretim, verim ve son 13 yılın ortalamalarına ait verilere yer verilmiştir. Bu veriler önce Balıkesir ve Çanakkale illeri ardından da TR22 Bölgesi ve Türkiye için verilecektir.

Tablo 5.25 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkileri Ekim Alanı (da) (2000-2012)

	Yıl	Hayvan Pancarı	Patates	Sarımsak (Kuru)	Soğan (Kuru)
Balıkesir	2000	850	8.410	14.790	25.250
	2001	1.240	7.510	14.190	23.600
	2002	1.100	10.930	12.580	22.500
	2003	1.230	12.430	15.930	23.800
	2004	380	11.880	12.720	21.150
	2005	800	10.000	11.560	20.430
	2006	910	7.950	10.180	13.150
	2007	1.033	9.098	10.180	13.980
	2008	1.095	4.880	9.870	15.197
	2009	1.042	4.669	9.995	14.635
	2010	1.097	3.669	9.295	12.599
	2011	925	4.260	9.105	13.485
	2012	1.273	5.010	11.014	17.675
Ortalama	980	8.311	11.935	18.754	
Çanakkale	2000	1.550	2.580	1.040	9.000
	2001	1.050	2.020	1.150	8.140
	2002	910	1.890	910	8.550
	2003	1.000	2.250	1.140	6.140
	2004	1.020	500	990	6.020
	2005	820	970	890	5.480
	2006	210	550	630	1.900
	2007	260	495	547	1.922
	2008	280	440	450	3.110
	2009	160	173	460	2.971
	2010	160	53	425	3.097
	2011	170	36	480	3.011
	2012	350	32	585	3.227
Ortalama	675	1.084	785	5.121	
TR22	2000	2.400	10.990	15.830	34.250
	2001	2.290	9.530	15.340	31.740
	2002	2.010	12.820	13.490	31.050
	2003	2.230	14.680	17.070	29.940
	2004	1.400	12.380	13.710	27.170
	2005	1.620	10.970	12.450	25.910
	2006	1.120	8.500	10.810	15.050
	2007	1.293	9.593	10.727	15.902
	2008	1.375	5.320	10.320	18.307
	2009	1.202	4.842	10.455	17.606
	2010	1.257	3.722	9.720	15.696
	2011	1.095	4.296	9.585	16.496
	2012	1.623	5.042	11.599	20.902
Ortalama	1.654	9.395	12.720	23.875	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

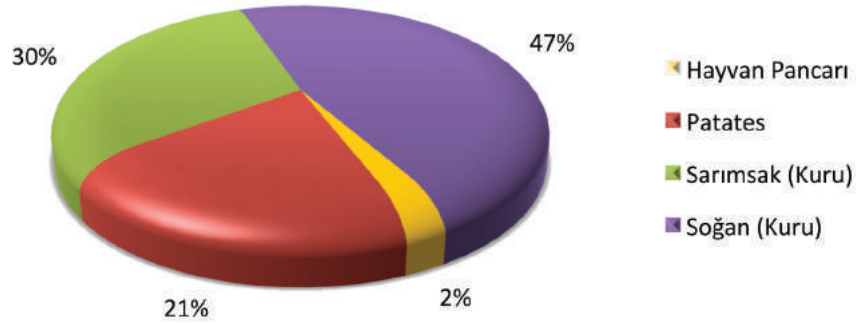
Tablo 5.25 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkileri Ekim Alanı (da) (2000-2012)

	Yıl	Hayvan Pancarı	Patates	Sarımsak (Kuru)	Soğan (Kuru)
Türkiye	2000	31.000	2.050.000	113.500	1.000.000
	2001	31.500	2.000.000	110.000	995.000
	2002	33.000	1.980.000	90.000	900.000
	2003	34.000	1.950.000	115.000	820.000
	2004	33.900	1.776.000	109.500	788.000
	2005	35.000	1.528.000	110.000	772.800
	2006	32.038	1.579.084	83.165	654.664
	2007	31.000	1.525.975	89.672	649.228
	2008	30.651	1.478.883	93.057	656.292
	2009	27.987	1.428.738	93.720	605.579
	2010	26.940	1.388.660	95.100	626.979
	2011	25.399	1.429.849	92.725	661.185
	2012	30.397	1.720.867	117.936	727.495
	Ortalama	30.986	1.679.697	101.029	758.248

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

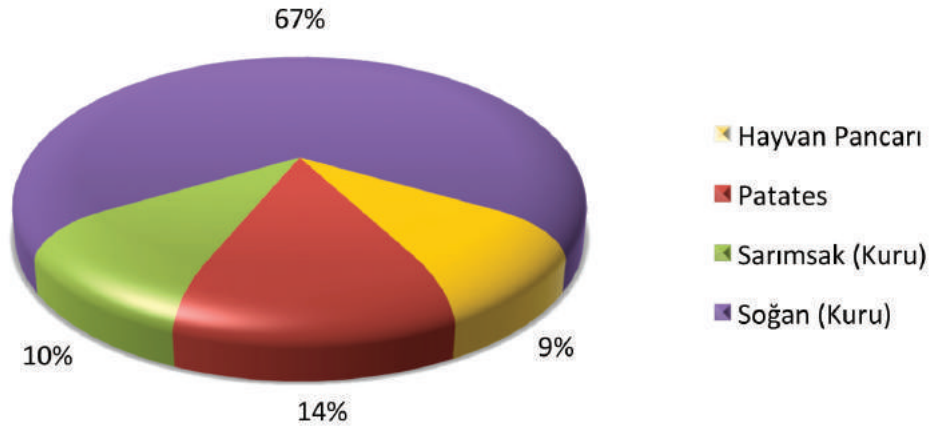
Balıkesir İli 2000-2012 yılları arası yumru bitkileri üretim alanlarına bakıldığında, ekim alanı 12.599 da ile soğan birinci sırada yer alırken, son 13 yılda ekim alanında %30'luk azalma görülmektedir. Sarımsak ekim alanı Soğan ekim alanının ardından 9.295 da ile ikinci sırayı alırken, incelenen periyotta %25'lik bir azalma sarımsak için de söz konusudur. Patates ise ekim alanlarında 2000-2012 yılları arasında azalma eğilimi göstermektedir. 2012 verilerine göre 3.669 da ile üçüncü sırada yer bulmuştur. Şeker pancarı ise bin da civarında dalgalı seyretmektedir (Tablo 5.25). Çanakkale de yumru bitkileri ekim alanlarındaki azalışlar Balıkesir'e göre daha büyüktür. Hatta patatesten tamamen vazgeçmiş görünmektedir. Diğerleri de oldukça yüksek oranlarda daralmalar söz konusudur (Tablo 5.25).

Balıkesir ve Çanakkale illerindeki daralmalar, TR22 Bölgesinde yumru bitkileri ekim alanlarının oldukça önemli oranlarda daralma görülmesine sebep olmuştur. Türkiye genelinde de yumru bitkileri ekim alanlarında bir daralma söz konusudur. Ancak oranlar TR22 Bölgesine nazaran çok daha yumuşaktır (Tablo 5.25).

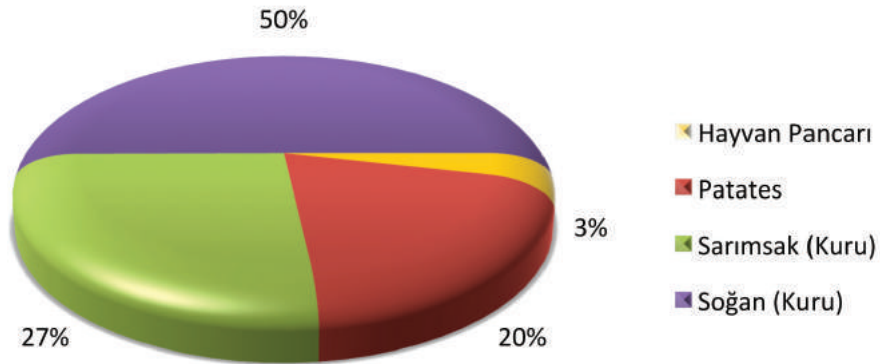
Grafik 5.32. Balıkesir 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı(%)

2000-2012 yılları ortalamalarına göre, Balıkesir'de ekilen yumru bitkilerinin %47'sini soğan oluştururken, %30'unu sarımsak, %21'ini patates ve %2'sini de hayvan pancarı oluşturmaktadır (Grafik 5.32).

Grafik 5.33. Çanakkale 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

2000-2012 yılları ortalamalarına göre, Çanakkale'de ekilen yumru bitkilerinin %67'sini soğan oluştururken, %10'unu sarımsak, %14'ünü patates ve %9'unu da hayvan pancarı oluşturmaktadır (Grafik 5.33).

Grafik 5.34. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Ekim Alanları Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

2000-2012 yılları ortalamalarına göre, Balıkesir ve Çanakkale illerinin oluşturduğu TR22 Bölgesinde ekilen yumru bitkilerinin %50'sini soğan oluştururken, %27'sini sarımsak, %20'sini patates ve %3'ünü de hayvan pancarı oluşturmaktadır (Grafik 5.34).

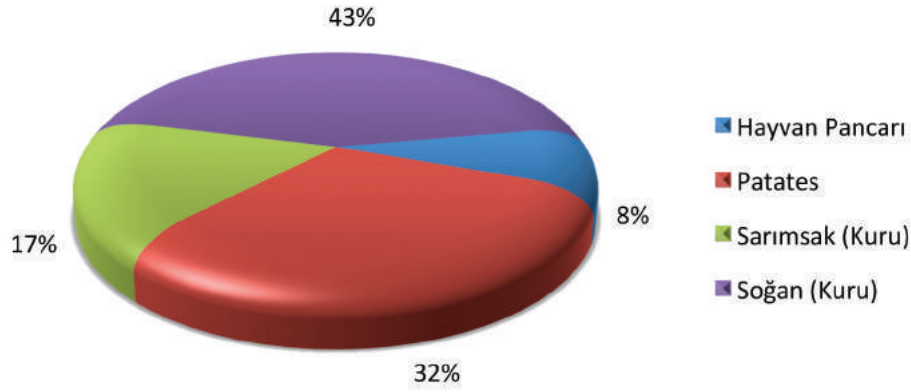
Yumru Bitkiler Üretim Miktarı

Tablo 5.26 Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkiler Üretim Miktarı (ton) (2000-2012)

	Yıl	Hayvan Pancarı	Patates	Sarımsak (Kuru)	Soğan (Kuru)
Balıkesir	2000	5.330	17.383	10.072	41.193
	2001	4.254	18.190	9.984	46.580
	2002	6.864	27.491	10.137	37.136
	2003	5.147	33.341	28.045	38.183
	2004	2.719	30.803	11.255	34.724
	2005	5.295	27.490	9.930	30.910
	2006	5.920	21.480	9.466	15.765
	2007	6.058	25.567	9.442	15.943
	2008	6.306	12.425	8.239	21.029
	2009	6.011	11.797	8.344	20.351
	2010	6.481	9.257	6.004	17.233
	2011	5.559	10.234	6.921	20.431
	2012	6.334	10.984	6.570	22.701
	Ortalama	5.490	21.384	10.993	29.004
Çanakkale	2000	10.991	4.704	774	13.360
	2001	5.826	3.559	850	11.358
	2002	6.986	2.841	585	13.880
	2003	8.026	2.443	926	6.675
	2004	8.074	875	689	10.868
	2005	6.160	1.820	791	9.978
	2006	1.760	1.020	445	2.470
	2007	1.600	922	379	2.445
	2008	2.008	816	306	4.195
	2009	1.300	290	315	4.044
	2010	1.300	66	300	4.325
	2011	1.400	52	345	4.351
	2012	2.194	39	353	3.850
	Ortalama	4.912	1.760	578	7.600
TR22	2000	16.321	22.087	10.846	54.553
	2001	10.080	21.749	10.834	57.938
	2002	13.850	30.332	10.722	51.016
	2003	13.173	35.784	28.971	44.858
	2004	10.793	31.678	11.944	45.592
	2005	11.455	29.310	10.721	40.888
	2006	7.680	22.500	9.911	18.235
	2007	7.658	26.489	9.821	18.388
	2008	8.314	13.241	8.545	25.224
	2009	7.311	12.087	8.659	24.395
	2010	7.781	9.323	6.304	21.558
	2011	6.959	10.286	7.266	24.782
	2012	8.528	11.023	6.923	26.551
	Ortalama	10.401	23.144	11.571	36.604
TR	2000	140.000	5.370.000	81.000	2.200.000
	2001	150.000	5.000.000	83.000	2.150.000
	2002	160.000	5.200.000	75.000	2.050.000
	2003	160.000	5.300.000	98.000	1.750.000
	2004	160.000	4.770.000	84.000	2.040.000
	2005	165.000	4.060.000	82.000	2.070.000
	2006	158.771	4.366.180	68.800	1.765.396
	2007	151.611	4.227.726	74.290	1.859.442
	2008	157.541	4.196.522	81.070	2.007.118
	2009	145.628	4.397.711	83.134	1.849.582
	2010	132.970	4.513.453	76.936	1.900.000
	2011	127.114	4.613.071	79.203	2.141.373
	2012	125.610	4.795.122	79.433	1.668.356
	Ortalama	148.788	4.677.676	80.451	1.957.790

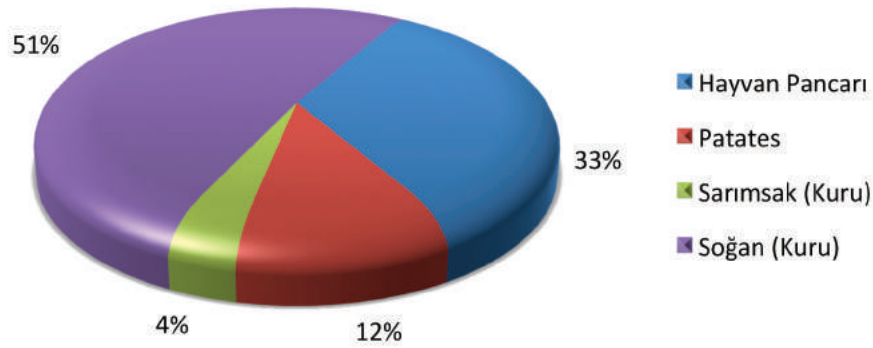
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir İli 2000-2012 yılları arası yumru bitkiler üretimlerine bakıldığında Soğan 29.004 ton üretimle birinci sırada yer alırken, patates ekim alanlarında daralma yaşasa da 21.384 ton üretimle ikinci sırada yer almıştır. Sarımsak 10.993 ton üretimle üçüncü sırada yer alırken, hayvan pancarı da patatesle benzer özellik göstermekte ve 5.490 ton üretimle üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 5.26).

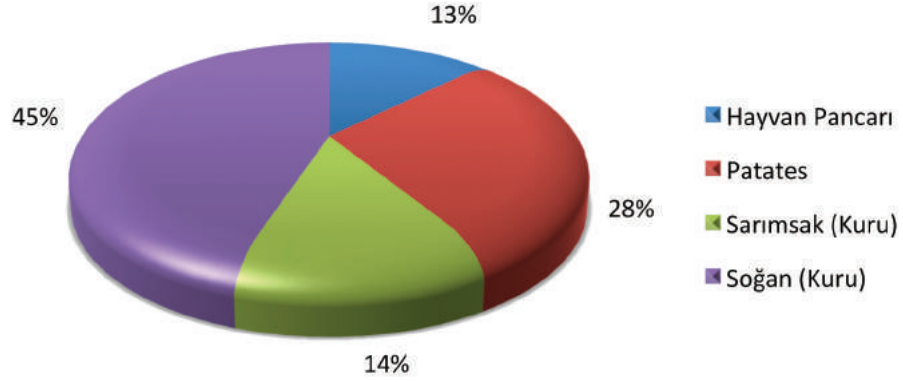

Grafik 5.35. Balıkesir 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Araştırma kapsamında incelenen dönem ortalamalarına bakıldığında Balıkesir'de üretilen önde gelen yumru bitkileri soğan, sarımsak, patates ve hayvan pancarıdır. Bunların tüm üretime oranları ise kuru soğan %43, patates %32, kuru sarımsak %17 ve hayvan pancarı ise %8 olarak hesaplanmıştır (Grafik 5.35). 2000-2012 yılları arasındaki dönem ortalamalarına bakıldığında, Çanakkale'de üretilen başlıca yumru bitkileri soğan, sarımsak, patates ve hayvan pancarıdır. Bunların tüm üretime oranları ise kuru soğan %51, patates %12, kuru sarımsak %4 ve hayvan pancarı ise %33 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.26).

Grafik 5.36. Çanakkale 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Grafik 5.37. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Yumru Bitkileri Üretim Ortalamasının Ürünlere Dağılımı (%)

Araştırma kapsamında incelenen dönem ortalamalarına bakıldığında TR22 Bölgesinde üretilen yumru bitkileri soğan, sarımsak, patates ve hayvan pancarıdır. Bunların tüm üretime oranları ise kuru soğan %45, patates %28, kuru sarımsak %14 ve hayvan pancarı ise %13 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.26).

Yumru Bitkiler Dekar Verimi

Tablo 5.27. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkiler Verimleri (da/kg) (2000-2012)

	Yıl	Hayvan Pancarı	Patates	Sarımsak (Kuru)	Soğan (Kuru)
Balıkesir	2000	6.271	2.067	681	1.631
	2001	3.431	2.422	704	1.974
	2002	6.240	2.515	806	1.650
	2003	4.185	2.682	1.761	1.604
	2004	7.155	2.593	885	1.642
	2005	6.619	2.749	859	1.513
	2006	6.505	2.702	930	1.199
	2007	5.864	2.810	928	1.140
	2008	5.759	2.546	835	1.384
	2009	5.769	2.527	835	1.391
	2010	5.908	2.523	646	1.368
	2011	6.010	2.402	760	1.515
	2012	5.015	2.211	597	1.284
	Ortalama	5.791	2.558	897	1.500
Çanakkale	2000	7.091	1.823	744	1.484
	2001	5.549	1.762	739	1.395
	2002	7.677	1.503	643	1.623
	2003	8.026	1.086	812	1.087
	2004	7.916	1.750	696	1.805
	2005	7.512	1.876	889	1.821
	2006	8.381	1.855	706	1.300
	2007	6.154	1.863	693	1.272
	2008	7.171	1.855	680	1.349
	2009	8.125	1.676	685	1.361
	2010	8.125	1.245	706	1.397
	2011	8.235	1.444	719	1.445
	2012	6.323	1.219	603	1.193
	Ortalama	7.430	1.663	727	1.445

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

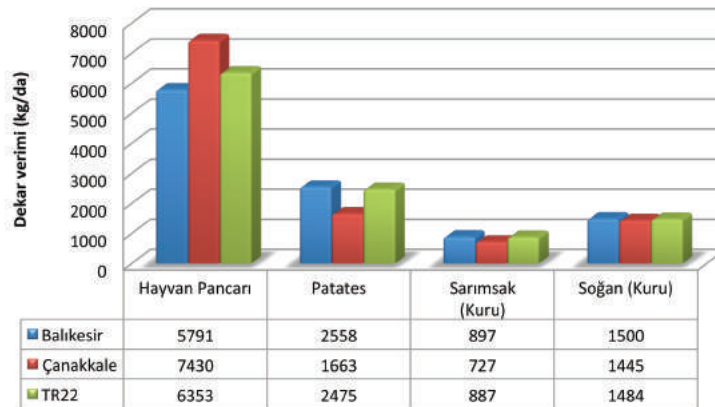
Yumru Bitkiler Dekar Verimi

Tablo 5.27. Balıkesir, Çanakkale, TR22 ve Türkiye Yumru Bitkiler Verimleri (da/kg) (2000-2012)

	Yıl	Hayvan Pancarı	Patates	Sarımsak (Kuru)	Soğan (Kuru)
TR22	2000	6.800	2.559	685	1.593
	2001	4.402	2.672	706	1.825
	2002	6.891	2.647	795	1.643
	2003	5.907	2.761	1.697	1.498
	2004	7.709	2.489	871	1.678
	2005	7.071	2.496	861	1.578
	2006	6.857	2.505	917	1.212
	2007	5.923	2.010	916	1.156
	2008	6.047	2.282	828	1.378
	2009	6.082	2.366	828	1.386
	2010	6.190	2.438	649	1.373
	2011	6.355	2.394	758	1502
	2012	5.297	2.205	597	1270
	Ortalama	6.353	2.475	887	1.484
Türkiye%	2000	4.525	2.638	714	2.200
	2001	4.762	2.504	755	2.161
	2002	4.848	2.630	833	2.278
	2003	4.706	2.726	852	2.134
	2004	4.720	2.687	767	2.589
	2005	4.714	2.672	745	2.679
	2006	4.956	2.766	827	2.697
	2007	4.892	2.772	828	2.864
	2008	5.140	2.839	871	3.058
	2009	5.203	3.082	887	3.054
	2010	4.937	3.251	809	3.030
	2011	5.018	3.260	854	3.239
	2012	4.169	2.814	674	2.293
	Ortalama	4.815	2.819	801	2.637

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir İli 2000-2012 yılları arası yumru bitkiler verimlerine bakıldığında en verimli türün 5.791 kg/da verimle hayvan pancarı olduğu görülmektedir. Patates ise 2.558kg/da verim ile ikinci sırada yer almıştır. En çok ekim alanı ve üretime sahip olan soğan ise verim sıralamasında 1.500 kg/da verimle üçüncü olmuştur. Sarımsak da benzer şekilde verimde dördüncü olmasının da etkisiyle en çok ekim alanına sahip ikinci bitki durumundadır (Tablo 5.27). Çanakkale İli 2000-2012 yılları arası yumru bitkiler verimlerine bakıldığında Balıkesir İli ile benzer şekilde hayvan pancarı en verimli tür olurken 7.430 kg/da verime sahiptir. Çanakkale İli patates verimi, Balıkesir'in aksine, soğanın gerisinde kalarak, üçüncü sırada yer almıştır. Soğan 1.445 kg/da verim ile listede ikinci sırada yer almıştır (Tablo 5.27).

Grafik 5.38. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Arası Yumru Bitkiler Verim Ortalamaları (da/kg)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası yumru bitkiler verim ortalamasının bakıldığında en verimli türün 6.353 kg/da verime ortalamasına sahip hayvan pancarı olduğu açıkça görülmektedir. Hayvan pancarı verimleri karşılaştırıldığında Çanakkale İli, Balıkesir ilinden %28 verimli üretim gerçekleştirmiştir. Son on üç yılın ortalamalarına göre patates 2.475 kg/da verim ile ikinci sırada yer alırken, Balıkesir İli, Çanakkale ilinden %53 daha verimli üretilmektedir. Balıkesir listede 1484 kg/da verimle üçüncü sırada yer alan soğan yetiştiriciliğinde de %3 daha verimli üretim gerçekleştirmiştir. Yine verim ortalamalarında 887 kg/da verim ile listenin son sırasında yer alan sarımsak üretiminde de Balıkesir İli Çanakkale ilinden %23 verimli üretim gerçekleştirmiştir (Grafik 5.38)

5.2.2. Sebze üretimi

Türkiye sebze üretim potansiyeli oldukça yüksektir. Özellikle Avrupa, Orta Asya ve Arap ülkeleri başta olmak üzere yakın ülkelere de ihracat potansiyeli yüksek olan bir üretim koludur. Uluslararası ticari veriler incelendiğinde tarımsal üretim potansiyeli son derece yüksek olan ülkemizin sebze üretimine karşılık, ihracatta arzu edilen düzeylere ulaşamadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Sebze yetiştiriciliği yönünden önemli ekolojik avantajlara sahip olan ülkemizde, bu potansiyelden yeteri kadar yararlanılamadığı anlaşılmaktadır.

Sebze üretimi Türkiye'nin hemen her bölgesine yayılmakla birlikte, her bölgenin ekolojik yapısına ve büyüklüğüne bağlı olarak toplam üretim içindeki oranı değişmektedir. Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgeleri üretimin en fazla yapıldığı, tür ve çeşit yönünden en zengin bölgelerini oluşturmaktadır.

TR22 Bölgesi sebze üretimi için oldukça elverişli çevre şartlarına sahip bir bölgedir. Bunun yanında İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük metropollere yakın olmaları, doğrudan tüketilen ve tüketicilerin doğrudan temin ettikleri sebze ve meyve gibi ürünler için pazar fırsatı sunmakta ve arzı kolaylaştırmaktadır. Bu ve benzer nedenlerdir ki, Balıkesir ve Çanakkale illerinin tarım alanlarının içinde meyve ve sebzelerin oranları Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir (Grafik 5.1).

Tablo 5.28. Balıkesir ve Çanakkale illeri Sebze Ekim Alanları (da) (2012)

Ürün adı	Balıkesir	Oran (%)	Çanakkale	Oran (%)
Kök ve Yumru Sebzeler	39.445	12,6	7.304	3,5
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	246.279	78,9	193.585	92,2
Diğer Sebzeler	26.331	8,4	8.962	4,3
Toplam	312.055	100,0	209.851	100,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

2012 yılı verilerine göre Balıkesir 312 bin dekar sebze ekim alanına sahiptir. Bunun %13'ü kök ve yumru sebzeleri, %79'u meyvesi için yetiştirilen sebzeler ve %8'i de diğer sebzelerden oluşmaktadır. Çanakkale 209 bin dekar sebze ekim alanına sahiptir. Bunun %4'ü kök ve yumru sebzeleri, %92'si meyvesi için yetiştirilen sebzeler ve %4'i de diğer sebzelerden oluşmaktadır (Tablo 5.28).

Tablo 5.29. TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Ekim Alanları (da) (2012)

Ürün adı	TR22	Oran (%)	Türkiye	Oran (%)
Kök ve Yumru Sebzeler	46.749	9,0	1.261.755	14,5
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	439.864	84,3	6.612.898	75,8
Diğer Sebzeler	35.293	6,8	850.450	9,7
Toplam	521.906	100,0	8.725.103	100,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ve Çanakkale illeri 2012 yılı verilerinin toplamına göre, TR22 Bölgesin 522 bin dekar sebze ekim alanına sahiptir. Bunun %9'u kök ve yumru sebzeleri, %84'ü meyvesi için yetiştirilen sebzeler ve %7'si de diğer sebzelerden oluşmaktadır. Türkiye geneli için bu değerler 8.7 milyon dekar sebze ekim alanı olarak verilmiştir. Bunun %15'i kök ve yumru sebzeleri, %76'sı meyvesi için yetiştirilen sebzeler ve %9'u da diğer sebzelerden oluşmaktadır (Tablo 5.29).

Tablo 5.30. Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Ekim Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün adı	Balıkesir/TR22	Çanakkale/TR22	Balıkesir/TR	Çanakkale/TR	TR22/TR
Kök ve Yumru Sebzeler	84,4	15,6	3,1	0,6	3,7
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	56,0	44,0	3,7	2,9	6,7
Diğer Sebzeler	74,6	25,4	3,1	1,1	4,1
Toplam	59,8	40,2	3,6	2,4	6,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Yapılan analizler sonucunda Balıkesir TR22 Bölgesinin sebze ekim alanının %60'ını ve Türkiye sebze ekim alanının da %4'ünü oluşturmaktadır. TR22 Bölgesinin sebze ekim alanlarının %40'ını ve Türkiye'nin de %2'sini Çanakkale sebze ekim alanları oluşturmaktadır. 2012 yılı verilerine göre, Türkiye'nin toplam tarım alanının %3'ünü oluşturan TR22 Bölgesi, sebze ekim alanında Türkiye'nin %6'sını oluşturmaktadır (Tablo 5.33).

Tablo 5.31. Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Üretim Miktarı (ton) 2012

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Kök ve Yumru Sebzeler	50.136	10.049	60.185	3.040.692
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	716.364	785.054	1.501.418	23.004.689
Diğer Sebzeler	43.126	15.095	58.221	1.707.325
Toplam	809.626	810.198	1.619.824	27.752.706

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ilinde sebze ekim alanlarından üretilen sebze miktarı 2012 verileriyle 809 bin ton olarak kaydedilmiştir. Bunun 716 bin tonu meyvesi için yetiştirilen sebzeler oluşturmaktadır. Çanakkale ilinin toplam sebze üretimi ise Balıkesir ile yaklaşık aynı değerdedir. Ekim alanının yarısı kadar fazla olan Balıkesir'e üretimde yetişmesinin sebebi verimlerinin daha yüksek olmasıdır. TR22 Bölgesi toplam üretim miktarı da 1.6 milyon tonun üzerindedir (Tablo 5.31).

Tablo 5.32. Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Sebze Üretim Miktarı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün adı	Balıkesir/TR22	Çanakkale/TR22	Balıkesir/TR	Çanakkale/TR	TR22/TR
Kök ve Yumru Sebzeler	83,3	16,7	1,6	0,3	2,0
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	47,7	52,3	3,1	3,4	6,5
Diğer Sebzeler	74,1	25,9	2,5	0,9	3,4
Toplam	50,0	50,0	2,9	2,9	5,8

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir sebze üretimi TR22 Bölgesi üretiminin yarısını oluştururken diğer yarısı da Çanakkale tarımı tarafından üretilmektedir. TR22 Bölgesinin kök ve yumru sebzelerinin %83 gibi önemli bir kısmı Balıkesir tarafından üretilirken, %17'si Çanakkale tarafından üretilmektedir. Balıkesir ve Çanakkale illeri Türkiye sebze üretiminin %6'lık kısmını eşit paylarda üretmektedirler (Tablo 5.32)

Tablo 5.33. TR22 Bölgesinde Önemli Sebzelerin Ekim Alanları (da) (2012)

Sebze Grupları	Ürün Adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Kök ve Yumru Sebzeler	Soğan (Taze)	2.505	1.388	3.893	97.516
	Soğan (Kuru)	17.675	3.227	20.902	727.495
	Sarımsak (Taze)	957	601	1.558	20.706
	Sarımsak (Kuru)	11.014	585	11.599	117.936
	Pırasa	4.927	1.104	6.031	86.477
	Havuç	441	89	530	141.695
	Şalgam	30		30	753
	Kırmızı Pancar	382	36	418	2.460
	Kereviz (Kök)	410	65	475	8.455
	Turp (Bayır)	629	118	747	8.205
Turp (Kırmızı)	475	91	566	50.057	
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	Domates (Sofralık)	11.490	60.097	71.587	1.282.398
	Domates (Salçalık)	56.300	32.530	88.830	609.624
	Hıyar (Sofralık)	2.965	2.960	5.925	309.343
	Hıyar (Turşuluk)	8.260	136	8.396	73.791
	Acur	10		10	17.258
	Biber (Salçalık)	19.382	51.980	71.362	298.553
	Biber (Dolmalık)	2.428	1.557	3.985	157.876
	Biber (Sivri)	7.699	5.150	12.849	330.647
	Bamya	12.608	388	12.996	73.763
	Patlıcan	11.361	2.880	14.241	246.638
	Kabak (Sakız)	2.394	948	3.342	97.550
	Balkabağı	1.085	248	1.333	41.506
	Kabak (Çerezlik)	300	135	435	500.807
	Bezelye (Taze)	5.324	1.138	6.462	107.230
	Fasulye (Taze)	16.918	5.468	22.386	528.506
	Börülce (Taze)	1.997	604	2.601	24.934
	Bakla (Taze)	5.106	1.690	6.796	49.617
Barbunya Fasulye (Taze)	2.607	1.257	3.864	89.118	
Kavun	51.310	12.778	64.088	796.417	
Karpuz	26.735	11.641	38.376	977.322	
Diğer Sebzeler	Karnıbahar	4.170	1.381	5.551	71.549
	Brokoli	328	206	534	18.065
	Lahana (Beyaz)	4.073	2.062	6.135	146.006
	Lahana (Kırmızı)	783	487	1.270	45.124
	Lahana (Karayaprak)	10		10	65.020
	Lahana (Brüksel)	25		25	1.113
	Marul (Kıvrıcık)	2.744	1.420	4.164	86.902
	Marul (Göbekli)	596	402	998	98.946
	Marul (Aysberg)	43	16	59	24.691
	Enginar	245	73	318	25.225
	Kereviz (Sap)	10		10	1.123
	İspanak	5.922	2.557	8.479	184.899
	Pazı				4.417
	Semizotu	74	30	104	4.062
	Maydonoz	6.304	291	6.595	48.681
	Roka	221	23	244	6.434
	Tere	115	3	118	4.447
Nane	15	1	16	10.469	
Dereotu	635	10	645	3.259	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

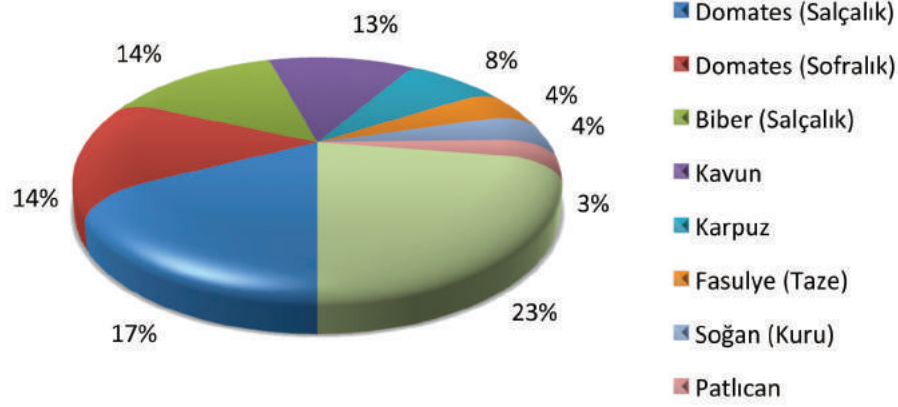
TR2 Batı Marmara Bölgesinde toplam sebze üretiminde en büyük payı Balıkesir ve Çanakkale illerinin bulunduğu TR22 Bölgesi almaktadır. Burada ilk sırayı Balıkesir ve Çanakkale illeri eşit payla almaktadır. Sebze Üretimi içerisinde özellikle Domates (Salçalık), kavun, karpuz, biber, patlıcan ilk sıralarda yer almaktadır (Tablo 5.33)

Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye 2012 yılı sebze üretim değeri verileri sırasıyla Tablo 5.34'te verilmiştir.

Tablo 5.34. TR22 Bölgesinde Önemli Sebzeler Üretim Miktarları (ton) (2012)

	Ürün Adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Kök Ve Yumru Sebzeler	Soğan (Taze)	3.173	1.788	4.961	150.928
	Soğan (Kuru)	22.701	3.850	26.551	1.668.356
	Sarımsak (Taze)	895	612	1.507	25.768
	Sarımsak (Kuru)	6.570	353	6.923	79.433
	Pırasa	11.389	2.836	14.225	229.359
	Havuç	1.087	174	1.261	714.280
	Şalgam	51		51	1.537
	Kırmızı Pancar	1.467	54	1.521	7.540
	Kereviz (Kök)	762	126	888	17.049
	Turp (Bayır)	1.141	154	1.295	15.067
	Turp (Kırmızı)	900	102	1.002	131.375
Meyvesi İçin Yetiştirilen Sebzeler	Domates (Sofralık)	51.812	333.892	385.704	7.697.961
	Domates (Salçalık)	295.295	216.266	511.561	3.652.039
	Hıyar (Sofralık)	11.807	7.771	19.578	1.603.110
	Hıyar (Turşuluk)	13.053	264	13.317	138.768
	Acur	35		35	27.886
	Biber (Salçalık)	41.092	142.002	183.094	748.422
	Biber (Dolmalık)	5.423	2.831	8.254	383.213
	Biber (Sivri)	15.862	8.161	24.023	910.725
	Bamya	4.536	197	4.733	36.001
	Patlıcan	26.774	5.278	32.052	799.285
	Kabak (Sakız)	5.220	1.491	6.711	302.374
	Balkabağı	2.950	357	3.307	93.612
	Kabak (Çerezlik)	41	14	55	32.144
	Bezelye (Taze)	4.837	676	5.513	101.959
	Fasulye (Taze)	17.168	6.091	23.259	621.036
	Börülce (Taze)	1.061	315	1.376	20.566
	Bakla (Taze)	4.223	1.312	5.535	40.471
	Barbunya Fasulye (Taze)	2.033	1.190	3.223	84.134
	Kavun	102.217	25.659	127.876	1.688.687
Karpuz	110.925	31.287	142.212	4.022.296	
Diğer Sebzeler (Başka Yerde Sınıflandırılmamış)	Karnabahar	8.440	2.967	11.407	169.097
	Brokoli	186	227	413	30.807
	Lahana (Beyaz)	13.288	5.263	18.551	481.511
	Lahana (Kırmızı)	1.507	987	2.494	133.234
	Lahana (Karayaprak)	20		20	85.023
	Lahana (Brüksel)	47		47	1.697
	Marul (Kıvrıkcık)	3.185	2.050	5.235	145.019
	Marul (Göbekli)	710	698	1.408	205.463
	Marul (Aysberg)	70	45	115	68.584
	Enginar	361	87	448	32.173
	Kereviz (Sap)	15		15	1.559
	Ispanak	5.558	1.950	7.508	222.225
	Pazı				5.953
	Semizotu	115	33	148	6.945
	Maydonoz	8.925	749	9.674	56.614
	Roka	181	28	209	7.689
	Tere	49	2	51	4.476
Nane	12	1	13	12.598	
Dereotu	450	8	458	2.901	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Grafik 5.39. TR22 Bölgesi Sebze Ekim Alanlarının Ürünlere Dağılımı (%) (2012)

TR22 Bölgesinin sebze ekim alanlarının %77'sini oluşturan ürünler sırasıyla salçalık domates (%17), sofralık domates (%14), salçalık biber (%14), kavun (%13), karpuz (%8), taze fasulye (%4), kuru soğan (%4) ve patlıcandır (%3). Bunların dışındaki 41 ürün ise TR22 Bölgesi sebze ekim alanlarının %23'ünü oluşturmaktadır (Grafik 5.39).

Tablo 5.35 Balıkesir ili ilçeler bazında sebze ekim alanı (da) (2012)

İlçeler	Biber (Salçalık)	Domates (Salçalık)	Domates (Sofralık)	Fasulye (Taze)	Karpuz	Kavun	Patlıcan	Soğan (Kuru)
Merkez	6.500	8.000	1.404	356	3.000	15.000	400	5.794
Ayvalık	30	400	200	152	600	100	20	604
Balya	100	0	500	100	500	750	50	121
Bandırma	50	4.000	1.100	256	1.500	5.500	60	1.931
Bigadiç	1.750	6.000	104	250	350	2.250	130	422
Burhaniye	150	4.000	500	900	500	300	600	0
Dursunbey	70	0	1.390	470	880	3.110	40	785
Edremit	80	1.200	900	1.700	400	150	450	0
Erdek	20	10	502	100	300	200	50	604
Gömeç	10	200	210	230	20	20	20	0
Gönen	86	3.090	450	838	3.980	7.975	7.480	451
Havran	0	450	250	700	500	150	850	0
İvrindi	1.250	1.650	500	450	400	500	300	422
Kepsut	400	4.500	600	650	500	3.500	50	121
Manyas	400	3.400	0	7.500	8.000	1.700	400	604
Marmara	1	0	17	4	5	5	1	0
Savaştepe	350	2.400	1.301	1.400	1.100	2.600	360	2.173
Sındırgı	7.135	12.500	811	750	2.400	4.000	50	22
Susurluk	1.000	4.500	751	112	1.800	3.500	50	3.621

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir'de salçalık biber ve salçalık domatesin en çok ekildiği ve üretildiği ilçeler Sındırgı, Merkez ve Bigadiç iken, en az üretildiği ilçeler ise Marmara adası, Havran, Gömeç ve Erdek'tir. Sofralık domatesin ekim alanının en fazla olduğu ilçeler Merkez, Dursunbey ve Savaştepe iken, Manyas, Marmara ve Bigadiç'tir. Fasulye ekiminde öncelikli ilçeler Manyas, Edremit ve Savaştepe olurken, Marmara, Balya ve Erdek'tir. Karpuz ekim alanında Manyas, Gönen ve Merkez önde gelen ilçeler iken, kavunda Merkez, Gönen ve Bandırma'dır. Kuru soğan ekim alanında Merkez, Susurluk ve Savaştepe ilçeleri ilk sıraları alırken, Marmara, Havran, Edremit ilçelerinde ekilmemektedir. (Tablo 5.35, Tablo 5.36).

Tablo 5.36 Balıkesir ili ilçeler bazında sebze üretim miktarı (ton) (2012)

İlçe	Biber (Salçalık)	Domates (Salçalık)	Domates (Sofralık)	Fasulye (Taze)	Karpuz	Kavun	Patlıcan	Soğan (Kuru)
Merkez	14.300	42.960	7.564	269	6.000	18.000	600	4.322
Ayvalık	36	1.952	976	98	3.600	200	80	1.000
Balya	50		2.441	50	1.500	1.500	100	80
Bandırma	100	27.332	8.590	200	4.500	11.000	120	4.800
Bigadiç	5.250	35.142	547	250	1.400	2.813	325	525
Burhaniye	60	20.304	2.441	720	2.000	750	1.680	
Dursunbey	175		1.357	235	1.320	9.330	80	325
Edremit	240	5.857	4.393	2.040	2.000	600	1.575	
Erdek	50	49	2.451	150	1.500	500	150	3.001
Gömeç	10	781	923	196	60	40	40	
Gönen	215	12.700	1.366	587	17.910	15.950	16.082	654
Havran		2.416	1.269	875	1.875	645	2.550	
İvrindi	3.750	6.443	1.953	450	800	1.000	600	350
Kepsut	960	32.945	3.221	325	1.150	4.725	105	75
Manyas	1.200	26.551		9.000	40.000	3.060	2.000	1.250
Marmara	3		83	6	10	4	2	
Savaştepe	350	8.208	4.450	630	5.500	9.100	360	1.799
Sındırgı	12.843	48.813	4.843	975	14.400	16.000	150	22
Susurluk	1.500	22.842	2.944	112	5.400	7.000	175	4.498

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Çanakkale ilinde sebze ekim alanı ve üretimi incelendiğinde, Salçalık biber üretiminde Yenice ilçesi tek söz sahibi ilçe gibi görünmektedir. Üretimin yarısından fazlasını tek başına gerçekleştirmektedir. Salçalık domates için de benzer bir durum Biga için söylenebilir. Ezine ve Yenice de yine salçalık domates üretiminde ilk sıralarda yer almaktadır. Sofralık domates üretiminde Biga ilçesine Merkez de dahil olmaktadır. Fasulye ekiminde en ön sırayı alan Ayvacık, üretiminde de ilk sırayı alırken, ardından Yenice ve Biga ilçeleri gelmektedir. Kavun ekiliş alanında ilk sırayı Merkez alırken, üretimde de ilk sırayı almakta ve ardından Eceabat ve Biga gelmektedir (Tablo 5.37, Tablo 5.38).

Tablo 5.37 Çanakkale ili ilçeler bazında sebze ekim alanı (da) (2012)

İlçe	Biber (Salçalık)	Domates (Salçalık)	Domates (Sofralık)	Fasulye (Taze)	Karpuz	Kavun	Patlıcan	Soğan (Kuru)
Merkez	1.491	1.870	15.860	165	840	2.495	223	352
Ayvacık	460	65	4.550	1.840	440	284	415	28
Bayramiç	4.400	2.200	4.440	115	1.200	940	25	205
Biga	5.050	17.480	12.100	800	2.200	2.350	400	591
Bozcaada		10	10	2	15	25	1	
Çan	200	500	327	677	280	20	456	791
Eceabat	238		3.760	141	238	1.950	150	31
Ezine	5.400	5.890	7.250	540	2.400	1.600	95	
Gelibolu	215		6.300	382	2.000	1.200	400	941
Gökçeada	106	205	260		148	154	220	35
Lapseki	1.600	210	4.300	176	1.830	1.460	440	253
Yenice	32.820	4.100	940	630	50	300	55	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tablo 5.38 Çanakkale ili ilçeler bazında sebze üretim miktarı (ton) (2012)

İlçe	Biber (Salçalık)	Domates (Salçalık)	Domates (Sofralık)	Fasulye (Taze)	Karpuz	Kavun	Patlıcan	Soğan (Kuru)
Merkez	4.473	11.774	98.316	198	3.024	6.911	559	525
Ayvacık	1.909	317	23.096	2.246	1.782	710	892	68
Bayramiç	13.640	12.885	26.005	115	2.100	1.410	63	255
Biga	17.675	136.501	70.870	800	6.600	3.525	700	735
Bozcaada		59	59	2	30	50	2	
Çan	600	3.417	1.927	373	476	34	618	720
Eceabat	595		20.187	176	952	4.875	300	39
Ezine	16.470	29.326	36.091	529	5.952	2.800	190	
Gelibolu	645		30.750	345	5.000	2.100	700	1.170
Gökçeada	265	1.001	1.015		681	308	440	23
Lapseki	3.680	974	20.988	211	4.575	2.336	704	315
Yenice	82.050	20.012	4.588	1.096	115	600	110	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.2.3. Meyve üretimi

Türkiye birçok meyve turunun ana vatanı ve meyvecilik kültürünün beşiğidir. Bugün meyvecilikte önem kazanmış elma, armut, ayva, erik, kiraz, vişne, fındık, antepfıstığı, badem, ceviz, kestane, zeytin, incir, nar, üzüm gibi birçok türün anavatanı bu topraklardır. Ayrıca, Yurdumuzun gerek göç yollarının üzerinde bulunması, gerek tarih boyunca bir çok medeniyetin yaşadığı bir coğrafya olması ve gerekse de sahip olduğu iklim koşulları nedeniyle bugün dünyadaki meyve üreticisi ülkeler içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Söz konusu bu husus, ülkemizde yetişen 66 farklı meyve türünün varlığı ile de doğrulanmaktadır. TR22 Bölgesi meyve üretimine oldukça uygun çevre şartlarına sahip bir bölgemizdir. Balıkesir ve Çanakkale illeri meyve üretiminde önde gelen illerdir. Bölgenin ulaşım yollarına ve büyük tüketim merkezlerine yakın olması da avantajlardan biridir.

Tablo 5.39. Balıkesir ve Çanakkale illeri Meyve Alanları (da) (2012)

Ürün	Balıkesir	Oran (%)	Çanakkale	Oran (%)
Üzüm	23.671	2,5	49.134	9,5
Muz-İncir-Avokado-Kivi	3.897	0,4	609	0,1
Turunçgiller	16.180	1,7	416	0,1
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	34.339	3,7	119.989	23,2
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	843.413	90,5	346.617	67,1
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	10.810	1,2	0	0,0
Toplam	932.310	100,0	516.765	100,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

2012 yılı verilerine göre Balıkesir 932 bin dekar meyve alanına sahiptir. Bunun %90'ı zeytin ve diğer sert kabuklu meyveler oluşturmaktadır. Bu grupta ağırlık zeytin alanlarındadır. Çanakkale, Balıkesir'in yaklaşık yarısı kadar olan 516 bin dekar meyve alanına sahiptir. Bunun %67'si Balıkesir gibi zeytin ve diğer sert kabuklu meyveler oluşturmaktadır.

Tablo 5.40. TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Alanları (da) (2012)

Ürün	TR22	Oran (%)	Türkiye	Oran (%)
Üzüm	72.805	5,0	4.622.959	14,4
Muz-İncir-Avokado-Kivi	4.506	0,3	558.902	1,7
Turunçgiller	16.596	1,1	1.256.696	3,9
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	154.328	10,7	5.251.612	16,3
Zeytin Ve Diğer Sert Kabuklular	1.190.030	82,1	19.016.323	59,2
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	10.810	0,7	664.828	2,1
Toplam	1.449.075	100,0	32.129.886	100,0

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ve Çanakkale illeri 2012 yılı verilerinin toplamına göre, TR22 Bölgesin 1.5 milyon dekar meyve alanına sahiptir. Bunun %82'si zeytin ve diğer sert kabuklu meyveler, %11'i diğer meyveler-taş çekirdekli ve yumuşak çekirdekli meyvelerden oluşmaktadır. Türkiye geneli için bu değerler 32 milyon dekar meyve alanı olarak verilmiştir. Bunun %59'u zeytin ve diğer sert kabuklu meyveler, %16'sı diğer meyveler-taş çekirdekli ve yumuşak çekirdekli meyvelerden oluşmaktadır (Tablo 5.43).

Tablo 5.41. Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Alanı Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün	Balıkesir/ TR22	Çanakkale/ TR22	Balıkesir/ TR	Çanakkale/ TR	TR22/ TR
Üzüm	32,5	67,5	0,5	1,2	1,6
Muz-İncir-Avokado-Kivi	86,5	13,5	0,7	0,1	0,8
Turunçgiller	97,5	2,5	1,3	0,0	1,3
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	22,3	77,7	0,7	1,8	2,9
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	70,9	29,1	4,4	11,7	6,3
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	100,0	0,0	1,6	0,0	1,6
Toplam	64,3	35,7	3	2,7	4,5

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

* TÜİK 2012 Bitkisel Üretim İstatistiklerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda Balıkesir TR22 Bölgesinin meyve alanının %64'ünü ve Türkiye meyve alanının da %3'ünü oluşturmaktadır. TR22 Bölgesinin meyve alanlarının %36'sını ve Türkiye'nin de %3'ünü Çanakkale meyve alanları oluşturmaktadır. 2012 yılı verilerine göre, Türkiye'nin toplam tarım alanının %3'ünü oluşturan TR22 Bölgesi, meyve alanında Türkiye'nin %5'ini oluşturmaktadır (Tablo 5.41).

Tablo 5.42 Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Üretim Miktarı (ton) (2012)

Ürün	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Üzüm	20.786	40.171	60.957	4.185.126
Muz-İncir-Avokado-Kivi	4.316	1.562	5.878	521.439
Turunçgiller	26.697	506	27.203	3.475.024
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	45.698	264.235	309.933	6.660.362
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	188.996	143.687	332.683	2.971.354
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	896	-	896	206.870
Toplam	287.389	450.161	737.550	19.270.175

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Balıkesir ilinin meyve üretimi 287 bin ton, Çanakkale ilinin ise 450 bin ton olarak gerçekleşmekte ve TR22 Bölgesi için toplamda 737 bin ton meyve üretimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam 19 milyon ton olan Türkiye üretiminin %4'ünü TR22 Bölgesi üretmektedir (Tablo 5.42). Ekim alanı yönüyle, Balıkesir İli, Çanakkale ilinin iki katı ekim alanına sahipken, üretim miktarı karşılaştırıldığında Çanakkale, Balıkesir'in yaklaşık iki katı olarak görülmektedir. Bu daha çok ürün türlerine göre değişen verim değerleri ve verimlilikle açıklanabilir.(Tablo 5.43).

Tablo 5.43 Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye Meyve Üretim Miktarları Dağılımlarının Karşılaştırılması (%) (2012)

Ürün adı	Balıkesir/ TR22	Çanakkale/ TR22	Balıkesir/ TR	Çanakkale/ TR	TR22/ TR
Üzüm	34,1	65,9	0,5	1,0	1,5
Muz-İncir-Avokado-Kivi	73,4	26,6	0,8	0,3	1,1
Turunçgiller	98,1	1,9	0,8	0,0	0,8
Diğer Meyveler-Taş ve Yumuşak Çekirdekli	14,7	85,3	0,7	4,0	4,7
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	56,8	43,2	6,4	4,8	11,2
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	100,0		0,4		0,4
Toplam	39,0	61,0	1,5	2	3,8

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

* TÜİK 2012 Bitkisel Üretim İstatistiklerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Balıkesir, Çanakkale, TR22 Bölgesi ve Türkiye meyve alanlarına ilişkin 2012 yılı verileri Tablo 5.44'te verilmiştir.

Tablo 5.44. Türkiye ve TR22 Bölgesinde Meyve Türleri Ekim Alanları (da) (2012)

Grup Adı	Ürün Adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Üzüm	Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	21.265	16.970	38.235	2.272.788
	Üzüm (Sofralık-Çekirdeksiz)	1.136		1.136	343.611
	Üzüm (Kurutmalık-Çekirdekli)	78		78	660.933
	Üzüm (Kurut-Çekirdeksiz)	9		9	667.743
	Üzüm (Şaraplık)	1.183	32.164	33.347	677.884
Muz-İncir-Avokado-Kivi	Muz				44.923
	Kivi	46	10	56	20.400
	Avokado				1.827
	İncir		599	4.450	491.752
Turunçgiller	Portakal (Washington)	3.851			403.012
	Portakal (Yafa)				24.653
	Portakal (Diğer)				134.807
	Mandalina (Satsuma)	16.180	416	16.596	208.474
	Mandalina (Clementin)				26.822
	Mandalina (King)				2.976
	Mandalina (Diğer)				124.710
	Limon				265.628
	Greyfurt (Altıntop)				65.143
	Turunç				471
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	Elma (Golden)	3.163	22.462	25.625	461.184
	Elma (Starking)	2.527	8.837	11.364	757.254
	Elma (Amasya)	451	82	533	176.703
	Elma (Grannysmith)	813	2.381	3.194	72.141
	Elma (Diğer)	2.108	3.137	5.245	280.844
	Armut	1.950	2.614	4.564	232.233
	Ayva	463	582	1.045	56.570
	Yenidünya		0	0	10.822
	Muşmula	71	51	122	403
	Şeftali (Nektarin)	1.573	11.549	13.122	46.626
	Şeftali (Diğer)	5.336	41.804	47.140	397.158
	Erik	5.347	3.833	9.180	193.304
	Kayısı	547	3.577	4.124	1.140.516
	Zerdali	33	0	33	10.555
	Kiraz	6.864	16.696	23.560	744.138
	Vişne	749	137	886	217.794
	Kızılcık	203	0	203	1.873
	Çilek	664	688	1.352	127.928
	Böğürtlen				2.426
	Dut	45	355	400	20.500
Nar	1.331	904	2.235	269.024	
Trabzon Hurması	101	300	401	21.317	
Keçi Boynuzu				5.449	
Zeytin Ve Diğer Sert Kabuklular	Zeytin (Sofralık)	125.525	17.403	142.928	2.276.598
	Zeytin (Yağlık)	684.765	301.328	986.093	5.861.052
	Badem	9.969	9.055	19.024	235.547
	Fındık	359	366	725	7.134.346
	Ceviz	19.385	13.523	32.908	552.019
	Kestane	2.051	147	2.198	121.244
	Antep Fıstığı	1.359	4.795	6.154	2.835.517
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	Kırmızı Biber				112.677
	Anason	3.199		3.199	194.430
	Kimyon	7		7	226.294
	Rezene				15.775
	Çörekotu				2.299
	Kekik	60		60	94.283
Süpürge Otu	7.544		7.544	19.059	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Tablo 5.45. Türkiye ve TR22 Bölgesi Meyve Türleri Üretim Miktarları (ton) (2012)

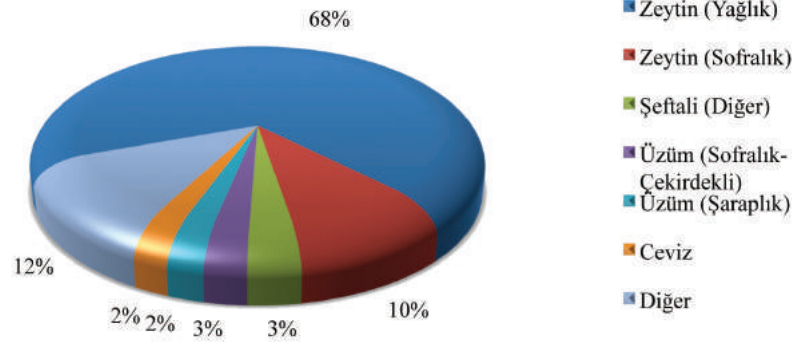
Grup Adı	Ürün Adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Üzüm	Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	18.433	15.090	33.523	1.570.670
	Üzüm (Sofralık-Çekirdeksiz)	1.237		1.237	599.964
	Üzüm (Kurutmalık-Çli)	86		86	417.521
	Üzüm (Kurutluk-Çekirdeksiz)	9	25.081	9	1.196.312
	Üzüm (Şaraplık)	1.021		26.102	400.659
Muz-İncir-Avokado-Kivi	Muz				207.727
	Kivi	51	23	74	37.247
	Avokado				1.463
	İncir	4.265	1.539	5.804	275.002
Turunçgiller	Portakal (Washington)	450		450	1.274.806
	Portakal (Yafa)				87.554
	Portakal (Diğer)				298.751
	Mandalina (Satsuma)	26.003	506	26.509	536.544
	Mandalina (Clementin)				76.295
	Mandalina (King)	10			8.629
	Mandalina (Diğer)	234		10	253.364
	Limon			234	710.211
	Greyfurt (Altıntop)				226.738
Turunç				2.132	
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	Elma (Golden)	3.995	73.740	77.735	787.260
	Elma (Starking)	3.375	27.122	30.497	1.323.677
	Elma (Amasya)	662	174	836	231.039
	Elma (Grannysmith)	799	5.437	6.236	103.569
	Elma (Diğer)	3.023	10.233	13.256	443.440
	Armut	4.439	7.762	12.201	442.646
	Ayva	2.066	3.166	5.232	136.577
	Yenidünya		2	2	12.105
	Muşmula	177	284	461	4.606
	Şeftali (Nektarin)	1.395	21.043	22.438	67.241
	Şeftali (Diğer)	8.900	80.757	89.657	543.924
	Erik	4.985	7.205	12.190	300.046
	Kayısı	1.124	4.354	5.478	760.000
	Zerdali	33	248	281	35.483
	Kiraz	5.655	18.477	24.132	470.887
	Vişne	1.003	395	1.398	186.443
	Kızılcık	623	201	824	12.368
	İğde	140	115	255	4.896
	Çilek	1.017	1.884	2.901	351.834
	Dut	816	787	1.603	74.170
Nar	1.379	562	1.941	315.150	
Trabzon Hurması	92	287	379	32.392	
Keçi Boynuzu				14.166	
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	Zeytin (Sofralık)	30.316	5.781	36.097	480.000
	Zeytin (Yağlık)	150.710	129.221	279.931	1.340.000
	Badem	2.682	4.091	6.773	80.261
	Fındık	136	60	196	660.000
	Ceviz	3.668	3.007	6.675	203.212
	Kestane	1.354	740	2.094	57.881
	Antep Fıstığı	130	787	917	150.000
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	Kırmızı Biber				165.527
	Anason	260		260	11.023
	Kimyon				13.900
	Rezene				1.862
	Çörekotu				161
	Kekik	8%		8%	11.598
Süprüge Otu	628		628	2.798	

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Tablo 5.46. Türkiye ve TR22 Bölgesi Meyve Türleri Ağaç Verimleri (kg/da) (2012)

Grup Adı	Ürün Adı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Üzüm	Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	867	889	877	691
	Üzüm (Sofralık-Çekirdeksiz)	1.089		1.089	1746
	Üzüm (Kurutmalık-Çekirdekli)	1.103		1.103	632
	Üzüm (Kurut-Çekirdeksiz)	1.000		1.000	1792
	Üzüm (Şaraplık)	863	780	783	591
Muz-İncir-Avokado-Kivi	Muz				4624
	Kivi	35	27	32	44
	Avokado				58
	İncir	36	30	34	29
Turunçgiller	Portakal (Washington)	75		75	131
	Portakal (Yafa)				119
	Portakal (Diğer)				106
	Mandalina (Satsuma)	50	35	49	88
	Mandalina (Clementin)				94
	Mandalina (King)				106
	Mandalina (Diğer)	20		20	90
	Limon	39		39	111
	Greyfurt (Altıntop)				176
	Turunç				46
Diğer Meyveler-Taş Çekirdekli ve Yumuşak Çekirdekli	Elma (Golden)	43	165	144	73
	Elma (Starking)	42	124	102	78
	Elma (Amasya)	50	65	52	54
	Elma (Grannysmith)	40	41	40	49
	Elma (Diğer)	39	71	60	40
	Armut	23	34	29	43
	Ayva	29	31	30	43
	Yenidünya		24	24	46
	Muşmula	20	19	20	17
	Şeftali (Nektarin)	26	58	54	49
	Şeftali (Diğer)	38	61	58	42
	Erik	28	32	30	37
	Kayısı	22	47	38	54
	Zerdali	14	42	34	34
	Kiraz	28	36	34	28
	Vişne	22	32	25	32
	Kızılcık	20	24	21	15
	Çilek	1.532	2.738	2.146	2750
	Dut	22	28	25	30
	Nar	20	26	22	31
Trabzon Hurması	27	49	41	38	
Zeytin ve Diğer Sert Kabuklular	Zeytin (Sofralık)	14	19	15	12
	Zeytin (Yağlık)	18	29	22	17
	Badem	15	24	19	17
	Fındık	11	5	8	2
	Ceviz	33	42	37	34
	Kestane	30	29	29	30
	Antep Fıstığı	2	2	2	4
Baharat Bitkileri (İşlenmemiş)	Kırmızı Biber				1469
	Anason	81		81	57
	Kimyon				61
	Çörekotu				70
	Kekik	133		133	123
	Süprüge Otu	83		83	147

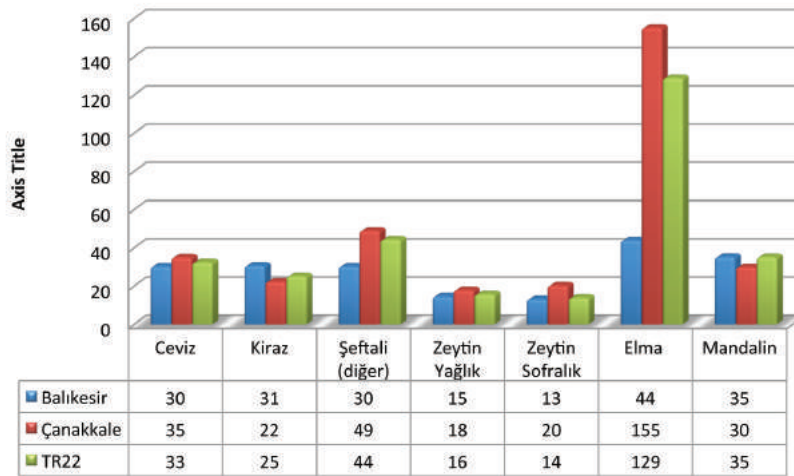
Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Grafik 5.40. TR22 Bölgesi Meyve Alanlarının Ürünlere Dağılımı (%) (2012)

TR22 Bölgesinin meyve alanlarının %88'ini oluşturan ürünler sırasıyla yağlık zeytin, (%68), sofralık zeytin (%10), şeftali (%3), çekirdekli sofralık üzüm (%3), şaraphık üzüm (%2), cevizdir (%2). Bunların dışındaki 34 ürün ise TR22 Bölgesi sebze ekim alanlarının %12'sini oluşturmaktadır (Grafik 5.40). Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası meyve ekim alanlarına baktığımız yağlık zeytin son onüç yılda %13 azalmıştır. Sofralık zeytin ekim alanı ikinci sırada yer almaktadır ve son altı yılda ekim alanı %70 artmıştır. Zeytin türleri yağlıktan sofralığa doğru kaymıştır. Ancak bölgede kullanılan zeytin çeşitleri hem yağlık, hem de sofralığa uygun olan çeşitlerdir. Ekim alanı en az olan ise kiraz olup son on üç yılda ekim alanı %99 artmıştır. Çanakkale ilinde en çok ekim alanına sahip meyve türü Balıkesir örneğinde olduğu gibi yağlık zeytin olup son on yılda ekim alanı %3 azalmıştır. Çanakkale ilinde en çok ekim alanına sahip ikinci meyve ise elmadır ve son on yılda ekim alanı %11 artış göstermiştir. Sofralık zeytin ise üçüncü sırada en çok ekim alanına sahip meyve türüdür son altı yılda ekim alanı %26 artış göstermiştir. En az ekim alanına sahip meyve türü ise mandalina olup son on yılda ekim alanı %32 azalmıştır (TUIK, 2012). Balıkesir ili 2000-2012 yılları arası meyve ekim alanları ortalamasına bakıldığında da en çok ekim alanına sahip yağlık zeytindir. Sofralık zeytin ise ikinci en çok ekim alanına sahip meyve türüdür. Balıkesir genelinde zeytin ekim alanı toplamda %92'lik pay almaktadır. En az ekim alanına sahip olan ise kirazdır.

Balıkesir ili son on yılda meyve üretimlerinde en çok üretimi olan meyve türü yağlık zeytin olup son on yıl içerisinde %68,9 azalmıştır. Mandalina ise en çok üretimi yapılan ikinci meyve türü olup son on yıl içerisinde üretiminde 2,4 kat artış görülmüştür. Sofralık zeytin ise üçüncü sırada yer almakta ve son altı yıl içerisinde %34,1 artış göstermektedir. Ceviz ise üretimi en az gerçekleşen meyve türü olmuştur ve son on yıl içerisinde 549,1 artış göstermiştir. Çanakkale ilinde ise en çok üretilen meyve elma olmuştur ve son on yılda %61,7 artış göstermiştir. Yağlık zeytin ise Balıkesir ilinin aksine en çok üretilen ikinci meyve olmuştur ve son yılda üretimi %7,9 artmıştır. Şeftali ise en çok üretilen üçüncü meyve olup son on yılda üretimi %23,1 azalmıştır. Üretimi en az olan mandalina ve cevizdir. TR22 Bölgesi ilgili yılları arası meyve üretiminde en çok üretimi yapılan türün Yağlık zeytin olduğu görülmektedir ve son yılda üretimi %56,1 azalmıştır. Elma ise en çok üretimi yapılan ikinci meyve türü olup üretimi son on yılda %55,2 artış göstermiştir. Şeftali ise üçüncü sırada yer almakta ve son on yıl içerisinde üretiminde fazla bir değişiklik görülmemiştir. Üretimi en az olan tür ise cevizdir son on yılda %55,2 üretim artışı göstermiştir (TUIK, 2012).

Grafik 5.41. TR22 Bölgesi 2000-2012 Yılları Meyve Ağaç Verim Ortalamaları (%)

TR22 Bölgesi 2000-2012 yılları arası ağaç başına verim ortalamalarına bakıldığında da bölgenin en verimli türü elma olup en yüksek verim ortalaması Çanakkale ilindedir ve TR22 Bölgesinden %20 verimli, Balıkesir ilinden ise 3,29 kat daha verimlidir yine TR22 Bölgesi Balıkesir ilinden %20 verimlidir. İkinci en verimli türün şeftali olduğu görülmektedir ve Çanakkale ili ağaç verimi TR22 Bölgesi şeftali veriminden %11,3 ve Balıkesir ilinin şeftali veriminden %63,3 daha verimlidir yine TR22 Bölgesi şeftali verimi Balıkesir ili şeftali veriminden %46,6 daha verimlidir. Çanakkale ili zeytin verimine bakıldığında da daha az ekim alanı ve üretime sahip olmasına rağmen Balıkesir ilinden ağaç verimi daha yüksektir genel olarak düşük ağaç başına verim zeytin türünde olmaktadır. Zeytinden sonra en düşük verimli türün kiraz olduğu görülmektedir ve Balıkesir ilinin ağaç başına verimde Çanakkale ilinden %40 daha verimli olup TR22 Bölgesinden de %24 daha verimlidir (Grafik 5.41). İlçeler bazında meyve alanları incelenmiş ve TR22 Bölgesinde ekseriyetle üretilen sofralık zeytin, yağlık zeytin, şaraplık üzüm, sofralık çekirdekli üzüm, şeftali ve cevizle ait toplu meyvelik alanların değerleri Tablo 5.47'de verilmiştir. Öncelikle Balıkesir ardından da Çanakkale illerine ait meyvelik alanlar ve üretim miktarlarına ilişkin veriler sunulmuştur (Tablo 5.47, Tablo 5.48, Tablo 5.49, Tablo 5.50).

Tablo 5.47. Balıkesir İli İlçeler İtibariyle Meyvelik Alanları (da) (2012)

İlçe Adı	Zeytin (Sofralık)	Zeytin (Yağlık)	Üzüm (Sofralık-Çekli)	Üzüm (Şaraplık)	Şeftali	Ceviz
Merkez	210		4.100		41	1.594
Ayvalık	1.736	164.522	860	336	54	123
Balya	0	0	3.050	55	0	670
Bandırma	14.600	500	600	18	32	1.487
Bigadiç	927	23	1.300		30	1.167
Burhaniye	1.200	175.500	900			243
Dursunbey	11		4.910		203	568
Edremit	43.705	155.975	100		152	710
Erdek	41.950	20	650	120	243	964
Gömeç	5.000	107.000		174	0	5
Gönen	3.238	239	2.075		1.104	1.015
Havran	1.308	77.500	350		152	456
İvrindi	0		75		5	1.319
Kepsut	340		200		2.729	852
Manyas	2.250	500	300		183	365
Marmara	8.200	0	20	480	0	0
Savaştepe	450	2.780	765		6	1.085
Sındırgı	0	95	470		172	6.087
Susurluk	400	111	540		230	675

Kaynak: TÜİK, 2012 Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Balıkesir ilinin meyve ekim alanları en geniş olan ilçeler, Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Gömeç'tir. Bu ilçelerin öne çıkma nedenlerinin başında zeytin alanları gelmektedir. Sofralık zeytin alanlarının en geniş olduğu ilçeler Edremit, Erdek ve Bandırma'dır. Yağlık zeytin için ise Burhaniye, Edremit, Ayvalık ve Gömeç ilçeleri başı çekmektedir. Sofralık üzümde Dursunbey, Merkez ve Balya öne çıkarken, Ceviz için Sındırgı en geniş ekim alanına sahip ilçedir. Şeftali alanlarının en geniş olduğu ilçeler sırasıyla Kepsut ve Gönen'dir (Tablo 5.47).

Tablo 5.48. Balıkesir İli İlçeler İtibariyle Meyvelik Üretim Miktarı (ton) (2012)

İlçe Adı	Zeytin (Sofralık)	Zeytin (Yağlık)	Üzüm (Sofralık-Çekli)	Üzüm (Şaraplık)	Şeftali	Ceviz
Merkez	29		3.690		113	116
Ayvalık	335	43.304	946	403	91	10
Balya			1.830	50	6	135
Bandırma	2.473	7	540	27	20	408
Bigadiç	457	16	1.300		192	410
Burhaniye	51	30.763	720			110
Dursunbey	2		5.401		340	1.128
Edremit	12.021	34.638	100		80	100
Erdek	8.798	4	585	144	386	84
Gömeç	1.945	24.547		17	1	5
Gönen	1.253	128	1.612		1.070	80
Havran	358	16.787	56		90	75
İvrindi			75			120
Kepsut	159		2		5.285	120
Manyas	545	21	270		508	186
Marmara	1.796		16	380	2	9
Savaştepe	62	472	321		12	194
Sındırgı		6	780		357	306
Susurluk	32	17	189		347	72

Kaynak: TÜİK, 2012 Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Balıkesir ilinin meyve üretiminde öne çıkan ilçeler, Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Gömeç ilçeleridir. Sofralık zeytin üretiminin en fazla olduğu ilçeler Edremit, Erdek ve Bandırma'dır. Yağlık zeytin için ise Burhaniye, Edremit, Ayvalık ve Gömeç ilçeleri öne çıkmaktadır. Sofralık üzümde Dursunbey, Merkez ve Balya öne çıkarken, Ceviz için Sındırgı en fazla üretime sahip ilçedir. Kepsut ve Gönen ilçeleri ise Balıkesir şeftali üretiminin tamamına yakın kısmını üreten ilçelerdir (Tablo 5.48).

Tablo 5.49. Çanakkale İli İlçeler İtibariyle Meyvelik Alanları (da) (2012)

İlçe Adı	Zeytin (Sofralık)	Zeytin (Yağlık)	Üzüm (Sofralık-Çli)	Üzüm (Şaraplık)	Şeftali	Ceviz
Merkez	605	17.137	200	1.540	11.800	1.525
Ayvacak	5.260	107.180	510	90	108	1.412
Bayramiç	0	39.660	3.830	15.800	1.217	1.339
Biga	1.900	260	520	100	208	1.331
Bozcaada	331	1.095	5.100	6.500	0	2
Çan	0	0	440	140	20	1.274
Eceabat	2.147	13.596	131	4.172	163	1.476
Ezine	2.600	113.000	315	1.720	147	1.380
Gelibolu	1.010	600	4.020	1.300	1.065	1.222
Gökçeada	1.950	5.300	200	752	41	106
Lapseki	1.600	3.500	1.500	50	27.015	1.106
Yenice	0	0	204	0	20	1.350

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Çanakkale ilinin meyve ekim alanları en geniş olan ilçeler, Ezine, Ayvacık ve Bayramiç'tir. Sofralık zeytin alanlarının en geniş olduğu ilçeler Ayvacık, Ezine ve Eceabat'tır. Yağlık zeytin için de yine sofralıkta olduğu gibi ise Ayvacık, Ezine ve Eceabat ilçeleridir. Sofralık üzümde Bozcaada, Gelibolu ve Bayramiç öne çıkarken, Ceviz için Merkez, Ecabat ve Ayvacık; Şeftali için Lapseki ve Merkez Çanakkale'de en geniş ekim alanına sahip ilçedir (Tablo 5.49).

Tablo 5.50. Çanakkale İli İlçeler İtibariyle Meyvelik Üretim Miktarı (ton) (2012)

İlçe Adı	Zeytin (Sofralık)	Zeytin (Yağlık)	Üzüm (Sofralık-Çekli)	Üzüm (Şaraplık)	Şeftali	Ceviz
Merkez	205	6.957	200	1.386	23.870	181
Ayvacık	1.768	53.016	418	73	334	41
Bayramiç		13.437	3.830	10.270	2.163	751
Biga	798	155	426	70	958	626
Bozcaada	201	595	4.335	6.825	12	0
Çan	0	0	418	133	182	328
Eceabat	432	7.902	105	3.338	323	146
Ezine	926	42.581	312	1.565	231	17
Gelibolu	615	1.447	3.337	845	1.697	316
Gökçeada	501	1.906	200	526	290	56
Lapseki	335	1.225	1.305	50	50.606	342
Yenice	0	0	204	0	91	203

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Çanakkale ilinin meyve üretiminde öne çıkan ilçeler sırasıyla Ayvacık, Lapseki ve Ezine ilçeleridir. Sofralık zeytin üretiminin en fazla olduğu ilçeler Ayvacık başta olmak üzere Ezine ve Biga'dır. Yağlık zeytin için ise Ayvacık, Ezine ve Bayramiç ilçeleri öne çıkmaktadır. Sofralık üzümde Bozcaada, Bayramiç ve Gelibolu öne çıkarken, Ceviz için Biga'nın yanı sıra yine Bayramiç en fazla üretime sahip ilçelerdir. Merkez ve Lapseki ilçeleri ise Çanakkale şeftali üretiminin tamamına yakınına üreten ilçeler olarak belirlenmiştir (Tablo 5.50).

5.2.4. Bitkisel üretimde verimlilik

Bitkisel üretimde verimlilik değerleri bir önceki bitkisel üretim bölümünde her bir üretim gruplarına ait ekim alanı ve üretim verilerinin ardından, bütünlüğün bozulmaması için verimlerine ait bilgiler de sunulmuştur (Bkz. Bitkisel Üretim bölümü).

5.2.5. İyi tarım uygulamaları

Balıkesir ilinde Sertifika alıp iyi tarım uygulaması yapan toplam 22 üretici bulunmakta olup 2.941,9 da alanda zeytin, 397,638 da alanda kiraz, Elma, Armut, erik, 33,832 da alanda kivi, 67,12 da alanda Bezelye, 103,75 da alanda Bakla, ve 95 da alanda Kavun üretimi yapılmaktadır.

Çanakkale İyi Tarım Uygulamaları Projesi kapsamında 4 üretici grubunda 74 üretici ve 3.084.749 m² alan ile 21 bireysel üretici 1.066.759 m² alan sertifikalandırılmıştır.

5.2.6. Organik tarım uygulamaları

Balıkesir ilinde merkez ilçe ile birlikte 6 ilçede organik tarım yapılmaktadır. Organik tarımın en yoğun olarak uygulandığı ilçe Ayvalık olup, onu Bigadiç, Burhaniye ve Sındırgı takip etmektedir. Balıkesir ilinde 7.991,104 dekar alanda Organik tarım yapılmaktadır. Organik olarak yetiştirilen ürünler ise haşhaş, buğday, yulaf, domates, biber, çam fıstığı, arpa, fiğ, nohut, ve zeytindir. Organik tarım üretiminde en büyük pay çam fıstığına ait olup, toplam 4.627 dekar alanda üretilmektedir. Organik olarak üretimi yapılan diğer ürünümüz haşhaş olup, toplam 792 da alanda üretimi yapılmaktadır. Çanakkale Organik Tarım Uygulamaları Projesi kapsamında 65 üretici 2.897 da alan ve 80 kovan sertifikalandırılmıştır.

Tablo 5.51. Balıkesir ve Çanakkale Organik Bitkisel Ürün Üretim Miktarı (ton, 2011)

Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale	Ürün adı	Balıkesir	Çanakkale
Acur	0.02		Fasulye	0.13	6.45	Mısır (silaj)		5.60
Adaçayı		0.25	Fiğ		463.80	Muşmula		0.02
Alıç		0.01	Gelincik		0.35	Nadasta olan		0.00
Armut		5.92	Haşhaş	89.66		Nane		0.17
Arpa	5.99	171.24	Hıyar	0.01	6.70	Nar		0.10
Ayçiçeği		7.00	Hindiba		0.25	Nektarin		1.01
Ayva		0.25	Ihlamur		0.50	Nohut	78.81	1.60
Badem	0.02	0.55	Isırgan otu		0.40	Oğul otu		0.12
Bakla		5.01	İspanak		3.25	Pancar		0.76
Bal kabağı	0.16	2.10	İğde		0.12	Patlıcan	0.02	7.50
Bamya		0.50	İncir		0.30	Pazı		0.75
Barbunya	0.38	0.70	Kabak	0.04	7.20	Pırasa		0.10
Bezelye		0.40	Kbaş otu	1.65		Roka		0.20
Biber	190.08	177.25	Karnabah		0.10	Sarımsak		0.79
Böğürtlen		0.06	Karpuz	0.02	10.00	Semiz otu		0.75
Börülce		0.30	Kavak		5.00	Soğan		3.70
Brokoli		0.10	Kavun	0.07	13.60	Susam		0.01
Buğday	215.2	40.09	Kayısı		0.35	Şalgam		0.30
C.elması		0.01	Kekik	0.65	0.25	Şeftali		1.36
Ceviz		1.80	Kızılıcık		0.20	Tere		0.02
Çam fıstığı	43.15	0.01	Kiraz		1.25	Turp		0.90
Çayır		92.00	Kivi		2.00	Üzüm		327.18
Çilek		0.50	Korunga		15.00	Vişne		0.01
Defne		0.25	Kuşburnu		0.06	Yeni dünya		0.01
Dere otu		0.35	Labada		0.25	Yer kirazı		0.15
Domates	457.13	114.76	Lahana		0.10	Yonca	0.8	408.68
Dut		0.10	Limon		0.01	Yulaf	3.4	1.01
Ebegümeçi		0.25	Marul		0.60	Zeytin	12.8	18431.18
Elma		13.50	Maydonoz		0.35	Toplam Üretim Miktarı	1,100.19	27,791.13
Erik		1.85	Mısır		7421.60	Çiftçi sayısı	55	280
						Toplam alan (ha)	918.44	1,427.57

Kaynak: GTHB, 2011a.

2011 yılı verilerine göre Balıkesir'de 24; Çanakkale'de ise 85 ayrı ürün organik olarak yetiştirilmektedir. Toplam üretim miktarı Balıkesir için 1100 ton ve Çanakkale için 27791 ton olarak tespit edilmiştir. Çiftçi sayısında Balıkesir 55 iken, Çanakkale 280 organik üretim yapan çiftçiye sahiptir. Organik üretimin yapıldığı alanlar karşılaştırılacak olursa Balıkesir 914 ha ve Çanakkale 1427 ha'dır (Tablo 5.51).

Diğer yandan hayvansal organik ürünler için de 2011 yılına ait istatistikler incelendiğinde Çanakkale'nin bitkisel ürünlerdeki ağırlığı, hayvansal ürünlerde de görülmektedir (Tablo 5.52).

Tablo 5.52. Çanakkale Organik Hayvansal Ürün Üretimi (2011)

Hayvan Türü	Çiftçi sayısı Toplamı	Hayvan Sayısı Toplamı	Et(ton) Toplamı	Süt(ton) Toplamı
Dana	0	48	17,10	0
Et üretimi için büyükbaş hayvanlar	66	1.939	39,04	0
İnek (Süt)	0	227		1.868,60
Keçi (süt)	1	4.526		569,65
Keçi(et)	35	4.006	0,30	0
Koç	0	141	8,15	0
Koyun	2	288	3,56	146,00
Oğlak	0	20		0
Toplam	104	11.195	68,15	2.584,25

Kaynak: GTHB, 2011a.

Çanakkale bitkisel ve hayvansal ürünlerde Balıkesir'e göre daha fazla üretim yapmaktadır. 2011 yılı verilerine göre Balıkesir'in organik sertifikalı hayvansal üretimi bulunmazken Çanakkale 104 üreticiyle toplam 68 ton et ve 2584 ton süt üretimi gerçekleştirmiştir.

5.2.7. Örtü altı yetiştiriciliği

Örtü altı yetiştiriciliği işgücü, yatırım ve girdi maliyetlerinin yüksek olmasına rağmen kar marjının yüksek olduğu bir üretim şekli olarak öne çıkmaktadır. Balıkesir örtü altı yetiştiriciliği ekseriyetle Merkez, Susurluk ve Burhaniye'de yoğunlaşmaktadır. Çanakkale de ise Lapseki ve Ezine ilçelerinde diğer ilçelere göre daha fazla örtü altı yetiştiriciliği yapılmaktadır (Tablo 5.53).

Tablo 5.53. TR22 Bölgesi Örtü Altı Yetiştiriciliği

Ürün Adı	Balıkesir		Çanakkale	
	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)
Hıyar	460	5.811	96	1.266
Marul	470	1.216	99	310
Domates	33	294	2	24
Fasulye (Taze)	14	36	6	9
Biber	2	12	2	8
Toplam	979	7.369	205	1.617

Kaynak: TÜİK, 2010.

Genellikle diğer illerde olduğu gibi hıyar ve marul üretimi yapılmaktadır. Bunları domates, fasulye ve biber izlemektedir. Balıkesir ilinde Çanakkale'ye göre beş kat daha fazla alanda örtü altı yetiştiriciliği yapılmaktadır (Tablo 5.54).

Tablo 5.54. TR22 Bölgesi gruplara göre örtü altı yetiştiriciliği

Grup adı	Ürün adı	Balıkesir		Çanakkale	
		Ekilen Alan(da)	Üretim(Ton)	Ekilen Alan(da)	Üretim(Ton)
Örtü Altı (Alçak Tünel)	Marul (Kıvırcık)	10	40	4	16
Örtü Altı (Plastik Sera)	Biber (Dolmalık)	2	8		
	Biber (Sivri)	15	75		
	Domates	15	220		
	Fasulye (Taze)	11	24		
	Hıyar	258	3.293	23	276
Örtü Altı (Yüksek Tünel)	Marul (Aysberg)	3	12		
	Marul (Göbekli)	30	91	26	67
	Marul (Kıvırcık)	239	598	54	143
	Biber (Sivri)	1	5	2	8
	Domates	8	76	2	23
	Fasulye (Taze)	6	24	5	7
	Hıyar	180	2.495	82	1.167
	Marul (Aysberg)	4	16	3	12
	Marul (Göbekli)	13	39	27	74
	Marul (Kıvırcık)	182	450	67	240

Kaynak: TÜİK, 2012, Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.2.8. Bitkisel üretim değerleri ve maliyetler

Maliyet hesaplamaları alan çalışmasıyla TR22 Bölgesinde faaliyet gösteren çiftçilerden elde edilen veriler kullanılarak hazırlanmıştır. Buğday, ayçiçeği, çeltik, domates, biber (kappa), silajlık mısır, şeftali ve zeytin için hazırlanan maliyetler bir dekar içindir. Gayri safi üretim değerinden değişken masrafların çıkarılmasıyla brüt kar elde edilmiştir. Brüt kar alternatif ürünler içinde karşılaştırma yapmamızı sağlayan, ekonomik analiz ve planlamalar için kullanılan bir kriterdir.

Tablo 5.55. Buğday Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar

	Buğday Birim Fiyat TL	Miktar	Değer/Masraf	Değişken Masraflar %
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	0,57	322,49	184,44	
Yan Ürün	10,00	3,00	30,00	
Toplam GSÜD			214,44	
Değişken Masraflar				
Tohum	1,7	25,50	32,27	18,3
Gübre		54,68	58,42	33,1
İlaç			8,00	4,5
Geçici işçilik				
Yağ,yakıt,makine onarımları			63,68	36,1
Sulama				
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			14,05	8,0
Değişken Masraflar Toplamı			176,41	100,0
Dekara Brüt Kâr			38,03	

Buğday sulu ve kuru tarım yapılan bölgelerde ziraati yapılan yaygın bir üründür. Ancak genellikle üretimi sulama imkânının kısıtlı olduğu arazilerde yapılmaktadır. Hem ana ürünü olan daneden, hem de yan ürünü olan ve hayvancılıkta yaygın kullanılan samandan üretim değeri sağlanan bir üründür. Özellikle 2012 yılında hayvancılığın gelişmesine eklenen, kuraklığa bağlı kaba yem talep fazlası saman fiyatlarını çok yüksek seviyelere çıkarmıştır.

Bölgedeki buğday üretimi kuru koşullarda yapıldığından sulama masrafı bulunmamaktadır. Ayrıca bölge üreticilerinin uzun yıllardır tarımını yaptığı bir bitki olan buğdayda makineleşme düzeyi çok yüksek olduğunda geçici işçi tutulmamaktadır. Toplam değişken masraflar içerisinde en büyük payı %36,1'ile yağ, yakıt ve makine onarımları için yapılan masraflar almaktadır. Bunun temel nedeni buğday tarımındaki tüm aşamalarda makine kullanımının üst düzeyde olmasıdır. Ayrıca son yıllarda yakıt olarak kullanılan mazotun litre fiyatındaki artışlar da bu oranın yükselmesine neden olmuştur.

Yağ, yakıt ve makine onarım masraflarını %33,1 ile gübre masrafı izlemektedir. Dekara ortalama 55 kg gübre kullanılan buğday üretiminde dekara 58,42 TL'lik gübre masrafı yapılmaktadır. Gübre fiyatlarında oluşan dalgalanmalar ve yükselişler bu masraf kaleminin de artmasına sebep olmuştur. Tohum masrafı toplam değişken masraflar içerisinde %18,3'lük bir paya sahipken ilaç %4,5, sigorta, taşıma vb. gibi masraf kalemleri de %8'lik bir paya sahiptir.

Buna göre toplam 176,41 TL/da değişken masraf yapılmıştır. Gayrisafi üretim değerinden değişken masrafların düşülmesi ile dekara 38,03 TL brüt kar bulunmuştur (Tablo 5.55)

Tablo 5.56. Ayçiçeği Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar

	Ayçiçeği			Değişken Masraflar %
	Birim Fiyat TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	1,45	162,92	236,48	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			236,48	
Değişken Masraflar				
Tohum	36,98	0,48	17,57	13,7
Gübre		31,60	33,10	25,9
İlaç			7,17	5,6
Geçici işçilik				
Yağ,yakıt,makine onarımları			62,51	48,9
Sulama				
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			7,51	5,9
Değişken Masraflar Toplamı			127,86	100,0
Dekara Brüt Kâr			108,62	

Ayçiçeği günümüzün en önemli yağ bitkilerinden birisi olup, yemeklik kalitesi yönünden tercih edilen bitkisel yağlar arasında ilk sırayı almaktadır. Ayçiçeği tarımı yapılan bölgelerimizde yetişme döneminde yeterince yağış düşmemesi sonucu kuraklık zararı sonucu önemli ölçüde verim düşüklüğü görülmektedir. Bu gibi kuraklık görülen tarım alanlarında ayçiçeği üreticilerinin sulama imkânları olduğunda, tarlalarını sulamaları halinde hem dekardan aldıkları ürün miktarı, hem de tanelerdeki yağ miktarı önemli oranda artmaktadır. Yapılan bazı araştırmalar sonucunda susuz koşullarda ortalama 125–130 kg/da verim alınırken, ayçiçeği tarlası bir defada sulandığında 250 kg/da, iki kez sulandığında 310 kg/da ve üç kez sulandığında yaklaşık 400 kg/da ürün alınabileceği belirlenmiştir (Süzer, 2004).

TR22 Bölgesinde genel olarak sulama koşullarının olmadığı kuru tarım şartlarında yapılan ayçiçeği yetiştiriciliği 162kg/da verime sahiptir. Ayçiçeği tarımında daneden 236 TL gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 127 TL değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri akaryakıt ve gübre olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece ayçiçeği üretiminden sağlanan brüt kar 108 TL/da olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.56).

TR22 Bölgesinde de ayçiçeğinin ortalama satış fiyatı 1,45 TL/kg olarak belirlenmiştir. Ayçiçeğinin ortalama verimi yaklaşık olarak 163 kg/da'dır. Ortalama verim ve fiyat kullanılarak ayçiçeği üretiminin dekara gayrisafi üretim değeri 236,48 TL/da hesaplanmıştır.

Değişken masraflar içerisinde en büyük payı buğday üretiminde olduğu gibi %48,9 ile yağ, yakıt ve makine onarımları için yapılan masraflar almaktadır. Ayçiçeği bölgede buğday ile münavebeye girdiğinde dolayı tarlanın ekime hazırlanması için daha fazla makine kullanılmaktadır. Özellikle toprak hazırlığının birinci sürüm aşaması yoğun traktör gücü gerektirmektedir. Mazot tüketimi bu nedenlerle yüksek olmaktadır.

Yağ, yakıt ve makine onarım masraflarını %25,9 ile gübre masrafı izlemektedir. Dekara ortalama 32 kg gübre kullanılan ayçiçeği üretiminde dekara 33,10 TL'lik gübre masrafı yapılmaktadır. Gübre ve yakıt için harcanan para değişken masrafların yaklaşık olarak %75'ini oluşturmaktadır.

Tohum masrafı toplam değişken masraflar içerisinde %13,7'lik bir paya sahipken ilaç %5,6, sigorta, taşıma vb. gibi masraf kalemleri de %5,9'luk bir paya sahiptir.

Tablo 5.57. Çeltik Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları

	Çeltik		Değer/Masraf	Değişken Masraflar %
	Bitim Fiyat TL	Miktar		
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	0,98	567,73	555,41	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			555,41	
Değişken Masraflar				
Tohum	1,71	20,65	35,27	9,6
Gübre		72,90	78,92	21,5
İlaç			26,40	7,2
Geçici işçilik				
Yağ,yakıt,makine onarımları			119,22	32,5
Sulama			59,04	16,1
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			48,24	13,1
Değişken Masraflar Toplamı			367,10	100,0
Dekara Brüt Kâr			188,31	

Çeltik bitkisi besin kaynağı olarak tahıllar içinde buğdaydan sonra en önemli kültür bitkisidir. Ülkemizde çeltik, sulama suyu imkânlarına bağlı olarak bütün coğrafik bölgelerimizde 40 civarındaki ilde yetiştirilebilmektedir. Ancak son zamanlarda, Başlıca Çeltik üretim alanları Marmara, Karadeniz ve Ege bölgelerindedir fakat Trakya-Marmara ve Karadeniz Bölgeleri olmak üzere iki önemli çeltik ekim bölgesi öne çıkmaktadır. Türkiye'de yaklaşık 75-90 bin hektarlık ruhsatlı alanda çeltik tarımı yapılmaktadır. TR22 Bölgesinde genel olarak sulama koşullarının yeterli olduğu şartlarda şartlar da özellikle kapalı sulama sistemi bulunan tarım işletmelerinde verim ortalamasının ülke verim ortalamasının çok daha üstünde olduğu görülmüştür 700 kg/da verim alınan yerler görülmüştür. Yapılan çeltik yetiştiriciliği TR22 Bölgesinde 567 kg/da verime

sahiptir. Çeltik tarımında daneden 555 TL gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 367 TL değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak akaryakıt sonrasında da gübre ve sulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece çeltik üretiminden sağlanan brüt kar 188 TL/da olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.57).

Değişken masrafların %32,5'lik kısmı yağ, yakıt ve makine onarım masraflarından oluşmaktadır. Bölgede yapılan çeltik tarımında yoğun olarak gübre ve ilaç kullanılmaktadır. Bu girdilerin toplam değişken masraflar içerisindeki oranı yaklaşık olarak %37'dir. Yörede yetişen buğday ve ayçiçeği ile karşılaştırıldığında 2-2,5 kat daha fazla gübre ve ilaç masrafı yapılmaktadır. Sulama masrafları da diğer tarla bitkilerinden yüksektir (%16,1).

Tablo 5.56. Ayçiçeği Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar

	Ayçiçeği			Değişken Masraflar %
	Birim Fiyat TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	1,45	162,92	236,48	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			236,48	
Değişken Masraflar				
Tohum 3	6,98	0,48	17,57	13,7
Gübre		31,60	33,10	25,9
İlaç			7,17	5,6
Geçici işçilik				
Yağ,yakıt,makine onarımları			62,51	48,9
Sulama				
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			7,51	5,9
Değişken Masraflar Toplamı			127,86	100,0
Dekara Brüt Kâr			108,62	

TR22 Bölgesi özellikle Balıkesir ilinde yoğun bir hayvancılık faaliyeti vardır. Dolayısıyla silaj yapılmadan ekonomik bir hayvancılık düşünülemez. Mısır bitkisi yüksek dekar verimine sahip olması nedeniyle silaj yapımında kullanılacak en önemli bitkilerin başında gelmektedir. Yeşil ve suca zengin yemler geniş getiren hayvanların beslenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Rasyonların oluşturulmasında söz konusu yemlerden yararlanılabildiği ölçüde süt sığırcılığı işletmelerin de süt verimi önemli ölçüde artacak ve üretilen sütün maliyeti de düşecektir (Bilgen, 1992). Silajlık mısır, yüksek düzeyde kolaylıkla parçalanabilen karbonhidrat içeriği ve uygun sıkışma kolaylığı ve en kolay silolarda saklanabilen yem bitkisi özelliklerini taşımaktadır. Bu özelliklerinin yanı sıra geniş getiren hayvanlar tarafından sevilerek tüketilen ve enerjice zengin olmasından dolayı hayvansal üretimde önemli bir kaba yem kaynağıdır. Yapılan silajlık mısır yetiştiriciliği TR22 Bölgesinde 4.184 kg/da verime sahiptir. Silajlık mısır tarımında daneden 753 TL/da gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 356 TL değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak akaryakıt ve gübre olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece silajlık mısır üretiminden sağlanan brüt kar 396 TL/da olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.58).

Silajlık mısır üretiminde yapılan değişken masrafların en önemlisi yağ, yakıt ve makine onarım masraflarından oluşmaktadır (%30,9). Bunu %29,9 ile gübre, %14,2 ile de sulama masrafları izlemektedir.

Tablo 5.59. Domates Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar

	Domates			Değişken Masraflar %
	Birim Fiyat TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	0,23	6.565,79	1.525,09	
Yan Ürün			0.00	
Toplam GSÜD			1.525,09	
Değişken Masraflar				
Tohum	0,09	2.272,84	195,69	20,0
Gübre		124,11	152,74	15,6
İlaç			32,43	3,3
Geçici işçilik			355,46	36,3
Yağ,yakıt,makine onarımları			76,85	7,8
Sulama			125,65	12,8
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			40,48	4,1
Değişken Masraflar Toplamı			979,30	100,0
Dekara Brüt Kâr			545,79	

Domates ülke ekonomisinde çok önemli bir yere sahip ve turfanda ve tarla koşullarında olmak üzere her mevsim yetiştirilmekte olan bir tarım ürünüdür. Ülkemizin birçok bölgesinde çiftçimizin önemli gelir kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. Özellikle Marmara, Akdeniz ve bölgemiz olan Ege'de büyük boyutlarda domates yetiştirilmektedir.

Bugün Türkiye üretim miktarı ve ürün kalitesi ile pek çok ülkeyi geride bırakarak dünya domates üretiminde üçüncü sıraya gelmeyi başarmıştır. Yapılan domates yetiştiriciliği TR22 Bölgesinde 6565 kg/da verime sahiptir. Genel olarak bölgede seracılıktan çok tarla tipi domates yetiştiriciliği uygulanmaktadır. Domates tarımı tarımında sebzesinden 1.525 TL/da gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 979 TL/da değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak geçici işçilik 355 TL/da sonrasında fide masrafı 195 TL/da ve gübre 152 TL/da olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece domates üretiminden sağlanan brüt kar 545 TL/da olarak hesaplanmıştır.

Geçici işçilik için ödenen ücretler domates üretimindeki en önemli masraf kalemini oluşturmaktadır. Domatesin toplanma zamanı geniş bir süreye yayılabildiğinden kullanılan işgücü de bu nedenle artabilmektedir. Geçici işçilik için ortalama olarak dekara 355,46 TL harcanmaktadır. Bu masraf toplam değişken masrafların %36,3'ünü oluşturmaktadır. Bir diğer masraf çeşidi olan gübre masrafı %15,6 oranla ikinci sırada yapılan masraftır. Sulama masrafı domates üretimindeki bir diğer önemli masraf kalemidir (%12,8) (Tablo 5.59).

Tablo 5.60. Biber (Kapy) Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları

	Biber (Kapy) Bitim Fiyat			Değişken Masraflar %
	TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	0,38	2.562,82	978,57	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			978,57	
Değişken Masraflar				
Tohum	74,41	0,14	10,63	1,5
Gübre		95,10	114,03	15,9
İlaç			34,58	4,8
Geçici işçilik			321,55	44,9
Yağ,yakıt,makine onarımları			94,19	13,2
Sulama			75,98	10,6
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			65,08	9,1
Değişken Masraflar Toplamı			716,03	100,0
Dekara Brüt Kâr			262,54	

Biber tarımına bakıldığında Türkiye 2009 yılından itibaren Dünya biber üretiminin %50'sine yakını üreten Çin Halk Cumhuriyeti'nin ardından Dünyada en çok biber üretimi yapan ikinci ülke durumundadır. Özellikle tarıma dayalı sanayide de önemli ölçüde hammadde sağlayan biber ülkemiz çiftçisinin gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Yapılan biber yetiştiriciliği TR22 Bölgesinde 2.562 kg/da verime sahiptir. Genel olarak bölgede Çanakkale ilinde yoğunlaşmış olan biber yetiştiriciliği seracılıktan çok tarla tipi kapy biber yetiştiriciliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapy biber tarımında sonbahar ilk donlarına kadar hasat yapılabilmektedir bölge koşullarında son hasada kadar geçen süre değişken olup ortalama hasatta sebzesinden 978 TL/da gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 716 TL/da değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak geçici işçilik 332 TL/da sonrasında gübre masrafı 114 TL/da ve akaryakıt, makine onarım gibi masraflar 94 TL/da olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece kapy biber üretiminden sağlanan brüt kar 262 TL/da olarak hesaplanmıştır.

Biber (kapy) üretiminde en önemli değişken masraf kalemi %44,9 il geçici işçilik masraflarıdır. Diğer sebze üretimlerinin olduğu gibi biberin de özellikle hasat sırasında yoğun işgücü talebi bulunmaktadır. Bunu sırasıyla gübre ve yağ, yakıt, makine onarım masrafları izlemektedir (%15,9 ve %13,2). Biber üretiminde dekara 716,03 TL değişken masraf yapılırken elde edilen brüt kar dekara 262,54 TL'dir (Tablo 5.60).

Tablo 5.61. Şeftali Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masrafları

	Şeftali Bitim Fiyat			Değişken Masraflar %
	TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	0,95	1.043,58	992,85	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			992,85	
Değişken Masraflar				
Tohum	9,78	4,00	39,10	6,3
Gübre		81,25	95,42	15,3
İlaç			101,19	16,2
Geçici işçilik			195,19	31,3
Yağ,yakıt,makine onarımları			84,66	13,6
Sulama			62,59	10,0
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			45,82	7,3
Değişken Masraflar Toplamı			623,97	100,0
Dekara Brüt Kâr			368,88	

Türkiye de şeftali yetiştiriciliği sıcak iklim Akdeniz Bölgesi, ılıman iklim Marmara Bölgesi ve soğuk iklim olan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetişebilmektedir. Dolayısıyla Ülkemizde çok geniş bir ekolojide yetiştirilmektedir. Şeftali yetiştiriciliği TR22 Bölgesinde 1043 kg/da verime sahiptir. Genel olarak bölgede Çanakkale ilinde Merkez ilçesi ve çevresinde yoğunlaşmış olup tarıma dayalı sanayi imkânları fazla yaygın değildir. Yetiştirilen şeftaliler İstanbul ve çevre illere pazarlanmaktadır. TR22 Bölgesinde şeftali yetiştiriciliğinden 992 TL/da gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 623 TL/da değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak geçici işçilik 195 TL/da sonrasında ilaç masrafı 101 TL/da ve gübre gibi bitki besin maddeleri gibi masraflar 94 TL/da olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece şeftali yetiştiriciliğinden sağlanan brüt kar 368 TL/da olarak hesaplanmıştır.

TR22 Bölgesinde yapılan şeftali üretiminde de değişken masrafların %31,3 gibi yüksek bir oranı geçici işçilik için ödenen ücretlerden oluşmaktadır. Diğer değişken masraflardan en önemlileri ise %16,2 ile ilaç, %15,3 ile gübre ve %13,6 ile yağ, yakıt, makine onarımlarından oluşmaktadır (Tablo 5.61)

Tablo 5.62. Zeytin Faaliyetine Ait Üretim Değerleri ve Masraflar

	Zeytin			Değişken Masraflar %
	Birim Fiyat TL	Miktar	Değer/Masraf	
Gayrisafi Üretim Değeri				
Ana Ürün	1,51	487,55	734,46	
Yan Ürün				
Toplam GSÜD			734,46	
Değişken Masraflar				
Tohum	1,23	9,76	12,03	3,3
Gübre		30,64	36,01	9,9
İlaç			25,16	6,9
Geçici işçilik			195,90	53,9
Yağ,yakıt,makine onarımları			68,93	19,0
Sulama				
Diğer (sigorta, taşıma, vb.)			25,71	7,1
Değişken Masraflar Toplamı			363,74	100,0
Dekara Brüt Kâr			370,71	

Zeytin ağacı, genellikle rakımı düşük arazilerde yetişse de deniz seviyesinden 1.000 metre yükseklikte de zeytin tarımı yapılabilmekte olup genel olarak deniz seviyesinden 400 metrenin altındaki alçak arazilerde daha verimli olur. Genel olarak suyu seven bir tür olsa da susuzluğu dirençli bir türdür ve bulunduğu coğrafya ya uyum sağlar.

1995/96 sezonu öncesinde ortalama zeytinyağı üretimi 61 bin ton iken, bundan sonraki on iki sezonluk dönemde (1996/97–2007/08) iki katına çıkarak ortalama 120 bin tona ulaşmıştır. UZK (Uluslararası Zeytin Konseyi-International Olive Council -IOC)'nin, 2011/12 sezonunda Türkiye'nin zeytinyağı üretimi için tahmini 180 bin tondur.

Dünya'da zeytin üretimi yapmakta olan ülkeler arasında; ağaç varlığı açısından Türkiye 4'ncü, ekim alanı açısından bakılırsa da 6'ncı sırada yer almaktadır. Böylece dünya zeytinyağı üretimine %8'lik pay almaktadır. Sofralık zeytin üretiminde de İspanya'dan sonra 2'nci, tüketimde ise 1inci sırada yer almaktadır. Zeytinciliğin tarihinde çıkış noktası Güney Doğu Anadolu Bölgesi ve civarı olsa da Marmara Bölgesi daha çok ün yapmıştır ve ağaç varlığı açısından Türkiye içindeki payı da % 10 olarak belirlenmekte olup Ayvalık, Mudanya, Edremit Körfezi, Orhangazi, İznik, Gemlik ve Yalova gibi yerlerde yoğun olarak bulunmaktadır (Genç, 2004).

TR22 Bölgesi de Edremit ve Ayvalık gibi zeytin yetiştiriciliğinde haklı bir üne sahip zeytincilik merkezlerini bulundurmaktadır. TR22 Bölgesinde Balıkesir ilinin Ayvalık ve Edremit ilçelerinde yoğunlaşmış olan zeytin yetiştiriciliği Çanakkale’de Balıkesir ili kadar olmasa da Merkez ilçesi, Ezine ve sahil kenarlarında yetiştiriciliği yapıldığı görülmüştür. TR22 Bölgesinde genel olarak zeytinlikler yeni nesil nizami dikim şartlarında oluşturulmuş değildir ve kıraç tepelikler üzerine kurulu tarihi zeytin bahçeleri bulunmaktadır dolayısıyla tam olarak dekar verimi belirtilemez ortalama olarak TR22 Bölgesinde 487 Kg/da verim alınmıştır. Zeytin yetiştiriciliğinde yetiştiriciliği 734 TL/da gelir elde edilmiştir. Bu üretimi gerçekleştirmek için toplam 633 TL/da değişken masraf yapılmıştır. En büyük masraf kalemleri öncelikli olarak geçici işçilik 195 TL/da sonrasında akaryakıt, makine onarımı gibi masraflar 68 TL/da olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece zeytin yetiştiriciliğinden sağlanan brüt kar 370 TL/da olarak hesaplanmıştır.

Zeytin üretiminde yapılan değişken masrafların yaklaşık %73’ü geçici işçilik ve yağ, yakıt ve makine onarımlarından oluşmaktadır. Hasat zamanlarında yoğun işgücüne ihtiyaç duyması nedeniyle geçici işçilik ücretleri değişken masrafların da %53,9’unu oluşturmaktadır. Gübre masrafı da yaklaşık %10’luk bir oran teşkil etmektedir (Tablo 5.62)

5.3. Hayvan Varlığı

Hayvan varlığı, hayvansal ürünlerin ve toplumda sağlıklı beslenmenin en önemli altyapılarından biridir. Hayvan varlığı ne kadar güçlü ise hayvansal ürünlerin üretimi, pazarlaması ve tüketimi de güçlü olmaktadır. Balıkesir ve Çanakkale illeri hayvan varlıkları açısından da Türkiye genelinde üst sıralarda yer almaktadır.

Tablo 5.63. TR22 Bölgesi Hayvan Varlığı (2011)

Hayvan Sayısı	Balıkesir	Çanakkale	TR22	Türkiye
Koyun	660.787	373.155	1.033.942	25.031.565
Keçi	164.745	204.206	368.951	7.277.953
Sığır *				
Kültür	399.247	166.260	565.507	4.836.547
K.Melezi	94.726	21.701	116.427	5.120.621
Yerli	16.779	12.166	28.945	2.429.169
Toplam	510.752	200.127	710.879	12.386.337
Manda *	2.092	507	2.599	97.632
Kanatlı				
T. Etçi	19.474.854	4.565.501	24.040.355	158.916.608
T. Ymrt.	5.197.855	244.955	5.442.810	78.956.861
Hindi	3.794	7.255	11.049	2.563.330
Ördek	28.017	8.619	36.636	382.223
Kaz	4.811	6.044	10.855	679.516
Toplam	24.709.331	4.832.374	29.541.705	241.498.538
Arı Kovanı	136.239	56.500	192.739	6.011.332
İpek B. Kutusu	6	30	36	5.808

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinin koyun varlığına bakıldığında Türkiye koyun varlığının %4,1’ini oluşturmaktadır. Yine TR22 Bölgesinin koyun varlığına bakıldığında Balıkesir ili toplam varlığın %63’ünü oluştururken Çanakkale ilinin toplamda payı %37’dir (Tablo 5.63).

Keçi varlığı açısından TR22 Bölgesi Türkiye genelindeki keçi varlığının %5’ini oluşturmaktadır. TR22 Bölgesini kendi içinde incelediğimizde Balıkesir ilinin keçi varlığı TR22 Bölgesinde %44’lük paya sahipken Çanakkale ilinin payı %56’dır ve Balıkesir ilinden fazladır. Et ve süt üretiminde önemi olan TR22 Bölgesinin sığır varlığı, Türkiye sığır varlığının %5,7’sini oluşturmaktadır. TR22 Bölgesini kendi içinde incelendiğinde Balıkesir ili TR22 sığır varlığının %71’ini oluştururken Çanakkale ili ise TR22 sığır varlığının %29’unu oluşturmaktadır. Hayvan ırklarının oranları karşılaştırıldığında kültür ve kültür melezleri toplam sığır varlığına oranlanır. Toplam sığır üretiminde ırkların oranlarına bakıldığında TR22 Bölgesinde kültür ırklarının ve kültür melezi %95’lik paya sahip olduğu görülmektedir. Balıkesir ilinde kültür ırklarının toplam sığır varlığı

içinde %97'lik paya sahipken Çanakkale ilinde ise %94'lük paya sahiptir. Her iki ilde de sığır yetiştiriciliğinde en çok kültür ırkı tercih edildiği görülmektedir. TR22 Bölgesi kültür ırkı Türkiye kültür ırkı varlığında %11 paya sahiptir bu payla TR22 Bölgesinin Türkiye toplam sığır varlığındaki %5,7'lik payı ile mukayese edildiğinde 1,92 katına denk gelmektedir. Türkiye'de ki sığır varlığına bakıldığında kültür ırklarının toplamda %39'luk paya sahipken kültür melezlerinin varlığı toplam sığır varlığının %41'ini oluşturmaktadır. TR22 Bölgesinin aksine Türkiye genelinde en çok kültür ırkı melezi varlığı bulunmaktadır.

Manda varlığına bakıldığında TR22 Bölgesi Türkiye toplamının %2,6'sını oluşturmaktadır. Balıkesir ili manda varlığının TR22 Bölgesindeki payı %80'dir. Çanakkale ilinde ise bu pay %20'dir. TR22 Bölgesindeki manda varlığının Türkiye manda varlığı ile karşılaştırıldığında koyun, keçi ve sığır varlığına göre yaklaşık %50 daha az olduğu görülmektedir.

Kanatlı hayvan varlığına açısından TR22 Bölgesinin Türkiye kanatlı hayvan varlığındaki payı %12,2'dir. TR22 Bölgesine baktığımızda Balıkesir ilinin toplam kanatlı hayvan varlığının %83,6'sını oluşturmaktadır Çanakkale ilinin payı ise %16,4'tür. Kanatlı hayvan varlığına bakıldığında en çok yetiştiriciliğinde en büyük payın etlik tavuk üretiminin olduğu görülmektedir. TR22 Bölgesinin etlik tavuk varlığı Türkiye etlik tavuk varlığının %15,1'ini oluşturduğunu görülmektedir. Balıkesir ilinin etlik tavuk varlığına baktığımızda TR22 Bölgesindeki payı %81 yine Türkiye geneline baktığımızda %12'lik paya sahiptir. Yumurtacı tavuk varlığına bakıldığında TR22 Bölgesi Türkiye genelinde %6,8'lik paya sahiptir. TR22 Bölgesine bakıldığında Balıkesir ilinin toplamdaki payı %95,4 ile Çanakkale'den oldukça fazladır.

Arıcılık faaliyetlerine baktığımızda arı kovani varlığında TR22 Bölgesinin Türkiye genelindeki payı %3,2 seviyesindedir. TR22 Bölgesine baktığımızda Balıkesir ili %70,6'lık paya sahipken Çanakkale ili %29,4 paya sahiptir.

Kanatlı hayvan yetiştiriciliğine bakıldığında ördek yetiştiriciliği de dikkat çekmektedir. TR22 Bölgesi ördek varlığı Türkiye geneline baktığımızda %9,5'lik paya sahiptir. TR22 Bölgesini kendi içinde incelediğimizde ördek yetiştiriciliğinde Balıkesir ilinin %76,4'le en fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Sonuç itibarıyla TR22 Bölgesi kültür ırkı sığır varlığında Türkiye genelindeki %11'lik pay kanatlı hayvan yetiştiriciliğindeki %12,2 pay özellikle de etlik tavuk yetiştiriciliğinde %15,1'lik payı ve ördek yetiştiriciliğindeki %9,5 pay ile Türkiye'deki hayvan varlığında önemi bir yere sahiptir.

5.3.1. Büyükbaş Hayvan Varlığı

Balıkesir ilinde toplam büyükbaş hayvan sayısında, yıllar itibarıyla artış trendinin olduğu gözlemlenmektedir. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında toplam büyükbaş hayvan sayısının 2,15 kat arttığı tespit edilmiştir. İldeki büyükbaş hayvan sayısı incelendiğinde 2011 yılında toplam 510.752 adet büyükbaş hayvan olduğu, bunların %78,17'sinin sığır (kültür), %15,55'inin sığır (yerli), %3,28'inin ise sığır (melez) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.64).

Tablo 5.64. Balıkesir İli Büyükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Sığır (Kültür)	Sığır (Yerli)	Sığır (Melez)	Toplam Büyükbaş	İndeks
2002	119.192	90.437	28.219	237.848	1.00
2003	135.363	82.684	24.878	242.925	1.02
2004	153.483	71.163	44.694	269.340	1.13
2005	160.127	99.561	31.460	291.148	1.22
2006	208.246	115.704	24.803	348.753	1.47
2007	249.458	119.508	29.399	398.365	1.67
2008	327.863	93.293	21.005	442.161	1.86
2009	350.773	83.290	19.888	453.951	1.91
2010	385.293	92.450	15.315	493.058	2.07
2011	399.247	94.726	16.779	510.752	2.15
2011 yılı toplamına oranı (%)	78.17	15.55	3.28	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Çanakkale ilindeki büyükbaş hayvan sayısında yıllar itibariyle bir artış trendi olduğu gözlenmektedir. İlde toplamda 200.127 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların %83,08'ini sığır (kültür), %10,84'ünü sığır (yerli), %6,08'ini sığır (melez) oluşturmaktadır. 2011 yılında toplam büyükbaş hayvan sayısı 2002 yılına göre 1,90 kat artmıştır (Tablo 5.65).

Tablo 5.65. Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Büyükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Sığır (Kültür)	Sığır (Yerli)	Sığır (Melez)	Toplam Büyükbaş	İndeks
2002	66.291	27.982	10.851	105.124	1.00
2003	68.796	28.502	11.087	108.385	1.03
2004	81.287	26.529	11.270	119.086	1.13
2005	90.832	28.016	9.679	128.527	1.22
2006	102.014	27.496	9.085	138.595	1.32
2007	119.524	22.435	9.343	151.302	1.44
2008	124.622	21.500	9.633	155.755	1.48
2009	135.801	22.259	12.056	170.116	1.62
2010	149.849	19.492	11.046	180.387	1.72
2011	166.260	21.701	12.166	200.127	1.90
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	83.08	10.84	6.08	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde 2011 yılında toplam 710,879 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların %79,55'ini sığır(kültür), %16,38'ini sığır (yerli), %4,07'sini sığır (melez) oluşturmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısında yıllar itibariyle artış trendi gözlemlenmektedir. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında toplam büyükbaş hayvan sayısında 2,07 kat artış olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 5.66).

Tablo 5.66. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Büyükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Sığır (Kültür)	Sığır (Yerli)	Sığır (Melez)	Toplam Büyükbaş	İndeks
2002	185.483	118.419	39.070	342.972	
2003	204.159	111.186	35.965	351.310	1,02
2004	234.770	97.692	55.964	388.426	1,13
2005	250.959	127.577	41.139	419.675	1,22
2006	310.260	143.200	33.888	487.348	1,42
2007	368.982	141.943	38.742	549.667	1,60
2008	452.485	114.793	30.638	597.916	1,74
2009	486.574	105.549	31.944	624.067	1,82
2010	535.142	111.942	26.361	673.445	1,96
2011	565.507	116.427	28.945	710.879	2,07
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	79.55	16.38	4.07	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.3.2. Küçükbaş Hayvan Varlığı

Balıkesir ilindeki büyükbaş hayvan sayısı incelendiğinde 2011 yılında toplamda 825.532 büyükbaş hayvan olduğu, bunun %80,04'ünün koyun %19,96'sını ise keçi varlığından oluştuğu gözlemlenmektedir. Yıllar itibariyle küçükbaş hayvan sayısında düşüş gözlenmekle birlikte, 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında küçükbaş hayvan sayısında %1'lik bir azalmanın olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 5.67).

Tablo 5.67. Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Koyun	Keçi	Toplam Küçükbaş	İndeks
2002	686.684	151.252	837.936	1,00
2003	654.664	146.939	801.603	0,96
2004	601.792	142.836	744.628	0,89
2005	687.400	148.832	836.232	0,99
2006	694.353	150.659	845.012	1,01
2007	666.707	154.717	821.424	0,98
2008	656.525	160.914	817.439	0,98
2009	607.537	141.842	749.379	0,89
2010	630.302	160.963	791.265	0,94
2011	660.787	164.745	825.532	0,99
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	80.04	19.96	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Çanakkale ilinde 2011 yılında 577.361 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvanların %64,63'ü koyundan, %35,37'si ise keçiden oluşmaktadır.

Tablo 5.68. Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Koyun	Keçi	Toplam Küçükbaş	İndeks
2002	372.513	184.790	557.303	1,00
2003	372.450	143.405	515.855	0,93
2004	357.278	163.335	520.613	0,93
2005	328.919	166.819	495.738	0,89
2006	319.189	182.920	502.109	0,90
2007	312.556	206.241	518.797	0,93
2008	342.767	215.553	558.320	1,00
2009	347.173	195.813	542.986	0,97
2010	352.039	198.861	550.900	0,99
2011	373.155	204.206	577.361	1,04
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	64.63	35.37	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Yıllar itibariyle küçükbaş hayvan sayısı incelendiğinde dalgalanmalarla birlikte, küçükbaş hayvan sayısında düşüş gözlenmektedir. Küçükbaş hayvan sayısında 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında sadece %4'lük bir artışın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.68).

TR22 Bölgesinde toplam büyükbaş hayvan sayısı incelendiğinde yıllar itibariyle hayvan sayısında düşüş yaşanmasına rağmen 2011 yılında %1'lik artış gözlenmektedir. Bölgede 2011 yılında toplamda 1.402.893 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. küçükbaş hayvanların %73,70'i koyundan, %26,30'u keçiden oluşmaktadır (Tablo 5.69).

Tablo 5.69. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Küçükbaş Hayvan Varlığı

Yıl	Koyun	Keçi	Toplam Küçükbaş	İndeks
2002	1.059.197	336.042	1.395.239	1,00
2003	1.027.114	290.344	1.317.458	0,94
2004	959.070	306.171	1.265.241	0,91
2005	1.016.319	315.651	1.331.970	0,95
2006	1.013.542	333.579	1.347.121	0,97
2007	979.263	360.958	1.340.221	0,96
2008	999.292	376.467	1.375.759	0,99
2009	954.710	337.655	1.292.365	0,93
2010	982.341	359.824	1.342.165	0,96
2011	1.033.942	368.951	1.402.893	1,01
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	73.70	26.30	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.3.3. Kümes Hayvanları Varlığı

Balıkesir ilindeki kümes hayvanları yıllar itibariyle incelenecek olursa 2004-2007 yılları arasında hayvan sayısında azalma görülürken, diğer yıllarda artış gözlemlenmektedir. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında toplam hayvan sayısında %30'luk bir artışın olduğu tespit edilmiştir. İldeki toplam kümes hayvan sayısı 2011 yılında 24.672.709'dur. Kümes hayvanlarının %78,89'u etlik tavuklardan, %21,07'si ise yumurta tavuğundan oluşmaktadır (Tablo 5.70).

Tablo 5.70. Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı

Yıl	Yumurta tavuğu	Etlik Tavuk	Toplam kanatlı	İndeks
2002	4.680.142	14.308.300	18.988.442	1,00
2003	4.894.346	21.093.622	25.987.968	1,37
2004	4.506.892	14.780.665	19.287.557	1,02
2005	5.125.330	13.857.177	18.982.507	0,99
2006	4.615.600	13.987.454	18.603.054	0,98
2007	5.041.095	16.974.910	22.016.005	1,16
2008	5.364.488	17.148.901	22.513.389	1,19
2009	5.125.905	16.823.325	21.949.230	1,16
2010	5.334.806	16.745.848	22.080.654	1,16
2011	5.197.855	19.474.854	24.672.709	1,30
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	21.07	78.89	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Çanakkale ilinde 2011 yılı itibariyle toplamda 4.810.456 adet kümes hayvanı bulunmaktadır. İldeki kümes hayvanlarının %94,90'i etlik tavuktan, %5,1'i yumurta tavuğundan oluşmaktadır. Yıllar itibariyle kümes hayvan sayısı incelendiğinde 2002-2007 yılları arasında kümes hayvanı sayısında önemli artışlar gözlemlenirken, 2008 yılında önemli düşüş gözlenmektedir. Sonraki yıllarda ilk yıllara göre daha az artış gözlemlenmektedir. 2011 yılında toplam kümes hayvanı varlığı, 2002 yılına göre %90 artmıştır (Tablo 5.71).

Tablo 5.71. Çanakkale İli 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı

Yıl	Yumurta Tavuğu	Etlik Tavuk	Toplam Kanatlı	İndeks
2002	354.670	2.174.080	2.528.750	
2003	360.310	9.980.710	10.341.020	4,09
2004	349.550	10.720.745	11.070.295	4,38
2005	323.432	11.308.870	11.632.302	4,60
2006	296.891	12.617.177	12.914.068	5,11
2007	241.586	25.894.060	26.135.646	10,34
2008	237.336	3.404.590	3.641.926	1,44
2009	237.413	3.693.294	3.930.707	1,55
2010	240.411	3.561.700	3.802.111	1,50
2011	244.955	4.565.501	4.810.456	1,90
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	5.10	94.90	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde toplam kümes hayvanı sayısı yıllar itibariyle dalgalamalar göstermektedir. Bölgede 2011 yılında toplamda 29.483.165 adet kümes hayvanı bulunmaktadır. Toplam kümes hayvanı varlığının %81,54'ü etlik tavuktan, %18,46'sı yumurtalık tavuktan oluşmaktadır. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında toplam kümes hayvanı varlığında %37 artış gözlenmektedir (Tablo 5.72).

Tablo 5.72. TR22 2002-2011 Yılları Arası Kümes Hayvanları Varlığı

Yıl	Yumurta Tavuğu	Etlik Tavuk	Toplam kanatlı	İndeks
2002	5.034.812	16.482.380	21.517.192	1,00
2003	5.254.656	31.074.332	36.328.988	1,69
2004	4.856.442	25.501.410	30.357.852	1,41
2005	5.448.762	25.166.047	30.614.809	1,42
2006	4.912.491	26.604.631	31.517.122	1,46
2007	5.282.681	42.868.970	48.151.651	2,24
2008	5.601.824	20.553.491	26.155.315	1,22
2009	5.363.318	20.516.619	25.879.937	1,20
2010	5.575.217	20.307.548	25.882.765	1,20
2011	5.442.810	24.040.355	29.483.165	1,37
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	18.46	81.54	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.3.4. Arı koloni varlığı

Yıllar itibarıyla bölgedeki arı kolonisi varlığı dalgalanmalarla birlikte artış gözlenmektedir. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında bölgedeki arı kolonisi sayısında %65'lik artış olduğu gözlemlenmektedir. 2011 yılında bölgede toplamda 192.739 arı kolonisi olduğu bunların %70,69'unun Balıkesir ilinde, %29,31'inin ise Çanakkale ilinde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.73).

Tablo 5.73. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Arı Koloni Varlığı

Yıl	Balıkesir	Çanakkale	TR22	İndeks
2002	71.122	45.605	116.727	1,00
2003	72.730	77.723	150.453	1,29
2004	78.549	47.543	126.092	1,08
2005	89.048	46.086	135.134	1,16
2006	96.807	44.454	141.261	1,21
2007	99.531	47.422	146.953	1,26
2008	97.875	48.191	146.066	1,25
2009	117.419	51.791	169.210	1,45
2010	128.322	54.323	182.645	1,56
2011	136.239	56.500	192.739	1,65
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	70.69	29.31	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.3.5. İlçelere Göre Hayvan Varlıkları

Balıkesir ilinin ilçelere göre hayvan varlığına bakıldığında büyükbaş hayvan sayısında Merkez ilçesinin en fazla yetiştiricilik yapılan ilçe olduğu görülmektedir ve il toplamının %19,6'sını oluşturmaktadır. Merkez ilçesinin ardından en çok büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapıldığı ilçe Bigadiç olup il toplamının %15,5'lik kısmını oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığına bakıldığında Merkez ilçesinin en çok yetiştiriciliğin yapıldığı yer olup il genelinde %22,1'lik paya sahiptir. Dursunbey ilçesi %9,8 ile küçükbaş varlığında ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 5.74)

Tablo 5.74. Balıkesir İli İlçelere Göre Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	Büyükbaş (Baş)	Küçükbaş (Baş)	Kovan Sayısı	Yumurta Tavuğu Sayısı	Et Tavuğu Bir Dönem Üretimi Sayısı
Balıkesir Toplam	512.844	825.532	136.239	5.197.855	19.474.854
Ayvalık	5.202	23.000	7.300	16.750	-
Balya	24.543	35.600	3.750	5.100	52.000
Bandırma	42.256	18.008	11.300	2.601.620	3.750.151
Bigadiç	79.927	51.250	2.590	164.800	2.319.160
Burhaniye	7.251	26.141	9.818	320.400	477.000
Dursunbey	29.649	81.413	3.250	3.500	404.566
Edremit	3.250	9.250	18.820	-	80.000
Erdek	4.495	8.305	1.301	46.410	2.204.060
Gömeç	1.433	14.222	664	-	-
Gönen	38.560	56.000	8.070	230.000	1.100.000
Havran	5.060	26.869	31.735	-	-
İvrindi	40.000	77.695	15.500	8.300	1.200.000
Kepsut	30.955	42.670	5.060	55.000	53.000
Manyas	23.245	27.908	1.355	1.150.000	987.940
Marmara	1.351	10.481	530	1.075	-
Merkez	100.685	183.090	9.330	404.400	4.118.777
Savaştepe	14.816	19.520	2.032	140.000	819.200
Sındırgı	25.150	71.231	944	-	609.000
Susurluk	35.016	42.879	2.890	50.500	1.300.000
Türkiye	12.393.96	32.309.51	6.011.332	78.956.861	158.916.608

Kaynak: GTHB, 2012a. Yılı Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

Kovan sayılarına bakıldığında Havran ilçesi il genelinin %23,2'sini, Edremit ilçesi %13,8'ini ve İvrindi ilçesi de %11,32'sini oluşturmaktadır bu üç ilçenin toplamı il genelindeki kovan varlığının %48,32'sini oluşturmaktadır.

Yumurta tavuğu varlığına bakıldığında Edremit ilçesi il genelinde %50'lik paya Manyas ilçesi de %22,1'lik paya sahiptir ve bu iki ilçe Balıkesir ili yumurtacı tavuk varlığının %72,12'ini oluşturmaktadır.

Et tavuğu bir dönem üretim sayılarına bakıldığında da Merkez ilçesi toplamda %21,1'lik paya Bandırma ilçesi toplamda %19,2'lik paya Bigadiç ilçesi de toplamda %11,9 paya sahiptirler bu üç ilçenin üretim sayıları toplamı il genelinin %52,2'sini oluşturmaktadır.

Çanakkale ilinin ilçelere göre hayvan sayısına bakıldığında da büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde Biga ilçesinin toplamda %33,7'lik hayvan varlığıyla en fazla yetiştiricilik yapılan yer olduğu görülmektedir. Yenice ilçesinin büyükbaş hayvan varlığına baktığımızda toplamın %21,7'sini oluşturmaktadır. Bu iki ilçe toplamda %55,4 ile Çanakkale ilinde varlığın büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Tablo 5.75).

Tablo 5.75. Çanakkale İli İlçelere Göre Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	Büyükbaş (Baş)	Küçükbaş (Baş)	Kovan Sayısı	Yumurta Tavuğu Sayısı	Et Tavuğu Bir Dönem Üretimi Sayısı
Çanakkale	200.634	577.361	56.500	244.955	4.565.501
Ayvacık	10.692	82.467	4.350	16.200	-
Bayramiç	10.454	64.558	4.254	12.395	25.000
Biga	67.737	49.534	8.061	66.740	3.568.701
Bozcaada	7	821	462	74	-
Çan	26.714	35.065	9.041	25.590	25.000
Eceabat	1.217	14.909	3.267	9.520	-
Ezine	8.979	81.738	3.191	14.780	140.000
Gelibolu	11.558	50.467	2.452	28.540	-
Gökçeada	1.095	68.604	3.103	3.580	201.800
Lapseki	9.245	35.563	2.734	20.564	-
Merkez	9.206	56.708	8.753	19.022	605.000
Yenice	43.730	36.927	6.832	27.950	-
Türkiye	12.393.96	32.309.51	6.011.332	78.956.861	158.916.608

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

Küçükbaş hayvan sayılarına bakıldığında da Ayvacık ilçesi toplamda %14,2 pay Gökçeada ilçesi toplamda %11,8 pay ve Bigadiç ilçesi de toplamda %11,1'lik payı vardır. Bu üç ilçenin toplamı il genelinin %37,1'ini oluşturmaktadır.

Kovan sayılarına bakıldığında Çan ilçesi toplamda %16 pay, Merkez ilçesi %15,4 pay, Biga ilçesi de toplamda %15,4 paya sahiptirler bu üç ilçe il toplamının %46,8'ini oluşturmaktadır.

Yumurta tavuğu sayısına bakıldığında bakıldığında da Biga ilçesinin toplamda %27,2 paya, Gelibolu ilçesi %11,6 paya, Yenice ilçesinin %11,4, paya Çan ilçesinin de %10,4 paya sahip oldukları görülmektedir. Bu dört ilçenin toplamda %60,6 ile varlığın büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Et tavuğu bir dönem üretim sayılarına bakıldığında da Biga ilçesinin toplam %78,1 ile açık ara önde olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi %13,2 paya sahiptir. Bu iki ilçenin toplamda %81,3 ile bir dönemlik üretimde en fazla paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 5.102).

5.3.6. İlçelere Göre Kümes Hayvanları Varlığı

Yumurta tavuğu varlığına bakıldığında Edremit ilçesi il genelinde %50'lik paya Manyas ilçesi de %22,1'lik paya sahiptir ve bu iki ilçe Balıkesir ili yumurtacı tavuk varlığının %72,12'ini oluşturmaktadır.

Et tavuğu bir dönem üretim sayılarına bakıldığında da Merkez ilçesi toplamda %21,1'lik paya Bandırma ilçesi toplamda %19,2'lik paya Bigadiç ilçesi de toplamda %11,9 paya sahiptirler bu üç ilçenin üretim sayıları toplamı il genelinin %52,2'sini oluşturmaktadır (Tablo 5.76).

Tablo 5.76. Balıkesir İli Kumes Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	Yumurta Tavuğu	Etlık Piliç	Hindi	Kaz	Ördek
Balıkesir Toplam	5.197.855	19.474.854	3.794	4.811	28.017
Ayvalık	16.750	-	150	80	100
Balya	5.100	52.000	-	-	-
Bandırma	2.601.620	3.750.151	270	820	340
Bigadiç	164.800	2.319.160	-	-	-
Burhaniye	320.400	477.000	554	216	315
Dursunbey	3.500	404.566	1.300	330	380
Edremit	-	80.000	-	-	-
Erdek	46.410	2.204.060	-	-	-
Gömeç	-	-	-	-	-
Gönen	230.000	1.100.000	400	650	2.670
Havran	-	1.200.000	-	150	340
İvrindi	8.300	53.000	100	100	-
Kepsut	55.000	-	-	1.935	14.750
Manyas	1.150.000	987.940	360	-	-
Marmara	1.075	-	20	10	22
Merkez	404.400	4.118.777	500	230	1.500
Savaştepe	140.000	819.200	-	50	250
Sındırgı	-	609.000	-	-	300
Susurluk	50.500	1.300.000	140	240	7.050
Türkiye	78.956.861	158.916.608	2.563.330	679.516	382.223

Kaynak: GTHB, 2012a Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

Hindi varlığına bakıldığında Dursunbey ilçesi toplamda %34,2 ile en fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Merkez ve Burhaniye ilçeleri de benzerlik göstermektedir iki ilçe toplamda %27,7 paya sahiptirler. Bu üç ilçe il toplamında %61,9 paya sahiptirler. Kaz sayılarına bakıldığında Kepsut ilçesinin en fazla varlığa sahip olduğu görülmektedir ve il toplamında %40,2 paya sahiptir. Bandırma ilçesi toplamda %17 paya sahipken Gönen ilçesi de %13,5 paya sahiptir. Bu üç ilçe il toplamında %70,7 paya sahiptirler. Ördek sayılarına bakıldığında en çok varlığın kaz sayısında olduğu gibi yine Kepsut ilçesinde olduğu görülmektedir ve il toplamının %52,6'sını oluşturmaktadır. Susurluk ilçesi de toplamda %25,1 paya sahiptir. Bu iki ilçe il toplamında %77,7 paya sahiptirler (Tablo 5.77).

Tablo 5.77. Çanakkale İli Kumes Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	Yumurta tavuğu	Etlık piliç	Hindi	Kaz	Ördek
Çanakkale Toplam	244.955	4.565.501	7.255	6.044	8.619
Ayvacı	16.200	-	440	90	310
Bayramiç	12.395	25.000	216	104	198
Biga	66.740	3.568.701	434	3.145	4.942
Bozcaada	74	-	-	-	-
Çan	25.590	25.000	257	42	287
Eceabat	9.520	-	210	92	170
Ezine	14.780	140.000	567	86	98
Gelibolu	28.540	--	428	605	1.150
Gökçeada	3.580	201.800	2.050	830	120
Lapseki	20.564	-	198	96	177
Merkez	19.022	605.000	987	792	779
Yenice	27.950	-	1.468	162	388
Türkiye	78.956.861	158.916.608	2.563.330	679.516	382.223

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

Çanakkale ili yumurta tavuğu sayısına bakıldığında Biga ilçesinin toplamda %27,2 paya, Gelibolu ilçesi %11,6 paya, Yenice ilçesinin %11,4, paya Çan ilçesinin de %10,4 paya sahip oldukları görülmektedir. Bu dört ilçenin toplamda %60,6 ile varlığın büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir (Tablo 5.77).

Et tavuğu bir dönem üretim sayılarına bakıldığında Biga ilçesinin toplam %78,1 ile açık ara önde olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi %13,2 paya sahiptir. Bu iki ilçenin toplamda %81,3 ile bir dönemlik üretimde en fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Hindi sayısına bakıldığında Gökçeada ilçesinin toplamda %28,2 paya, Yenice ilçesinin de toplamda %20,2 paya sahip olduğu görülmektedir. Bu iki ilçe il toplamında %48,2 paya sahiptir.

Kaz sayısına bakıldığında en fazla varlığın Biga ilçesinde olduğu görülmektedir ve il toplamında %52 paya sahiptir. Ördek sayısına bakıldığında yine Biga ilçesinin en çok varlığa sahip olduğu görülmektedir ve il toplamında %57,3 paya sahipken olup Gelibolu ilçesi de toplamda %13,3 paya sahiptir. Bu iki ilçenin il toplamında %70,6 paya sahip oldukları görülmektedir.

5.3.7. İlçelere Göre Arı Koloni Varlığı

Eski kovan sayılarına bakıldığında Merkez ilçesinin %27,5 paya sahip olduğu görülmektedir. Fenni kovan sayılarında Havran ilçesinin %23,4 paya Edremit ilçesinde %13,9 paya, İvrindi ilçesinin de %11,4 paya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 5.78. Balıkesir İli İlçelere Göre Arı Kovanı Varlığı (Yıl:2011)

İlçeler	Eski Kovan	Fenni Kovan	Toplam	Bal Üretimi	Bal Mumu Üretimi
Balıkesir Toplam	1.157	135.082	136.239	2.418,08	72,18
Ayvalık	50	7.250	7.300	115,00	9,50
Balya	50	3.700	3.750	25,00	1,20
Bandırma	-	11.300	11.300	161,20	10,10
Bigadiç	135	2.455	2.590	30,25	0,16
Burhaniye	218	9.600	9.818	175,00	9,50
Dursunbey	50	3.200	3.250	54,75	2,60
Edremit	-	18.820	18.820	558,00	3,70
Erdek	-	1.301	1.301	9,43	0,13
Gömeç	-	664	664	8,50	0,00
Gönen	70	8.000	8.070	96,00	8,80
Havran	-	31.735	31.735	634,70	2,29
İvrindi	-	15.500	15.500	310,00	15,50
Kepsut	60	5.000	5.060	49,50	2,35
Manyas	-	1.355	1.355	18,97	0,43
Marmara	-	530	530	8,50	0,55
Merkez	319	9.011	9.330	111,96	3,63
Savaştepe	90	1.942	2.032	23,38	0,68
Sındırgı	75	869	944	8,00	0,10
Susurluk	40	2.850	2.890	19,95	0,99
Türkiye	149.020	5.862.312	6.011.332	94.245,00	4.235,00

Kaynak: GTHB, 2012a Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

Toplam kovan sayılarına bakıldığında Havran ilçesi il genelinin %23,2'sini, Edremit ilçesi %13,8'ini ve İvrindi ilçesi de %11,32'sini oluşturmaktadır bu üç ilçenin toplamı il genelindeki kovan varlığının %48,32'sini oluşturmaktadır (Tablo 5.78). Bal üretimlerine bakıldığında Fenni kovan sayıları ve toplam kovan sayılarında olduğu gibi Havran, Edremit ve İvrindi ilçelerinin üretimde söz sahibi oldukları görülmektedir. Sırasıyla Havran ilçesi üretimde %26,2 Edremit ilçesi %23 İvrindi ilçesi %12,8 paya sahiptir ve bu üç ilçe il toplamının %68'ini oluşturmaktadır. Balmumu üretiminde ise İvrindi ilçesi %21,4 paya sahip olurken bal üretiminin aksine en fazla bal mumu üretimi yapan ilçe olmuştur (Tablo 5.78).

Çanakkale ili eski Kovan sayılarına bakıldığında Ayvacık ilçesinin %31,5 paya sahip olduğu Ezine ilçesinin de %22,8 paya sahip olduğu görülmektedir ve bu iki ilçe il toplamında %54,3 paya sahiptirler. Fenni kovan sayılarında ise Çan ilçesi %16,3 paya, Merkez ilçesi %15,8 paya Biga ilçesi de %14,5 paya sahiptir ve bu üç ilçe il toplamının %46,6'sını oluşturmaktadır (Tablo 5.79).

Tablo 5.79. Çanakkale İli İlçelere Göre Arı Kovanı Varlığı (Yıl:2011)

İlçeler	Eski Kovan	Fenni Kovan	Toplam	Bal Üretimi	Bal Mumu Üretimi
Çanakkale Toplam	1.977	54.523	56.500	1.064,91	55
Ayvacık	623	3.727	4.350	63,99	3,73
Bayramiç	98	4.156	4.254	104,88	4,16
Biga	114	7.947	8.061	159,85	7,95
Bozcaada	-	462	462	7,39	0,46
Çan	149	8.892	9.041	179,03	8,89
Eceabat	74	3.193	3.267	51,75	3,19
Ezine	452	2.739	3.191	40,61	2,74
Gelibolu	-	2.452	2.452	51,49	2,45
Gökçeada	3	3.100	3.103	37,22	3,1
Lapseki	138	2.596	2.734	44,82	2,6
Merkez	136	8.617	8.753	216,65	8,62
Yenice	190	6.642	6.832	107,22	6,64
Türkiye	149.020	5.862.312	6.011.332	94.245,00	4.235,00

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

Toplam kovan sayılarına bakıldığında Çan ilçesi toplamda %16 pay, Merkez ilçesi %15,4 pay, Biga ilçesi de toplamda %15,4 paya sahiptirler bu üç ilçe il toplamının %46,8'ini oluşturmaktadır. Bal üretim miktarlarına bakıldığında Merkez ilçesi il toplamında %20,3 paya, Çan ilçesi %16,8 paya, Biga ilçesi de %14,9 paya sahiptir ve bu üç ilçe il toplamının %52'sini oluşturmaktadır. Balmumu üretim miktarlarında yine Merkez, Çan ve Biga ilçelerinin büyük pay sahibi olduğu görülmektedir. Çan ilçesi %16,1 paya Merkez ilçesi %15,6 paya Biga ilçesi de %14,4 paya sahiptirler ve bu üç ilçe il toplamında %46,2'sini oluşturduğu görülmektedir (Tablo 5.79).

5.3.8. İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlıkları

Balıkesir ili ilçelere göre diğer hayvan sayılarına baktığımızda en fazla sayının eşek olduğu görülmektedir ve Gönen ilçesinde bulunmaktadır il toplamında %13,7 paya sahiptir. İkinci sırada en çok at varlığı bulunmaktadır (Tablo 5.80).

Tablo 5.80. Balıkesir İli İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	At	Katır	Eşek	Deve
Balıkesir Toplam	3.646	385	4.860	47
Ayvalık	170	10	70	18
Balya	75	75	300	-
Bandırma	69	13	122	-
Bigadiç	14	-	336	3
Burhaniye	611	26	324	22
Dursunbey	388	5	582	-
Edremit	175	10	124	-
Erdek	245	56	228	-
Gömeç	130	-	40	-

Tablo 5.80. Balıkesir İli İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	At	Katır	Eşek	Deve
Gönen	407	37	671	4
Havran	237	23	211	-
İvrindi	200	78	459	-
Kepsut	35	5	182	-
Manyas	90	-	65	-
Marmara	20	5	10	-
Merkez	230	-	351	-
Savaştepe	78	-	100	-
Sındırgı	400	42	450	-
Susurluk	72	-	235	-

Kaynak: GTHB, 2012a Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

En çok at bulunan ilçenin Burhaniye olduğu görülmektedir ve il toplamının %16,7'sini oluşturmaktadır. Üçüncü sırada katır varlığı görülmektedir ve İvrindi ilçesinin il toplamının %20,2'sini oluşturduğu görülmektedir. Deve sayılarında ise Burhaniye ilçesi il toplamının %46,8'ini oluşturmaktadır (Tablo 5.80).

Çanakkale ili ilçelere göre diğer hayvan sayılarına baktığımızda Balıkesir ilinde olduğu gibi eşek varlığının en fazla olduğu görülmektedir. Ayvacık ilçesi il toplamının %23,4'ünü oluşturmaktadır. Balıkesir ilinin tersine Çanakkale ilinde ikinci sırada en çok varlığı bulunan diğer hayvanın at yerine katır olduğu görülmektedir ve en çok katır bulunan ilçe Ayvacık olup il toplamının %70'ini oluşturmaktadır. At sayısına baktığımız da Gelibolu ve Bayramiç ilçeleri görülmektedir. Gelibolu ilçesi toplamda %19,1 paya, Bayramiç ilçesi de toplamda %16,4 paya sahiptir ve bu iki ilçe il toplamının %35,5'ini oluşturmaktadır. Deve sayısına baktığımızda Merkez ilçesinin il toplamının %36,2'sini oluşturduğu görülmektedir (Tablo 5.81).

Tablo 5.81. Çanakkale İli İlçelere Göre Diğer Hayvan Varlığı (2011)

İlçeler	At	Katır	Eşek	Deve
Çanakkale Toplam	1.425	344	3.958	160
Ayvacık	198	241	930	22
Bayramiç	235	45	445	5
Biga	160	7	519	12
Bozcaada	6	-	3	-
Çan	23	-	287	24
Eceabat	20	-	30	-
Ezine	30	1	45	36
Gelibolu	273	6	255	-
Gökçeada	70	3	34	-
Lapseki	51	16	108	3
Merkez	87	-	205	58
Yenice	272	25	1.097	-

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

5.4. Hayvansal Üretim

Tarımsal faaliyetler öncelikli olarak insanlara besin maddesi sağlama hedefine dönük olarak yapılır. İnsan gıdasız yaşıyacağından besin maddeleri hayati öneme sahiptir. İnsan sağlığı ve verimliliği bakımından oldukça önemli olan dengeli beslenme, besin maddelerinin çeşit, kalite ve miktar bakımından belirli bir düzeyde alınması ile mümkündür.

İnsanların, günde 75-80 gr protein almaları, dengeli olarak beslenebilmesi için yeterlidir. Ancak bu proteinin yaklaşık yarısının (30-35 gr) hayvansal orijinli protein olması gerekmektedir. Sığır eti ilk sırayı almak üzere, et ve et ürünleri hayvansal proteinin temel kaynağıdır (İlgü ve Güneş, 2002). Günümüzde hayvansal ürün tüketim düzeyi, ülkelerin gelişmişlik göstergesi olarak ele alınmaktadır. Bunun nedeni; et, süt, yumurta gibi hayvansal proteinli gıdaların insan beslenmesindeki önemidir. Gelişmekte olan ülkelerde sosyal ve ekonomik gelişmelerine paralel olarak hayvansal ürün tüketim yapısı değişmekle birlikte tüketim miktarları giderek artmaktadır (Cankurt, vd. 2010; Kan ve Direk, 2005).

Diğer yandan hayvansal ürünlerin üretimi için sürekli olarak canlı materyallerle çalışılmaktadır. Bu nedenle sürekli bakımını, beslenmesini ve bunun gibi diğer uygulamaların günlük yapılmasını gerektiren bir yapıdır. Bu gereksinim de kırsalda önemli bir istihdam olanağı sağlamaktadır. Bu bağlamda hayvansal ürünlerin üretimi oldukça yüksek bir önem arz etmektedir.

5.4.1. Süt üretimi

Türkiye'nin süt üretimine bakıldığında %92'lik üretimle en çok inek sütü üretiminin olduğu görülmektedir yine TR22 Bölgesinde %94'lük üretim, Balıkesir ilinde %95'lik Çanakkale ilinde de inek sütünün toplam süt üretiminde %93'lük paya sahip olduğu görülmektedir. TR22 Bölgesi Türkiye süt üretiminin %7'sini oluşturmaktadır yine TR22 Bölgesinin de süt üretiminin %69'u Balıkesir ilinden kalan %31'i Çanakkale ilinden gelmektedir (Tablo 5.82).

Tablo 5.82. TR22 Bölgesi Süt Üretimi (ton) (2011)

		Sağılan Hayvan Sayısı	Süt Üretimi (Ton)	Grup İçindeki Yüzdesi (%)	TR22 Yüzdesi (%)	Türkiye Yüzdesi (%)
Balıkesir	İnek	185.035	672.771	0,95	0,69	0,05
	Manda	2.092	1.229	0,00	0,76	0,03
	Koyun	321.858	24.205	0,03	0,62	0,03
	Keçi	76.150	9.443	0,01	0,44	0,03
Çanakkale	İnek	80.914	297.721	0,93	0,31	0,02
	Manda	323	390	0,00	0,24	0,01
	Koyun	198.656	15.039	0,04	0,38	0,01
	Keçi	114.671	12.155	0,04	0,56	0,04
TR22	İnek	265.948	970.492	0,94		0,07
	Manda	1.536	1.619	0,00		0,04
	Koyun	520.513	39.245	0,04		0,04
	Keçi	190.820	21.598	0,02		0,07
Türkiye	İnek	4.761.142	13.802.428	0,92		-
	Manda	40.218	40.372	0,00		-
	Koyun	11.561.143	892.822	0,06		-
	Keçi	3.033.111	320.588	0,02		-

Kaynak: TÜİK, 2011

Koyun sütü üretimine bakıldığında da Türkiye'deki süt üretiminin %6'sını oluşturmaktadır. TR22 Bölgesi Türkiye koyun sütü üretiminin %4'ünü oluşturmaktadır. TR22 Bölgesinin süt üretiminin de %62'si Balıkesir ilinde üretilmekte olup kalan %38'lik üretim Çanakkale ilinden sağlanmaktadır.

Keçi sütü üretimine bakıldığında da Türkiye süt üretiminin %2'sini oluşturduğu görülmektedir. TR22 Bölgesi Türkiye keçi sütü üretiminin %7'sini oluşturmaktadır. TR22 Bölgesinin de keçi sütü üretiminin de %56'sı Çanakkale'de üretilmekte olup kalan %44'lük üretim de Balıkesir'den sağlanmaktadır (Tablo 5.82).

TR22 Bölgesinde büyükbaş hayvandan elde edilen süt miktarı 2011 yılı itibarıyla 970.492 tondur. Sütün %69,32'si Balıkesir İlinde, %30,68'i Çanakkale İlinde üretilmektedir. Yıllar itibarıyla büyükbaş hayvan sütünde artış görülmeyle birlikte 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında üretilen süt miktarında 2,26 kat artış olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 5.83).

Tablo 5.83. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Büyükbaş)

Yıl	Balıkesir Toplam Süt (Büyükbaş) ton	Çanakkale Toplam Süt (Büyükbaş) ton	TR22 Toplam Süt (Büyükbaş) ton	İndeks
2002	296.993	131.743	428.736	1,00
2003	347.043	160.899	507.942	1,18
2004	333.261	166.385	499.646	1,17
2005	384.244	183.753	567.997	1,32
2006	470.096	201.325	671.421	1,57
2007	587.695	224.189	811.884	1,89
2008	662.393	233.282	895.675	2,09
2009	663.978	249.089	913.067	2,13
2010	648.788	266.371	915.159	2,13
2011	672.771	297.721	970.492	2,26
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	69,32	30,68	100,00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Balıkesir İlindeki küçükbaş süt üretim miktarı 2011 yılında 33.648 tondur. Üretilen sütün %71,4'ü koyun sütü, 28,06'sı keçi sütüdür. Yıllar itibarıyla üretilen küçükbaş hayvan sütünde dalgalanmalar görülmekle birlikte 2002 yılına göre 2011 yılında üretilen süt miktarında %50 artış olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 5.84).

Tablo 5.84. Balıkesir İli 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)

Yıl	Koyun Süt (Ton)	Keçi Süt (Ton)	Toplam Süt (Küçükbaş)Ton	İndeks
2002	18.475	4.015	22.490	1,00
2003	24.446	9.171	33.617	1,49
2004	18.466	7.818	26.284	1,17
2005	21.831	8.296	30.127	1,34
2006	21.757	8.275	30.032	1,34
2007	20.212	7.641	27.853	1,24
2008	21.021	9.317	30.338	1,35
2009	20.598	7.806	28.404	1,26
2010	23.741	9.444	33.185	1,48
2011	24.205	9.443	33.648	1,50
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	71,94	28,06	100,00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Çanakkale İlinde üretilen küçükbaş hayvan sütünde yıllar itibarıyla dalgalanmalarla birlikte düşüş gözlemlenmektedir, ancak 2011 yılında üretilen süt miktarı 2002 yılına göre %8 artmıştır. İlde üretilen toplam küçükbaş hayvan sütü miktarı 27.194 tondur. Üretilen sütün %55,3'ü koyun sütünden, %44,7'si ise keçi sütünden oluşmaktadır (Tablo 5.85).

Tablo 5.85. Çanakkale İli 2002-2012 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)

Yıl	Koyun Süt (Ton)	Keçi Süt (Ton)	Toplam Süt (Küçükbaş)Ton	İndeks
2002	14.749	10.510	25.259	1,00
2003	14.526	7.438	21.964	0,87
2004	11.345	7.916	19.261	0,76
2005	10.707	8.653	19.360	0,77
2006	10.519	9.412	19.931	0,79
2007	10.666	10.659	21.325	0,84
2008	12.705	12.012	24.717	0,98
2009	13.195	11.061	24.256	0,96
2010	14.355	11.837	26.192	1,04
2011	15.039	12.155	27.194	1,08
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	55,30	44,70	100,00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde üretilen küçükbaş hayvan sütü miktarı 2011 yılı itibariyle 60.843 tondur. Üretilen sütün %64,5'i koyun sütü, %35,5'i keçi sütüdür. 2002 yılı baz alındığında 2011 yılında üretilen küçükbaş hayvan sütü üretiminde %27'lik artış olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 5.86)

Tablo 5.86. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Süt Üretimi (Küçükbaş)

Yıl	Koyun Süt (Ton)	Keçi Süt (Ton)	Toplam Süt (Küçükbaş)Ton	İndeks
2002	33.224	14.524	47.748	1,00
2003	38.972	16.609	55.581	1,16
2004	29.812	15.735	45.547	0,95
2005	32.538	16.949	49.487	1,04
2006	32.276	17.688	49.964	1,05
2007	30.878	18.300	49.178	1,03
2008	33.725	21.329	55.054	1,15
2009	33.793	18.867	52.660	1,10
2010	38.096	21.281	59.377	1,24
2011	39.245	21.598	60.843	1,27
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	64.50	35.50	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Balıkesir ili ilçelere göre sağmal varlığına bakıldığında en fazla sağmal inek varlığının Merkez ilçesinde olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi sağmal inek varlığı toplamında %22,4'lük pay alırken ikinci en çok sağmal inek varlığının Bigadiç'te olduğu görülmektedir ve toplam varlığın %13,6'sını oluşturmaktadır ve iki ilçe il toplam sağmal inek varlığının %36'sını oluşturmaktadır (Tablo 5.87).

Sağmal manda varlığında ise Merkez ilçesinin yine büyük pay sahibi olduğu açıktır toplam varlığın %78'ini oluşturmaktadır. Toplam sağmal büyükbaş varlığında Merkez ve Bigadiç ilçelerinin büyük pay sahibi olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi %22,5 paya sahipken Bigadiç ilçesi de %13,7 paya sahiptir ve bu iki ilçe il toplam varlığının %36,2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 5.87. Balıkesir İli İlçelere Göre Sağmal Sayısı (2011)

İlçeler	İnek	Manda	B.Baş	Koyun	Keçi	K.Baş
Balıkesir Toplam	185.035	1.214	187.463	321.857	76.151	398.008
Ayvalık	2.329	-	2.330	10.368	1.978	12.346
Balya	10.629	-	10.629	10.287	1.677	11.964
Bandırma	7.900	147	7.896	4.868	877	5.745
Bigadiç	25.925	-	25.776	22.094	4.257	26.351
Burhaniye	2.982	-	2.370	6.667	4.042	10.709
Dursunbey	8.969	14	8.043	29.036	9.237	38.273
Edremit	1.214	-	1.214	2.754	280	3.034
Erdek	1.669	-	1.662	1.251	2.709	3.960
Gömeç	285	-	285	7.290	1.720	9.010
Gönen	13.790	101	13.844	19.238	4.537	23.775
Havran	1.760	-	1.454	7.168	786	7.954
İvrindi	16.917	-	15.990	34.668	3.156	37.824
Kepsut	11.250	-	11.152	21.465	3.612	25.077
Manyas	8.363	-	8.122	9.662	1.398	11.060
Marmara	448	-	136	1.134	1.781	2.915
Merkez	41.476	951	42.237	89.165	11.116	100.281
Savaştepe	5.494	-	5.371	8.365	1.935	10.300
Sındırgı	10.529	-	8.553	21.992	13.657	35.649
Susurluk	13.106	-	13.023	14.385	7.396	21.781

Kaynak: GTHB, 2012a Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

Sağmal koyun varlığında ise Merkez ilçesinin %27,7 ile yine büyük pay sahibi olduğu görülmektedir. Sağmal keçi varlığında Sındırgı ilçesi %17,9 pay ile yine koyun örneğinde olduğu gibi Merkez ilçesi keçi varlığında %14,5 ile büyük pay sahibidir. Toplam sağmal küçükbaş varlığında Merkez ilçesi %25,1'lik sağmal küçükbaş varlığıyla büyük pay sahibidir.

Çanakkale ili ilçelere göre sağmal inek varlığına bakıldığında Biga ilçesinin %32,1 yine Yenice ilçesinin %25 ile sağmal inek varlığında il toplamının %57,1'ini oluşturarak büyük pay sahibi olmuşlardır. Manda varlığına bakıldığında Biga ilçesinin %96,2 ile sağmal inek varlığında olduğu gibi yine büyük pay sahibi olmuştur. Toplam sağmal büyükbaş sayılarında Biga ve Yenice ilçeleri sırasıyla %32,3 ve %24,9 paylara sahiptirler ve bu iki ilçe toplam büyükbaş sağmal varlığının %57,2'sini oluşturmaktadır (Tablo 5.88).

Tablo 5.88. Çanakkale İli İlçelere Göre Sağmal Sayısı (2011)

İlçeler	İnek	Manda	B.Baş	Koyun	Keçi	K.Baş
Çanakkale Toplam	80.915	323	81.238	198.655	114.669	313.324
Ayvacak	3.389	-	3.389	34.987	11.527	46.514
Bayramiç	4.010	-	4.010	21.864	15.048	36.912
Biga	25.994	311	26.305	19.485	8.275	27.760
Bozcaada	4	-	4	222	79	301
Çan	10.779	-	10.779	9.449	7.578	17.027
Eceabat	420	-	420	4.336	3.715	8.051
Ezine	3.646	-	3.646	32.293	10.908	43.201
Gelibolu	4.840	4	4.844	13.156	17.581	30.737
Gökçeada	430	-	430	23.454	8.844	32.298
Lapseki	3.763	-	3.763	9.645	11.605	21.250
Merkez	3.364	8	3.372	15.434	15.767	31.201
Yenice	20.276	-	20.276	14.330	3.742	18.072

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

Sağmal koyun varlığında Ayvacak ve Ezine ilçelerinin önde olduğu görülmektedir sırasıyla %17,6 ve %16,2'lik paylarla il toplamının %33,8'ini oluşturmaktadırlar. Sağmal Keçi varlığına bakıldığında Gelibolu %15,3 pay, Merkez %13,7 pay ve Bayramiç %13,1 pay alarak bu üç ilçe il toplamının %42,1'ini oluşturmaktadır. Toplam sağmal küçükbaş varlığına bakıldığında Ayvacak ilçesi %14,8 pay, Ezine ilçesi %13,7 pay, Bayramiç ilçesi %11,7 pay alarak bu üç ilçe il toplam küçükbaş sağmal varlığının %40,2'sini oluşturmaktadır.

Balıkesir ili ilçelere göre süt üretimine bakıldığında inek sütü üretiminde Merkez ilçesinin %23,6 pay alırken Bigadiç ilçesi de %15,1 pay almaktadır ve bu iki ilçe il toplamının %36,2'sini oluşturmaktadır. Manda sütü üretiminde ise Merkez ilçesi %78,3'lük üretimle en büyük paya sahiptir. Toplam büyükbaş süt üretiminde Merkez ilçesi %23,7 pay Bigadiç ilçesi de %15,1'lik pay alarak iki ilçe il büyükbaş toplam süt üretiminin %38,8'ini oluşturmaktadır (Tablo 5.89).

Tablo 5.89. Balıkesir İli İlçelere Göre Süt Üretimi (ton) (2011)

İlçeler	Sığır	Manda	B.Baş	Koyun	Keçi	K.Baş	ToplamSütÜretimi
BalıkesirToplam	664.774	1.229	666.003	99.465	9.443	108.908	1.549.822
Ayvalık	9.172	1	9.173	809	245	1.054	20.454
Balya	41.137	-	41.137	802	208	1.010	84.295
Bandırma	29.232	149	29.381	8.201	109	8.310	75.381
Bigadiç	100.574	-	100.574	28.938	528	29.466	260.079
Burhaniye	7.849	-	7.849	890	501	1.392	18.481
Dursunbey	21.303	14	21.317	2.846	1.145	3.991	50.617
Edremit	4.802	-	4.802	215	35	249	10.103
Erdek	4.718	-	4.718	2.105	336	2.441	14.318

Tablo 5.89. Balıkesir İli İlçelere Göre Süt Üretimi (ton) (2011)

İlçeler	Sığır	Manda	B.Baş	Koyun	Keçi	K.Baş	Toplam Süt Üretimi
Gömeç	752	-	752	569	213	782	3.068
Gönen	47.704	102	47.806	12.444	563	13.007	121.625
Havran	3.999	-	3.999	4.709	97	4.807	17.612
İvrindi	59.912	-	59.912	2.704	391	3.095	126.015
Kepsut	43.478	-	43.478	1.674	448	2.122	91.200
Manyas	30.242	-	30.242	984	173	1.157	62.799
Marmara	453	-	453	88	221	309	1.525
Merkez	157.438	963	158.400	23.059	1.378	24.437	365.676
Savaştepe	20.386	-	20.386	5.533	240	5.773	52.318
Sındırgı	30.157	-	30.157	1.715	1.693	3.409	67.132
Susurluk	51.468	-	51.468	1.179	917	2.096	107.128

Kaynak: GTHB, 2012a Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu

Koyun sütü üretiminde de inek sütü üretiminde olduğu gibi Merkez ve Bigadiç ilçelerinin önde olduğu görülmektedir. Merkez ilçesi %23,1 pay alırken Bigadiç ilçesi %29 pay almıştır ve bu iki ilçe toplamın %52,1'ini oluşturmuşlardır. Keçi sütü üretiminde Sındırgı ve Merkez ilçeleri sırasıyla %17,9 pay Merkez ilçesi %14,5 pay alarak iki ilçe toplamın %32,4'ünü oluşturmuşlardır. Toplam süt üretiminde Merkez %23,5 pay ve Bigadiç ilçesi %16,7 pay alarak toplam süt üretiminin %40,2'sini oluşturmuşlardır (Tablo 5.89).

Çanakkale ili ilçelere göre süt üretimine bakıldığında inek sütü üretiminde Biga ilçesi %34,4 pay, Yenice ilçesi de %23,8 pay alarak bu iki ilçe toplam inek sütü üretiminin %58,2'sini oluşturmuşlardır. Manda sütü üretiminde de Biga ilçesi tek başına üretimin %96,1'ini sağlamaktadır. Toplam büyükbaş süt üretiminde yine Biga ve Yenice ilçeleri sırasıyla %34,5 ve %23,8 paylar alarak toplam büyükbaş süt üretiminin %58,3'ünü oluşturmuşlardır (Tablo 5.90).

Tablo 5.90. Çanakkale İli İlçelere Göre Süt Üretimi (ton) (2011)

İlçeler	Sığır	Manda	B.Baş	Koyun	Keçi	K.Baş	Toplam Süt Üretimi
Çanakkale Toplam	297.721	390	298.111	15.039	12.155	27.194	650.611
Ayvacık	8.620	-	8.619	2.659	1.222	3.881	25.000
Bayramiç	15.309	-	15.309	1.662	1.595	3.257	37.132
Biga	102.521	375	102.896	1.481	877	2.358	210.508
Bozcaada	16	-	16	17	8	25	83
Çan	42.684	-	42.684	718	803	1.521	88.411
Eceabat	1.625	-	1.625	306	394	700	4.650
Ezine	13.134	-	13.134	2.454	1.156	3.611	33.489
Gelibolu	17.157	5	17.163	966	1.864	2.829	39.984
Gökçeada	1.426	-	1.426	1.782	937	2.720	8.291
Lapseki	13.136	-	13.136	733	1.230	1.963	30.198
Merkez	10.978	10	10.987	1.173	1.671	2.844	27.663
Yenice	71.115	-	71.115	1.088	397	1.485	145.200

Kaynak: GTHB, 2012b Çanakkale İl Tarım Müdürlüğü Brifing Raporu

Koyun sütü üretiminde Ayvacık ilçesi %17,6 pay, Ezine ilçesi %16,3 pay olarak toplam koyun sütü üretiminin %34'ünü sağlamışlardır. Keçi sütü üretiminde ise Gelibolu ilçesi %15,3 pay, Merkez ilçesi %13,7 pay olarak toplam keçi sütü üretiminin %33'ünü sağlamışlardır.

Toplam süt üretimine bakıldığında Biga ilçesi %32,3 pay alırken Yenice ilçesi de %22,3 pay olarak Çanakkale ili toplam süt üretiminin %55,5'ini oluşturmuşlardır.

5.4.2. Kırmızı et üretimi

TR22 Bölgesinde 2006 yılında 26.139 ton büyükbaş hayvan eti üretilmektedir. Üretilen etin %77,52'si Balıkesir İli'nden, %22,48'i ise Çanakkale İli'nden karşılanmaktadır. Yıllar itibarıyla üretilen et miktarında artış olmakla birlikte 2002 yılı baz alındığında 2006 yılında üretilen et miktarında %31'lik artış olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 5.91).

Tablo 5.91. TR22 Et Üretimi (Büyükbaş)

Yıl	Balıkesir Et Üretim Büyükbaş(Ton)	Çanakkale Et Üretim Büyükbaş(Ton)	TR22 Et Üretim Büyükbaş(Ton)	İndeks
2002	17.614	2.297	19.911	1,00
2003	19.744	1.158	20.902	1,05
2004	16.484	4.362	20.846	1,05
2005	16.418	4.833	21.251	1,07
2006	20.262	5.877	26.139	1,31
2006 Yılı Toplamına Oranı (%)	77.52	22.48	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

TR22 Bölgesinde 2007 yılında 923 ton küçükbaş hayvan eti üretilmiştir. Etin tamamı Balıkesir İli'nde üretilmiştir. Yıllar itibarıyla üretilen küçükbaş hayvan eti miktarında düşüş olmuştur. 2002 yılına göre 2007 yılında üretilen et miktarında %27'lik düşüş gözlemlenmektedir (Tablo 5.92)

Tablo 5.92. TR22 Et Üretimi (Küçükba)

Yıl	Balıkesir Et Üretim Küçükba (Ton)	Çanakkale Et Üretim Küçükba (Ton)	TR22 Et Üretim Küçükba (Ton))	İndeks
2002	1.060	205	1.265	1,00
2003	941	217	1.158	0,91
2004	725	203	928	0,73
2005	910	265	1.175	0,93
2006	1.132	262	1.394	1,10
2007	923	-	923	0,73
2007 Yılı Toplamına Oranı (%)	100.00	-	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.4.3. Yumurta üretimi

TR22 Bölgesinde 2009 yılında toplam 1.317.194 adet yumurta üretimi yapılmıştır. Yıllar itibariyle yumurta üretiminde dalgalanmalarla gözlenmekle birlikte 2009 yılındaki yumurta üretiminin 2002 yılına göre %33 arttığı gözlenmektedir. 2009 yılındaki yumurta üretiminin %97,42'si Balıkesir ilinden karşılanırken, %2,58'i Çanakkale ilinden karşılanmaktadır (Tablo 5.93).

Tablo 5.93. TR22 Bölgesi 2002-2009 Yılları Arası Yumurta Üretimi

Yıl	Balıkesir	Çanakkale	TR22	İndeks
	Yumurta Adet(1000x Paket)	Yumurta Adet(1000x Paket)	Yumurta Adet(1000x Paket)	
2002	964.263	27.159	991.422	1,00
2003	975.611	51.374	1.026.985	1,04
2004	929.077	52.558	981.635	0,99
2005	989.899	48.533	1.038.432	1,05
2006	961.903	41.884	1.003.787	1,01
2007	1.097.960	32.795	1.130.755	1,14
2008	1.326.951	34.117	1.361.068	1,37
2009	1.283.147	34.047	1.317.194	1,33
2009 Yılı Toplamına Oranı (%)	97.42	2.58	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.4.4. Bal üretimi

Tablo 5.94. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Bal Üretimi

Yıl	Balıkesir	Çanakkale	TR22	İndeks
	Bal Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Ton)	Bal Üretimi (Ton)	
2002	1.291	7856	2.077	1,00
2003	1.293	838	2.131	1,03
2004	1.330	779	2.109	1,02
2005	1.819	782	2.601	1,25
2006	1.692	713	2.405	1,16
2007	1.517	624	2.141	1,03
2008	1.513	841	2.354	1,13
2009	2.016	945	2.961	1,43
2010	1.976	996	2.972	1,43
2011	2.418	1.065	3.483	1,68
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	69.42	30.58	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

Üretilen balın %69,42'si Balıkesir ilinden, %30,58'i ise Çanakkale ilinden karşılanmıştır. Yıllar itibariyle bal üretiminde dalgalanmalar görülmüştür. 2011 yılında üretilen bal miktarında 2002 yılına göre %68'lik artış gözlenmektedir (Tablo 5.94).

5.4.5. Yün-Yapağı

TR22 Bölgesinde 2011 yılında %66.21'i Balıkesir ilinde, %33.79'u Çanakkale ilinde olmak üzere toplamda 2.128 ton tiftik üretimi yapılmıştır. Tiftik üretiminde yıllar itibarıyla dalgalanmalarla birlikte artış gözlemlenmektedir. 2011 yılında üretilen tiftik miktarı 2002 yılına göre 1.34 kat artmıştır (Tablo 5.95).

Tablo 5.95. TR22 Bölgesi 2002-2011 Yılları Arası Tiftik Üretimi

Yıl	Balıkesir Tiftik Üretimi (Ton)	Çanakkale Tiftik Üretimi (Ton)	TR22 Tiftik Üretimi (Ton)	İndeks
2002	1.056	532	1.588	1,00
2003	1.388	688	2.076	1,31
2004	1.277	671	1.948	1,23
2005	1.454	623	2.077	1,31
2006	1.469	611	2.080	1,31
2007	1.409	610	2.019	1,27
2008	1.400	666	2.066	1,30
2009	1.282	665	1.947	1,23
2010	1.336	679	2.015	1,27
2011	1.409	719	2.128	1,34
2011 Yılı Toplamına Oranı (%)	66.21	33.79	100.00	

Kaynak: TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.4.6. Su ürünleri üretimi

Balıkesir ve Çanakkale illeri hem Marmara, hem de Ege denizine kıyısı olan ve su ürünleri açısından önemli potansiyeli bulunan illerdir. Çanakkale Türkiye'de avlanan deniz balığının yaklaşık %3'lük bölümünü oluşturmaktadır. Balıkesir'in katkısı oldukça düşüktür. İç su balıklarında ise Balıkesir ili, Çanakkale'den daha yüksek üretim yapmaktadır (Tablo 5.96).

Balıkesir'in Erdek, Bandırma ve Gönen ilçelerinin kıyı şeridinde sanayi yatırımlarının artması balıkçılık ve su ürünleri üretimi açısından olumsuz bir durum olacağı düşünülmektedir. Halihazırda su ürünleri üretimi düşük olan ilin gelecekte de bu konuda gelişmelerin olması zor görünmektedir.

Tablo 5.96. TR22 Bölgesi Su Ürünleri Üretimi (ton)

2011 Yılı Su Ürünleri Üretimi	Balıkesir	Çanakkale	TR22
Deniz Balıkları Üretimi	2.800	10.760	13.560
Diğer Deniz Ürünleri Üretimi	194	545	739
İç Su Balıkları Üretimi	2.182	27	2.209
Kültür Balıkları Üretimi	71	206	277
Toplam	5.249	11.538	16.787

Kaynak: TÜİK, 2010. Hayvansal Üretim İstatistikleri

5.5. Tarımsal Pazarlama ve Pazarlama Sistemleri

Türkiye, sahip olduğu ekolojik zenginlik nedeniyle, pek çok üründe halen önemli ölçüde verim ve üretim potansiyeline sahip bulunmaktadır. Mevcut potansiyelin daha iyi değerlendirilmesiyle artacak tarımsal üretim artışının yanısıra, tarım ürünlerinin iyi bir pazarlama organizasyonu ile iç ve dış pazarlarda etkin bir şekilde pazarlanması büyük önem arz etmektedir. Böylece ürün kayıplarının azalması, bölgeler arası arz-talep dengesinin kurulması, üretici gelirlerinin artması ve ihracat gelirlerinin (fiyat iyileşmesi ve Pazar büyümesiyle) yükselmesi olanaklı olacak ve tarımın ulusal ekonomiye katkısı artırılacaktır (GTHB, 2007a).

Türkiye'de tarımsal ürünlerin pazarlanmasında doğrudan ve dolaylı olarak çok fazla sayıda kişi, kurum ve kuruluş faaliyetinde bulunmaktadır. Bunlar arasında Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İGEME, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalar Birliği, Ziraat Odaları, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Ticaret Borsaları, semt pazarları, toptancı ve perakendeci meyve ve sebze halleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ile Su Ürünleri Kooperatifleri, TMO, Çaykur, Tekel ve özel girişimciler sayılabilir. Bu yapı içinde görev ve yetkiler, aralarında yeterli işbirliği ve eşgüdüm bulunmayan çok sayıda kurum ve kuruluşa dağıtmakta ve pazarlamacıların sayısal çokluğu ve dağılık yapıları, pazarlama organizasyonunun etkinliğini azaltmaktadır (Yurdakul vd., 2000).

5.5.1. Buğday

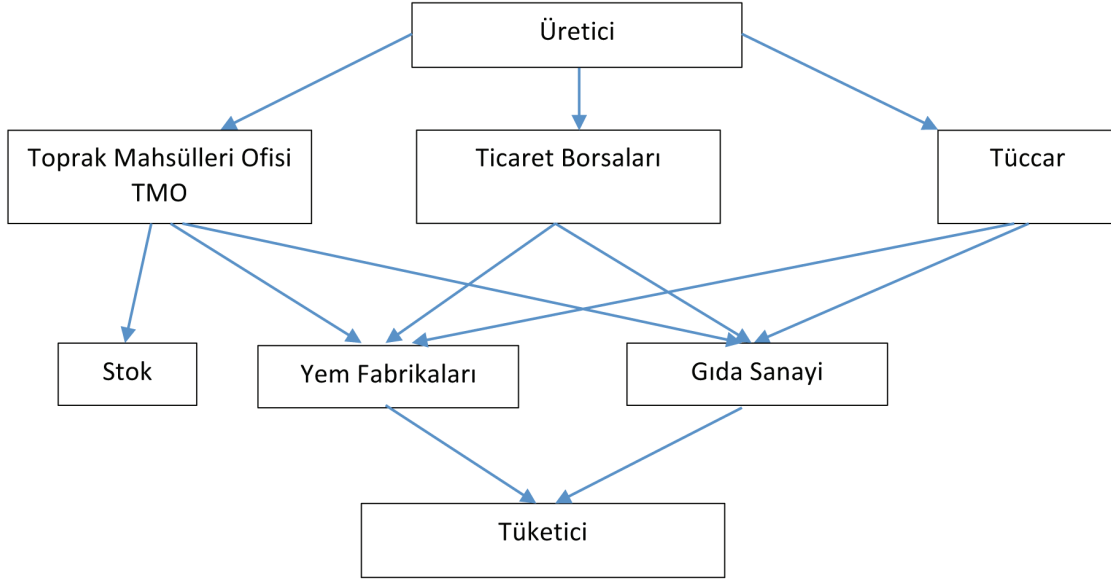
Beslenmede taşıdığı büyük önem nedeniyle dünyanın en stratejik ürün grubunu oluşturan hububat, dış ticarete Türkiye için büyük önem taşımaktadır. 1980'li yıllara gelinceye kadar tüm hububat ürünlerinde net ihracatçı olan Türkiye, buğday ithalatçısı bir ülke konumundadır. Türkiye uzun yıllardır kaliteli buğday açığını kapatmak için gerçekleştirdiği ithalatı artık stok açığını kapatmak için de gerçekleştirmektedir. Türkiye buğday yanında önemli miktarlarda un, makarna, bulgur ve diğer buğday mamulleri ihraç eden bir ülkedir. Özellikle un ve makarna ihracatında dünyada önemli bir yere sahiptir (GTHB, 2007b).

Buğday 1932 yılından itibaren destekleme kapsamında olan bir üründür. 1938 yılından itibaren de TMO devlet adına alım yaparak destekleme işlemini sürdürmüştür. Bunun dışında buğday pazarlama kanalları borsalar ve tüccarlardır (Pankobirlik, 2013). 1938 yılında kurulan Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), sermayesinin tamamı devlete ait, 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir iktisadi devlet teşekkülüdür (TMO, 2013).

Aralık 1999'da IMF ile yapılan Stand By anlaşması ve ilk niyet mektubu ile birlikte hububat politikası da değişikliğe uğramıştır. İlk niyet mektubununun 41. maddesinde buğday destekleme alım fiyatlarının belirlenmesinde izlenecek yol ve TMO'nun alımları düşürülerek stoklarını azaltması yönünde taahhütler verilmiş ve taahhütler doğrultusunda TMO 1999 yılından bu yana alımlarını azaltmış ve 2002 döneminde destekleme alımı bırakılarak TMO kendi bünyesinde bir fiyat açıklamıştır (Pankobirlik, 2013).

TMO'nun küçülmesi ve alım merkezlerini bir bir kapatmasında öncelikli gerekçe IMF ile yapılan stand-by anlaşması iken, diğer bir gerekçe de TMO'yu AB'ye uyum için AB'deki müdahale kurumları gibi bir yapıya dönüştürmektir. Ancak Türkiye bir yandan Dünya Bankası destekli Ürün Borsalarını geliştirmeye çalışırken, diğer yandan AB'ye uyum için TMO'yu bir müdahale kurumuna dönüştürmeye çalışmaktadır (Emeksiz vd., 2005).

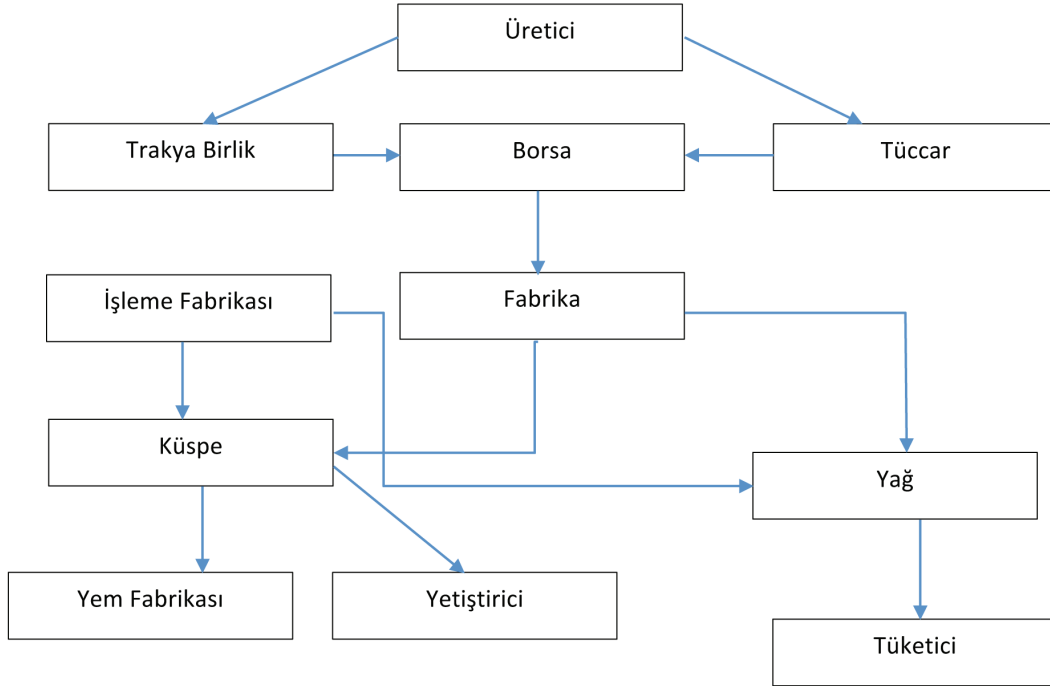
Borsalar; ürün fiyatlarının arz ve talebe göre oluştuğu, alım ve satım işlemlerinin oluşan fiyatlar üzerinden tescil ve ilan edildiği etkin piyasa mekanizmasının oluşmasını sağlayan, kurumlarıdır.

Şekil 5.1. Buğday Pazarlama Kanalları (GTHB, 2007c)

5.5.2. Ayçiçeği

Ayçiçeği pazarlanmasında, üreticiler ürününü alım sezonu sırasında birliklere, tüccarlara ya da depolayarak daha sonra tüccarlara veya yağ fabrikalarına satmaktadır. Trakyabirlik toplam üretimin yarıya yakın kısmını satın almakta olup, ürünün diğer kısmı Ticaret Borsalarında işlem görerek veya tüccar aracılığıyla ya da direk olarak büyük -küçük yağ fabrikaları tarafından satın alınmaktadır (Emeksiz vd., 2005; Süzer, 2004).

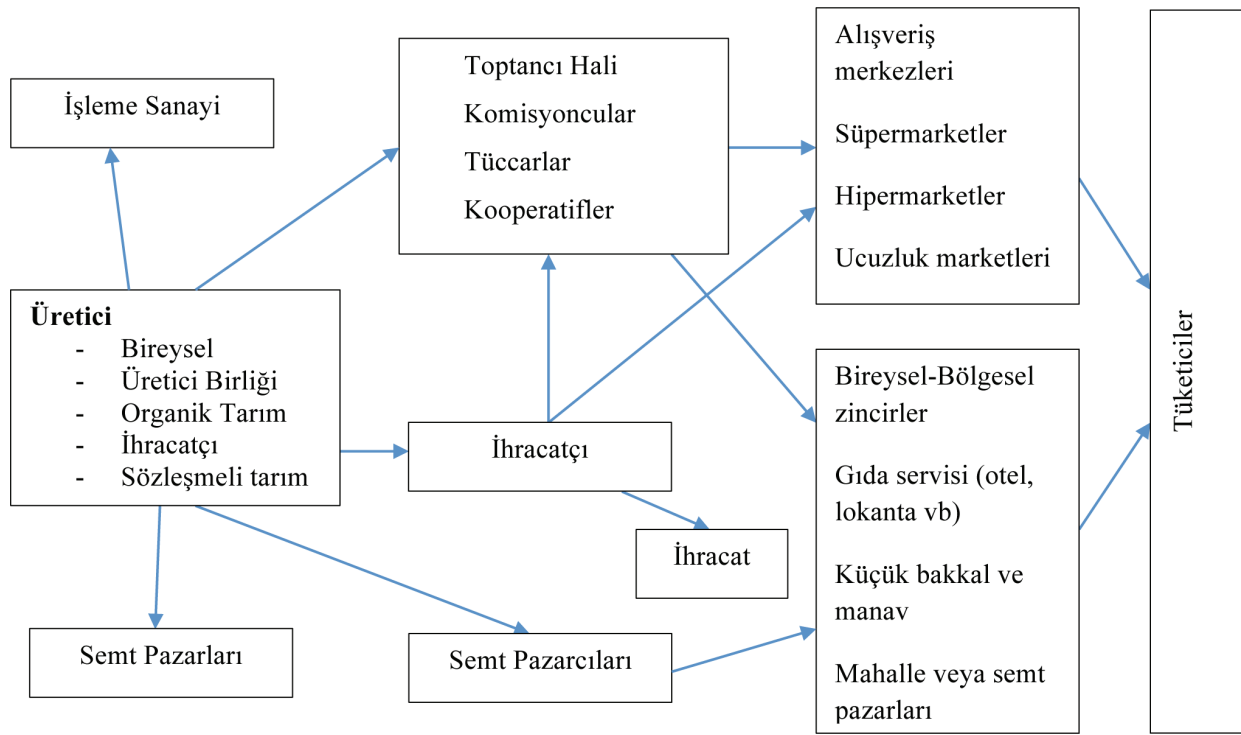

Şekil 5.2. Ayçiçeği Pazarlama Kanalları (GTHB, 2007a)

5.5.3. Yaş Meyve-Sebze

Sağlıklı ve dengeli beslenme açısından önemli olan yaş meyve sebzelerin pazarlama yapısı ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak şekillenmektedir. Ürünlerin istenilen yer, zaman ve şekilde satın alınabilmesine olanak tanıyan tedarik kanalları, yaş meyve sebzelerin sık ve taze olarak tüketilmesinde önemli bir pazarlama fonksiyonunu yerine getirmektedir (Akpınar vd., 2009).

Türkiye’de yaş meyve sebze pazarlamasında genellikle üretici ve son tüketici arasında; tüccarlar, haller, işleyici firmalar ve perakendeciler yer almakta, satın alımlarda ve fiyatlandırmada özellikle araçlar olarak tanımlanan tüccar ve komisyoncuların ağırlığı önemli ölçüde hissedilmektedir (Emeksiz vd., 2005).

Şekil 5.3. Yaş Meyve-Sebze Pazarlama Kanalları (Anonim, 2007)

5.5.4. Zeytin ve zeytinyağı

Türkiye, zeytinyağı sektöründe dünyanın sayılı ülkeleri arasında olmasına rağmen arz ve talep küresel rekabet açısından yeterli görülmemektedir. Dünya zeytinyağı üretiminin % 5,6'sını gerçekleştiren Türkiye, dünyanın altıncı büyük zeytinyağı üreticisidir. Bununla birlikte dünya tüketiminin sadece % 2,5'ini gerçekleştiren Türkiye, büyük üreticiler arasında en az zeytinyağı tüketen ülke konumundadır (Yıldırım vd., 2010).

Zeytinyağı pazarlamasında tüccar, TARİŞ, borsa ve üreticilerin tüketiciye akrabalar ve pazarlar vasıtasıyla direkt satışları etkili yöntemlerdir. TARİŞ zeytin alımlarında ülke çapında etkili konumda olması nedeniyle fiyatın oluşumunu da etkilemektedir. TARİŞ'in açıkladığı alım fiyatları genelde borsa fiyatından yüksek olmuştur. Bu nedenle de fazla alım yapmak zorunda kaldığı yıllar olmuş ve bu da stoklara yol açmıştır (GTHB, 2007a).

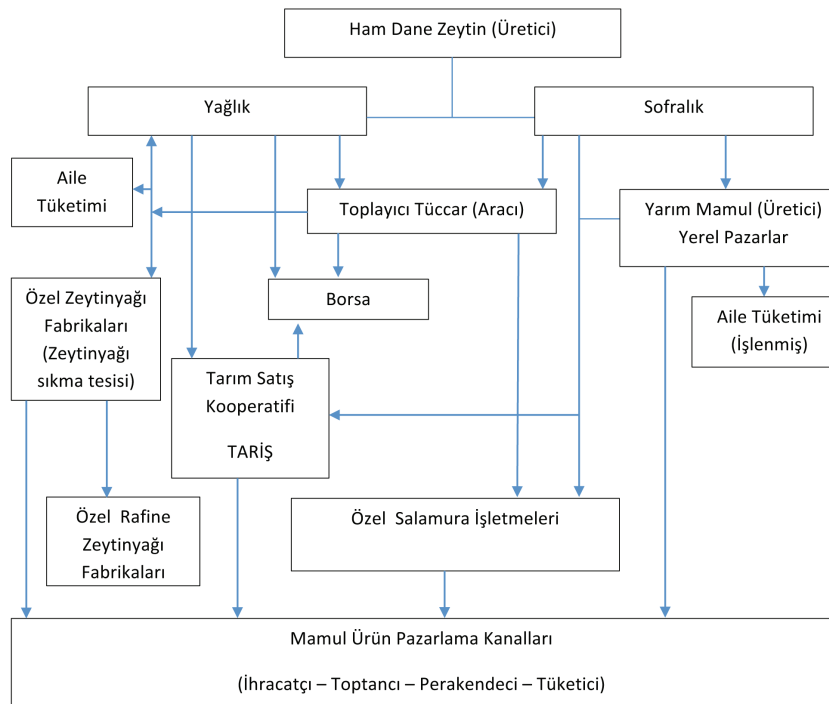
Balıkesir Ticaret Borsası da pazarlama kanalında son yıllarda önem kazanmış bir kuruluştur. Zeytinyağı fiyatları sezon başı olan Ekim-Ocak arasında düşüken, bu aylardan sonra arz artışının yavaşlamasına bağlı olarak nominal artış trendine girmektedir (GTHB, 2006).

Sofralık zeytin iç pazarında dane zeytin tüketimi zeytinyağı tüketimine göre daha iyi olmakla birlikte (kişi başına tüketim 2-3 kg/yıl) bu tüketimin yeterli olmadığı görülmektedir. Üretimin artırılması için kahvaltılık tüketime ilave olarak diğer tüketim şekillerinin teşvik edilmesi ve bu konuda kamu spotlarının ön plana çıkarılması iç pazarların önünü açacak bir yol olarak görülmektedir. Sofralık zeytinin iç pazarında yaşanan diğer bir sorunda, evlerde düşük standartlarda işlenen zeytinin semt pazarlarında hijyenden yoksun bir şekilde tüketiciye sunulmasıdır. Bu durum kamu sağlığı açısından çeşitli riskler oluşturduğu gibi sanayici için de haksız rekabet ortamı yaratmaktadır (TEB, 2012; Anonim 2012).

Balıkesir'in toplam üretiminin %90'a yakın bir kısmının gerçekleştiği Edremit Körfezindeki iklimin etkisinde bulunan I. alt bölgede zeytinyağı kalitesi çok yüksektir. Sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminde ileriye ve geriye doğru entegrasyon (sözleşmeli üretim) gelişmemiştir. Ancak pazarda üretici kooperatifleri aktif rol oynamaktadır. (GTHB, 2006).

TR22 Bölgesinde Zeytin pazarlama kanalları grafikte gösterilmektedir. Üreticiler görüldüğü gibi yağlık ve sofralık olarak zeytin üretimi yapabilmektedir. Sofralık zeytin tüccar ve yerel pazarlar yoluyla tüketiciye ulaştırılmaktadır.

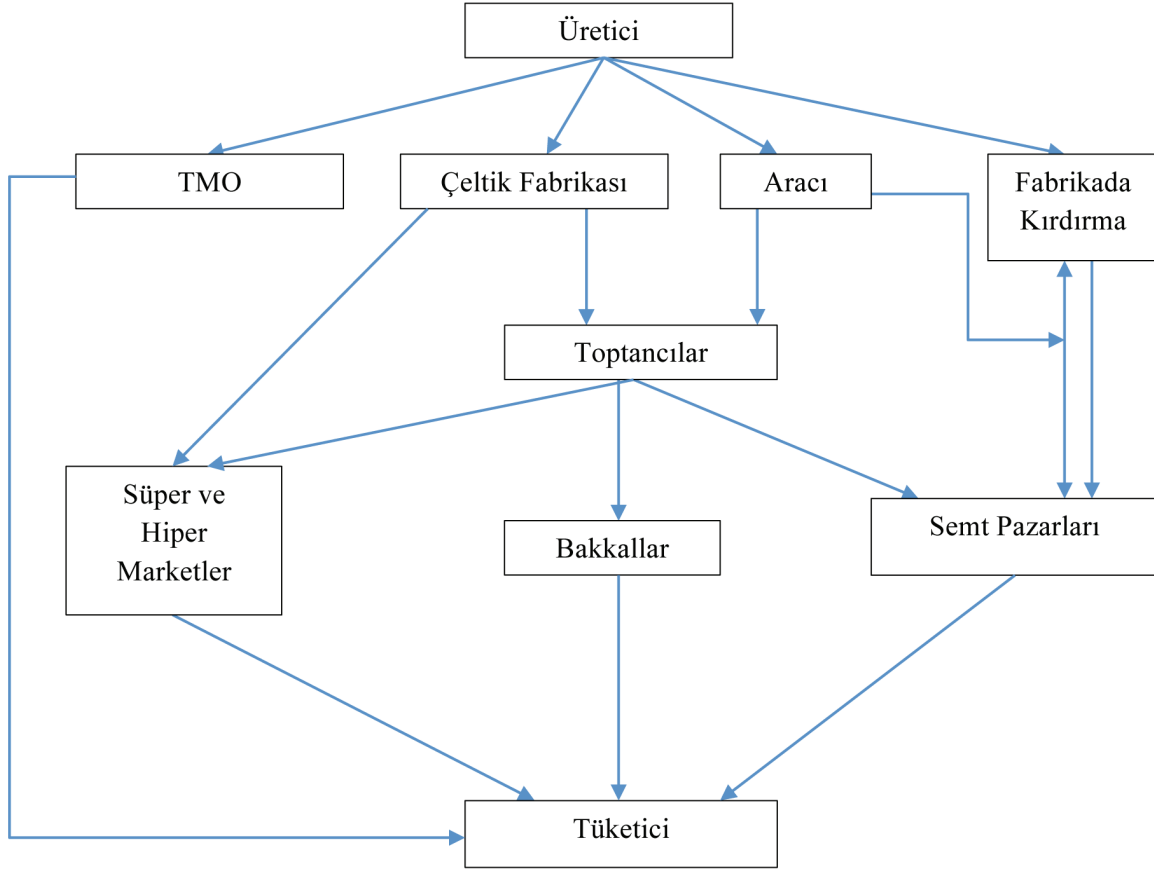
Zeytinyağı da tüketiciye iki şekilde ulaşmaktadır. Bunlardan birincisi, küçük üreticiler ürünü yağhanede sıktırdıktan sonra belli bir kısmını kendi ihtiyaçları için ayırmakta, kalanı ise mahalli pazarlarda satmaktadır. İkinci şekil ise: küçük toptancılar üreticiden ürünü aldıktan sonra ya kendi tüketiminde kullanmakta ya özel zeytinyağı işleme tesisine vermekte ya da mahalli pazarlarda satmaktadır. Zeytinyağında ikinci olarak üreticilerden veya küçük toplayıcılardan ürün alan grup büyük toplayıcılardır. Bunlar da aldıkları ürünü depoladıktan sonra genellikle fiyat hareketlerini takip ederek borsada satış yapmaktadırlar. Üreticiden ürünü alan diğer bir kısım ise büyük yağ fabrikalarıdır. Piyasaya alıcı olarak giren yağ fabrikaları ürünü alıp işledikten sonra yurtiçi ve yurtdışı pazara sürmektedir. Zeytinyağı pazarlama kanalı içinde oldukça önemli bir yere sahip olan bir başka grup ise yağhanelerdir. Bunlar getirilen ürünün belli bir yüzdesini sıkma payı olarak aldıkları gibi ayrıca uygun olmayan depolama koşullarının elverdiği ölçüde üreticiden zeytinyağı alımı da yapmaktadır. Bu kişiler aldıkları zeytinyağı ya da zeytinden sıkma ile kazandıkları zeytinyağlarının zeytinyağı fabrikalarına büyük toplayıcılara ya da borsaya pazarlamaktadır. Pazarlanan zeytinyağları da türlü kanallardan geçtikten sonra nihai tüketicisine ulaşmaktadır (Öztürk vd, 2009).

Şekil 5.4. Zeytin ve Zeytin Yağı Pazarlama Kanalları

5.5.5. Çeltik

Çeltik, gerek TMO gerekse çeltik fabrikalarının pirinç olarak ülkenin çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren toptancılara, bu toptancılar vasıtasıyla da genellikle 1 ve 3 kg'lık ambalajlarda perakendecilere pazarlanmaktadır. Satışların bir bölümü şehir ve semt pazarlarında çuvala ve açık olarak da yapılabilmektedir. Çeltik ürününün genel alıcısı TMO olduğu için fabrikalara direkt ürün verilme oranı düşüktür. Bu nedenle çeltik fabrikaları kurulu kapasitelerinin çok altında bir üretim kapasitesiyle çalışabilmektedirler (GTHB, 2007a).

Şekil 5.5. Çeltik Pazarlama Kanalları nalları

Çeltik ilk olarak üreticilerden pirinç olması için işleme tesislerine getirilir. Burdan sonra paketleme aşaması ve toptancılar aracılığıyla tüketicilere ulaştırılır. Üretilen pirincin büyük bir bölümü doğrudan yiyecek olarak tüketilir. Türkiye'de en çok pilav, çorba, dolma ve sütlü tatlı hazırlamasında kullanılır. Pirinç ayrıca öğütülerek un ve nişastaya dönüştürülür. Glütünden yoksun olduğu için ekmek yapımına uygun olmayan pirinç unu daha çok dondurma ve pasta sanayisinde aranan bir üründür (GTHB, 2011).

5.6. Tarımsal Yapı

Cumhuriyetin kuruluşundan beri tarım sektöründe önemli gelişmeler olmasına rağmen yine de bu sektörden istenilen ölçüde yararlanmak mümkün olmamıştır. Türkiye'nin tarımsal yapısı incelendiğinde; gelişmiş ülkeler standartlarının altında işletme büyüklüğü, eksik girdi kullanımı, girişim yetersizliği ve aşırı parçalanmış toprakların bulunması bu sektörün en önemli sorunları arasında bulunmaktadır (Güven, 2010).

Balıkesir ilinin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Balıkesir ilinin yaklaşık %36'sı tarım alanlarından oluşmaktadır. Buğday, arpa, silajlık mısır, nohut ve çeltik gibi birçok tarım ürününün yanı sıra ayçiçeği, salçalık biber-domates, zeytin ve şekerpancarı gibi sanayi bitkileri üretimiyle hem Türkiye ekonomisine hem de bölge ekonomisine önemli katkıları sağlamaktadır. Ayrıca Balıkesir ili meyvecilik açısından da önemli potansiyele sahiptir. Balıkesir'de yaklaşık olarak 510 bin adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bununla birlikte yaklaşık 430 bin dekar yem bitkisi ekilişine elverişli alan bulunmaktadır. Yıllık yaklaşık 970 bin ton süt üretimine sahiptir (GTHB, 2013a).

Çanakkale ili ekonomisinde tarım en önemli faaliyet olmakla beraber son yıllarda tarıma dayalı sanayi kolları gelişme göstermekte ve buna bağlı olarak ekonomide sanayinin payı artmaktadır. Yetiştirilen tarım ürünleri arasında en önemli yeri oransal olarak sebze, ekim sahası olarak hububat almaktadır (Çanakkale Belediyesi, 2013).

Çanakkale ili Ayçiçeği üretiminde Türkiye'nin yaklaşık %3'ünü, Kanola üretiminde ise Yaklaşık olarak %7'sini üretmektedir. Bu açıdan incelendiğinde yağ sanayi açısından kaliteli hammadde sağlayacak tarımsal üretim potansiyeli bulunmaktadır. Çanakkale ili sebzeçilik ve meyvecilik açısından da önemli illerden biridir. Türkiye şeftali üretiminin %16'sı, elma üretiminin de %4,5'i buradan sağlanmaktadır. Yaklaşık olarak 460 bin ton inek sütü, 17 bin ton koyun sütü ve 26 bin ton keçi sütü üretimi gerçekleştirilmektedir (GTHB, 2013b).

5.6.1. Arazi Büyüklükleri ve İşletme Sayıları

Türkiye'deki tarım işletmelerinde toprak yetersiz ve toprak mülkiyetinin dağılımı dengesizdir. 2006 yılı, Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması sonuçlarına göre tüm işletmelerin %63,7'sini oluşturan 1-49 dekar grubundaki küçük işletmeler, işlenen arazinin sadece %21,3'ünü, işletmelerin %28,8'ini oluşturan 50-199 dekar araziye sahip orta aile işletmeleri işlenen arazinin %44,5'ine sahip bulunmaktadır. Toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı yanında, işletmelerin sahip olduğu toprakların küçük, dağınık ve düzensiz parçalar halinde oluşu verimliliği ve işgücü başarısını büyük ölçüde düşürmektedir.

Türkiye'de işletme başına düşen 61 dekarlık arazi de ortalama 5 parselden oluşmaktadır. Yetersiz olan işletme arazisinin yanında parsellerin dağınık ve parçalı olması da üretimin etkinliğini azaltmakta, özellikle makine ve insan işgücü masraflarının artmasına neden olmaktadır (İnan, 2006).

Çanakkale ilinde de tarımsal işletmelerin yapısı Türkiye genelinden çok farklı değildir. İlde 2006 yılı verilerine göre 51.053 tarımsal işletme mevcut bulunmaktadır. Küçük aile işletmesi olarak nitelendirilen 50 da altında araziye sahip olan işletmelerin oranı %65,9'dur. Orta aile işletmesi toplam işletmelerin %31,5'ini oluştururken 200 da'dan büyük araziye sahip işletmelerin oranı %1,9'dur (Tablo 5.97).

Tablo 5.97. İşletme Büyüklük Gruplarına Göre İşletme Sayıları ve Arazi Miktarları

İşletme Büyüklüğü (da)	Balıkesir		Çanakkale		TR22		Türkiye	
	İşletme Sayısı	Arazi (da)	İşletme Sayısı	Arazi (da)	İşletme Sayısı	Arazi (da)	İşletme Sayısı	Arazi (da)
0-5	4.751	11.976	1.772	6.875	6.523	18.851	178.006	481.987
5-9	6.790	48.138	4.937	33.974	11.727	82.112	290.461	1.952.471
10-19	20.053	278.398	4.867	66.335	24.920	344.733	539.816	7.378.022
20-49	35.771	1.062.660	22.078	748.139	57.849	1.810.799	950.840	29.531.622
50-99	16.033	1.103.296	11.191	769.760	27.224	1.873.056	560.049	38.127.035
100-199	5.610	759.821	4.899	657.182	10.509	1.417.003	327.363	43.884.397
200-499	759	197.652	850	213.557	1.609	411.209	153.685	42.075.498
500-999	12	7.878	108	63.087	120	70.965	17.429	11.218.554
1000-2499	2	3.487	16	21.286	18	24.773	4.199	5.476.930
2500-4999	1	3.200	2	7.621	3	10.821	222	695.541
5000+	3	30.233	-	-	3	30.233	57	3.526.175
Toplam	90.494	3.506.739	51.053	2.587.816	141.547	6.094.555	3.076.650	184.348.232

Kaynak: TÜİK, 2006. Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması

Balıkesir ilinde 90.494 işletme bulunmaktadır. Çanakkale iline göre yaklaşık olarak 2 kat daha fazla olan işletme sayısı Balıkesir ilinin tarımsal potansiyelini ortaya koymaktadır. 50 da altında araziye sahip olan işletmelerin oran %74,4'tür. Orta aile işletmesi toplam işletmelerin %23,9'unu oluşturmaktadır. 200 da'dan büyük araziye sahip işletmelerin oranı ise %0,9'dur (Tablo 5.98). Balıkesir ili tablodan da anlaşılacağı üzere Çanakkale iline oranla daha küçük işletmelere sahiptir.

Tablo 5.98. İşletme Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin Oransal Dağılımı (%)

	İşletme Sayısı			Toplam	Arazi (da)			Toplam
	Küçük Aile İşletmesi (da)	Orta Aile İşletmesi (da)	Büyük Aile İşletmesi (da)		Küçük Aile İşletmesi (da)	Orta Aile İşletmesi (da)	Büyük Aile İşletmesi (da)	
	1-49	50-199	200-+		20-49	50-199	200-+	
Balıkesir	74,4	23,9	0,9	100,0	40,0	53,1	6,9	100,0
Çanakkale	65,9	31,5	1,9	100,0	33,1	55,1	11,8	100,0
Türkiye	63,7	28,8	5,7	100,0	21,3	44,5	34,2	100,0

Kaynak: TÜİK, 2006. Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması

5.6.2. İşletme Tipleri

Balıkesir ve Çanakkale illerinde temel olarak bitkisel ve hayvansal üretimin birlikte yapıldığı, sadece bitkisel üretim yapılan, sadece hayvansal üretim yapılan işletmeler olmak üzere 3 tip işletme görülmektedir (Tablo 5.99).

Tablo 5.99. TR22 Bölgesinde Bulunan Tarımsal İşletme Tipleri

	Bitkisel ve Hayvansal Üretim Yapan İşletme Sayısı	Sadece Bitkisel Üretim Yapan İşletme Sayısı	Sadece Hayvansal Üretim Yapan İşletme Sayısı	Toplam
Balıkesir	63.823	25.687	984	90.494
Çanakkale	37.208	10.264	3.581	51.053
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	101.031	35.951	4.565	141.547
Türkiye	2.074.439	929.582	72.629	3.076.650

Kaynak: TÜİK, 2006. Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması

Balıkesir ve Çanakkale illerinde bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapan işletmelerin oranı yaklaşık %70'tir. Çanakkale ilinde sadece hayvansal üretim yapan işletmeler çoğunlukta iken Balıkesir ilinde sadece bitkisel üretim yapan işletmeler çoğunlukta.

5.6.3. İşletmelerin Ekonomik Büyüklükleri

Tablo 5.100'de TR22 Bölgesinde bulunan işletmelerin, işletme büyüklüklerine göre dağılımları görülmektedir.

Balıkesir ilinde bulunan 90.494 tarım işletmesinin yaklaşık %74,4'ü 50 da altında araziye sahip olan işletmelerdir. Çanakkale ilinde ise bu işletmelerin oranı %65,9'dur. Balıkesir ilindeki işletmeler incelendiğinde, tarımsal işletmelerin yaklaşık %40'ının 20-49 da arasında olduğu görülmektedir. Çanakkale'de 20-49 da işletme büyüklüğü olan işletmelerin oranı ise %43,2'dir. Balıkesir ilinde 10-19 da işletme grubu Çanakkale iline göre daha yüksek orandadır.

Tablo 5.100. TR22 Bölgesinde Bulunan Tarımsal İşletme Büyüklükleri

İşletme Büyüklükleri	Balıkesir	Oran (%)	Çanakkale	Oran (%)	TR22	Türkiye
Arazisi olmayan	709	0,8	333	0,7	1.042	54.523
0-5	4.751	5,3	1.772	3,5	6.523	178.006
5-9	6.790	7,5	4.937	9,7	11.727	290.461
10-19	20.053	22,2	4.867	9,5	24.920	539.816
20-49	35.771	39,5	22.078	43,2	57.849	950.840
50-99	16.033	17,7	11.191	21,9	27.224	560.049
100-199	5.610	6,2	4.899	9,6	10.509	327.363
200-499	759	0,8	850	1,7	1.609	153.685
500-999	12	0,0	108	0,2	120	17.429
1000-2499	2	0,0	16	0,0	18	4.199
2500-4999	1	0,0	2	0,0	3	223
5000+	3	0,0	0	0,0	3	56
Toplam	90.494	100,0	51.053	100,0	141.547	3.076.650

Kaynak: TÜİK, 2006. Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması

Balıkesir ilinde 500 da üzeri işletme bulunmazken, Çanakkale ilinde bu oran %0,2 civarındadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere TR22 Bölgesinde bulunan tarım işletmeleri Türkiye'deki işletme karakteristiklerini yansıtmakta ve küçük aile işletmelerinden oluşmaktadır.

5.6.4. Arazi Kullanımı ve Arazinin Parçalılık Durumu

Arazi kullanımı açısından incelendiğinde bölgede 2009 yılı verilerine göre 546.683 ha işlenen tarım alanı bulunduğu görülmektedir. 2002-2009 yılları arasında Türkiye genelinde olduğu gibi TR22 Bölgesinde de tarım alanları azalma göstermiştir. Bunların temel nedenleri arasında nüfus artışı ve kentleşme, sanayileşme gibi tarım alanlarının amaç dışı kullanımı gösterilebilmektedir (Tablo 5.101).

Tablo 5.101. TR22 Bölgesinde İşlenen Tarım Alanı

		İşlenen Tarım Alanı (ha)			
		Ekilen	Nadas	Sebze	Toplam
Balıkesir	2002	300.005	24.569	41.837	366.411
	2003	292.767	24.569	41.107	358.443
	2004	310.221	8.081	42.003	369.305
	2005	321.020	3.396	38.527	362.943
	2006	304.771	3.214	34.449	342.434
	2007	296.571	2.894	34.618	334.084
	2008	296.556	3.391	34.661	334.607
	2009	293.068	3.947	33.725	330.740
	2010	271.242	15.340	31.183	317.740
	2011	262.975	13.919	30.911	307.805
Çanakkale	2002	188.802	20.023	19.003	227.828
	2003	185.256	20.689	19.491	225.436
	2004	195.965	24.273	20.021	240.259
	2005	200.006	18.830	21.687	240.523
	2006	188.527	9.517	19.217	217.261
	2007	183.255	18.367	18.818	220.440
	2008	180.839	18.332	19.510	218.681
	2009	176.922	20.194	18.827	215.943
	2010	189.399	20.492	20.170	230.061
	2011	173.907	16.959	20.711	211.578

Tablo 5.101. TR22 Bölgesinde İşlenen Tarım Alanı

		İşlenen Tarım Alanı (ha)			
		Ekilen	Nadas	Sebze	Toplam
TR22 Balıkesir, Çanakkale	2002	488.807	44.592	60.840	594.239
	2003	478.023	45.258	60.598	583.879
	2004	506.186	32.354	62.024	600.564
	2005	521.026	22.226	60.214	603.466
	2006	493.298	12.731	53.666	559.695
	2007	479.827	21.261	53.437	554.524
	2008	477.395	21.723	54.171	553.288
	2009	469.990	24.141	52.552	546.683
	2010	460.641	35.833	52.353	547.826
	2011	436.882	30.878	51.622	519.383
Türkiye	2002	17.935.424	5.040.042	930.227	23.905.693
	2003	17.407.680	4.990.882	911.328	23.309.890
	2004	17.961.650	4.956.378	894.964	23.812.992
	2005	18.005.319	4.876.164	893.976	23.775.459
	2006	17.439.699	4.690.841	850.480	22.981.020
	2007	16.944.960	4.218.947	814.786	21.978.693
	2008	16.460.257	4.259.190	835.795	21.555.242
	2009	16.217.421	4.322.963	811.313	21.351.696
	2010	16.333.002	4.249.026	801.598	21.383.626
2011	15.712.089	4.017.197	809.642	20.538.928	

Kaynak: TÜİK, 2011. Seçilmiş Göstergelerle Balıkesir ve Çanakkale

2011 yılı itibariyle Balıkesir ve Çanakkale illerinde ekilen tarım alanı sırasıyla 262.975 ha ve 173.907 ha olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılından 2011 yılına kadar Balıkesir ilindeki ekilen alan yaklaşık 37.000 ha azalırken, Çanakkale ilinde bu miktar 15.000 ha civarındadır. Bu azalış 2002 yılına göre oranlandığında Balıkesir ilinde %12, Çanakkale ilinde ise %8'lik bir azalma söz konusudur. Türkiye geneli incelendiğinde işlenen tarım alanları 2002 yılından 2011 yılına kadar yaklaşık %14 (3.366.765 ha) azalmıştır.

Türkiye'de ekilen alan toplam işlenen alanın %76,5'i, TR22 Bölgesinde ise %84'ü olmaktadır. TR22 Bölgesinde iklim faktörlerinin tarımsal üretime uygunluğu nedeniyle toprakların su tutması amacıyla nadasa bırakılması çok düşük düzeydedir. Nadas alanı Türkiye genelinde %20 civarındayken, TR22 Bölgesinde bu oran %6 civarındadır.

5.6.5. Sulama

Balıkesir ve Çanakkale illeri yaklaşık olarak yıllık toplam 5.500 hm³ su potansiyeline ve 30.00 ha su yüzeyine sahiptir. Balıkesir ili Manyas Kuş gölünü içinde barındırması yönüyle Çanakkale iline göre daha fazla su tutma kapasitesine sahiptir. Ancak Çanakkale ilinde de tarımsal amaçlı kullanılan çok sayıda baraj ve gölet bulunmaktadır. Tablo 5.102'de 2012 yılı itibariyle Balıkesir ve Çanakkale ilindeki sulanan arazi miktarları ve sulanma biçimleri verilmiştir.

Tablo 5.102. 2012 Yılı İtibariyle Balıkesir ve Çanakkale İlindeki Sulanan Alanlar ve Sulama Biçimleri

Arazinin Adı	Balıkesir Alanı (Ha)	Oran (%)	Çanakkale Alanı (Ha)	Oran (%)
Devlet Tarafından Sulanan Arazi	68.419	59,6	47.273	60,0
Halk Tarafından Sulanan Arazi	46.288	40,4	31.513	28,1
Toplam Sulanan Tarım Arazisi	114.707	40,6	78.786	70,4
Sulanabilecek Tarım Arazisi	282.328		111.950	

Kaynak: GTHB, 2012 a; GTHB, 2012b. Balıkesir ve Çanakkale İl Brifing ve Çalışma Raporları

Balıkesir ilinde sulamaya elverişli olan 282.328 ha alanın yaklaşık %40'ı (114.707) sulanmaktadır. Toplam sulanan tarım arazisi içerisinde devlet tarafından yapılan sulama yaklaşık olarak %56'dır. Devlet tarafından sulanan arazi miktarı, toplam sulanan alanın yaklaşık %60'ı olup 68.419 ha'dır.

Çanakkale ilinde sulamaya elverişli arazi 111.950 da olup, bu alanın yaklaşık %70'i sulanmaktadır. Tarımsal amaçlı sulama işletmeciliği DSİ, İl özel idaresi ve halk sulamaları yoluyla yapılmaktadır. 2012 yılında sulanan 78.786 ha alanın yaklaşık olarak %60'ı devlet sulamaları, %40'da halk tarafından sulanmaktadır.

Çanakkale ilinde sulama işletmeciliğinde sulama birlikleri önemli rol oynamaktadır. Biga ilçesi başta olmak üzere Merkez, Yenice ve Bayramiç ilçeleri sulu tarımın yoğun olarak yapıldığı alanlardır. Tarımsal sulama amaçlı kurulan baraj ve göletlerde açık kanal ve kapalı sulama sistemleri kullanılmaktadır. Yeni kurulan baraj ve göletlerde suyun tarlalara iletilmesi kapalı sistem ile yapılmaktadır.

Özellikle sebze ve meyve alanlarında basınçlı sulama sistemleri ile sulama oranı % 90'ın üzerine çıkmıştır (GTHB, 2012b). Açık kanal sistemlerinin eski ve yıpranmış olması bölgedeki tarımsal sulamaların etkinliğini düşürmektedir.

5.7. Tarıma Hizmet Sağlayan Kuruluşlar, Örgütlenme ve Örgütler

5.7.1. Kamu kuruluşları

Balıkesir'de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve 18 İlçe Müdürlüğü, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu İl Koordinatörlüğü tarımsal üretime il bazında destek olan kuruluşlardır.

Çanakkale'de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve 11 İlçe Müdürlüğü, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu İl Koordinatörlüğü tarımsal üretime il bazında destek olan kuruluşlardır.

5.7.2. Birlikler ve Kooperatifler

Balıkesir ilinde 2012 sonu itibarıyla "1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu"na göre kurulan toplam tarımsal amaçlı kooperatif sayısı 407'dir. Bunun 365 tanesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi 21 tanesi Sulama Kooperatifi 21 tanesi Su Ürünleri Kooperatifidir. Bunlara ek olarak 4 adet birim kooperatiflerin üst birliği olan, Kooperatif Birlikleri bulunmaktadır. Merkez Birlik'lere bağlı 5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun göre kurulmuş 5 adet Yetiştirici Birliği de mevcuttur (Tablo 5.103).

Tablo 5.103. TR22 Bölgesinde faaliyet gösteren Birlik ve Kooperatifler (2012)

Örgüt Tipi	Balıkesir	Çanakkale	TR22
Üretici Birlikleri	31	32	63
Yetiştirici Birlikleri	5	3	8
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	365	313	678
Sulama Kooperatifi	21	41	62
Su Ürünleri Kooperatifi	21	26	47
Kooperatif Üst Birlikleri	4	3	7
Toplam	447	418	865

Kaynak: GTHB, 2012a; GTHB, 2012b. Balıkesir ve Çanakkale İl Brifing ve Çalışma Raporları

Çanakkale’de 2012 sonu itibariyle “1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu” na göre kurulan toplam tarımsal amaçlı kooperatif sayısı 380’dir. Bunun 313 tanesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi 41 tanesi Sulama Kooperatifi 26 tanesi Su Ürünleri Kooperatifidir. Bunlara ek olarak 3 adet birim kooperatiflerin üst birliği olan, Kooperatif Birlikleri bulunmaktadır. Bunlar, Çanakkale Tarımsal ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği (KÖY-KOOP), Çanakkale Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği ve Çanakkale Bölgesi Hayvancılık Kooperatifleri Birliğidir (HAY-KOOP).

Çanakkale’de ıslah amaçlı kurulan Merkez Birlik’lere bağlı 5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun göre kurulmuş 3 adet Yetiştirici Birliği de mevcuttur. Bunlar, Çanakkale İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Çanakkale ili Arı Yetiştiricileri Birliği ve Çanakkale İli Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği’dir.

5.7.3. Üniversiteler

TR22 Bölgesinde iki adet üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler Balıkesir ve Çanakkale illerinde faaliyet göstermektedir.

Balıkesir’de bulunan üniversite ilin adıyla anılmaktadır. Balıkesir Üniversitesi 1992 yılında kurulmuştur. 2011-2012 rakamlarına göre toplam 33 bin öğrencisi olan bu üniversitenin tarımla ilgili yakın zamana kadar herhangi bir fakülteye sahip değilken, 2 yıldır Veteriner Fakültesi ilde tarıma destek olmaktadır. “Türkiye’yi Besliyen İl” olarak kendini nitelendiren Balıkesir gibi önemli bir tarım üreticisi ilin üniversitesinde ziraat fakültesinin olmaması il adına bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

Çanakkale’de 1992 yılında kurulmuş olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 2011- 2012 yılı istatistiklerine göre 29 bin öğrenciye eğitim vermektedir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde Ziraat Fakültesi bulunmaktadır. Ziraat Fakültesi toplam 9 bölümle Çanakkale tarımına destek olmaktadır.

5.7.4. Vakıflar

Türkiye’de tarımla ilgili faaliyet gösteren çeşitli vakıflar olmasına karşın bunları çiftçi örgütü olarak tanımlamak oldukça güçtür. Türkiye Kalkınma Vakfı bunların içinde en tanınmış olup özellikle tavukçuluk sektöründe sahip olduğu holding ve sözleşmeli üretim modelleri ile hayvancılık sektöründe önemli başarıları vardır. Doğal kaynakların korunması ve erozyon çalışmaları konusunda TEMA başarılı çalışmalar yaparak erozyon tehlikesini gündeme taşımakta başarılı olmuştur. Vakfın TR2 Batı Marmara Bölgesi genelinde şubeleri vardır (GTHB, 2007a).

5.8. Tarımın Bölge Ekonomisindeki Yeri ve Katkısı

Tarım son yıllarda ekonomideki önemini kaybetmiş gibi görülsede, barındırdığı nüfus, temel gıda maddelerini üretmesi, sanayiye hammadde sağlaması ve sanayiden hammadde talep etmesi açısından hala büyük bir sektördür (İnan vd, 2000).

Gerek bitkisel gerek hayvansal üretim değerleri yıllara göre artış gösteren bölgede tarım öncü sektörlerden biridir. Bölgenin en önemli bitkisel ürünleri arasında zeytin, biber, domates ve tahıllar sayılabilir. Süt ve kanatlı eti başlıca hayvansal ürünlerdir. Bölgede tarımın en önemli sorunları arasında tarım arazisi küçüklüğü ve parçalılığı, örgütlenme, kaynaklara erişim zorluğu ve farkındalık yetersizliği sebebiyle modern metotlara adaptasyonda güçlükten bahsedilebilir. Bölgenin su ürünleri üretimi, örtü altı tarım, organik üretim gibi pek çok alanda daha fazla faydalanılabilecek potansiyeli mevcuttur.

5.8.1. Makroekonomik Göstergeler

TR22 Bölgesi ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsamaktadır. Nüfus yoğunluğu açısından incelendiğinde 2011 yılı itibariyle Çanakkale ili nüfusu büyüklük olarak Türkiye’de 41.sırada yer alırken Balıkesir ili 17. Sırada yer almaktadır.

Tarım bölgenin halen önemli geçim kaynağı olarak bulunmaktadır. Bölge tarımdan elde ettiği çıktı düzeyi ile de Türkiye ekonomisinde diğer bölgelere göre üst sıralarda yer almaktadır. Bitkisel ürün değeri açısından incelendiğinde 2011 yılına göre Balıkesir ili Üniversitesi bünyesinde Ziraat Fakültesi bulunmaktadır. Ziraat Fakültesi toplam 9 bölümle Çanakkale tarımına destek olmaktadır.

Türkiye genelinde 13. sırada iken hayvansal üretim açısından 2. sıradadır. Özellikle süt ve süt ürünleri üretimi Balıkesir ilinde oldukça yükündür.

Çanakkale ili de 2011 yılı ürettiği 1.934.861.000 TL bitkisel üretim değeri ile Türkiye genelinde 15. sıradadır. Üretilen hayvansal ürünler açısından Çanakkale ili 9. sırada bulunmaktadır (TÜİK, 2011).

5.8.2. Gayrisafi Katma Değer Katkısı

Bir üretim sürecinde ortaya çıkan çıktı ile kullanılan girdi arasındaki fark kısaca "Katma Değer" olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle katma değer, üretilen çıktı değerinden, o değer üretilmesi için kullanılan girdilerin düşülmesiyle elde edilen değer olarak tanımlanmaktadır. Gayrisafi Katma Değer (GSKD) ise bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde, bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir (TÜİK, 2013).

$$GSKD (\text{temel fiyatlarla}) = \text{Çıktı} (\text{temel fiyatlarla}) - \text{Ara Tüketim} (\text{alıcı fiyatlarıyla})$$

Gayrisafi katma değere ürünler üzerindeki vergiler eklenmesi ve sübvansiyonların çıkarılması sonucunda GSYH'ya ulaşılmaktadır.

$$GSYH = GSKD + (\text{ürünler üzerindeki vergiler-sübvansiyonlar})$$

Tablo 5.104. TR22 Balıkesir, Çanakkale Bölgesinde Gayrisafi Katma Değer, 2008

Yıl	Gayri Safi Katma Değer (Bin TL)	Tarım	Pay (%)	Sanayi	Pay (%)	Hizmetler	Pay (%)
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)							
2004	10.145.822	2.567.857	25,3	2.123.558	20,9	5.454.407	53,8
2005	11.749.207	2.994.741	25,5	2.391.695	20,4	6.362.771	54,2
2006	13.068.814	2.870.071	22,0	2.639.807	20,2	7.558.935	57,8
2007	15.320.106	3.161.279	20,6	3.079.731	20,1	9.079.095	59,3
2008	18.453.821	3.701.969	20,1	4.164.902	22,6	10.586.950	57,4
Türkiye							
2004	494.884.058	52.997.645	10,7	138.411.772	28,0	303.474.641	61,3
2005	571.714.470	60.713.747	10,6	160.331.023	28,0	350.669.700	61,3
2006	668.418.265	62.662.754	9,4	188.646.805	28,2	417.108.706	62,4
2007	754.384.542	64.331.717	8,5	209.515.201	27,8	480.537.624	63,7
2008	854.585.214	72.274.585	8,5	232.475.082	27,2	549.835.548	64,3

Kaynak: TÜİK, 2011, Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir - 2011

2008 yılında Türkiye'de yaklaşık olarak 855 milyar TL gayrisafi katma değer üretilmiştir. Bunun %64'ü hizmetler sektöründen sağlanırken, %27,2'si de sanayi sektöründen gelmektedir. Tarım sektörünün Türkiye'nin GSKD içindeki payı ise %8,5'tir. Yıllar itibariyle incelendiğinde 2004-2008 yılları arasında tarım ve sanayinin katkısı düşerken, hizmet sektörünün katkısı artmıştır (Tablo 5.104)

TÜİK tarafından İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması 2. Düzeye karşılık gelen 26 bölge için yapılan Gayri Safi Katma Değer Hesabı (GSKD) çalışmaları sonuçlarına göre; TR22 Balıkesir Çanakkale bölgesinde 2008 yılında GSKD 18 Milyar 453 Milyon 821 Bin TL, kişi başına gayri safi katma değer de 11.528 TL (9.000 \$) olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2013).

TR22 Bölgesinde hesaplanan GSKD içinde tarımın payı %20,1, sanayinin payı da %22,6'dır. Bölgede tarım ve sanayi'nin

birbirine yakın bir oranda çıkması her iki sektörün de bölge ekonomisinde önemli katkılarının olduğunu göstermektedir.

TR22 Bölgesinde GSKD’de tarımın payı Türkiye genelinin çok üstündedir. Yıllar itibariyle incelendiğinde TR22 Bölgesi için hesaplanan GSKD içinde tarımın payı giderek azalmaktadır. 2004 yılında %25,3 iken 2008 yılında %20,1’e düşmüştür. Bu düşüş Türkiye geneliyle paralellik göstermekte tarımsal nüfusun azalması, işlenen tarım alanlarının azalması gibi makro nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Tarım sektörü üretilen ürünlerin yarattığı katma değer yanında barındırdığı nüfus olarak da önemli katkılar sağlamaktadır.

Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi, kırsal kesimden kentlere emek göçü sürmektedir. Öte yandan, tarım dışı sektörlerde fazla nüfusa iş olanakları sağlayacak yapısal bir gelişme henüz sağlanamamıştır. Türkiye’de kırsal nüfus ilk kez 1980-1985 döneminde mutlak olarak azalmaya başlamıştır. 1985-1990 yılları arasında Türkiye’nin tarımsal nüfusu (köy ve bucaklar) 552 bin kişi azalmışken, 1985-2000 döneminde çok az azalmıştır. Bu sürecin devam edeceği söylenebilir. Aslında tarımsal nüfusun doğum oranı kentlerdeki nüfusun doğum oranından çok yüksektir. Ama kırsal kesimden kentlere olan göçler nedeniyle köylerde nüfus azalmakta ya da çok az artmaktadır (İnan, 2006).

Tablo 5.105. 2000-2012 Yıllarına Ait Nüfus Bilgileri

	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu	Toplam	Şehir ve Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)	
				Şehir	Köy
2000 Yılı Nüfus Bilgileri					
Balıkesir	577.595	498.752	1.076.347	53,7	46,3
Çanakkale	215.571	249.404	464.975	46,4	53,6
TR22, Balıkesir, Çanakkale	793.166	748.156	1.541.322	51,5	48,5
Türkiye	44.006.184	23.797.743	67.803.927	64,9	35,1
2012 Yılı Nüfus Bilgileri					
Balıkesir	711.743	448.988	1.160.731	61,3	38,7
Çanakkale	278.055	215.636	493.691	56,3	43,7
TR22, Balıkesir, Çanakkale	989.798	664.624	1.654.422	59,8	40,2
Türkiye	58.448.431	17.178.953	75.627.384	77,3	22,7

Kaynak: TÜİK, 2012b. Nüfus İstatistikleri

Tablo 5.105’te 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları ve 2012 yılı adrese dayalı nüfus sayımı sonuçları karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Aradan geçen 12 yıl değerlendirildiğinde Türkiye nüfusu yaklaşık olarak 7,8 milyon kişi artarken köy nüfusu 6,6 milyon kişi azalmıştır. Oransal olarak incelendiğinde de 2000 yılında kırsal nüfusun oranı %35,1 iken 2012 yılında %22,7’ye düşmüştür.

TR22 Bölgesinde de nüfus hareketleri Türkiye ile benzerlik göstermektedir. 2000 yılındaki köy nüfusunun oranı %48,5 iken 2012 yılında bu oran %40,2’ye gerilemiştir. Şehir- Köy nüfusu arasındaki değişimler tablodan da görüleceği üzere Çanakkale ilinin nüfus yapısını da değiştirmiştir. 2000 yılında nüfusun %53,6’sı köyde bulunan Çanakkale ilinde 2012 yılına gelindiğinde köy nüfusu %43,7’ye gerilemiştir.

Tablo 5.106. İlçe, Belediye ve Köy Sayısı (2011)

	İlçe Sayısı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı	Oran (%)
Balıkesir	19	53	892	61,2
Çanakkale	12	34	565	38,8
TR22	31	87	1457	4,2
Türkiye	957	2934	34425	

Kaynak: TÜİK, 2011c. Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir

2011 yılı verilerine göre Türkiye’de 34.425 köy bulunmaktadır. TR22 Bölgesi Türkiye genelinde bulunan köylerin %4,2’sini içermektedir (Tablo 5.106).

TR22 Bölgesi kendi içinde incelendiğinde Balıkesir ili köy varlığı ile dikkati çekmektedir. Bölgedeki köylerin %61,2’si bu il sınırları içinde yer almaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Balıkesir ilinin tarımsal potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Tarım, nüfusun önemli bir kısmına iş yeri sağlayan bir sektör olarak da önem taşımaktadır. Tarımsal üretimle uğraşan nüfus oransal olarak azalmakla birlikte, tarımla ilgili sanayilerde (gıda, giyim ve girdi sektörleri), tarımsal ticarete ve tarımsal pazarlama alanında çalışan nüfus azalmamaktadır. Tarım ve tarımla ilgili sektörler birlikte ele alındığında, Türkiye’de bu sektörün nüfus ve işgücü yönünden ekonomiye hala önemli katkılarda bulunduğu anlaşılır. İşgücü verimliliği ise gelişmiş ülkelere göre düşüktür (İnan, 2006).

Tablo 5.107. Tarım ve tarım dışı 15 yaş ve üzeri istihdam (bin kişi) (2012)

	TR22 (Balıkesir, Çanakkale)			Türkiye		
	Tarım dışı	Tarım	Toplam	Tarım dışı	Tarım	Toplam
Erkek	277	122	399	14.287	3.225	17.512
Kadın	95	93	188	4.437	2.872	7.309
Toplam	372	215	587	18.724	6.097	24.821
Oran (%)	63,4	36,6	100,0	75,4	24,6	100,0

Kaynak: TÜİK, 2012c, İstihdam İstatistikleri

15 yaş ve üzeri olan nüfusun istihdam verileri Tablo 5.107’de gösterilmektedir. Buna göre Türkiye genelinde 24,8 milyon olan aktif nüfusun yaklaşık 6 milyonu (%24,6) tarım sektöründe istihdam edilmektedir. İstihdam rakamları TR22 Bölgesi için incelendiğinde toplam istihdamın %36,6’sının tarım sektöründen sağlandığı görülmektedir. Tüm nüfus ve istihdam verileri birlikte değerlendirildiğinde TR22 Bölgesinde tarım söz sahibi bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.8.3. Üretim ve Verim Katkısı

Çiftçilerin asıl amacı tarımsal üretimde bulunarak yaşamlarını rahatça sürdürebilecek gelir elde etmektir. Devlet açısından düşünüldüğünde, tarımdan beklenen toplumun gıda ve dokuma maddeleri ihtiyaçlarını karşılamak ve olabildiğince çok miktarda tarımsal dışsatımda bulunmaktır. Bir ülkede üretilen tarım ürünleri ile toplumsal gereksinmelerin ne ölçüde karşılanabileceği, ülkenin tarımsal potansiyeli ve tarımsal üretim için ayrılacak kaynakların miktarına bağlıdır (İnan, 2006).

Tarım sektöründe üretimin ekonomik anlamı bitkisel üretim, hayvansal ürün ve canlı hayvan varlığı olarak tanımlanmaktadır. 2011 yılında Türkiye’de 191,5 milyar TL tarımsal üretim değeri elde edilmiştir. Bu değerin yaklaşık %46’sı bitkisel üretimden sağlanmaktadır. 2005 yılından 2011 yılına kadar Türkiye genelinde tarımsal üretim değerlerinde artış görülmektedir. Tarımsal üretim değerleri parasal verileri içerdiğinden enflasyonist artışlar üretim değerlerinin yükselmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda yıllara bağlı olarak bitkisel ve hayvansal üretimdeki verim artışları da değerlerin artmasının nedenleri arasındadır (Tablo 5.108).

Tablo 5.108. Tarımsal Üretim Değerleri (bin TL)

Balıkesir	Bitkisel Üretim Değeri	Canlı Hayvanlar Değeri	Hayvansal Ürün Değeri	Toplam
2005	1.463.693	758.068	996.649	3.218.410
2006	1.333.657	886.816	1.249.821	3.470.294
2007	1.320.191	1.078.399	1.647.490	4.046.080
2008	1.737.117	1.212.631	1.980.218	4.929.966
2009	1.646.658	1.238.392	2.328.046	5.213.096
2010	1.958.786	2.086.641	2.473.434	6.518.861
2011	2.126.275	2.575.263	627.814	5.329.352
Çanakkale				
2005	965.861	369.480	203.768	1.539.109
2006	976.629	414.545	235.603	1.626.777
2007	1.096.001	530.111	280.660	1.906.772
2008	1.204.712	444.521	314.294	1.963.527
2009	1.209.682	519.666	333.333	2.062.681
2010	1.739.453	875.324	502.202	3.116.979
2011	1.934.861	1.171.360	321.288	3.427.509
TR22				
2005	2.429.554	1.127.548	1.200.417	4.757.519
2006	2.310.286	1.301.361	1.485.424	5.097.071
2007	2.416.192	1.608.510	1.928.150	5.952.852
2008	2.941.829	1.657.152	2.294.512	6.893.493
2009	2.856.340	1.758.058	2.661.379	7.275.777
2010	3.698.239	2.961.965	2.975.636	9.635.840
2011	4.061.136	3.746.623	949.102	8.756.861
Türkiye				
2005	50.939.687	20.919.260	16.506.022	88.364.969
2006	54.515.463	22.943.481	18.897.671	96.356.615
2007	56.787.424	24.666.222	22.921.524	104.375.170
2008	66.010.114	25.521.071	23.816.982	115.348.167
2009	68.267.486	28.145.579	26.610.721	123.023.786
2010	80.038.126	46.873.045	38.128.120	165.039.291
2011	88.930.820	60.076.917	42.571.782	191.579.519

Kaynak: TÜİK, 2011, Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir

Balıkesir ili bitkisel üretim değeri 2011 yılı itibarıyla Türkiye bitkisel üretim değeri içerisinde %2,4'lük bir paya ulaşmıştır. Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler değerlerinin Türkiye içindeki payı ise %3,1 olmuştur. Tarımsal üretim değeri Balıkesir'de 2005 yılından itibaren artarak 2011 yılında 5,3 milyar TL değerine ulaşmıştır.

2011 yılında Çanakkale'nin bitkisel üretim değerinin, Türkiye bitkisel üretim değeri içindeki payı %2,1'dir. Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler değerlerinin Türkiye içindeki payı ise %1,4 olmuştur. 2005 yılında 3,2 milyar TL olan tarımsal üretim değeri 2011 yılında 3,4 milyar TL değerine ulaşmıştır.

Bitkisel ve hayvansal üretim değerlerinin irdelenmesinin ardından önemli tarım ürünlerinin de bu bölümde sunulması iyi olabilirdi. Ancak Bitkisel Üretim ve Hayvansal Üretim bölümlerinde detaylıca verildiği için bu konudaki ayrıntı için adı geçen bölümlere müracaat edilebilir.

5.8.4. Sanayi Sektörüne Katkısı

Her ülkede değişik oranlarda olmak üzere sanayi sektörünün önemli bir bölümü hammaddesini tarım sektöründen sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, tarım sektörü tarıma dayalı sanayilerin gelişmesinde önemli sektörlerden birisidir.

Türkiye’de sanayiinin önemli bölümü hammadde ihtiyacını tarım sektöründen sağlamaktadır. Tarım sadece sanayi sektörüne hammadde sağlamakla kalmayıp, sanayi mallarına karşı talep de yaratmaktadır (İnan, 2006). Türkiye’de tarımsal hammaddeleri işleyen sanayi dalları; gıda sanayi ve dokuma sanayi olmak üzere iki ana gruptan oluşmaktadır. Gıda sanayinin alt dalları olarak; şeker, bitkisel yağ, un, konserve, süt, et ve içki sanayi sayılabilir. Dokuma sanayi ise pamuk ipliği, yün ipliği, pamuklu ve yünlü dokuma alt dallarından oluşmaktadır (Kıral ve Akder, 2000).

Balıkesir ve Çanakkale illerinde tarıma dayalı sanayi kuruluşları incelendiğinde her iki ilde de tahıl, un ve unlu mamuller işleyen ve üreten kuruluşların sayısı dikkati çekmektedir. Balıkesirde bu kuruluşların sayısı 749 iken, Çanakkale’de 119’dur. Bunu süt ve süt ürünleri üreten ve işleyen kuruluşlar izlemektedir.

İllerde yapılan tarımsal üretimin yoğunluğuna göre şekillenen bu kuruluşlarda Balıkesir ilinde 3.sırada Meyve-Sebze İşleme ve Paketleme kuruluşları yer alırken, Çanakkale ilinde Zeytinyağı ile ilgili kuruluşlar bulunmaktadır. Zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren firma sayısı Balıkesir ilinde 121, Çanakkale ilinde ise 61 dir.

TR22 Bölgesinde tarım ve tarıma dayalı sanayi ile ilgilenen 2000’e yakın kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların %76’sı Balıkesir ili sınırlarındadır.

Tablo 5.109. Balıkesir ve Çanakkale İllerinde Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi (adet)

Konusu	Balıkesir	Çanakkale
Süt ve Süt Ürünleri	163	91
Et ve Et Ürünleri	56	17
Tahıl, Un ve Unlu Mamüller	749	119
Meyve-Sebze İşleme-Paketleme	127	19
Konserve ve Salça	12	11
Bitkisel Yağ 1	0	1
Hayvansal Yağ		
Zeytinyağı	121	61
Su Ürünleri	12	13
Şekerli Mamüller	26	28
Pastacılık Ürünleri ve Tatlılar		45
Nişasta ve Nişasta Mamülleri		
Bisküvi		
Yumurta ve Yumurta Ürünler	50	1
Makarna		
Dondurulmuş Gıda	1	2
Gıda Katkı ve Yardımcı Maddeleri	1	
Gıda ile Temas Eden Maddeler	25	5
Kuruyemiş ve Çerezler	17	3
Baharatlar	8	4
Hazır Yemek ve Yemek Fabrikası	34	26
Gazlı İçecekler ve Meyve Suyu	1	1
Alkollü İçecekler	5	14
Tütün ve Mamülleri		
Yem	33	6
Diğer	80	
Toplam	1531	467

Kaynak: GTHB,2013a ve GTHB, 2013b. Balıkesir ve Çanakkale İli Tarımsal Yatırım Rehberi.

5.8.5. Dış Ticarete Katkısı

Tarım ürünlerinin gıda maddesi olarak dış ticaret dengesi yıllar itibariyle fazla vermektedir. Fakat çoğunlukla kuraklığın ve krizin etkisiyle olmak üzere tarımsal hammadde ithalatı ihracatın üstünde gerçekleşmiştir. Tarım ürünleri hammadde ithalatı buğdayda kaliteli hammadde sorunu ve içeride işleme rejimi kapsamında, pirinç ve yağlı tohumlarda ise Türkiye'nin açığı olduğu için yapılmaktadır. Diğer yandan tarım ürünlerinin hammadde olarak ithalatı tarımsal sanayi açısından atıl kapasitenin değerlendirilmesine dolayısıyla işlenen ürünlerin ihracatına ve katma değer yaratılmasına neden olmaktadır (Ege, 2011).

Türkiye'nin ihracat ve ithalat verileri incelendiğinde 2011 yılı itibariyle 134 milyar \$ ihracat, 241 milyar \$ ithalat gerçekleştirilmiştir. TR22 Bölgesi 2011 yılı toplam ihracatı 553 milyon \$, toplam ithalatı 601 milyon \$'dır (Tablo 5.110).

Tablo 5.110. Ekonomik faaliyetlere göre ihracat, 2005-2011 (bin \$)

	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	İmalat	Diğer	Toplam	Tarım ve Ormancılığın Payı (%)
Balıkesir							
2005	5.995	14.858	18.839	188.602	38	228.333	2,6
2006	4.112	12.431	18.852	192.837	39	228.271	1,8
2007	9.357	12.120	22.967	272.007	119	316.571	3,0
2008	7.817	10.897	28.638	298.717	80	346.149	2,3
2009	8.998	19.790	24.333	311.799	30	364.949	2,5
2010	10.105	15.230	31.033	321.460	53	377.882	2,7
2011	11.112	9.608	35.389	353.283	5	409.398	2,7
Çanakkale							
2005	4.438	6.774	13.737	37.522	0	62.470	7,1
2006	5.289	10.793	17.767	68.727	13	102.589	5,2
2007	4.745	12.746	17.706	61.783	11	96.990	4,9
2008	5.318	61.655	22.141	67.521	0	156.636	3,4
2009	3.950	13.849	13.141	55.028	0	85.969	4,6
2010	2.243	5.859	16.908	111.544	37	136.591	1,6
2011	2.176	4.804	11.484	125.208	4	143.675	1,5
TR22							
2005	10.433	21.632	32.576	226.124	38	290.803	3,6
2006	9.401	23.224	36.619	261.564	52	330.860	2,8
2007	14.102	24.866	40.673	333.790	130	413.561	3,4
2008	13.135	72.552	50.779	366.238	83	502.785	2,6
2009	12.948	33.639	37.474	366.827	30	450.918	2,9
2010	12.348	21.089	47.941	433.004	91	514.473	2,4
2011	13.288	14.412	46.873	478.491	9	553.073	2,4
Türkiye							
2005	3.328.814	139.500	810.241	68.813.408	384.445	73.476.408	4,5
2006	3.480.539	130.858	1.146.326	80.246.109	530.843	85.534.676	4,1
2007	3.725.213	158.252	1.660.895	101.081.873	645.517	107.271.750	3,5
2008	3.936.711	240.330	2.155.150	125.187.659	507.346	132.027.196	3,0
2009	4.347.483	188.990	1.682.915	95.449.246	473.978	102.142.613	4,3
2010	4.934.710	156.014	2.687.124	105.466.686	638.685	113.883.219	4,3
2011	5.166.596	186.017	2.805.449	125.962.537	786.270	134.906.869	3,8

Kaynak: TÜİK, 2011, Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir - 2011

2009 yılında ise küresel ekonomik krizin etkisiyle ihracat ve ithalat rakamlarında düşüş yaşanmış, toplam ihracat 450 milyon \$, toplam ithalat ise 331 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Bölgenin dış ticaret değerleri, Bölgedeki firmaların vergi kimlik numaralarının bağlı olduğu illere göre hesaplanmaktadır. Bölgedeki belli başlı büyük ölçekli ve ihracat rakamları yüksek olan firmaların muhasebe defterlerinin ve şirket merkezlerinin İstanbul'da bulunmasından dolayı, bölge dış ticaret istatistikleri olduğundan az görünmektedir.

Tablo 5.111. Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat, 2005-2011 (bin \$)

	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	İmalat	Diğer	Toplam	Tarım ve Ormancılığın Payı (%)
Balıkesir							
2005	28.750	121	86	146.404	2.424	177.784	16,2
2006	39.247	661	173	128.151	5.129	173.359	22,6
2007	79.636	874	85	204.446	13.857	298.898	26,6
2008	110.976	1.630	44	311.598	45.533	469.781	23,6
2009	50.450	2.446	34	249.485	6.744	309.159	16,3
2010	73.822	625	67	256.100	12.595	343.208	21,5
2011	111.230	2.877	85	308.557	18.548	441.298	25,2
Çanakkale							
2005	767	162	2.892	26.085	0	29.909	2,6
2006	14	108	5.574	23.986	9	29.692	0,0
2007	816	94	6.996	31.244	6	39.157	2,1
2008	88	1.724	4.933	31.624	2	38.370	0,2
2009	123	31	1.968	20.142	4	22.268	0,6
2010	642	235	18.675	44.574	116	64.243	1,0
2011	2.799	161	24.845	132.273	3	160.079	1,7
TR22							
2005	29.517	283	2.978	172.489	2.427	207.693	14,2
2006	39.261	769	5.747	152.137	5.138	203.051	19,3
2007	80.452	968	7.081	235.690	13.863	338.055	23,8
2008	111.064	3.354	4.977	343.222	45.535	508.151	21,9
2009	50.573	2.477	2.002	269.627	6.748	331.427	15,3
2010	74.464	860	18.742	300.674	12.711	407.451	18,3
2011	114.029	3.038	24.930	440.830	18.551	601.377	19,0
Türkiye							
2005	2.801.365	24.233	16.321.199	94.208.255	3.419.099	116.774.151	2,4
2006	2.902.369	32.627	22.033.762	110.378.826	4.228.590	139.576.174	2,1
2007	4.640.577	30.935	25.314.075	133.938.136	6.138.992	170.062.715	2,7
2008	6.391.914	41.125	35.649.704	150.252.335	9.628.495	201.963.574	3,2
2009	4.593.839	31.217	20.624.650	111.030.525	4.648.191	140.928.421	3,3
2010	6.456.707	33.322	25.932.549	145.366.975	7.754.779	185.544.332	3,5
2011	8.895.184	48.717	37.331.370	183.930.287	10.636.119	240.841.676	3,7

Kaynak: TÜİK, 2011, Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir

Çanakkale'den yapılan ihracatın 2011 yılı için ekonomik faaliyetlere göre dağılımına bakıldığında en büyük pay %87 ile imalat sektörüne aittir. Aynı yıl Tarım ve ormancılığın payı %1,5'tir. Balıkesir ilinde ise imalat sektörünün payı %86, Tarım ve ormancılığın payı %2,7'dir.

İthalat rakamları incelendiğinde gerek Türkiye gerekse TR22 Bölgesinde Tarım ve Ormanlık faaliyetine ilişkin değerlerin önemli oranda artış gösterdikleri görülmektedir. 2005 yılında 29 milyon \$ olan tarım ve ormanlık ürünleri ithalatı 2011 yılında 3 kattan fazla artarak 114 milyon \$'a yükselmiştir. Yapılan tarımsal ithalatın önemli bir kısmı canlı hayvan ve et ithalatından oluşmaktadır.

6. BÖLGE ÇİFTÇİLERİNİN ve TARIMSAL İŞLETMELERİNİN YAPISI

6.1. Üreticilerin Demografik Özellikleri

Araştırma alanı olarak seçilen Balıkesir ve Çanakkale illerinde 402 çiftçi ile anket yapılmıştır. Yapılan anketlerin %51,5'i Balıkesir ilinde %48,5'i Çanakkale ilinde yapılmıştır. Balıkesir ilinde en fazla anket %18,7'lik payla Bigadiç ilçesinde ve en az anket %8,0 ile Edremit ilçesinde yapılmıştır. Çanakkale ilinde en fazla anket %15,2 ile Ezine ilçesinde ve en az anket % 4,5 ile Gelibolu ilçesinde yapılmıştır (Tablo 6.1).

Tablo 6.1 Anket yapılan illerde anket dağılımı

İl	İlçe	Anket Sayısı	%
Balıkesir	Bandırma	45	11,2
	Bigadiç	75	18,7
	Edremit	32	8,0
	Merkez	55	13,7
	Balıkesir Toplam	207	51,5
Çanakkale	Biga	42	10,4
	Ezine	61	15,2
	Gelibolu	18	4,5
	Merkez	35	8,7
	Yenice	39	9,7
	Çanakkale Toplam	195	48,5
Toplam		402	100,0

Anket yapılan çiftçilerin yaş ortalamaları Tablo 6.2'de verilmiştir. Buna göre ortalama yaş 47,5 olarak belirlenmiştir. En genç üretici 18 yaşında ve en yaşlı üretici ise 81 yaşında olarak saptanmıştır. Balıkesir ilindeki üreticilerin ortalama yaşları 45,5 yıl ile Çanakkale ilindeki üreticilerin yaş ortalaması olan 49,6 yıldan daha gençtir. Balıkesir ilinde en genç çiftçi yaşı ortalaması 43,4 yıl ile Bigadiç ilçesindedir. Çanakkale ilinde en genç üretici yaşı ortalaması 47,4 ile Merkez ilçede saptanmıştır. Üreticilere tarımsal yeniliklerin benimsetilmesinde çiftçi yaşlarının etkili olacağı düşünülerek bu yapıya uygun yöntemlerin geliştirilmesinde yarar vardır (Tablo 6.2).

Tablo 6.2 Üreticilerin yaşları (yıl)

İl	İlçe	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Balıkesir	Bandırma	50,1	26,0	66,0	9,8
	Bigadiç	43,4	22,0	76,0	13,6
	Edremit	47,4	20,0	67,0	12,8
	Merkez	43,5	25,0	68,0	10,7
	Balıkesir Toplam	45,5	20,0	76,0	12,2
Çanakkale	Biga	51,8	26,0	73,0	9,9
	Ezine	49,6	23,0	76,0	12,1
	Gelibolu	47,7	30,0	62,0	9,8
	Merkez	47,4	18,0	81,0	14,8
	Yenice	49,9	30,0	77,0	11,9
	Çanakkale Toplam	49,6	18,0	81,0	12,0
Toplam		47,5	18,0	81,0	12,3

Görüşülen çiftçiler iki yaş gurubuna ayrılarak dağılımına bakıldığında %50,1'nin 15-49 yaş gurubundaki aktif nüfus olduğu saptanmıştır. Buna karşılık üreticilerin yaklaşık yarısı, %49,9'u 50 ve üzeri yaşlı grubu oluşturmuştur. Balıkesir ilindeki üreticilerin %56,8 gibi çoğunluğu 15-49 yaş grubundaki aktif nüfustan oluşmakta iken Çanakkale ilinde %57,0 ile 50 ve üzeri üreticiler çoğunluktadır. İlçeler bazında üreticilerin yaş grupları farklılık göstermektedir. Bu farklılığın bölgeye yapılacak çalışmalarda dikkate alınması yararlı olacaktır. Hedef kitleyi tanımlayarak ona göre yöntemler geliştirilmesi başarı açısından önemli olacaktır (Tablo 6.3).

Tablo 6.3 Yaş gruplarına göre üreticilerinin dağılımı

İl	İlçe	15-49 Yaş	50+Yaş	Toplam
Balıkesir	Bandırma	34,1	65,9	100,0
	Bigadiç	64,0	36,0	100,0
	Edremit	53,1	46,9	100,0
	Merkez	67,3	32,7	100,0
	Balıkesir Toplam	56,8	43,2	100,0
Çanakkale	Biga	28,6	71,4	100,0
	Ezine	45,0	55,0	100,0
	Gelibolu	50,0	50,0	100,0
	Merkez	48,6	51,4	100,0
	Yenice	47,4	52,6	100,0
	Çanakkale Toplam	43,0	57,0	100,0
Toplam		50,1	49,9	100,0

Üreticilerin niteliklerinden olan öğrenim süreleri Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre görüşülen çiftçilerin ortalama 7 yıl öğrenim gördüğü saptanmıştır. En az öğrenim gören 3 yıl, en fazla öğrenim gören üretici ise 16 yıl olarak saptanmıştır. Bu veriler öğrenim düzeyinin ortaokul düzeyinin altında olduğunu göstermektedir. Balıkesir ilinde ortalama öğrenim süresi 7,3 yıl ile Çanakkale ilinde 6,7 yıldan daha yüksektir. Öğrenim süresi en yüksek ilçe Bigadiç ve öğrenim süresi en düşük ilçe 5,9 ile Yenice ilçesi bulunmuştur. İlçeler arasında ortalama öğrenim sürelerinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Öğrenim sürelerinin gelecekte yükseltilmesi için zorunlu öğrenime yönelik yasalar olumlu katkı yapabilir. Ancak mevcut çiftçilerin öğrenim sürelerinin düşüklüğü dikkate alınarak planlama yapılması yararlı olacaktır (Tablo 6.4).

Tablo 6.4 Üreticilerin öğrenim süreleri (yıl)

İl	İlçe	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Balıkesir	Bandırma	6,3	5,0	16,0	2,8
	Bigadiç	7,2	3,0	14,0	2,9
	Edremit	8,3	5,0	16,0	3,6
	Merkez	7,4	5,0	16,0	3,2
	Balıkesir Toplam	7,3	3,0	16,0	3,1
Çanakkale	Biga	7,0	5,0	16,0	3,4
	Ezine	6,7	5,0	16,0	2,9
	Gelibolu	6,5	5,0	12,0	2,7
	Merkez	7,5	5,0	16,0	3,0
	Yenice	5,9	5,0	12,0	2,0
	Çanakkale Toplam	6,7	5,0	16,0	2,9
Toplam		7,0	3,0	16,0	3,0

Tarımda çiftçilerin birçok uygulamayı deneyim ve sezilerine dayalı olarak yaptıkları bilinmektedir. Bu deneyim ve sezilerin doğru karar almada önemi yadsınamaz. Buna göre araştırma alanında ortalama tarımsal deneyim 27,3 yıl olarak bulunmuştur. Görüşülen çiftçiler arasında 2 yıllık deneyime sahip olanlar olduğu gibi 65 yıllık tarımsal deneyime sahip olanlar da vardır. Çanakkale ilindeki ortalama tarımsal deneyim 30,1 yıl ile Balıkesir ilindeki ortalama tarımsal deneyim olan 24,7 yıldan yüksektir. Tarımsal ve çiftçilik deneyimlerinin de yapılacak yeniliklerin benimsetilmesinde ve bölgeye yapılacak yatırımlarda etkinliğinde önemli olacağı kuşkusuzdur. Buna göre merkezlerin özellikleri dikkate alınarak çalışmaların planlanması başarı açısından önemli olacaktır (Tablo 6.5).

Tablo 6.5 Tarımsal deneyim (yıl)

İl	İlçe	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Balıkesir	Bandırma	30,4	5,0	55,0	11,3
	Bigadiç	22,6	3,0	55,0	14,2
	Edremit	29,5	3,0	65,0	14,8
	Merkez	20,2	2,0	48,0	10,8
	Balıkesir Toplam	24,7	2,0	65,0	13,4
Çanakkale	Biga	30,9	10,0	50,0	12,2
	Ezine	31,1	2,0	60,0	14,8
	Gelibolu	26,9	10,0	50,0	10,9
	Merkez	29,4	7,0	60,0	12,2
	Yenice	29,8	5,0	65,0	14,6
	Çanakkale Toplam	30,1	2,0	65,0	13,4
Toplam		27,3	2,0	65,0	13,7

Üretimi gerçekleştirmek için gerekli olan faktörlerden birisi olan işgücünün kaynağını oluşturan ailedeki nüfus büyüklüğü Tablo 6'da verilmiştir. Buna göre araştırma bölgesinde ortalama aile büyüklüğü 4,2 kişi olarak saptanmıştır. Bölgede 15 kişiye kadar genişleyen aileler mevcuttur. Balıkesir ilindeki aileler 4,5 kişi ile Çanakkale ilindeki ailelerden 3,8 kişiden daha büyüktür. Ortalama olarak ailelerin çekirdek ailelerden oluştuğu belirlenmiştir. İlçeler ortalaması birbirine benzerlik göstermektedir. İş azamilerinin oluştuğu dönemlerde işgücü ihtiyacı oluşabilecektir. Bölgede işgücüne yönelik çalışma ve planlamalarda mevcut durumun dikkate alınması başarı açısından önemli olacaktır (Tablo 6.6).

Tablo 6.6 Aile büyüklüğü (kişi)

İl	İlçe	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Balıkesir	Bandırma	3,8	1,0	8,0	1,4
	Bigadiç	4,7	2,0	13,0	2,4
	Edremit	4,2	1,0	8,0	1,5
	Merkez	4,9	2,0	15,0	2,5
	Balıkesir Toplam	4,5	1,0	15,0	2,1
Çanakkale	Biga	3,9	1,0	8,0	1,4
	Ezine	4,0	1,0	12,0	1,8
	Gelibolu	3,8	2,0	7,0	1,5
	Merkez	3,7	1,0	6,0	1,5
	Yenice	3,6	1,0	8,0	1,2
	Çanakkale Toplam	3,8	1,0	12,0	1,5
Toplam		4,2	1,0	15,0	1,9

Araştırma alanında görüşülen ailelerde ortalama 2,5 kişi tarımda çalışmaktadır. Ailelerdeki mevcut nüfusun %59,5'i tarımla uğraşmaktadır. Balıkesir ilinde bu oran %60,0 iken Çanakkale ilinde %60,5'dir. Ağırlıklı olarak aileler tarımla uğraşmakla birlikte tarım dışı uğraşlarında söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Tarımla ilgili yapılacak işlerde mevcut yapının göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır (Tablo 6.7).

Tablo 6.7 Ailede tarımda çalışan kişi sayısı (kişi)

İl	İlçe	Ortalama	%	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Balıkesir	Bandırma	2,0	52,6	1,0	5,0	0,9
	Bigadiç	2,9	61,7	1,0	11,0	2,1
	Edremit	2,2	52,4	1,0	6,0	1,4
	Merkez	3,3	67,3	1,0	13,0	2,3
	Balıkesir Toplam	2,7	60,0	1,0	13,0	2,0
Çanakkale	Biga	2,1	53,8	1,0	5,0	0,9
	Ezine	2,3	57,5	1,0	10,0	1,5
	Gelibolu	2,3	60,5	1,0	4,0	1,0
	Merkez	2,5	67,6	1,0	5,0	1,2
	Yenice	2,3	63,9	1,0	4,0	0,8
	Çanakkale Toplam	2,3	60,5	1,0	10,0	1,2
Toplam		2,5	59,5	1,0	13,0	1,6

Anket yapılan üreticilere tarım dışı geliri olup olmadığı da ayrıca sorulmuştur. Görüşülen çiftçilerin %58,3'ünün tarım dışı geliri bulunmaktadır. Balıkesir ilinde tarım dışı gelir oranı %59,2 iken Çanakkale ilinde %57,3 bulunmuştur. Bu veriler tarım sektöründe çalışanların yarından fazlasının diğer sektörlerle ilişkili olduğu sonucunu doğurmaktadır. Ekonominin tercihler ve alternatifler bilimi olduğu göz önünde bulundurularak tarımsal faaliyetlerin diğer sektörlerle yarışma halinde olduğu ortaya çıkmaktadır. İlçeler içerisinde tarım dışı geliri olma oranı en düşük ilçe olan Gelibolu ilçesinde dahi %44,4 ile yüksek bir orandadır (Tablo 6.8).

Tablo 6.8 Tarım dışı gelir durumu (%)

İl	İlçe	Var	Yok	Toplam
Balıkesir	Bandırma	70,7	29,3	100,0
	Bigadiç	51,4	48,6	100,0
	Edremit	64,5	35,5	100,0
	Merkez	58,2	41,8	100,0
	Balıkesir Toplam	59,2	40,8	100,0
Çanakkale	Biga	64,3	35,7	100,0
	Ezine	59,3	40,7	100,0
	Gelibolu	44,4	55,6	100,0
	Merkez	62,9	37,1	100,0
	Yenice	47,4	52,6	100,0
	Çanakkale Toplam	57,3	42,7	100,0
Toplam		58,3	41,7	100,0

Tablo 6.9'da üreticilerin tarımsal kooperatif faaliyetlerine aktif olarak katılma oranları verilmiştir. Çiftçilerin %68,5 gibi çoğunluğu tarımsal kooperatif faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. Bu oran Balıkesir ilinde %65,2 ve Çanakkale ilinde %72,0'dir. İlçeler açısından bakıldığında çiftçilerin yarısından fazlası kooperatif faaliyetine aktif olarak katıldığı anlaşılmaktadır. Bölgenin tarımsal örgütlenme açısından iyi bir noktada olduğu anlaşılmaktadır. Tarımsal kooperatifler yeniliklerin benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasında ve yeni tarımsal örgütler kurulmasında yararlanılabilecek oluşumlardır (Tablo 6.9).

Tablo 6.9 Tarımsal kooperatifin faaliyetlerine aktif olarak katılma durumu (%)

İl	İlçe	Katılan	Katılmayan	Toplam
Balıkesir	Bandırma	72,5	27,5	100,0
	Bigadiç	62,2	37,8	100,0
	Edremit	54,8	45,2	100,0
	Merkez	69,8	30,2	100,0
	Balıkesir Toplam	65,2	34,8	100,0
Çanakkale	Biga	88,1	11,9	100,0
	Ezine	58,9	41,1	100,0
	Gelibolu	83,3	16,7	100,0
	Merkez	74,3	25,7	100,0
	Yenice	65,8	34,2	100,0
	Çanakkale Toplam	72,0	28,0	100,0
Toplam		68,5	31,5	100,0

6.2. İşletmelerin Yapısal Özellikleri

Araştırma kapsamında görüşülen işletmelerin %57,5'i hayvancılık yapmakta iken %42,5'i yapmamaktadır. Balıkesir ilinde hayvancılık yapan işletme oranı %62,8 ve Çanakkale ilinde hayvancılık yapan işletme oranı %51,8'dir. İlçeler işletmelerin hayvancılık yapma oranı bakımından farklılık göstermektedir. Örneğin Edremit ilçesinde hayvancılık yapan işletme oranı %18,8'e düşmektedir. Tarımın bitkisel üretim ve hayvancılığı kapsamından dolayı her ikisini birlikte yapma oranı Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma alanında da yaygındır. Bu nedenle bölgede yapılacak tarımsal faaliyetlerde bitkisel üretim ve hayvancılığın birlikte ele alınması ve birbirine olan etkilerinin değerlendirilmesi yararlı olacaktır (Tablo 6.10).

Tablo 6.10. İşletmelerde hayvancılık yapma durumu (%)

İl	İlçe	Hayvancılık Yapan	Hayvancılık Yapmayan	Toplam
Balıkesir	Bandırma	55,6	44,4	100,0
	Bigadiç	82,7	17,3	100,0
	Edremit	18,8	81,3	100,0
	Merkez	67,3	32,7	100,0
	Balıkesir Toplam	62,8	37,2	100,0
Çanakkale	Biga	71,4	28,6	100,0
	Ezine	63,9	36,1	100,0
	Gelibolu	33,3	66,7	100,0
	Merkez	31,4	68,6	100,0
	Yenice	38,5	61,5	100,0
	Çanakkale Toplam	51,8	48,2	100,0
Toplam		57,5	42,5	100,0

Görüşülen işletmecilerin amaçlarının belirlenmesi için aşağıdaki 7 yargıyı önceliklerine göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre “En yüksek kâr isteği” ve “en düşük düzeyde masraf yapma” amaçları işletme teorisine uygun olarak birinci sırayı paylaşmıştır. İkinci sırada “borçları ödeme” yer almaktadır. En sondaki istek ise “yeni alet makine satın almak” yer almaktadır. Bu bölgede çalışan tarımsal paydaşların işletmelerin önem verdikleri bu konuları öne çıkarmaları başarıyı sağlayacaktır (Tablo 6.11).

- Yargı 1 En yüksek kâr elde etmek istiyorum
- Yargı 2 En düşük düzeyde masraf yapmak istiyorum
- Yargı 3 En az riskle üretimi gerçekleştirmek istiyorum
- Yargı 4 Borçlarımı ödemek istiyorum
- Yargı 5 Mevcut araziye elimde tutmak ve korumak istiyorum
- Yargı 6 Daha fazla araziyi işlemek istiyorum
- Yargı 7 Yeni alet-makina satın almak istiyorum

Tablo 6.11. Çiftçi amaçları sıralaması

İl	İlçe	Yargı 1	Yargı 2	Yargı 3	Yargı 4	Yargı 5	Yargı 6	Yargı 7
Balıkesir	Bandırma	3	2	5	1	4	6	7
	Bigadiç	2	1	3	4	5	6	7
	Edremit	2	3	5	4	1	7	6
	Merkez	4	6	7	1	5	2	3
	Balıkesir Toplam	3	2	4	1	5	6	7
Çanakkale	Biga	1	2	3	4	5	6	7
	Ezine	1	2	3	4	5	6	7
	Gelibolu	3	2	4	1	4	6	5
	Merkez	4	1	5	2	3	6	7
	Yenice	1	2	4	3	5	6	7
	Çanakkale Toplam	1	2	4	3	5	6	7
Sıra		1	2	4	3	5	6	7

Üreticilere yenilikleri benimsemedeki yaklaşımları sorulmuş ve üç kategoriden hangisini benimsedikleri sorgulanmıştır. Bu bağlamda “Yenilikleri benimseme bakımından kendinizi aşağıdaki kategorilerden hangisine uygun görüyorsunuz?” sorusuna üç farklı yapıyı gösteren yargılar verilmiş ve çiftçilerin kendi yapılarına en uygun, yakın olanını seçmeleri istenmiştir.

- Yargı 1 Yeter ki kafama yatsın. Hiç duyulmamış bir ürünü denemekten çekinmem.
- Yargı 2 Ürünü bilmiyorsa bile, çevremdekiler faydasını görmüşse ben de alıp deneyebilirim.
- Yargı 3 Sadece bilinen ürünleri tercih ederim. Yeni ürün denemeler bana göre değil.

Buna göre çiftçilerin %43,3’ünün risk alabilen üreticiler olduğu belirlenmiştir. Çevreye bağlı olarak yenilikleri kabul edebileceğini söyleyenler %38,3’tür. Yeniliklere kapalı olduğunu söyleyenlerin oranı ise %16,2’dir. Balıkesir ilindeki üreticilerin çoğunluğu birinci kategoride yer alırken Çanakkale ilindeki çiftçilerin büyük bir bölümü ikinci kategoride yer almaktadır.

Tablo 6.12. Çiftçilerin yenilikleri benimseme davranışları (%)

İl	İlçe	Yargı 1	Yargı 2	Yargı 3	Toplam (%)
Balıkesir	Bandırma	48,9	33,3	17,8	100,0
	Bigadiç	53,3	28,0	13,3	100,0
	Edremit	46,9	21,9	31,3	100,0
	Merkez	63,6	29,1	1,8	100,0
	Balıkesir Toplam	54,1	28,5	14,0	100,0
Çanakkale	Biga	11,9	61,9	26,2	100,0
	Ezine	21,3	52,5	23,0	100,0
	Gelibolu	44,4	38,9	22,2	100,0
	Merkez	62,9	31,4	2,9	100,0
	Yenice	35,9	48,7	15,4	100,0
	Çanakkale Toplam	31,8	48,7	18,5	100,0
Toplam		43,3	38,3	16,2	100,0

Yenilikleri benimseme ve risk alma bakımından ilçelere göre işletmeler farklılık göstermektedir. Bu bölgede tarımsal yenilikler ve uygulamalar konusunda karar alıcıların bu yapıyı dikkate almaları başarı açısından etkili olacaktır (Tablo 6.12).

6.3. Bölgedeki Tarımsal İşletmelerin Etkinlikleri

Bu bölümün amacı, araştırma yöresinde çalışma kapsamına dâhil edilen ürünlere ilişkin ekonomik, kaynak dağıtım ve teknik etkinlik ölçümleri yardımıyla; TR22 Bölgesindeki çiftçilerin kaynak kullanımındaki başarı düzeylerini ölçmek, üretimdeki kaynak israfını belirlemek ve kaynakların etkin kullanımına yönelik potansiyel fırsatları ortaya koymaktır.

Yöredeki ürün bazında etkinlik hesaplamalarının, kaynak israfını engellemeye yönelik eğitim programlarının hazırlanmasına ve girdi kullanımını düzenleyen politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Bir başka ifadeyle etkinlik ölçümleri, araştırma yöresindeki ürünlerin üretiminde, etkin kaynak kullanımını teşvik edecek tarım politikalarının geliştirilmesi açısından, politika yapıcılara ipuçları verecektir.

Diğer taraftan sürdürülebilir tarımsal üretim ile kaynakların etkin kullanımı arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Tarımsal üretimdeki etkin olmayan kaynak kullanımı, çiftçilerin ekonomik durumunu ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla etkin kaynak kullanımı, tarımsal işletmelerin ekonomik anlamda ilerlemesine, çevre kirliliğinin azalmasına ve ekolojik dengenin korunmasına katkı sağlayacaktır (Günden vd., 2006). Bu bağlamda, araştırma yöresindeki tarımsal üretimin etkinliğinin belirlenmesi, tarımsal ürün maliyetlerinin azalması ve doğal kaynakların korunmasına yönelik potansiyel fırsatları saptama açısından önemlidir. Yöredeki ürün bazında üretimin sürdürülebilirliğinin, kaynakların etkin kullanımına yönelik gelişmelerle sağlanabileceği düşünülmektedir. Etkinlik analizlerinde kullanılacak anketlerden elde edilen ürünler Tablo 6.13'de verilmiştir.

Tablo 6.13 Etkinlik Analizinde Kullanılan Ürünler

Ürünler	Sayı	%
Ayçiçeği	11	5,8
Biber	19	10,0
Buğday	68	35,8
Çeltik	16	8,4
Domates	19	10,0
Mısır	23	12,1
Zeytin	34	17,9
Toplam	190	100,0

Ürünler bazında hazırlanana tablolarda, Ölçeğe sabit getiriye göre teknik etkinlik (CRSTE), Ölçeğe değişken getiriye göre teknik etkinlik (VRSTE) ve Ölçek etkinliği (SCALE=CRSTE/VRSTE) değerleri verilerek yorumlanmıştır.

Ayçiçeğinde 1 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, ayçiçeği tarımında kaynakların yaklaşık 76'sı israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar %76 daha az kullanılıyorsa dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %65 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.14).

Tablo 6.14 Ayçiçeği Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Ayçiçeği	Etkin olmayan işletme sayısı	10	
	Etkin işletme sayısı	1	
	CRSTE		0,2387
	VRSTE		0,7766
	SCALE		0,3425

Biberde 5 işletme etkin bulunmuştur (crste). Biber tarımı ayçiçeğinden daha etkin yürütülmektedir. Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, biber tarımında kaynakların yaklaşık 35'i israf edilmektedir. Diğer bir anlatımla, kaynaklar %35 daha az kullanılıyorsa dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), biber işletmeleri optimum büyüklüğün %23 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.15).

Tablo 6.15 Biber Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Biber	Etkin olmayan işletme sayısı	14	
	Etkin işletme sayısı	5	
	CRSTE		0,6430
	VRSTE		0,8039
	SCALE		0,7628

Buğday üretiminde 8 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, buğday tarımında kaynakların yaklaşık 38'i israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar % 38 daha az kullanılıyorsa dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %13 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.16).

Tablo 6.16 Buğday Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Buğday	Etkin olmayan işletme sayısı	60	
	Etkin işletme sayısı	8	
	CRSTE		0,6161
	VRSTE		0,7140
	SCALE		0,8668

Çeltikte 6 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, çeltik tarımında kaynakların yaklaşık 14'ü israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar %14 daha az kullanılsaydı dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %8 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.17).

Tablo 6.17 Çeltik Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Çeltik	Etkin olmayan işletme sayısı	10	
	Etkin işletme sayısı	6	
	CRSTE		0,8518
	VRSTE		0,9251
	SCALE		0,9199

Domateste 6 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, domates tarımında kaynakların yaklaşık 17'si israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar %17 daha az kullanılsaydı dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %8 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.18).

Tablo 6.18 Domates Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Domates	Etkin olmayan işletme sayısı	13	
	Etkin işletme sayısı	6	
	CRSTE		0,8276
	VRSTE		0,9036
	SCALE		0,9217

Mısırdaki 8 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, mısır tarımında kaynakların yaklaşık 32'si israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar %32 daha az kullanılsaydı dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %25 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.19).

Tablo 6.19 Mısır Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Mısır	Etkin olmayan işletme sayısı	15	
	Etkin işletme sayısı	8	
	CRSTE		0,6770
	VRSTE		0,8513
	SCALE		0,7499

Zeytinde 2 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, zeytin tarımında kaynakların yaklaşık 66'sı israf edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kaynaklar %66 daha az kullanılsaydı dahi yine aynı üretim miktarına ulaşılabilirdi. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %43 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.20).

Tablo 6.20 Zeytin Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Zeytin	Etkin olmayan işletme sayısı	32	
	Etkin işletme sayısı	2	
	CRSTE		0,3350
	VRSTE		0,6292
	SCALE		0,5639

Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, en az kaynak israfının çeltik tarımında olduğu anlaşılmaktadır. Çeltiği, domates, biber ve mısır izlemektedir. Zeytinde ise beklenenin aksine kaynak israfının fazla olduğu görülmektedir.

Optimum ölçekte üretim açısından, domates ve çeltik tarımının önde olduğu anlaşılmaktadır.

Et üretiminde 11 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, et üretiminde kaynakların yaklaşık 57'si israf edilmektedir. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %40 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.21).

Tablo 6.21 Et Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Et	Etkin olmayan işletme sayısı	42	
	Etkin işletme sayısı	11	
	CRSTE		0,4223
	VRSTE		0,6427
	SCALE		0,5998

Süt üretiminde 11 işletme etkin bulunmuştur (crste). Ölçeğe sabit getiri açısından değerlendirildiğinde, süt üretiminde kaynakların yaklaşık 58'i israf edilmektedir. Optimal ölçekte tarımsal faaliyette bulunma açısından ise (scale), işletmeler optimum büyüklüğün %55 gerisinde görünmektedir (Tablo 6.22).

Tablo 6.22 Süt Üretimi İçin Etkinlik Sonuçları

		Sayı	Ortalama
Süt	Etkin olmayan işletme sayısı	36	
	Etkin işletme sayısı	11	
	CRSTE		0,4146
	VRSTE		0,7845
	SCALE		0,5457

7. BÖLGE TARIMINDA SORUNLAR VE KISITLAR

TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Raporunun hazırlanması amacıyla yürütülen araştırmanın ilk aşaması olan çalıştaylar, TR22 Bölgesini oluşturan Çanakkale ve Balıkesir illerinde, sırasıyla 14 ve 16 Nisan 2012 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştayların uygulanmasından beklenen amaç, tarım sektörlerinin paydaşlarının katılımıyla sorunların ortaya koyulması, tartışılması, önceliklerinin belirlenmesi ve sıralanması, söz konusu sorunlara ilişkin çözüm yollarının dile getirilmesi ve müzakere edilmesi, çözümde etkin olabilecek aktör ve paydaşların ortaya konması ve bunların her birinin yazılı hale getirilmesi yani raporlanmasıdır.

Çalışmanın üç önemli aşamasından sadece ilki olan çalıştaylardan elde edilen çıktılar diğer aşamaların çatısını oluşturmuş ve özellikle çalışmanın ikinci aşaması olan çiftçilerle yapılacak olan alan çalışması anketlerinin hazırlanmasında kullanılacak olan rehber verileri sağlamıştır.

Çalıştayların ardından çiftçilerle anketler yapılmıştır. Anketlerde yine tarım ve hayvancılığın sorunlarına ilişkin sorular hazırlanarak çiftçilerin konu hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öncelikle açık uçlu sorularla çiftçilerin doğrudan doğruya aklındaki sorunlara ulaşmaya çalışılmıştır. Hemen ardından da çalıştaylarda dile getirilen sorunlar hakkında katılım düzeyleri sorularak değerlendirmeleri alınmıştır.

Son olarak hem çalıştay hem de anketlerden elde edilen sorunlar konunun uzmanları veya önemli kurum kuruluş temsilcileriyle detaylı mülakatlarda tartışılarak yorumlanmıştır.

Bu bölümde iller bazında sırasıyla çalıştay, anketler ve mülakatlardan elde edilen tarım ve hayvancılığa ait sorunlar sunulmuştur.

7.1. Balıkesir Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları

7.1.1. Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları

GMKA hizmet binasında gerçekleştirilen Balıkesir çalıştayına ilin tarım ve hayvancılığının durumunu ve sorunlarını tartışmak üzere 76 paydaş katılmıştır. Açılış konuşmalarının ardından genel olarak çalıştayın süreciyle ilgili katılımcılar bilgilendirilmiş ve ardından da uzmanlık alanlarına göre gruplara ayrılarak gruplar özelinde çalışmaya devam edilmiştir. Balıkesir ilinin tarım sektörüne ait sorunlarının tartışıldığı gruplar; Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Tohum ve Fidancılık, Zeytin ve Zeytinyağı, Kanatlı, Süt ve Süt Ürünleri olmak üzere toplam yedi gruptur. İlgili gruplarda katılımcılar konuları üzerinde müzakerelerde bulunarak öncelikli dört sorunu ortaya koyarak ve her bir sorun için en az üç çözüm önerisi geliştirmişlerdir.

Şekil 7.1 Balıkesir Çalıştay Grupları

7.1.1.1. Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.1. Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
İşletmelerin yapısal sorunları	Arazi bölünmelerinin önlenmesi ve toplulaştırmanın teşvik edilmesi
	Birim alandan alınan verimin artırılması
	Tarımdaki istihdamın kalifiye hale getirilmesi
Enerji ve üretim girdi maliyetlerinin yüksek olması	Üretimde kullanılan mazot ve gübre desteğinin artırılması
	Sulamada kullanılan enerji desteklerinin artırılması ve jeotermal kaynaklardan yararlanılması
	Makina-Ekipman desteklerinin üretim desenine uygun yapılması
Sulama sorunu	Basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması
	Sulama oranının artırılması
	Sulama birliklerinin etkinliklerinin artırılması
Polikültür tarımın hâkim olması	Bölgeye-Balıkesir'e özgü baskın (uyumlu) çeşitlerin belirlenmesi ve bunu belirlemeye yönelik kurum – kuruluş sayılarının artırılması
	Havza bazlı desteklemelerde ürün sayısının azaltılması
	Sözleşmeli üretimin desteklenmesi ve katma değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesi

7.1.1.2. Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.2. Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Hayvan yetiştiricilerinin eğitim yetersizliği	Hayvansal üretimle ilgili eksik konularda genel bir eğitim seferberliği başlatılmalıdır.
	Sertifikalı yetiştiricilik ve kaliteli üretim teşvik edilmelidir.
	Hayvansal üretimin çiftlikten sofraya tüm aşamalarında kayıt ve ölçme konusunda yetiştirici eğitimlerine önem verilmelidir.

Tablo 7.2. Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Hayvansal üretimde maliyetlerin düşürülmesi gerekmektedir.	Yetiştiricinin ihtiyacı olan yemleri üretmesi teşvik edilmelidir.
	Rasyon hazırlama ve yemlemede yetiştirici teknik bilgi düzeyinin artırılması ve teknik destek alması özendirilmelidir.
	İşletmelerde iş kolaylığını sağlayacak ve maliyeti düşürecek mekanizasyon yatırımları desteklenmelidir.
Hayvansal üretim işletmelerinin yapılarındaki sorunlar	Teşvik ve desteklemeler hayvancılık işletme büyüklüğünü artırmayı ve birlikte üretimi özendirecek şekilde planlanmalıdır.
	Birlikte üretim modeli ortak mekanizasyonun artırılarak küçük işletmelerin kapasitelerinin artırılmasını yönelik önlemler alınmalıdır.
	İşletmelerin hayvan refahı, sağlığı, ürün kalitesi ve gıda güvenliğini garanti edecek modernizasyona ulaştırılması gerekmektedir.
Hayvancılık örgütleri-kuruluşları arası işbirliği sağlanması ve bulaşıcı hastalıkların kontrolü sorunu	Örgütlerin ortak çalışmalarını düzenleyecek genel mevzuat değişikliği yapılmalıdır.
	Hayvancılığa destek veren tüm kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının çalışma konu ve sahalarının belirlenmesinde yönlendirilmeli ve desteklenmelidir.
	Bulaşıcı hayvan hastalıkları ve hayvan hareketleri kontrol altına alınmalıdır.

7.1.1.3. Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.3. Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Örgüt çatışması	5996 nolu ıslah amaçlı birlikler, 5200 nolu üretici birlikleri, 1163 nolu kooperatifler kanunu ile kurulmuş örgütlerin amaç ve çalışma konularının net olarak belirlenmesi ve çalışma alanlarına göre ayrılması.
	Benzer örgütlerin tek çatı altında toplanması (1163 nolu kanuna göre kurulan kooperatiflerin birleştirilmesi)
	Örgütlerin il tarım müdürlüklerinin koordinasyonu altında çalışılması.

Tablo 7.3. Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Eğitim sorunu	GMKA'nın eğitim için daha fazla destek vermesi (bütçe, yönetici, eğitim)
	Belli bir üye sayısının üstünde olan örgütlere tarım danışmanı desteği verilmesi
	Devletin ve özel sektörün birlik üyelerine yayım ve iletişim hizmetini arttırması.
Yasal mevzuat	1163 sayılı kanuna amaç ve konularına göre kurulan kooperatiflerden bir bölgede bir tane bulunması.
	Amaç ve çalışma konularının belirlenerek benzer örgütlerin toplulaştırılması.
	Kamu ve özel bankaların kooperatifler için özel kredi seçenekleri sunması.
Finansman sorunu	Tarım örgütlerine vergilendirmede kolaylık sağlanması sübvansiyon yapılması, muaf tutulması(ÖTV, KDV elektrik)
	Tarımsal örgütlerin üretim aşamasında çalıştırdığı personelin SGK primlerinin bir kısmının teşvik için devlet tarafından desteklenmesi.
	Kooperatiflerin ve örgütlerin yaptıkları projelere göre kamu ve özel sektör tarafından desteğin gittikçe arttırılması

7.1.1.4. Tohum ve Fidancılık Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.4. Tohum ve Fidancılık Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Birim alandaki maliyetinin diğer üretim alanlarından daha fazla olması.	Tohum ve fidan üretimi yapan çiftçilere KDV muafiyetinin getirilmesi (girdiler vs.)
	Üretimde çalışan işçilerin sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesi
	Balıkçılıkta olduğu gibi ucuz mazot uygulamasının getirilmesi

Tablo 7.4. Tohum ve Fidancılık Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Tohum üretiminde oluşan yan ürünlerin değerlendirilememesi	Bu tür tesislerin tarımsal faaliyet olarak değerlendirilmesi
	Kurumlar arası işbirliğinin sağlanması
	Yasal mevzuatta kolaylıklar sağlanmalı
Fidan üretiminde kullanılan damızlıkların yetersizliği	Damızlık bahçe kurmak isteyenlerin teşviki, gümrük vs. zorlukların kaldırılması
	Standart fidan yetiştiriciliğinde damızlık materyal alanlarının komisyon marifetiyle tespiti sağlanmalı
	Sektöre yatırım yapmak isteyenlerin teşvik edilmesi
Mevzuat hükümlerinin sürekli değişmesi	Teknik standartların bölgesel şartlara uygun hale getirilmesi
	Tarımsal desteklerin belirlenmesinde üretim planlaması sağlayacak tedbirler alınması
	Denetim uygulamalarında birlikteliğin bozulmasına meydan vermeyecek şekilde mevzuat oluşturulmalı

7.1.1.5. Zeytin ve Zeytinyağı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.5. Zeytin ve Zeytinyağı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar Ç	özüm Önerileri
Güven ve tağşiş sorunu	Denetlemelerin artırılması
	Cezaların artırılması
	-
Kar marjının düşük olması	Üretim altyapısının düzeltilmesi
	Desteklerin yeniden düzenlenerek maliyetlerin aşağı çekilmesi
	İç ve dış pazarların geliştirilmesi

Tablo 7.5. Zeytin ve Zeytinyağı Grubunun Belirlediği

Sorunlar Ç	özüm Önerileri
Tüketim düşüklük sorunu	Tanıtım faaliyetlerine hız verilmeli
	Tüketici eğitimi ve bilinçlendirilmesi
	Sektörel olumsuzlukların afişe edilmesi
Pazarlama Sorunu	Markalaşma ve markanın korunması
	Kaliteyi korumak, randıman kaliteyi feda etmemek
	Coğrafi işaret alınmalı ve korunmalı

7.1.1.6. Kanatlı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.6. Kanatlı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Hayvan refahı mevzuatı	Mevzuatın sektör gerçeklerine göre revize edilmesi
	Kalkınma ajansımızın hayvan refahı konulu projelere öncelikli destek vermesi
	Dünya bankası veya AB orjinli hibe destek kredi gibi kaynak temin edilmeli
Sektöre yönelik medyada anti propaganda	Üniversite sektör kamu kuruluşlarıyla birlikte tüketicinin bilinçlendirilmesi
	Devletin etkin medya ve sektör denetimi
	Çoklu personel içerikli kamu kuruluşlarında hayvansal proteini tüketimini arttırıcı aksiyonlar alınması
Bakanlık sektör üniversite üç saç ayağı koordinasyon yetersizliği	Çalıştay planlanırken doğru kişilere erken ulaşıp katılımının sağlanması
	Çalıştay sonuç raporunun dikkate alındığının gösterilmesi
	Bu koordinasyonda internetin bilgi paylaşım ve diyalogda kullanımı

Tablo 7.6. Kanatlı Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Uzun ve kısa vadede tarım politikası olmaması	Tarım politikasının ülke gerçekleri ve gereksinimleri doğrultusunda derhal oluşturulması
	Arz talep dengesi göz önüne alınarak hammadde üretim ve tedarik tarım politikası olarak düzenlenmesi
	Avrupa birliği uyum sürecinin çok iyi yönlendirilmesi, saha tecrübesi olan kişilerce yürütülmesi, sektör fikirlerinin alınması ülke çıkarları göz önüne alınarak uyarlanması.

7.1.1.7. Süt ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.7. Süt ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Aynı bölge içinde süt fiyatlarının dalgalı olması	Ulusal Süt Konseyi'nin konuyla ilgili aldığı kararlara ülke genelinde uyum sağlanması, uyulmaması halinde gerekli yaptırımların uygulanması
	HPDK'nın bir an önce kurulup işlev kazanması
	Tüketimi artırmaya yönelik sosyal projelerin artırılması
Süt toplama ve soğutma merkezlerinin standart olmaması	Mevcut STM'lerin İşyeri açma ve çalışma ruhsatı alımında imar mevzuatı yönünden muafiyetler getirilmesi
	5996 sayılı Gıda Kanunu, Hayvansal ürünler özel hijyen yönetmeliğine uygun bir üretim yapılabilmesi için tüm paydaşların eğitilmesine ilişkin GMKA ve diğer ajanslardan istifade ederek proje hazırlanması
	Yıldız toplama modelinin uygulanması

Tablo 7.7. Süt ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Türk Gıda Kodeksine uygun süt ve süt ürünleri üretiminde üretim aşamasında kullanılan ilaç ve kimyasalların kamu otoritesi tarafından takip edilememesi	Reçeteli hayvan ilaçlarının denetimli bir şekilde yetiştiriciye ulaştırılması
	Süt toplama merkezinde kalite ile ilgili basit testlerin(mastitis detektörü, alkol testi vb.) yapılma zorunluluğu
	Periyodik aşılamanın teşvik edilerek koruyucu önlemlerin alınması
Kişi başı süt tüketiminin az olması	Okul sütü vb. projelerin devamı
	İlköğretimde temel süt eğitiminin verilmesi
	Kafeterya, kantin vb. yerlerde süt ve süt ürünleri satışının zorunlu olması

7.1.2. Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları

Bölge tarımının sorunlarının ve tarımsal üretimi kısıtlayan faktörlerin belirlenmesi için yapılan çalıştayın ardından, alan çalışmasıyla çiftçilerin yöre tarımının öncelikli sorunlarının neler olduğu sorulmuştur. Öncelikle açık uçlu sorular sorularak çiftçilerin aklında olan sorunların elde edilmesi amaçlanmıştır. Ardından da çalıştaylarda paydaşların belirledikleri öncelikli sorunlar hakkındaki düşünceleri ve katılım düzeyleri belirlenmesi hedeflenmiştir.

Tablo 7.8. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunları

Sorunlar	Frekans	%
Sulama sorunları	96	19,24
Üretim maliyetlerinin yüksek olması	87	17,43
Yapısal sorunlar	86	17,23
Pazarlama sorunları	61	12,22
Hastalık ve zararlılar	45	9,02
Çevre kirliliği	20	4,01
Eğitim	17	3,41
Hayvancılık sorunları	13	2,61
Örgütlenme sorunları	13	2,61
Alternatif ürün yok	10	2,00
Destekler	10	2,00
Altyapı sorunları	5	1,00
Diğer	31	6,21
Toplam	499	100,00

Tablo 7.9. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunlarına Çözüm Önerileri

<i>Çözümler</i>	<i>Frekans %</i>	
Sulama altyapısının iyileştirilmesi	71	24,48
Arazi toplulaştırılması	44	15,17
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	31	10,69
Fiyat	19	6,55
Kooperatiflerin yaygınlaşması ve etkin çalıştırılması	25	8,62
Etkin zirai mücadele	12	4,14
Üretici eğitimi	11	3,79
Üretim maliyetlerinin düşürülmesi	9	3,10
Pazarlama	7	2,41
Mevzuat düzenlemesi	6	2,07
Tarımsal kuruluşlar aktif olmalı	6	2,07
Diğer	49	16,90
Toplam	290	100

Açık uçlu sorulan sorunlara ilişkin çalışmaya katılanların verdikleri yanıtlar gruplandırılarak frekansları belirlenmiştir. Frekanslarının toplam yanıt sayısına oranları da hesaplanarak tablolaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öncelikli sorunların sulama, ölçeklerin küçüklüğü gibi yapısal sorunların olduğu, bunları maliyetler ve pazarlama sorunlarının takip ettiği belirlenmiştir (Tablo 7.8).

Çözüm olarak da sulama altyapısının, gölet ve barajların tamamlanarak bir an evvel devreye alınmasıyla sulama sorunlarının büyük ölçüde azalacağı düşünülmektedir. Arazilerin çok küçük ve parçalı, ölçeklerin de verimliliğin sağlanamayacağı kadar küçük olduğu bölgede arazi toplulaştırılmasının çözüm olacağı düşünülmektedir (Tablo 7.9).

Çiftçiler, Tarım Bakanlığı, DSİ ve Devlet'i Balıkesir tarımının sorunlarının çözümde rol oynayacak kurumların başında görmektedir. Üniversite ise bu sıralamada son sıralarda yerini almaktadır (Tablo 7.10).

Tablo 7.10. Çiftçilere Göre Balıkesir İli Tarımsal Üretim Sorunlarını Çözebilecek Kurumlar

<i>Kurum</i>	<i>Frekans %</i>	
Tarım Bakanlığı	115	46,56
DSİ	48	19,43
Devlet	26	10,53
Üretici	22	8,91
Yerel yönetimler	8	3,24
Üretici birlik ve örgütleri	7	2,83
Ziraat odaları	6	2,43
TEDAŞ	5	2,02
Özel sektör	3	1,21
Çevre ve Şehircilik bakanlığı	2	0,81
Milli parklar genel müdürlüğü	2	0,81
Üniversite	2	0,81
Denetleme kuruluşları	1	0,40
Toplam	247	100,00

Sulama altyapısının geliştirilmesi, arazi toplulaştırması, üretim maliyetlerini düşürülmesi, alternatif ürünlere ağırlık verilmesi, desteklemelerin yeniden düzenlenmesi ve çiftçilere eğitim verilmesi sorunların çözümü için çiftçiler tarafından önerilmektedir.

Tablo 7.11 Üreticiler Tarafından Yapılan Öneriler

<i>Öneriler</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>
Sulama altyapısının geliştirilmesi	87	22,42
Arazi toplulaştırması	57	14,69
Üretim maliyetlerini düşürmek	43	11,08
Alternatif ürünlere ağırlık verilmesi	25	6,44
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	25	6,44
Eğitim	22	5,67
Kooperatifleşmenin sağlanması	21	5,41
Planlı üretim	16	4,12
Pazarlama imkânlarının geliştirilmesi	15	3,87
Ürün fiyatlarının doğru belirlenmesi	14	3,61
Hayvansal üretimin desteklenmesi	12	3,09
Tarımda makinalaşmanın artırılması	10	2,58
Hayvancılığın desteklenmesi	9	2,32
Altyapı yatırımlarının geliştirilmesi	7	1,80
Çevre kirliliğinin önlenmesi	7	1,80
Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi	5	1,29
Altyapı yatırımlarına ağırlık verilmesi	4	1,03
Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi	4	1,03
Etkin zirai mücadele	3	0,77
Mevzuat sorunlarının giderilmesi	1	0,26
Tarımsal kuruluşlar	1	0,26
	388	100,00

Tablo 7.12 Üreticilere Göre Tarımsal Geliri Artırmanın En Kolay Yolu

<i>Yol</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>
Üretim maliyetlerinin düşürülmesi	55	33,74
Ürün fiyatlarının doğru belirlenmesi	27	16,56
Üretimin bilinçli yapılması	23	14,11
Kaliteli tohum kullanmak	18	11,04
Sulu tarım imkânlarının artırılması	13	7,98
Toprak toplulaştırması	10	6,13
Hayvancılığın desteklenmesi	3	1,84
Tarımda makineleşme	3	1,84
Verimlilik	3	1,84
Alternatif ürünlere ağırlık verilmesi	2	1,23
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	2	1,23
Finansman	2	1,23
Pazarlama imkânlarının artırılması	1	0,61
Pazarlama imkânlarının geliştirilmesi	1	0,61
	163	100,00

7.1.3. Balıkesir Tarımının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunları ve Çözüm Yolları

Detaylı mülakatlardan elde edilen Balıkesir'in tarım ve hayvancılığına ilişkin sorunların ve bu sorunlara ilişkin çözüm yollarının özetleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7.13 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

Sorunlar	Çözümler
Arazilerin küçük ve parçalı olması	Uzun bir süreç olan arazi toplulaştırmalarına hız verilmesi ve miras yoluyla arazilerin parçalanmasının önüne geçmek için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
Hayvancılık işletmelerinin 1-5 hayvandan oluşan yapıda olması	En az yirmi baştan oluşan hayvansal büyüklüğe gelebilmesi için Hükümetlerin bu yönde politikalar geliştirmelidir.
Maliyetlerin yüksekliği	Uygun destekleme politikaları Büyük hayvancılık yapan ve destek alacak olanlardan kaba yem üretebilecek araziye zorunlu tutulmalıdır. Kooperatif ve çiftçi örgütleri de bu konuda rol almalı ve girdileri ucuza temini konusunda çalışmalar yapmalıdır.
Kaliteli inek ve düvelerin kesime gitmesi	Çiftçi gelirlerinin artırılması, kredi imkânlarının kolaylaştırılması, desteklerin artırılması ve danışmanlık sisteminin geliştirilmesi
Tarıma dayalı sanayinin yeterli olmaması	Tarıma dayalı sanayi yatırımı yapacak kişilerin teşvik edilmesi
Tarımın paydaşları arasında uyum olmaması	Üniversitenin başında olacağı bir toplantısı yapılabilir. Siyasiler bu konuda çözüm noktası olabilir.
Tanıtım yapılmıyor	İlde tanıtım komisyonları kurulup, iyi işletilmelidir. İlin yöresel ve öne çıkan tarım ürünlerinin tanıtımı yapılmalıdır
Yerel ürünler sahihsiz. Höşmerim tatlısı, Edremit yeşil çizik zeytin, gönen baldo pirinci, gönen iğne oyası, kolonya, kavun, kelle peyniri, Manyas fasulyesi, süpürgecilik, tirit, zeytinyağlı sabun, zeytinyağlı kozmetik ürünleri, zeytin ezmesi gibi ürünlere, yerel ürünlerin tescil edilmemesi	Yerel yönetimler, tarım teşkilatı, Balıkesir Üniversitesi, ilde faaliyet gösteren tarımsal örgütlerin çabalarıyla tescil ettirilip pazarlama değerleri, talebi ve üretimi arttırılmalıdır.
Fiyat dalgalanmaları ve tekelcilik	Örgütlenme ve tarımsal örgütlerin doğru işletilmesi
Ürünlerin değerlendirilmesi, pazarlama sorunları	Tarımsal üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, örgütlerin ürünlerin değerlendirme ve pazarlamasında da aktif rol almaları
Tarımsal sigorta yapısının istenilen düzeyde gelişmiş olmaması	Devlet katkısı daha da artırılmalı ve bu yönde eğitimler verilmelidir.
Verimli topraklar mera olarak tescil edilmiş olmasından dolayı tarım yapılamıyor.	Yasal düzenlemeleri yapılması

Birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması sorunu	Sanayi ve tarım bölgeleri belirlenip özellikle birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması yerine daha düşük arazi gruplarının sanayiye ayrılması daha iyi olacaktır. Bu saptamalar belirli bir plan dâhilinde ve sınırları belirli olursa arazi fiyatlarında spekülâtif artışlar ve tarım dışına kaymalar engellenebilir.
Balıkesir'in Türkiye'yi besleyen, gıda ve tarım konusunda önemli bir il olmasına rağmen Ziraat Fakültesinin olmaması	Üniversite yönetimi ve mülki amirlerin girişimiyle kurulabilir.

Sorunların Çözümünde En Etkin Olacak Kişi/Kurum/Kuruluşlar

Belirtilen sorunların çözümünde en önemli aktör olacak kişi kurum ve kuruluşların hangileri olduğu sorulduğunda sıklıkla verilen cevaplara göre sıralaması aşağıda verilmiştir.

1. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
2. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
3. Ziraat Mühendisleri Odası
4. Ziraat Odası
5. STK'lar ve çiftçi örgütleri
6. Valilik
7. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
8. Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

Görüldüğü gibi mülakata katılanlar tarım ve hayvancılık sorunlarının çözüm noktası olarak öncelikle Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nı görmektedir. Ardından Tarım İl Teşkilatı ve devamında da tarımsal örgütlerin çözüm konusunda önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Ancak, genellikle mülakata katılanlar kendi bulunduğu kurum ve örgütün dışındakilere bu ağır görevi yüklemekte, kendi kurumlarının öncü rol oynayacağını düşünmemektedir. Diğer yandan üniversite gibi yerelde çözümler üretmesi, bilimsel araştırma ve geliştirme ile yerele destek vermesi gereken kurumun, çözüm sürecinde görülmemesi çok manidardır.

7.2. Çanakkale Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları

7.2.1. Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları

Çanakkale Ticaret Borsasında gerçekleştirilen Çanakkale çalıştayına ilin tarım ve hayvancılığının sorunlarını tartışmak üzere 53 kamu ve özel sektör temsilcisi paydaş katılmıştır. Açılış konuşmalarının ardından genel olarak çalıştayın süreciyle ilgili katılımcılar bilgilendirilmiş ve ardından da uzmanlık alanlarına göre gruplara ayrılarak alt başlıklar özelinde çalışmaya devam edilmiştir. Çanakkale ilinin tarım sektörüne ait sorunlarının tartışıldığı toplam yedi grup oluşturulmuştur. Gruplar, Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Organik Tarım, Yaş Meyve ve Sebze, Su Ürünleri, Et ve Süt Ürünleri şeklindedir. Katılımcılar gruplarında, ilgili konular üzerinde detaylıca tartışarak öncelikli dört sorun ve her bir sorun için üç çözüm önerisini ortaya koymuşlardır.

Şekil 7.2 Çanakkale Çalıştay Grupları

7.2.1.1. Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.14 Bitkisel Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Bilinçsiz Girdi Kullanımı	Analiz ve laboratuvar teknik yapısının iyileştirilmesi
	Girdi kullanımına yönelik eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi
	Bölgesel özelliklere göre teknik eleman kapasitesinin artırılması
Hasat Sırasında ve Sonrasında ürün ve kalite kayıpları	Soğuk hava depolarının kurulması veya var olanların iyileştirilmesi, Özellikle yeşil enerjiden yararlanılması
	Hasat makinelerinin kullanım bilincinin artırılması
	Kalifiye işçi temini
Pazarlama Sorunu	Ürün sınıflama ve ambalajlamanın doğru yapılması
	Kooperatif ve birliklerin pazarlama işine girmesi
	Sözleşmeli üretim
Sulama işletmeciliğinde yaşanan sorunlar	Kapalı sulama sistemine geçilmesi veya eskilerin dönüşümünün yapılması
	Sulama düzeninin sağlanması
	İlave sulama yatırımlarının ivedilikle sağlanması (baraj, gölet)

7.2.1.2. Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.15 Hayvansal Üretim Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Pazarlama ve Fiyat Sorunları	Fiyat istikrarsızlıklarının giderilmesinde çiftçi, üretici örgütleri ve üst kurulların daha aktif hale getirilmesini sağlamak.
	Sertifikalı yetiştiricilik ve kaliteli üretim teşvik edilmelidir.
	Hayvansal üretimin çiftlikten sofraya tüm aşamalarında kayıt ve ölçme konusunda yetiştirici eğitimlerine önem verilmelidir.
Hayvansal üretimde maliyetlerin düşürülmesi gerekmektedir.	Yetiştiricinin ihtiyacı olan yemleri üretmesi teşvik edilmelidir.
	Rasyon hazırlama ve yemlemede yetiştirici teknik bilgi düzeyinin artırılması ve teknik destek alması özendirilmelidir.
	İşletmelerde iş kolaylığını sağlayacak ve maliyeti düşürecek mekanizasyon yatırımları desteklenmelidir.
Hayvansal üretim işletmelerinin yapılarındaki sorunlar	Teşvik ve desteklemeler hayvancılık işletme büyüklüğünü artırmayı ve birlikte üretimi özendirecek şekilde planlanmalıdır.
	Birlikte üretim modeli ortak mekanizasyonun artırılarak küçük işletmelerin kapasitelerinin artırılmasına yönelik önlemler alınmalıdır.
	İşletmelerin hayvan refahı, sağlığı, ürün kalitesi ve gıda güvenliğini garanti edecek modernizasyona ulaştırılması gerekmektedir.
Hayvancılık örgütleri-kuruluşları arası işbirliği sağlanması ve bulaşıcı hastalıkların kontrolü sorunu	Örgütlerin ortak çalışmalarını düzenleyecek genel mevzuat değişikliği yapılmalıdır.
	Hayvancılığa destek veren tüm kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının çalışma konu ve sahalarının belirlenmesinde yönlendirilmeli ve desteklenmelidir.
	Bulaşıcı hayvan hastalıkları ve hayvan hareketleri kontrol altına alınmalıdır.

7.2.1.3. Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.16 Tarımsal Örgütlenme Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Kooperatifler girdi temini gibi birçok konuda etkin olmalarına rağmen, pazarlama konusunda etkin değiller.	Kooperatiflerin eline üreticilerden daha fazla ürün geri dönerse yani kooperatiflerin elinde daha fazla ürün olursa pazarlık gücü daha fazla olacaktır (küçük kooperatif toplulaştırılması),
	Yerel pazarlarda, süper marketlerde, belediye satış yerlerinde en az %30 pazarlama alanı tarımsal örgütlerin ürünlerinin pazarlanması için ayrılmalı ve bu yasal olarak korunmalı,
	Kooperatifler çalışma konusundaki ürünlerini işleyecek, paketleyecek tesisleri olmalı ve kooperatiflerin kendi markasını oluşturarak ürünlerini pazarlamalıdır.
Tarımsal örgütlerde finansal yetersizlikler mevcuttur.	Kayıt dışılığın önüne geçilmeli, katma değer düşük olmalı ki kooperatifler arası rekabet olabilsin,
	Ortak kullanım alanlarının oluşturulmasıyla (kooperatiflerde ortak alet-makine parkuru olmalı) üretici maliyetleri düşürülmeli,
	AB Hibe Fonları ve uluslararası kuruluşlardan fon aktarımı artırılmalı ve bu projeler aracılığıyla kooperatiflerin yatırım projeleri desteklenmeli. Projelerde destek oranı artırılmalı. Ayrıca bu projeleri yapabilecek bir potansiyelin oluşturulması.
Tarımsal örgütlerin sayıca çok olmalarına karşılık etkin değildir.	Küçük kooperatifler birleştirilmeli ve kooperatiflerin kurum olarak gelişmeleri için uzman kişilerin istihdamı sağlanmalı (Kooperatifçilik eğitimi almış ya da tarım ekonomisi mezunu kişiler)
	Yasal düzenlemelerle kooperatifçilik bilinci geliştirilmeli. Dünyada uygulaması yapılan yeni nesil kooperatifçilik uygulamaları örnek alınmalı.
	Çanakkale ilindeki örgütlerin ilişkilerini güçlendirmek için bir üst örgütlenme teşvik edilmeli (tarım platformu ya da federasyon şeklinde bir örgütlenme)
Tarımsal örgütlerde yasal ve mevzuat sorunları mevcuttur.	Kooperatiflerde uzmanlaşma yasal olarak desteklenmeli,
	Kooperatiflerin birden fazla yasaya tabi olmaları dolayısıyla yaşanan sıkıntıların giderilmesi için ilgili yasalar bir araya getirilmeli
	Kuruluşlar arası yetki kargaşası engellenmeli (Tarım Bakanlığı gibi tek bir yetkili olmalı)ve birden fazla bakanlığa karşı sorumlu olmaları

7.2.1.4. Organik Tarım Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.17 Organik Tarım Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Organik üretimde girdi tedarik etmedeki problemler, tedarikçi firma sayısının azlığı, girdi fiyatları yüksek(geleneksek girdilerin 4-10 katı)	Kamu destek miktar ve oranları artırılabilir,
	Gökçeada'nın organik üretimde daha özendirici hale getirilmesi,
	Öncelikle Gökçeada ve Bozcaada'nın organik ada, daha sonra Gelibolu Yarımadası'nın da organik bölge yapılması,
Üretim tüketimi karşılamıyor, organik ürün doğal ürün kargaşası var, üretimde denetim yetersiz, sertifikasyon firması dışında denetim yapılmıyor, firmalar da görevini mevzuata tam uygun yapmıyor, kamu denetimi yetersiz, organik ürün işleyen tesis sayısı az	Doğal ürünler etiketi kaldırılmalı
	Kamu denetimi artırılmalı
	Sertifikasyon firmaları denetlenmeli
Fiyatlar yüksek, üretim riskleri yüksek, girdiler pahalı, doğal ürünlerle haksız rekabet ortamı var, organik ürünlere güven zayıf, organik pazarlar yetersiz	Üretimi özendirici desteklemeler artırılmalı
	Organik ürünleri tanıtan kamu spotu yapılmalı
	Semt pazarlarına organik ürün bölümü eklenmeli
Sigorta primleri çok yüksek Tarsim'deki oran aynı Mevzuat ve uygulamalarıyla ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olunmaması Yasal düzenlemeler yetersiz Yasa bize özgü değil	Organik tarım yasası tarımsal yapımıza uygun hale getirilmeli
	Sigorta primlerinde kamu destek oranı yükseltilmeli
	Kamu uygulamalarında görev yapan personel daha deneyimli hale getirilmeli

7.2.1.5. Yaş Meyve ve Sebze Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.18 Yaş Meyve ve Sebze Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Kalifiye işçi ve mühendis bulunamaması	Üniversite eğitiminin güçlendirilmesi
	Meslek liselerinin güçlendirilmesi
	Meslek içi eğitim çalışmaları yapılması
Üretim materyalinin bulunamaması (tohum fidan)	İthalat olanaklarının kolaylaştırılması,
	Yerli üretimlerde sertifikasyon sürecinin iyi denetlenmesi ve maliyetinin düşürülmesi
	İhracat olanaklarının artırılması (paketleme boylama Europgap belgelerinin alınması)
Fiyat istikrarı	Kooperatiflere çiftçi katılımının güçlendirilmesi
	Farklı dönemlerde üretim veya depolama koşullarının iyileştirilmesi
	Hükümetin fiyat istikrarını sağlayıcı politikalar geliştirmesi
Tarım il teşkilatının sorunlara yaklaşım biçimi	Tarım mühendis iş programlarını gözden geçirmesi
	Mühendislere performans bazlı ücretlendirme
	Belli dönemlerde mühendislere kontrol sınavı yapılması

7.2.1.6. Su Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.19 Su Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Av baskısı ve stokların azalması	Av araçları modernize edilmeli
	Kirliliğin önlenmesi
	Çevre ile dost av araçlarının tanıtımı ve kullanımı özendirilmeli
İşleme tesislerinin yetersizliği	Tesisler modernizasyona teşvik edilmeli ve nakliye imkânlarının geliştirilmesi
	Tesislerin denetlenmesi ve uygun olmayanların ayıklanması
	Tesislerde AR-GE bölümleri kurulmalı ve etkin çalışmalı
Pazarlama problemleri	Alternatif ihrac ülkeleri devlet desteği ile belirlenmeli
	Ürün çeşitliliği arttırılmalı
	Tanıtım ve reklam faaliyetleri arttırılmalı
Bürokratik işlemlerle ilgili sorunlar	Yatırımcılar açısından bürokratik işlemler sadeleştirilmeli
	İhrac ülkeleri ile ilgili teknik engeller devlet desteği ile aşılmalı
	Kurumsallaşma sağlanmalı

7.2.1.7. Et ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tablo 7.20 Et ve Süt Ürünleri Grubunun Belirlediği Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Uluslararası pazarlara ul aşamama	Dış pazarda rekabet edilebilir seviyeye gelinmesi
	Süt üreticilerinin dış pazarlar konusunda bilinçlendirilmesi
	Dış ticaret konusunda yetişmiş eleman sağlanması
İşletmelerin küçük olması	Küçük işletmelerin kooperatif çatısı altında tek işletmeye dönüştürülmesi
	Tarım dışı istihdamın artırılması
	Yasal düzenlemelerin yapılması
İşletme muhasebe kayıtlarının tutulmaması	Çiftçi okulları ve tarımsal yayım faaliyetlerinin konuyla ilgili olarak düzenlenmesi
	Kayıt tutmayı teşvik edecek yasal düzenlemeler (destek)
Tarımsal örgütlerin tarımsal politikalarda etkinliğinin az olması	Tarımsal örgütlerin kurumsallaşması
	Etkin lobi faaliyeti
	Örgütlenmeyle ilgili yasal düzenlemelerin yapılması

7.2.2. Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları

Bölge tarımının sorunlarının ve tarımsal üretimi kısıtlayan faktörlerin belirlenmesi için yapılan çalıştayın ardından, alan çalışmasıyla çiftçilerin yöre tarımının öncelikli sorunlarının neler olduğu sorulmuştur. Öncelikle açık uçlu sorular sorularak çiftçilerin aklında olan sorunların elde edilmesi amaçlanmıştır. Ardından da çalıştaylarda paydaşların belirledikleri öncelikli sorunlar hakkındaki düşünceleri ve katılım düzeyleri belirlenmesi hedeflenmiştir.

Tablo 7.21 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunları

Sorunları	Frekans	%
Üretim maliyetlerinin yüksek olması	100	22,08
Ürün pazarlama	87	19,21
Ürün satış fiyatlarının düşük olması	65	14,35
Sulama sorunları	59	13,02
Hastalık ve zararlılar	29	6,40
Yapısal sorunlar	28	6,18
Eğitim	19	4,19
Hayvancılık sorunları	16	3,53
Alternatif ürün yok	11	2,43
Kooperatiflerin etkin çalışmaması	7	1,55
Altyapı sorunları	5	1,10
Çevre Kirliliği	5	1,10
Göç sorunu	5	1,10
İklimsel sorunlar	3	0,66
Tarıma dayalı sanayi	3	0,66
Verim	3	0,66
Çevre kirliliği	2	0,44
İşgücü sorunu	2	0,44
Kentleşme	1	0,22
Mera sorunu	1	0,22
Milli park	1	0,22
Tarımsal kuruluşlar	1	0,22
Toplam	453	100,00

Tablo 7.22 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunlarına Çözüm Önerileri

Öneri	Frekans	%
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	70	22,08
Etkili fiyat politikası	65	20,50
Sulama altyapısının iyileştirilmesi	52	16,40
Kooperatiflerin yaygınlaşması ve etkin çalıştırılması	30	9,46
Pazarlama	24	7,57
Arazi toplulaştırması	19	5,99
Eğitim	19	5,99
Etkin zirai mücadele	7	2,21
Tarımsal kuruluşlar etkin	6	1,89
Ürün çeşitlendirme	6	1,89
Alternatif ürünlere yönelme	5	1,58
Arazi toplulaştırma	4	1,26
Yeni mera alanları	3	0,95
Amaç dışı arazi kullanımının önüne geçilmesi	2	0,63
Toprak analizi	2	0,63
Firmalara yaptırımlar	1	0,32
İstihdam	1	0,32
Mühendisler eğitim	1	0,32
Toplam	317	100

Tablo 7.23 Çiftçilere Göre Çanakkale İli Tarımsal Üretim Sorunlarını Çözebilecek Kurumlar

Öneri	Frekans	%
Tarım Bakanlığı	129	50,00
DSİ	25	9,69
Hükümet	24	9,30
Devlet	20	7,75
Üretici	20	7,75
Kooperatif	11	4,26
Kooperatifler	6	2,33
TMO	5	1,94
Ziraat odaları	5	1,94
Ziraat odası	5	1,94
Yerel yönetimler	3	1,16
Özel sektör	2	0,78
Tarım kredi kooperatifi	2	0,78
Sulama Koop. Veya Birlikleri	1	0,39
Toplam	258	100

Tablo 7.24 Üreticiler Tarafından Yapılan Öneriler

Üretim maliyetlerini düşürmek	62	16,99
Sulama altyapısının geliştirilmesi	55	15,07
Pazarlama imkânlarının geliştirilmesi	51	13,97
Arazi toplulaştırması	33	9,04
Ürünün fiyatının doğru belirlenmesi	29	7,95
Tarıma dayalı sanayi	25	6,85
Üreticilerin bilinçlenmesi	19	5,21
Hayvancılığın desteklenmesi	18	4,93
Alternatif ürünlerin yetiştirilmesi	14	3,84
Kooperatifleşmenin sağlanması	12	3,29
Planlı üretim	12	3,29
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	10	2,74
İhracat olanakları sağlanması	6	1,64
Tarımda makinalaşmanın artırılması	5	1,37
Kooperatifleşme	4	1,10
Üreticinin bilinçlendirilmesi	3	0,82
Mandıra	2	0,55
Depo	1	0,27
Ödemelerin zamanında yapılması	1	0,27
Soğuk depo	1	0,27
Soğuk depolama	1	0,27
Soğuk hava deposu	1	0,27
	365	100

Tablo 7.25 Üreticilere Göre Tarımsal Geliri Artırmanın En Kolay Yolu

Üretim maliyetlerinin düşürülmesi	49	34,27
Üretimin bilinçli yapılması	27	18,88
Ürün fiyatlarının doğru belirlenmesi	24	16,78
Kaliteli tohum kullanmak	23	16,08
Sulu tarım imkânlarının artırılması	8	5,59
Hayvancılığın desteklenmesi	3	2,10
Toprak toplulaştırması	3	2,10
Pazar olanaklarının artırılması	3	2,10
Desteklemelerin yeniden düzenlenmesi	1	0,70
Kooperatifleşme	1	0,70
Meyvecilik	1	0,70
	143	100

7.2.3. Çanakkale Tarımının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

7.2.3.1. Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunları ve Çözüm Yolları

Detaylı mülakatlardan elde edilen Çanakkale'nin tarım ve hayvancılığına ilişkin sorunların ve bu sorunlara ilişkin çözüm yollarının özetleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7.26 Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

Sorunlar	Çözümler
Girdi maliyetlerin yüksek olması	Kooperatif ve çiftçi örgütleri de bu konuda aktif rol almalı ve girdileri ucuza temini konusunda çalışmalar yapmalıdır. Uygun destekleme politikaları geliştirilmelidir. Büyük hayvancılık yapan ve destek alacak olanlardan kaba yem üretebilecek araziye zorunlu tutulmalıdır.
Arazilerin küçük ve parçalı olması	Toplulaştırmalara hız verilmesi ve miras yoluyla arazilerin parçalanmasının önüne geçmek için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
Küçük işletmelerin desteklerden yeteri kadar faydalanamaması	Çiftçilerin sorunlarını politika yapanlara duyurabilmesi, politika hazırlayanlarla da bu aşamada sahaya inip gözlem yapması, çiftçiye dinlemesi gerekir. Politikalar, sadece büyük işletmeleri değil küçük işletmeleri de dikkate alınarak hazırlanması gerekir.
Pazarlama	Üretici örgütleri profesyonel kadrolarla yönetilmeli ve sözleşmeli üretim yaygınlaştırılmalıdır.
Kooperatifçiliğin yeteri kadar gelişmemesi	Birlikte iş yapma, ortak çalışma kültürünün gelişmemesi, kooperatif yöneticilerinin kooperatifleri iyi ve şeffaf yönetmelidir.
Girdi fiyatlarındaki ve satış fiyatlarındaki istikrarsızlık ve ürünlerin işlenememesi	Enerji piyasasında olduğu gibi, tarım ürünlerini denetleme kurulu kurulmalı. Tarım Bakanlığı, TÜİK, Ekonomi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı bunda görev alabilir.
Gençlerin tarımı bırakmaları	Gençler bu açıdan desteklenmeli. Örneğin çiftçi BAĞ-KUR primlerinde kolaylık sağlanabilir.
Sevkinde bir saat bile çok önemli olduğu su ürünlerinin şehirlerarası pazara ulaştırılmasında sorunlar oluyor.	İstanbul, İzmir ve Bursa'ya şehirlerarası otoyollar olmalı.
Balıkçı limanları yetersiz	Meslek örgütleri, yerel yönetimler ve siyasilerin bir araya getirilmesiyle ve yasal yollarla çözülebilir.
Bilinçsiz kimyasal kullanımı	Yaptırımlar olmalı ve uygulanmalı ek olarak da bu konuda çiftçiler bilinçlendirilmeli, eğitim verilmeli.
Az çalışma	Çiftçilerimiz daha fazla çalışmak için teşvik edilmeli, bu konuda eğitim verilmeli,
Üretimde plansızlık	Yasal dayanağı olmalı.

Sorunların Çözümünde En Etkin Olacak Kişi/Kurum/Kuruluşlar

Belirtilen sorunların çözümünde en önemli aktör olacak kişi kurum ve kuruluşların hangileri olduğu sorulduğunda sıklıkla verilen cevaplara göre sıralaması aşağıda verilmiştir.

1. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
2. Üniversite
3. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
4. STK'lar ve çiftçi örgütleri
5. Valilik
6. Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

Görüldüğü gibi mülakata katılanlar tarım ve hayvancılık sorunlarının çözüm noktası olarak öncelikle Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nı görmektedir. Ardından üniversitenin çözüm konusunda önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Ancak, genellikle mülakata katılanlar kendi bulunduğu kurum ve örgütün dışındakilere bu ağır görevi yüklemekte, kendi kurumlarının öncü rol oynayacağını düşünmemektedir.

Çanakkale'nin tarım sorunlarına "üniversite çözüm önerileri sunmalı ve siyasi irade bunlara göre karar vermeli" şeklinde bir yaklaşım birkaç defa dile getirilmiştir. Balıkesir'de üniversite çözüm sürecinde görülmemesine rağmen Çanakkale'de çözümde üniversitenin etkisinin yüksek olacağı kanaati yaygındır.

7.3. Bölge Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları

TR22 Bölgesinin sorunlarının sınıflandırıldığı bu bölümde, Balıkesir ve Çanakkale illerinin sorunları bir arada değerlendirilmiştir. Sorunlara göre başlıklar belirlenmiş bu başlıkların altında ilgili sorunlar sunulmuştur. Bazı sorunlar ilgili başlık altında yer almasına karşın diğer gruplarla da oldukça önemli bir ilgisi olmaktadır. Sorunlar incelenirken bu durumlar vurgulanacaktır.

7.3.1. Sosyoekonomik Sorunlar

Tarımın en önemli boyutlarından biri kırsal yaşamla tarımın bir arada olmasıdır. Ülkemizde köy yaşantısıyla tarım sosyolojik olarak bir bütün halini almıştır. Tarımsal üretim yapan çiftçilerin çok büyük bir kısmı köyde yaşamaktadır. Ancak yeni nesillerin özellikle 1990 ve sonrası doğanların babalarının meslekleri olan tarıma devam etme istekleri çok düşüktür. Bu sosyoekonomik gerçek daha yoğunca Çanakkale çalışmalarında ortaya çıksa da Balıkesir için de durum çok farklı değildir. Yörede gençler köyde kalıp tarımsal üretimden geçimlerini sağlamak yerine, şehre göç edip asgari ücretli bir işte çalışmayı tercih etmektedir. Göç konusu sosyoekonomik olarak çok kapsamlı sonuçlar doğuran bir vakıadır. Ancak tarım ve tarımsal üretimi de içerdiğinden dolayı bu karmaşık fonksiyon daha çözümü zor bir hale gelmektedir. TR22 özelinde bu konu tekrar daha detaylı bilimsel bir yöntemle incelenmeli ve araştırılmalıdır.

Balıkesir'in bir sorunu da Ziraat Fakültesinin olmamasıdır. Balıkesir Türkiye'yi besleyen, gıda ve tarım konusunda önemli bir il olmasına rağmen, tarımsal sorunlarına diğer tarımsal kurum ve kuruluşlarla birlikte eğilecek ve çözüm arayacak Ziraat Fakültesinin olmaması Balıkesir açısından bir sorun olarak görülmektedir. Üniversitenin gerek Balıkesir, gerekse Çanakkale tarım paydaşlarını bir araya toplayabilme ve sorunların çözümünde tüm paydaşları harekete geçirebilme adına hem etkisi hem de tarafsız bir konumu vardır. Aynı zamanda üniversitelerin genellikle birçok kuruma değer üretebilen sosyal ve beşeri sermayesi olan, bilimsel altyapıya sahip unsurları içinde barındıran kurumlar olmasından dolayı da bu öncülük paydaşlar tarafından kabullenilebileceği düşünülmektedir.

7.3.2. Sektörel Sorunlar

Tarımsal üretim potansiyelleri oldukça yüksek olan Balıkesir ve Çanakkale illeri ürünlerinin bir bölümünü işlemeden satmaktadır. Tarıma dayalı sanayi kapasitesi üretim kapasitelerinden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Gerek hammaddeye yakınlık ve gerekse tüketim merkezlerine yakınlık açılarından oldukça avantajlı bir konumda olan Balıkesir ili tarımsal sanayi yatırımlarının yapılabilmesi için elverişlidir. Çanakkale de organik ürün ve su ürünleri üretim ve işleme tesisleri açısından eksikleri olan ve yatırım yapılabilecek bir ildir.

Sektöre özgü sorunların ele alındığı bu bölümde öncelikle Balıkesir’de dile getirilen, fidan üretiminde kullanılan anaç yetersizliği sorunudur. Balıkesir ili kanatlı üretiminin birçok alanında söz sahibi bir ildir. Çalıştaylarda, kanatlı sektörüne yönelik medyada bir anti propaganda olduğu ifade edilmiş ve sorun olarak tespit edilmiştir. Çanakkale için organik üretimin girdi tedarikinde yaşanan sorunlar: girdi tedarik etmedeki problemler, tedarikçi firma sayısının azlığı, girdi fiyatlarının genelleksele göre 4-10 kat yüksek olması üreticiler için sorun olarak tespit edilmiştir. Yine organik tarımda sigorta primlerinin Tarsim’de dahi çok yüksek olması da diğer bir sorundur. Diğer yandan organik üretim için mevzuatla ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olunmaması da sorun olarak belirlenmiştir. Diğer sorunlar; yaş meyve ve sebze üretiminde, tohum, fidan gibi üretim materyalinin bulunamaması, su ürünleri üretiminde av baskısı ve stokların azalması, su ürünleri işleme tesislerinin yetersizliğidir.

7.3.3. Pazarlamaya İlişkin Sorunlar

Pazarlamayla ilgili oldukça fazla sorun dile getirilmiştir. Bunların temelde pazarlamayla ilgili olduğu düşünülse de, örgütlenme, altyapı, insan kaynakları, yasal, politik vb. sorunlarla ilişkilidir. En çok tekrarlanan sorunlardan biri de pazarlama sorunudur. Pazarlama sorunu oldukça geniş bir kavramdır. Ürünlerin üretiminden önce başlar, satış sonrası da dâhil devam eden bir süreci kapsar. Bunun dışında vurgulanan diğer sorunlar aşağıda sıralanmıştır.

- Zeytin zeytinyağı üretim ve pazarlamasında güven ve taahhüt sorunu,
- Daha çok su ürünleri gibi spesifik üretimler için kişi başı tüketim miktarlarının düşük olması sorunu,
- Oldukça zengin yöresel ürünlere sahip olan Balıkesir ve Çanakkale’de bu ürünlerin tanıtımlarının ve coğrafi işaretlerinin, tescillerinin alınmaması ve tanıtımın yapılmaması sorunu,
- Aynı bölge içinde süt fiyatlarının farklı olması,
- Süt toplama ve soğutma merkezlerinin standart olmaması,
- Hasat sırasında ve sonrasında yaşanan ürün ve kalite kayıpları,
- Organik ürün, doğal ürün kargaşasının olması ve doğal ürünlerle haksız rekabet ortamı,
- Su ürünleri pazarlama problemleri, özellikle şehirlerarası pazara ulaştırılmasında yaşanan sorunlar,
- Et ve et ürünlerinde uluslararası pazarlara ulaşılamaması,
- Polikültür tarımın hâkim olması ve belirli ürünlerdeki sanayinin bölgeye gelmemesi gibi sorunlar ifade edilmiştir.

7.3.4. Finansal Sorunlar

Üretim maliyetlerinin yüksek olması en çok ifade edilen sorunların başında gelmektedir. Hatta alan çalışmalarında, maliyetlerin yüksek olmasından başka sorun hatırlayamayan birçok çiftçi ile karşılaşmıştır. Bu da çiftçinin en önemsedığı sorunun girdiler olduğunu gösterir bir veridir. Ancak girdilerin yüksek olması yöreselden çok ulusal bir sorun olarak tanımlanabilir. Bu sorunun çözümünde yöresel aktörlerin de destekleri olabilir. Özellikle tarımsal örgütler, kooperatifler bu konularda daha aktif rol oynayabilir. Ürün tedarikinden, eğitimine, kredisinden pazarlamasına kadar tarımsal üreticilerin destek noktası olmak için kuruldukları düşünülürse ve bu doğrultuda yönetilirse sorunların çözümüne destek olabilirler. Diğer yandan makro bazdaki maliyet sorununun çözümü tarımsal politika yapıcılarının ve hükümetin görevlerindedir. Ancak politikacıları bu konuda harekete geçirebilecek unsurların başında geniş tabanlarıyla çiftçi örgütleri gelmektedir. Maliyetlerin dışında vurgulanan diğer sorunlar,

- Kaliteli inek ve düvelerin kesime gitmesi ve değerinin çok altında elden çıkması hayvancılık için çok önemli bir sorundur.
- Fiyat dalgalanmaları ve eksik rekabet piyasaları,
- Kar marjının düşük olması,
- Tarımsal örgütlerde finansal yetersizlik sorunu,
- İşletme muhasebe kayıtlarının tutulmaması,
- Tarımsal sigorta yapısının istenilen düzeyde gelişmiş olmaması gibi sorunlardır.

7.3.5. İnsan Kaynaklarına İlişkin Sorunlar

Tarım kesimi genellikle eğitim ve gelir seviyesinin düşük olduğu bireylerden oluşan bir sosyal yapıdır. Bu nedenle eskiden bu yana, insan kaynaklarına ilişkin sorunları mevcuttur. Hayvan bakıcılarının bulunamamasından, hayvan yetiştiricilerinin eğitim yetersizliğine, bilinçsiz girdi ve kimyasal kullanımından, kalifiye işçi ve mühendis bulunamamasına, az çalışılmasına kadar birçok sorun vurgulanmıştır.

7.3.6. Altyapı sorunları

En çok vurgulanana sorunlardan biri de arazilerin küçük ve parçalı olması, işletmelerin küçük olması ve sulama gibi işletmelerin yapısal sorunlarıdır. Arazilerin parçalılığı bölgede karşılaşılan en yoğun ve tarımsal üretim verimliliği için etkili sorunlardan biridir. Arazilerin küçük ve parçalı olması üreticilere yeterli geliri sağlamadan yoksundur. Etkinlik analizlerinde bu sorun da açıkça ortaya çıkmıştır. Kaynakların bir kısmı parçalılık ve küçük olmasından dolayı israf olmakta, ölçek ekonomisini yakalayamayan işletmeler karlılıktan uzaklaşmaktadır. Bunlarla birlikte vurgulanan diğer sorunlar,

- Hayvansal üretim işletmelerinin yapılarındaki sorunlar
- Alternatif ürün olmaması
- Hayvancılık işletmelerinin 1-5 hayvandan oluşan yapıda olması
- Birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması sorunu
- Sulama işletmeciliğinde yaşanan sorunlar
- Organik ürün işleyen tesis sayısının az olması
- Ürünlerin işlenememesi
- Balıkçı limanları yetersizliği gibi yapısal sorunlardır.

7.3.7. Tarımsal örgütlerin sorunları

Tarımsal örgütler açısından değerlendirildiğinde Balıkesir ve Çanakkale illeri Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir değere sahiptir. Ancak örgütlerin kurulması ve üyelerinin çok olması, iyi işleyen, çiftçiye ve tüketiciye fayda sağlayan kurumlar anlamına gelmemektedir. Bu konuda çiftçilerin faydaları öncelikli amaç olarak belirlenmelidir. Çiftçi örgütleri, kooperatifler ve birliklerin çiftçiler için yapabilecekleri çok şey vardır. Bunların dışında,

- Hayvancılık örgütleri-kuruluşları arası işbirliği sağlanması,
- Bulaşıcı hastalıkların kontrolü sorunu,
- Örgüt çatışması,
- Örgütlenme sorunları,
- Tarımın paydaşları arasında uyum sorunları,
- Eğitim sorunu,
- Yasal mevzuat sorunları,
- Finansman ve kredi sorunu,
- Bakanlık, çiftçi örgütleri ve üniversite saç ayağının koordinasyonundaki yetersizlik,
- Kooperatifler girdi temini gibi birçok konuda etkin olmalarına rağmen, pazarlama konusunda etkin değiller,
- Tarımsal örgütlerin sayıca çok olmalarına karşılık etkisizlik sorunu.
- Tarımsal örgütlerin tarımsal politikalarda etkinliğinin az olması
- Ürün satış fiyatlarının düşük olması
- Kooperatifçiliğin yeteri kadar gelişmemesi
- Yerel ürünler sahipsiz
- Girdi fiyatlarındaki ve satış fiyatlarındaki istikrarsızlık gibi sorunlar vurgulanmıştır.

7.3.1. Yasal sorunlar

Çiftçilerin yanında çiftçi örgütleri ve diğer paydaşları da ilgilendiren bir başka konu da yasal sorunlardır. Çalışmada karşılaşılan sorunlardan mevzuatla ilgili olanları bu bölümde toplanmıştır. Yapısal sorunların başında gelen arazilerin küçük ve parçalı olması yasal sorunların içine de girmektedir. Bunun yanında,

- Birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması sorunu
- Verimli topraklar mera olarak tescil edilmiş olmasından dolayı tarım yapılamıyor.
- Tarımsal örgütlerde yasal ve mevzuat kaynaklı sorunlar mevcuttur.
- Tohum üretiminde oluşan yan ürünlerin mevzuat gereği değerlendirilememesi sorunu
- Mevzuat hükümlerinin sürekli değişmesi
- Hayvan refahı mevzuatı
- Organik üretimde kamu ve özel denetim yok veya yetersiz olduğu vurgulanmıştır.
- Organik üretimde yasal düzenlemelerin yetersizliği ve yasanın tarım yapımıza özgün olmaması sorunu vurgulanmıştır.

7.3.2. Tarım ve tarım ürünleri politikalarına ilişkin sorunlar

Tarım politikalarına ilişkin sorunlar bu bölümde sunulmaktadır. Ancak girdi maliyetlerinin yüksekliği, arazilerin parçalanması, örgütlerin işleyişi ve yasal sorunların tamamı tarım politikalarına ilişkin sorunlar içerisindedir. Bu bölümde ortaya çıkan sorunlar,

- Uzun ve kısa vadede tarım politikası olmaması veya çiftçiler tarafından bilinmiyor olması,
- Türk Gıda Kodeksine uygun süt ve süt ürünleri üretiminde, üretim aşamasında kullanılan ilaç ve kimyasalların kamu otoritesi tarafından takip edilememesi,
- Küçük işletmelerin desteklerden yeteri kadar faydalanamaması,
- Üretimde plansızlık sorunları vurgulanmıştır.

8. BÖLGENİN TARIMSAL POTANSİYELİ VE BEKLENEN GELİŞMELER

8.1. Potansiyelin Analizi ve 2012-2016 Döneminde Beklenen Gelişmeler (Zaman Serisi Analizleri)

TR22 Bölgesini oluşturan gerek Balıkesir, gerekse de Çanakkale illeri çok önemli tarım ve tarımsal ürün potansiyeline sahiptir. Bu iller, özellikle gıda sektöründeki iller sıralamasında birçok ürün için ilk sıraları alan, Türkiye'nin en önemli üreticilerindedir. Balıkesir ve Çanakkale illeri önemli tarımsal varlıklara sahip ve bu tarımsal yapısını geliştirme imkânı olan illerdir. Aşağıdaki iki tabloda öncelikle Balıkesir ve Çanakkale illerine ait mevcut tarımsal yapı ve potansiyel gelişme imkânları sunulacaktır.

Tablo 8.1 Balıkesir İlinin Tarımsal Potansiyeli ve Gelişme İmkânları

Tanımlama%	Mevcut Durum%	Gelişme Potansiyeli%
Bitkisel Üretim%	<ul style="list-style-type: none">• Büyük tüketim merkezlerine yakındır,• Yüksek verimli hayvan ırkları vardır,• İklim birçok tarımsal üretim için uygun ve toprakları verimlidir• Üretimde ovalarda çeşitlilik azalsa da geniş bir ürün yelpazesi vardır.• Verimler, Türkiye ortalamasının üzerindedir.• Domates, biber, kavun, zeytin, elma, maydanoz, vb. meyve sebze üretimi Türkiye ortalamasının üzerindedir. (zeytin, domates, biber vb.) üretim oranı fazladır.• Edremit, Gönen, Sındırgı, Susurluk, gibi önemli ilçelerinde jeotermal enerji kaynakları mevcuttur	<ul style="list-style-type: none">• İstanbul-İzmir otoyolunun yapılmasıyla büyük metropollere ulaşım imkânları daha da artacak• Manda yetiştiriciliği teşviklerle gelişme eğilimindedir• Turizmin gelişmesiyle Balıkesir'in tarımsal ürün talebi de artacaktır.• Yöresel ürünlere talebin artmasıyla yörede bilinen kıvırcık eti, kelle peyniri, zeytin, zeytinyağı, gönen pirinci, pembe domates gibi yöresel ürünler değerlendirilecektir.• Zeytinyağının dünya pazarlarında talebinin artmasıyla markalı ürünlerin değerlendirilmesi• Arazi toplulaştırmasıyla artan verimlilik• Tamamlanan ve devreye sokulan göletlerle sulamaya açılacak olan tarım alanları ve üretime katkısı• Jeotermal enerji kaynaklarının seracılıkta kullanımı yaygınlaşabilir
Hayvansal Üretim%	<ul style="list-style-type: none">• Yüksek verimli hayvan ırkları ve yaklaşık 500 bin büyükbaş ve 800 bin küçükbaş hayvan varlığına sahiptir.• Hayvan varlığında genel eğilimin aksine artış eğilimi vardır.• Yaklaşık 1 milyon ton süt üretimi yapmaktadır.• Bölge arıcılık açısından zengin polen kaynaklarına sahiptir.	<ul style="list-style-type: none">• Hayvansal üretim miktarı ırk ıslahı ve yetiştiricilik teknikleriyle artırılabilir.• Çayır, mera ve yem bitkileri yetiştiriciliği sürekli arttığından kaliteli kaba yem açığı ve karlılık önemli ölçüde artabilir.• Organize hayvancılık bölgeleri kurularak hayvancılık geliştirilebilir.• Potansiyeli yüksek olan deniz ve iç su balıkçılığı geliştirilebilir.• Arıcılık girdileri ürünlerinin çeşitlendirilmesiyle pazarlama sorunlarının giderilebilir.• Hayvan pazarlarının iyileştirilerek hayvan borsası haline dönüştürülmesi sağlanabilir.• Organik hayvansal üretim artırılabilir

Tablo 8.2. Balıkesir İlinin Tarımsal Potansiyeli ve Gelişme İmkânları

Tanımlama %	Mevcut Durum%	Gelişme Potansiyeli%
Bitkisel Üretim%	<ul style="list-style-type: none"> •İklim birçok tarımsal üretim için uygun ve toprakları verimlidir •Tarımsal ürünlerde çeşitlilik vardır. •Verimler, Türkiye ortalamasının üzerindedir. •İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük tüketim merkezlerine yakın •Yenice kapyra biberi, Çanakkale domatesi, Lapseki şeftalisi, Bayramiç Beyazı, Ezine peyniri, Biga ve Ayvacık kırmızı eti, Gelibolu sardalyesi, Çanakkale lüferi gibi ürünler marka değerine sahip olması. •Yüksek turizm potansiyeli •Tarım kesiminin yaygın olarak örgütlenmiş olması •Doğal, kültürel ve tarihi zenginlik olanakları •Tarım ve hayvansal üretimde çeşitlilik •Modern sulama tekniklerinin yaygın kullanılması •Sulama yatırımlarının bir bölümünün tamamlanmış ve yeni alanların sulamaya açılmış olması •Çanakkale'de organik ürün üretimi artmaktadır. Yörede bilinen iyi örnek uygulamalar mevcuttur. •Katma değeri yüksek meyve sebze üretim yaygındır. 	<ul style="list-style-type: none"> •İstanbul-İzmir otoyolunun yapılmasıyla büyük metropollere ulaşım imkânları daha da artacak •Turizmin gelişmesiyle Çanakkale'nin tarımsal ürün talebi de artacaktır. •Yöresel ürünlere talebin yöresel ürünlerin değeri artacaktır. •Zeytinyağının dünya pazarlarında talebinin artmasıyla markalı ürünlerin değerlendirilmesi •Arazi toplulaştırmasıyla artan verimlilik •Hayvancılık destekleme politikaları Çanakkale hayvancılığına katkıda bulunacaktır. •Tuzla ve Ayvacık gibi bölgelerdeki jeotermal enerji kaynaklarının seracılıkta kullanımı yaygınlaşabilir • Artan turizm talebiyle doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerinin sağlayacağı kırsal turizm olanakları
Hayvansal Üretim%	<ul style="list-style-type: none"> •Önemli küçükbaş potansiyeli •Süt soğutma tankı kapasitesinin yüksek olması, •Deniz ulaşım imkânlarının olması •Su ürünleri üretim potansiyeli ve avlak sahasının genişliği •Yapılan desteklemelerle kaliteli kaba yem üretimi ve dolayısıyla süt üretimi artmaktadır. •Bölge su ürünleri açısından önemli su potansiyeline sahiptir. •Bölge arıcılık açısından zengin polen kaynaklarına sahiptir. 	<ul style="list-style-type: none"> •Tarımsal örgütlerin daha iyi yönetilmesiyle pazarlama ve girdi maliyetlerinde faydalar artabilir •Su ürünlerine olan talebin artmasıyla artacak gelir •Hayvansal üretim miktarı ırk ıslahı ve yetiştiricilik teknikleriyle artırılabilir. •Organik hayvansal üretim artırılabilir •Çayır, mera ve yem bitkileri yetiştiriciliği sürekli arttığından kaliteli kaba yem açığı ve karlılık önemli ölçüde artabilir. •Deniz ve iç su balıkçılığı geliştirilebilir.

Diğer yandan, söz konusu illerin tarımsal potansiyellerinin irdelenmesinin ardından ürün bazında değişimler nasıl olmuş ve yakın gelecekte nasıl değişecek sorularına cevap aranmıştır. Balıkesir ve Çanakkale illerinin ekim alanı, üretim ve verimlerine ait veriler beşinci bölümde detaylı bir şekilde verilmiştir. Bu bölümde ise Balıkesir ve Çanakkale illerindeki önemli ürünlerin özellikle ekim alanlarında nasıl değişeceği, belirli olasılık paylarına göre incelenecektir. Projeksiyonlar için 1991-2011 yıllarına ait TÜİK verileri kullanılmıştır. Yapılan analizlerle, 2016 yılına kadar olan beş yıllık dönem için ekim alanları tahminlenmeye çalışılmıştır. Tahminlemelerde zaman serisi analizlerinde yaygın kullanılan bir yöntem olan ARİMA kullanılmıştır.

Tarla bitkileri ve bahçe bitkileri ürünleri genellikle birbirine alternatif olamayan ürünlerdir. Üretimlerinin farklılık göstermesi, üretim faktörlerine gereksinimlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Örneğin tarla ürünleri genellikle daha geniş alanlara ihtiyaç duyarlar, bahçe bitkileri ve özellikle sebze üretimi yoğun işgücüne ve sermayeye gereksinimi vardır. Bazı ürünler ilave sulamaya ihtiyaç duymadan üretilirken bazıları ise çok defa su istemektedir. Bundan dolayı karşılaştırmalar genellikle birbirinin alternatifi olan ürünler için yapılacaktır.

İstatistiklere dikkat edildiğinde Balıkesir ve Çanakkale illerinde tarım alanları 1995 yılına göre sırasıyla yaklaşık %14 ve %8'lik bir daralma görülmektedir (TUİK, 2011). Bu da bazı önemli ürünler için azalma trendinde olduğunu göstermektedir.

Balıkesir ve Çanakkale illerinin karşılaştırılması için aynı ürünler analizlere dâhil edilerek projeksiyonları yapılmıştır. Bu ürünler buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk, çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytindir.

8.1.1. Balıkesir İlindeki Bazı Önemli Tarımsal Ürünlerin Projeksiyonları

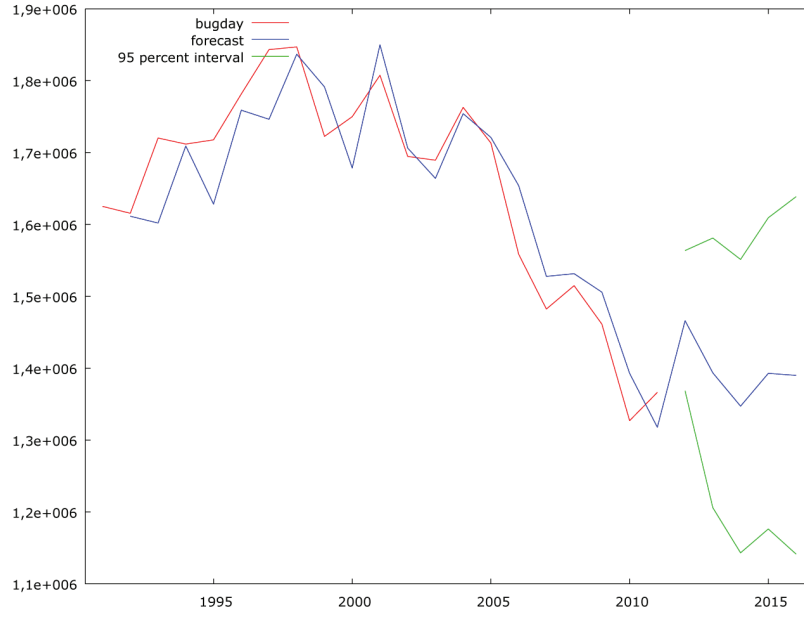
Balıkesir ilinde üretilen önemli ürünlerden buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk (kütü), çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin analizlere dâhil edilmiştir. Bu ürünlerin yaklaşık 20 yıllık geçmiş verilerinden (1991-2011) hareketle gelecek 5 yıllık ekim alanı tahminleri yapılmıştır.

Beşinci bölümde verilen tahıl ekim alanları incelendiğinde çeltik, çavdar, yulaf ve tritikale dışındaki tahılların ekim alanlarında azalış eğilimi olduğu verilmiştir. Bu ekim alanlarındaki azalış eğilimi projeksiyonlarda da net olarak görülmektedir.

Tablo 8.3. Balıkesir ilindeki önemli tarla ürünlerinin ekim alanı ve tahminleri (da)

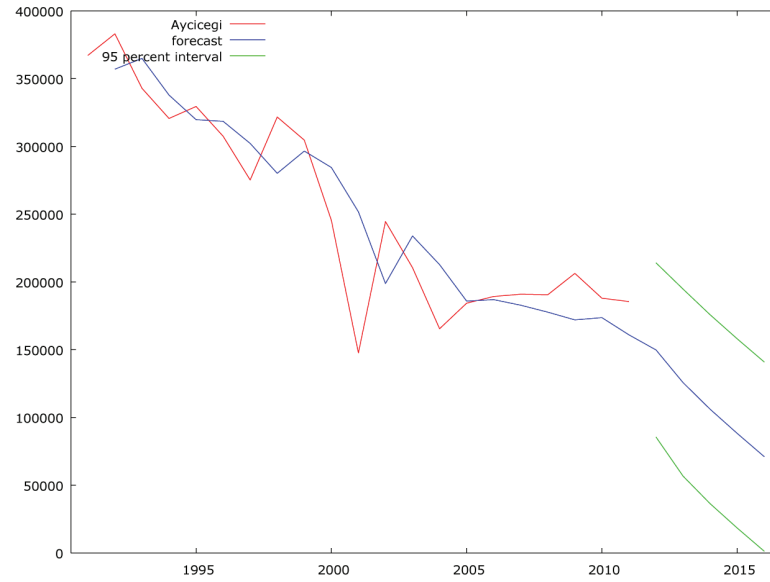
Yıllar	Buğday	Ayçiçeği	D Mısır	Pamuk	Çeltik	Şekerpancarı
1991	1625110	367180	72660	77240	16790	46760
1992	1615520	383090	74320	75780	17710	48410
1993	1720240	342880	74280	61430	22510	47070
1994	1711820	320630	85200	63190	20390	44120
1995	1717680	329470	87660	83150	24700	17170
1996	1781530	307510	84930	80000	23700	16470
1997	1843290	275240	79040	68590	29470	28010
1998	1847000	321690	61400	47870	34130	30030
1999	1722500	304650	68600	41430	39590	18810
2000	1749940	245530	71060	39700	42610	22820
2001	1807580	147610	68740	44880	72180	20090
2002	1694590	244550	52390	48100	64010	17290
2003	1689370	210500	49070	47820	70820	16390
2004	1762910	165447	32800	42630	73850	16410
2005	1713240	184334	43330	23150	93550	16300
2006	1558571	189275	38544	16550	121076	13495
2007	1482346	190943	35118	14179	118801	8720
2008	1514871	190543	40836	5865	135662	7912
2009	1461306	206320	45479	4945	134334	6820
2010	1327039	188000	34828	4057	120109	6314
2011	1366357	185529	33702	7237	127487	2635
Projeksiyon						
2012	1453140	153787	31122	11822	123267	5961
2013	1372270	135183	28589	15013	136415	5766
2014	1323640	121711	26086	17874	139870	5729
2015	1362030	110243	23602	20438	141132	5853
2016	1350240	99557	21130	22737	152886	6135
% Sapma ±	2.75	12.30	12.42	22.80	11.30	25.30

Kaynak: TUİK, 2012.

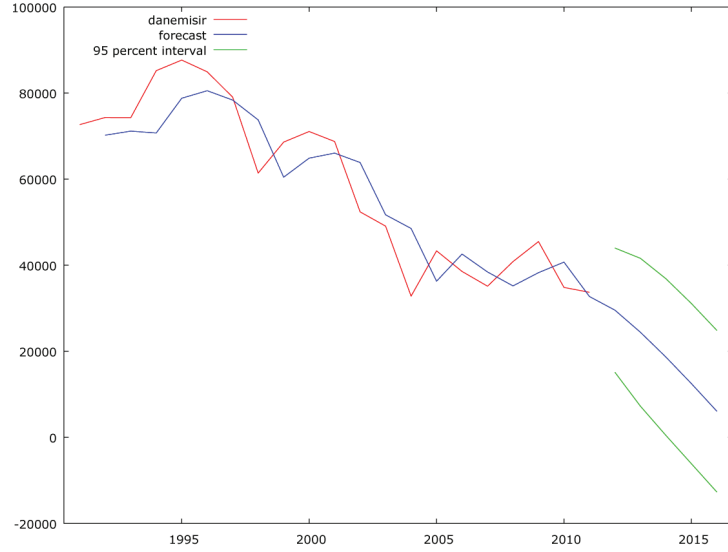
Grafik 8.1 Balıkesir İli Buğday Ekim Alanı Tahmini

On yıllık ortalamalara göre Balıkesir ili tahıl ekim alanlarının %75'ini oluşturan buğday ekim alanları modeline göre çizilen grafikte, buğday alanlarının giderek dalgalı bir azalma gösterdiği görülmektedir. 2011 yılındaki hafif yukarı yönlü hareket, 2012 yılında da sürecekten ardından tekrar düşme eğilimi güç kazanacaktır. Önümüzdeki beş yıl içinde 1,45 milyon da ile 1,32 milyon da arasında dalgalanacağı tahmin edilmiştir.

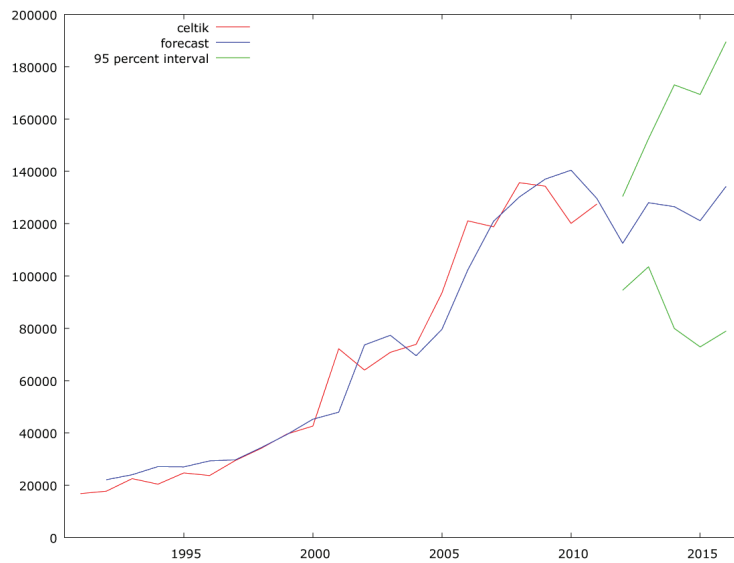
Grafik 8.2 Balıkesir İli Ayciçeği Ekim Alanı Tahmini

Ayçiçeği, son on yıllık ortalamalara göre Balıkesir ilinin yağlı tohumları ekim alanı toplamının %79'unu oluşturmaktadır. Ayçiçeği ekim alanları modeline göre çizilen grafikte ayçiçeği alanlarının aşağı yönlü bir hareket sergilediği görülmektedir. 2011 yılından itibaren düzenli azalış beklenmektedir. Önümüzdeki beş yıl içinde 153 bin dekardan 100 bin dekara gerileyeceği tahmin edilmektedir.

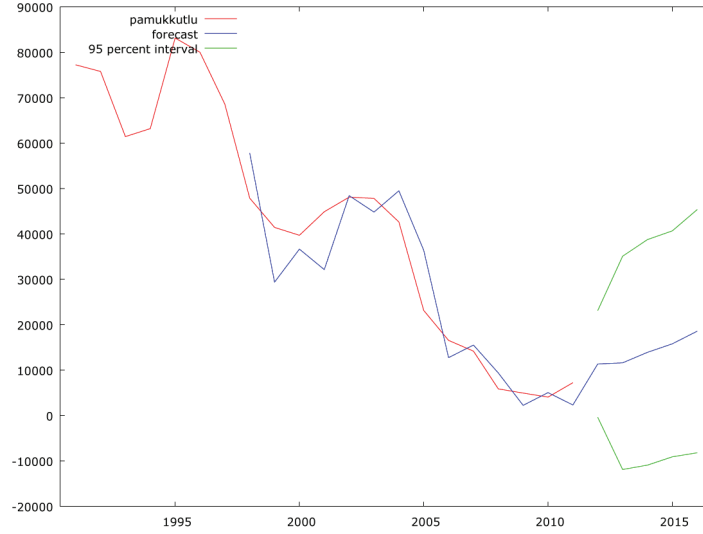
Grafik 8.3 Balıkesir ili dane mısır ekim alanı tahmini

Dane mısır ekim alanı grafikte görüldüğü gibi istikrarlı olarak azalmaktadır. Dane mısır ekim alanlarında 1991 yılına göre %54 azalma görülmektedir. Gelecek beş yıllık dönemde de bu azalma eğilimi sürecek ve 21 bin dekara kadar daralacağı tahmin edilmektedir.

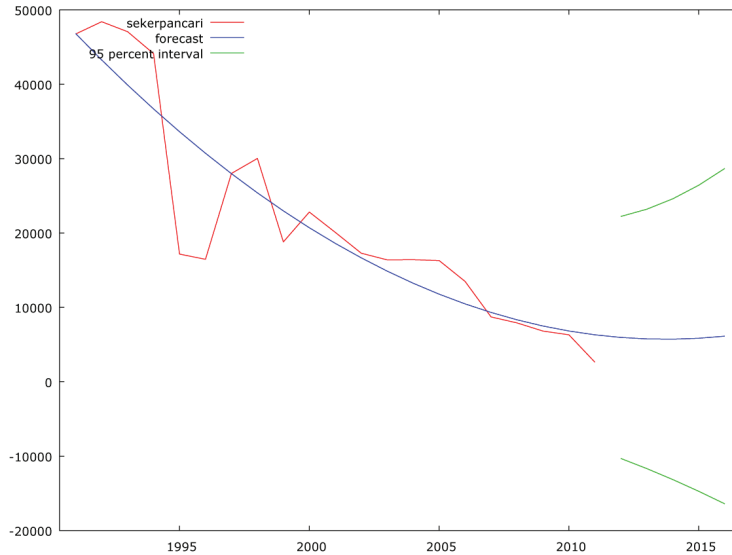
Grafik 8.4 Balıkesir İli Çelik Ekim Alanı Tahmini

Çeltik daha çok Balıkesir ilinin kuzeyinde Gönen ve Manyas ilçelerinde yetiştirilen bir üründür. Balıkesir ilinin tahıl ekim alanlarının %5'lik bölümünü çeltik kaplamaktadır. 20 yıllık süreçte tarım alanlarındaki daralmaya rağmen, ekim alanlarını en fazla geliştiren ürün olduğu analizler neticesinde görülmüştür. Ekim alanlarını bu süreçte %659 arttıran çeltik bu gelişmesini dalgalı olarak sürdüreceği ve artışına devam edeceği beklenmektedir.

Grafik 8.5 Balıkesir İli Pamuk Ekim Alanı Tahmini

Son birkaç yıla kadar ülkemizde ve özellikle de Ege Bölgesinde sürekli bir azalma eğiliminde olan pamuk ekim alanları Balıkesir'de de benzer bir hareket sergilemektedir. 1991 yılına göre yaklaşık %91 oranında azalan pamuk ekim alanları son yıllarda yatay seyir izlemektedir. Gelecek beş yıllık süreçte de hafif artış eğilimi olacağı tahmin edilmektedir. Ancak pamuk dünya piyasalarına önemli ölçüde bağlı endüstriyel bir hammadde ürünüdür. Bu bağlamda pamuğun ekim alanlarının artıp azalmasında küresel pamuk fiyatlarının da etkisi olduğu göz ardı edilmemelidir.

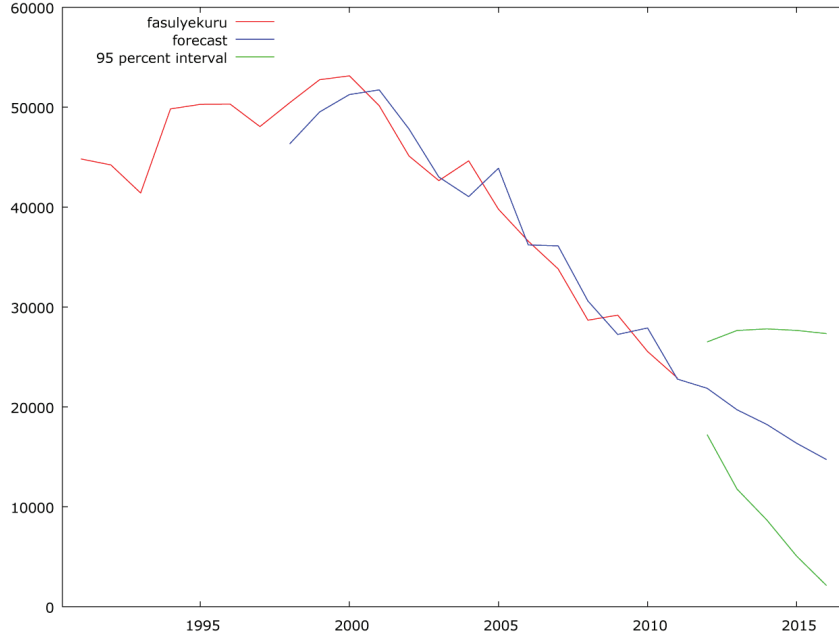
Grafik 8.6 Balıkesir İli Şeker Pancarı Ekim Alanı Tahmini

1991-2011 arasındaki 20 yıllık zaman serisinde şeker pancarı ekim alanları için dalgalı bir daralma olduğu söylenebilir. Bunun yanında 46 bin dekarlardan 2 bin dekarlara kadar gerileyen şekerpancari ekim alanları, gelecek beş yıl içinde, hafif toparlanmayla 5 bin dekarlar civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 8.4. Balıkesir ilindeki önemli sebze, meyve ekim alanı ve tahminleri (da)

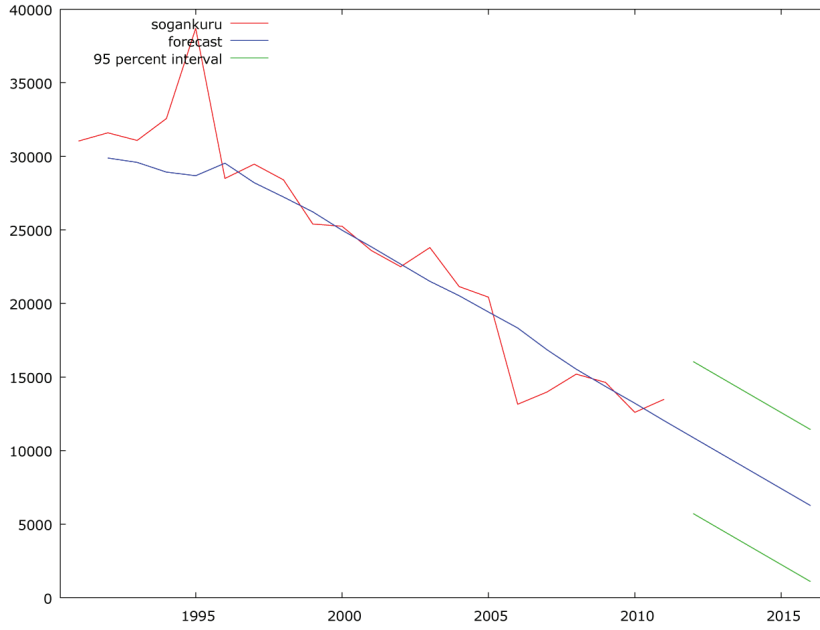
Yıllar	Kuru Fasulye	Kuru Soğan	Sivri Biber	Domates	Karpuz	Kavun	Şeftali	Zeytin
1991	44820	31040	12595	497134	125070	159475		
1992	44220	31600	12317	434271	129505	139255		
1993	41410	31080	12728	383675	130901	153934		
1994	49830	32570	14040	471720	118369	136425		
1995	50280	38700	17038	610995	109720	128355	9570	773990
1996	50310	28500	20071	642678	140050	132610	9910	762120
1997	48060	29470	19864	397285	146920	86625	9450	776170
1998	50450	28400	28435	668022	168680	118141	9520	776360
1999	52750	25400	27990	737353	176565	116606	10980	785190
2000	53140	25250	29319	553345	167294	125342	10880	782130
2001	50150	23600	30968	511472	177180	120675	11020	786050
2002	45110	22500	56851	517514	163870	121535	10900	786600
2003	42650	23800	65051	504104	169090	112510	10860	781490
2004	44630	21150	34671	461926	147475	138440	11780	821510
2005	39790	20430	48790	372316	123105	130815	11550	789090
2006	36590	13150	50739	399994	161607	125855	9736	790441
2007	33820	13980	42980	382096	181677	122836	9303	799621
2008	28680	15197	42604	423316	163739	124762	7799	803526
2009	29188	14635	38047	367011	142030	113525	7705	806809
2010	25552	12599	33977	301506	135830	112775	7695	807581
2011	22903	13485	40041	361623	159458	110467	6854	809434
Projeksiyon								
2012	21340	10880	45630	366491	169700	100191	6308	816740
2013	19877	9726	49512	364333	167357	108818	5992	816753
2014	18492	8572	52436	358865	171730	102131	5851	818760
2015	17170	7418	54825	351836	172519	95404	5922	821198
2016	15896	6264	56913	344073	175221	99684	6238	823730
% Sapma ±	11.30	8.00	15.60	14.60	8.50	8.90	4.06	0.66

Kaynak: TÜİK, 2012.

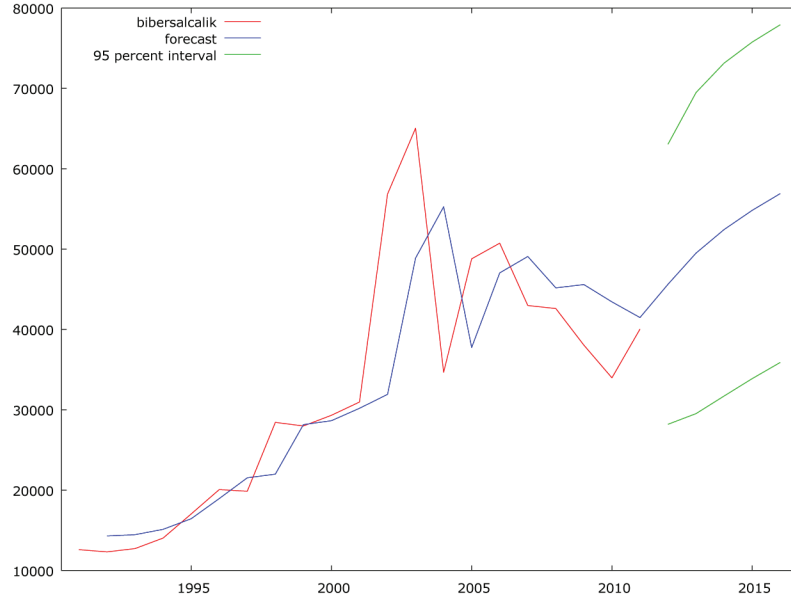
Grafik 8.7 Balıkesir ili kuru fasulye ekim alanı tahmini

Kuru fasulye ekim alanları 2000'li yıllardan itibaren azalma trendine girmiştir. O yıllara göre yaklaşık ekim alanında %42 daralma görülmektedir. Ekim alanlarındaki sürekli ve istikrarlı azalma yine devam ederek gelecek beş yıl için de azalmanın süreceği tahmin edilmektedir.

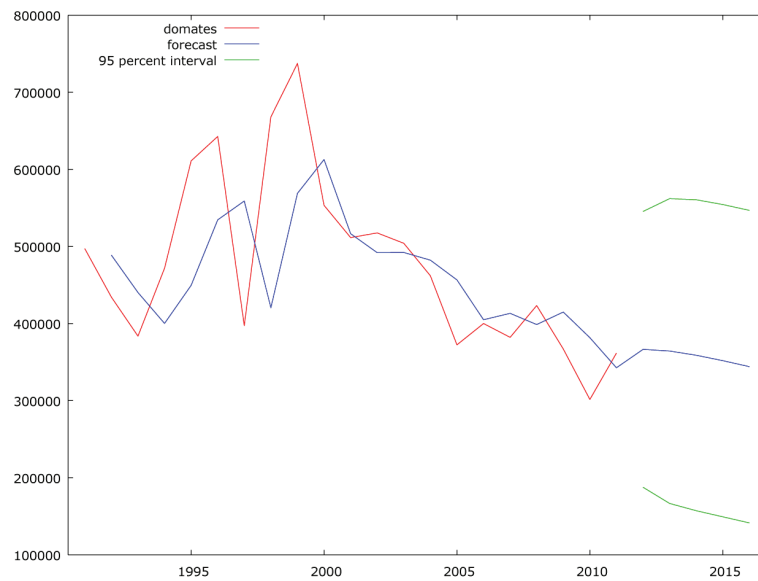
Grafik 8.8 Balıkesir ili kuru soğan ekim alanı tahmini

Kuru soğan ve patates özellikle dalgalanmanın yaşandığı ve bir önceki yılın piyasa fiyatlarının ekim alanını belirlediği spesifik ürünlerdir. Kuru soğan ekim alanları yaklaşık 20 yıldır dalgalı bir azalma göstermektedir. Bu süreç içerisinde ekim alanlarında yaklaşık %57'lik bir daralma gerçekleşmiştir. Gelecek beş yıllık süreçte de yine bu daralmanın devam edeceği tahmin edilmektedir.

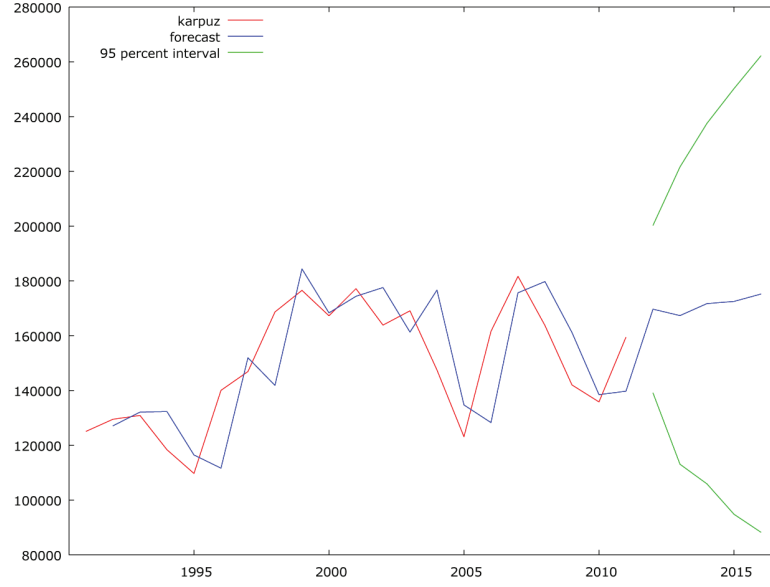
Grafik 8.9 Balıkesir ili salçalık biber ekim alanı tahmini

Salçalık biber Balıkesir ilinde üretilen önemli sebzelerdendir. Ekim alanını en derin arttıran ürünlerden biridir. 1991 yılına göre %218'lik dalgalı bir artış söz konusudur. Bu artışın devam edeceği ve ekim alanının 57 bin dekarlara kadar yükseleceği tahmin edilmektedir.

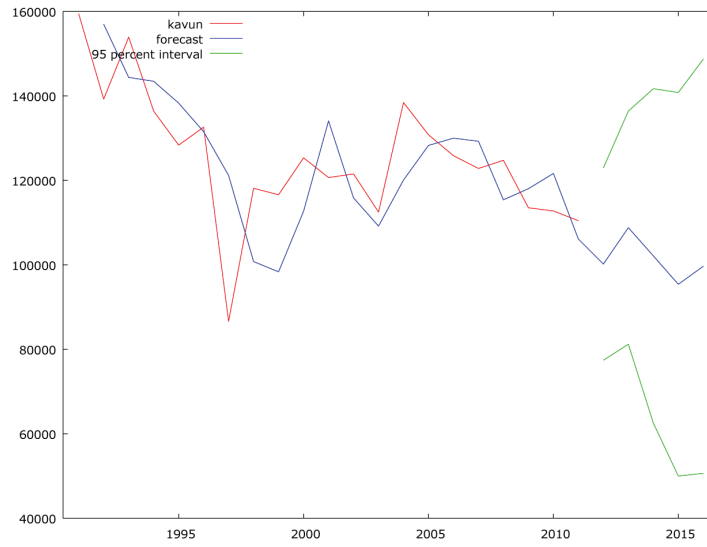
Grafik 8.10 Balıkesir ili domates ekim alanı tahmini

Domates değerlendirme sürecinde dalgalı bir seyir izlemektedir. Ancak ekim alanlarında 1991 yılına göre %21 gerileme görülse de net bir azalma şeklinde yorumlamak zordur. Son yıllarda bir azalma seyri görülmektedir. Bu seyrin, son yıllardaki 350 bin dekarlar düzeyinde devam edeceği tahmin edilmektedir.

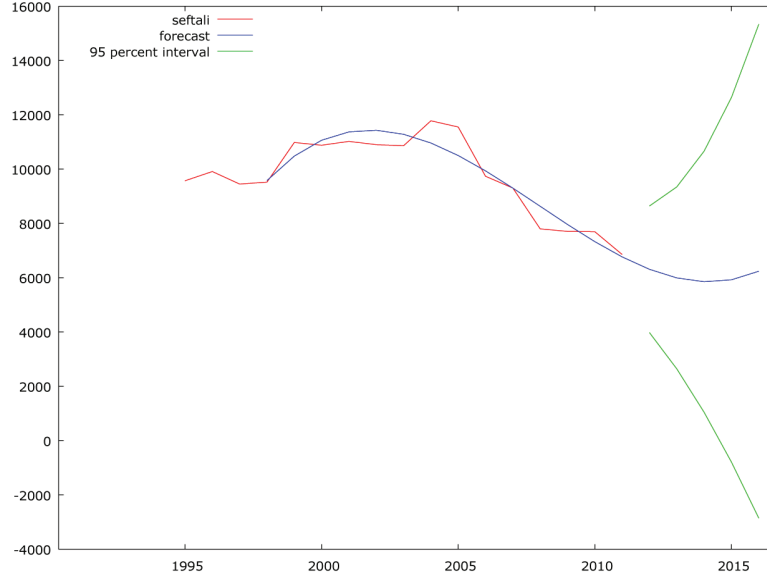
Grafik 8.11 Balıkesir ili karpuz ekim alanı tahmini

Karpuz Balıkesir ilinde ekim alanı yönünden oldukça dalgalı fakat artan bir seyir izlemektedir. Yirmi yıl öncesine göre %27 daha fazla ekim alanına sahip olan karpuz oldukça dalgalı ve hafif artış eğilimindedir. Gelecek beş yıllık süreçte hafif artış eğiliminin devam edeceği beklenmektedir.

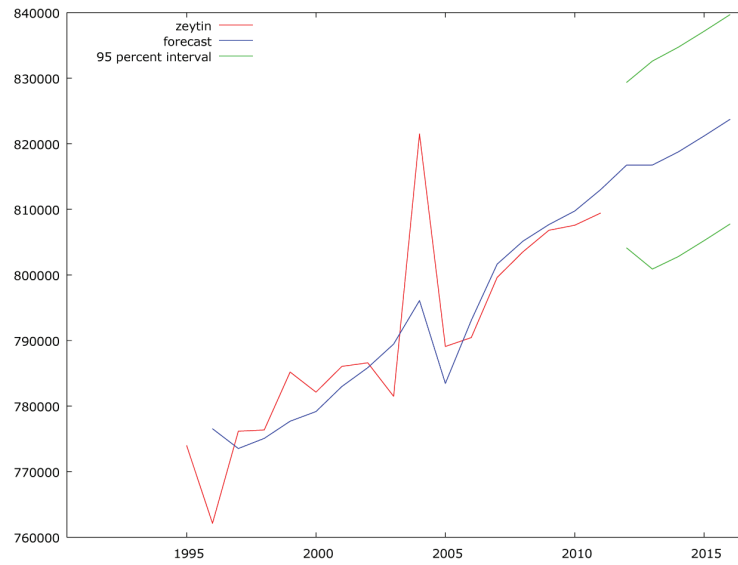
Grafik 8.12. Balıkesir ili kavun ekim alanı tahmini

Kavun Balıkesir ilinde diğer illere göre daha yaygın ekilen bir üründür. Kavun ekim alanları hesaplamaya katılan 20 yıllık dönemde %27'lik bir azalma göstermiştir. Oldukça dalgalı bir seyir gösteren kavun ekim alanlarının gelecek beş yıllık süreçte hafif azalma beklenmektedir. Bu azalmanın ekim alanlarını 110 bin dekar sınırlarına çekeceği tahmin edilmektedir.

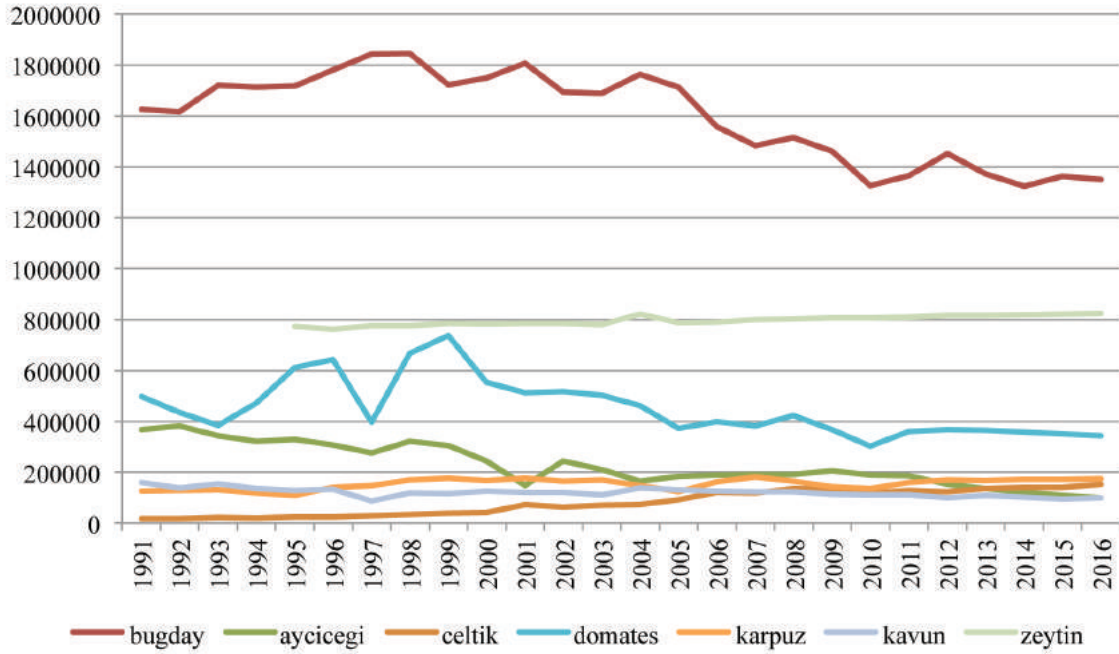
Grafik 8.13. Balıkesir İli Şeftali Ekim Alanı Tahmini

Çok yıllık plantasyonlarda hızlı artış ve azalışların yaşanması genellikle olası değildir. Şeftalinin 20 yıllık ekim alanlarına bakıldığında hafif dalgalıdır. Çanakkale'nin aksine 2003 yılına kadar artan trend bu yılın ardından azalma eğilimine girmiştir. Hafif azalış toparlanarak devam edeceği tahmin edilmektedir. Önümüzdeki iki yılın ardından artış eğilimi olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

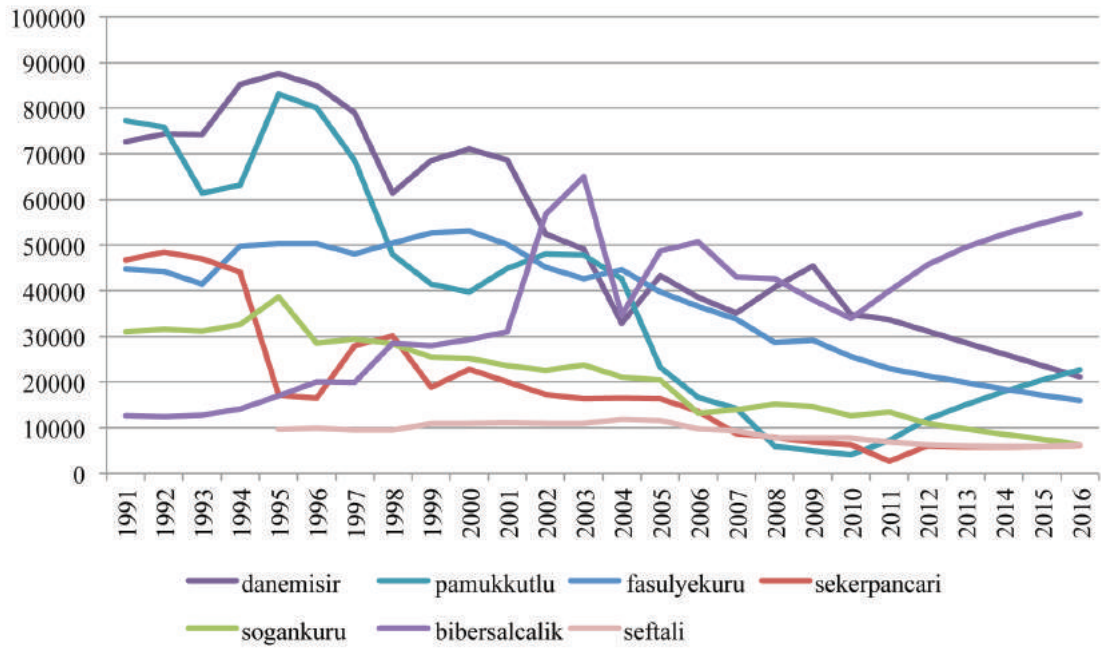

Grafik 8.14. Balıkesir İli Zeytin Ekim Alanı Tahmini

Önemli bir zeytin ve zeytinyağı üretim merkezi olan Balıkesir ilinin zeytin ekim alanları artmaktadır. Bu hızda artışlar genellikle çok yıllık bitkilerde ve meyveler için pek beklenen bir durum değildir. Ancak 2004 yılı ve sonrasında uygulanan zeytin ve zeytinyağı politikaları ekim alanlarının artması ve yeni plantasyonların tesisi ile neticelenmiştir. Diğer yandan yaşlı zeytinliklerin yerini genç zeytin bahçelerine bırakması da önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

Grafik 8.15. Ürünler İtibariyle Balıkesir İli Ekim Alanları Pojeksiyonu

Grafik 8.16. Ürünler İtibariyle Balıkesir İli Ekim Alanları Pojeksiyonu (Devamı)

Balıkesir Değerlendirme

Balıkesir ilinde 1991-2011 yıllarına ait buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk, çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin ekiliş alanı verileri zaman serisi analizlerine dahil edilerek, gelecek beş yıllık periyotta (2012-2016) ekim alanlarının nasıl değişeceği öngörülme çalışılmıştır. Bu ürünlerden buğday, ayçiçeği, dane mısır, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan ve kavun azalma eğilimindeki ürünlerdir. Bunların yanında, pamuk, çeltik, salçalık biber, domates, karpuz, şeftali ve zeytin yatay seyir veya artış eğilimindeki ürünler olarak karşımıza çıkmıştır.

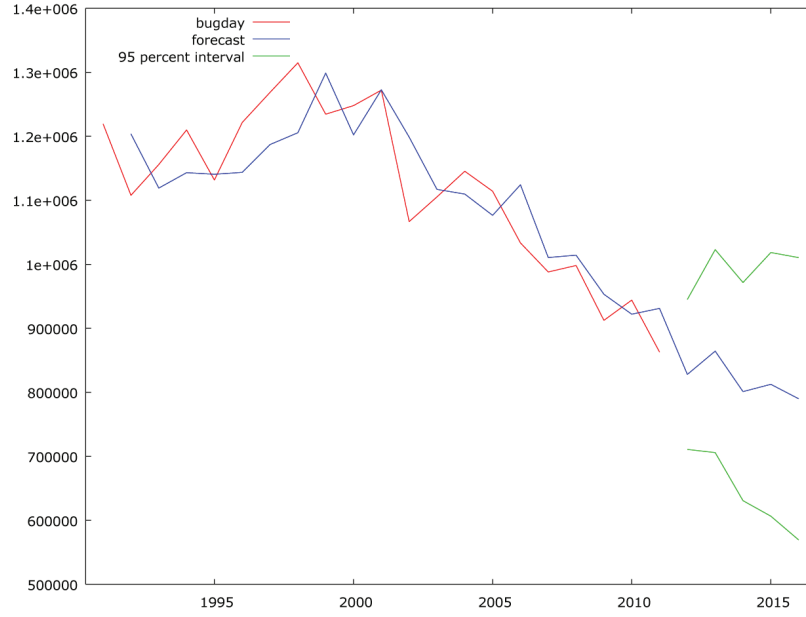
8.1.2. Çanakkale İlindeki Bazı Önemli Tarımsal Ürünlerin Projeksiyonları

Çanakkale ilinde üretilen önemli ürünlerden buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk (kütü), çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin analizlere dahil edilmiştir. Bu ürünlerin yaklaşık 20 yıllık geçmiş verilerinden hareketle gelecek 5 yıllık ekim alanı tahminleri yapılmıştır. Beşinci bölümde verilen tahıl ekim alanları incelendiğinde çeltik, çavdar ve mısır dışındaki tahılların ekim alanlarında azalış eğilimi olduğu belirlenmiştir. Bu ekim alanlarındaki azalış eğilimi projeksiyonlarda da net olarak görülmektedir.

Tablo 8.5. Çanakkale İlindeki Önemli Tarla Ürünlerinin Ekim Alanı ve Tahminleri (da)

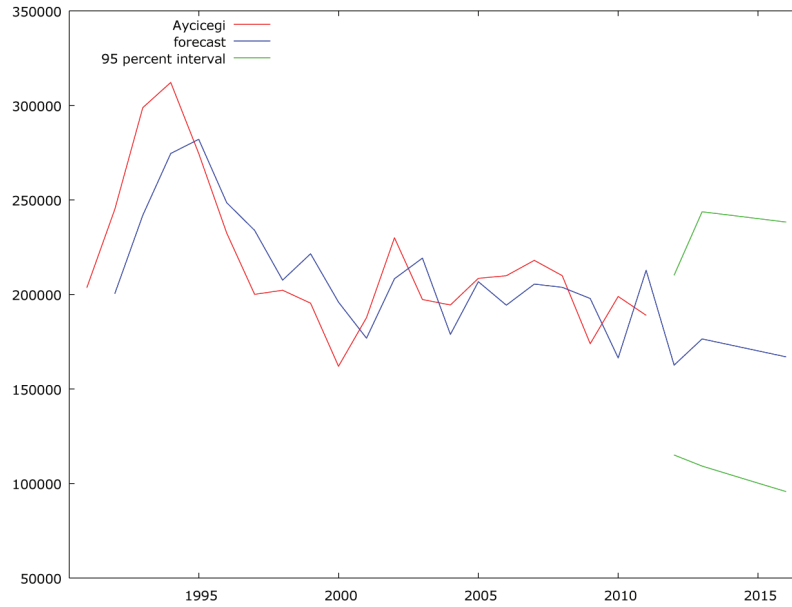
Yıllar	Buğday	Ayçiçeği	Dane Mısır	Pamuk	Çeltik	Şekerpancarı
1991	1219350	203560	6720	69540	1620	7570
1992	1107780	245020	7040	69640	4070	10090
1993	1155910	298810	13610	65000	7080	7940
1994	1209910	312120	11670	40870	8000	10270
1995	1131750	274550	18590	68000	11340	3170
1996	1221680	232460	18280	53500	14520	3360
1997	1268650	200030	16780	49200	24490	5400
1998	1314780	202190	17160	32160	25060	4260
1999	1234550	195350	19010	30000	32930	1480
2000	1247940	161970	22500	26000	33520	2210
2001	1272110	187680	24680	31200	21450	1970
2002	1066740	229960	16810	30000	21620	1210
2003	1105350	197310	13900	28600	22670	1330
2004	1145410	194390	10790	36700	18530	1010
2005	1114190	208500	16100	28600	33180	1370
2006	1033429	209870	14401	17898	61834	756
2007	987995	218003	12682	16441	38488	740
2008	998178	209913	16313	5423	34138	1073
2009	912463	173912	26700	1938	52966	832
2010	944086	198892	27450	1355	97651	1005
2011	862963	188934	27001	6396	98304	370
Projeksiyon						
2012	827922	162583	27189	-3035	74203	72
2013	864375	176432	27540	-6351	73156	-375
2014	801114	173276	28009	-9667	76736	-756
2015	812473	170121	28563	-12984	80315	-1166
2016	789930	166965	29179	-16300	83895	-1563
% sapma ±	4.77	10.34	18.81	47.65	27.70	49.00

Kaynak: TÜİK, 2012.

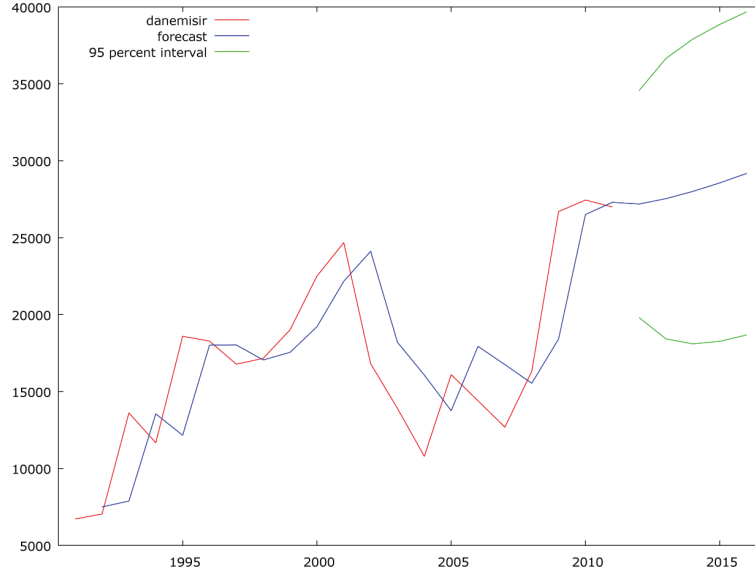
Grafik 8.17. Çanakkale İli Buğday Ekim Alanı Tahmini

Çanakkale'de tahıl ekim alanlarının %73'ünü oluşturan buğday için çizilen grafikte buğday alanlarının giderek dalgalı bir azalma gösterdiği görülmektedir. 1999 yılından itibaren gerçekleşen dalgalı azalmanın önümüzdeki beş yıllık dönemde de süreceği tahmin edilmektedir. Yapılan projeksiyonlara göre 2012- 2016 yılları arasındaki dönemde 784 bin da ile 864 bin da arasında dalgalanacağı tahmin edilmiştir.

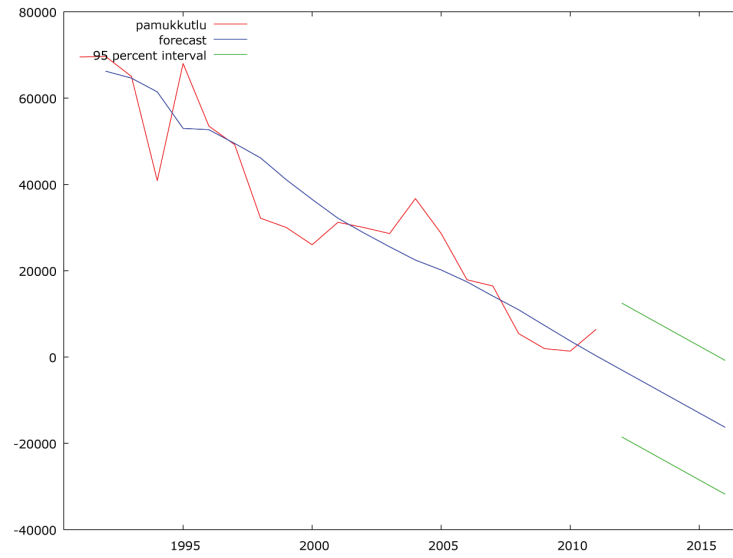
Grafik 8.18. Çanakkale İli Ayciçeği Ekim Alanı Tahmini

Çanakkale ilinin önemli ürünlerinden biri olan ayçiçeği, son on yıllık ortalamalara göre yağlı tohumları ekim alanı toplamının %79'unu oluşturmaktadır. Ayçiçeği ekim alanları modeline göre çizilen grafikte ayçiçeği alanlarının aşağı yönlü bir hareket sergilediği görülmektedir. Bu düşüş eğilimi 1995 yılının ardından net bir şekilde görüle de 2000 yılından itibaren dalgalı çok hafif azalış eğiliminde olduğu fark edilmektedir. Önümüzdeki beş yıl içinde 176 bin dekarlar ile 162 bin dekar arasında hafif aşağı yönlü dalgalanacağı tahmin edilmektedir.

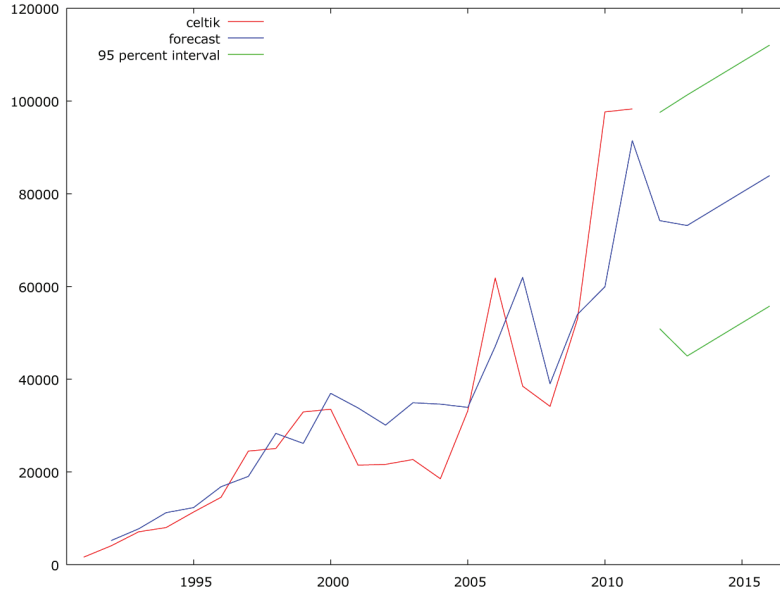
Grafik 8.19. Çanakkale İli Dane Mısır Ekim Alanı Tahmini

Dane mısır, son on yıllık ortalamalara göre Çanakkale ilinin tahıl ekim alanı toplamının %2'sini oluşturmaktadır. Mısır ekim alanları modeline göre çizilen grafikte ayçiçeği alanlarının net bir yukarı yönlü hareket sergilediği görülmektedir. 2007 yılından itibaren düzenli artış görülmektedir. Önümüzdeki beş yıl içinde istikrarlı artışın devam edeceği ve yaklaşık 300 bin dekarlara çıkabileceği tahmin edilmektedir.

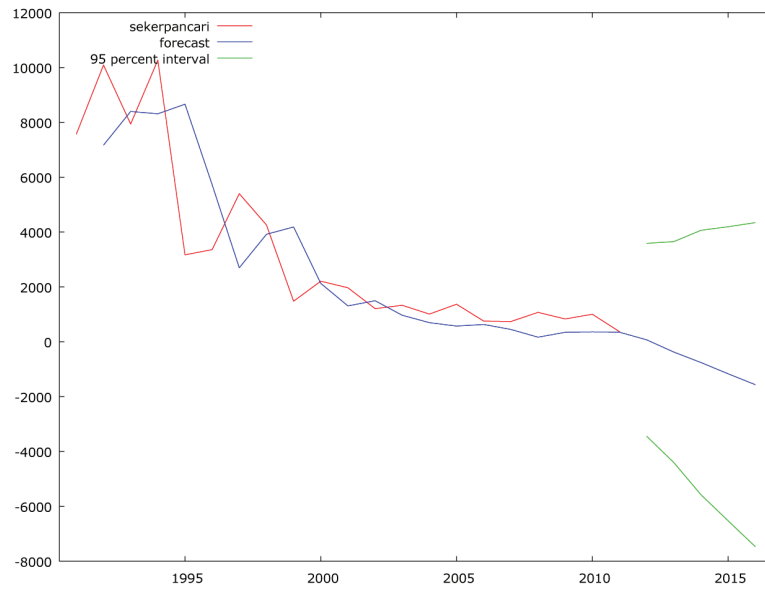
Grafik 8.20. Çanakkale İli Pamuk Ekim Alanı Tahmini

Hâlihazırda Çanakkale'de ekilen tarım ürünleri içinde önemli olmayan pamuk ekim alanlarının yirmi yıllık zaman serisi incelemesinde dalgalı bir azalma eğiliminde olduğu ve 6 bin dekarlara kadar düştüğü belirlenmiştir. Bu düşüşün devam edeceği ve gelecekte pamuk Çanakkale ürün deseninden çıkacağı veya ihmal edilebilir seviyelere düşeceği tahmin edilmektedir.

Grafik 8.21. Çanakkale İli Çelik Ekim Alanı Tahmini

Çeltik daha çok Çanakkale ilinin kuzeyinde Biga ilçesinde yetiştirilen bir üründür. Son on yılın ortalamaları alındığında, Çanakkale'nin tahıl ekim alanlarının %3'lük bölümünü çeltik kaplamaktadır. 20 yıllık süreçte tarım alanlarındaki daralmaya rağmen, ekim alanlarını en fazla geliştiren ürün olduğu analizler neticesinde görülmüştür. Ekim alanlarını bu süreçte %5968 arttıran çeltik bu gelişmesini dalgalı olarak sürdüreceği, ilk iki yıl hafif salınsa da artışına devam edeceği öngörülmektedir.

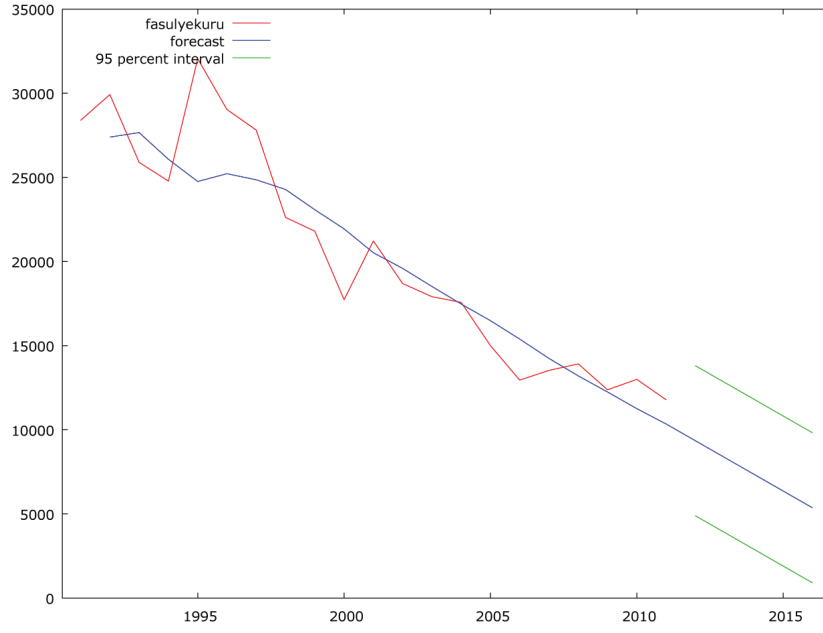
Grafik 8.22. Çanakkale İli Şeker Pancarı Ekim Alanı Tahmini

Çanakkale'nin 1991-2011 arasındaki 20 yıllık zaman serisine bakıldığında, şeker pancarı ekim alanları için hafif dalgalı bir daralma olduğu söylenebilir. Bunun yanında 10 bin dekarlardan 370 dekarlara kadar gerileyen şekerpancarı ekim alanları, gelecek beş yıl içinde, ekim alanını destekleyecek farklı gelişmeler olmamak kaydıyla, Çanakkale ilinin tarım denetiminden çıkacağı veya ihmal edilebilir seviyelere gerileyebileceği tahmin edilmektedir.

Tablo 8.6. Çanakkale İlindeki Önemli Sebze, Meyve Ekim Alanı ve Tahminleri

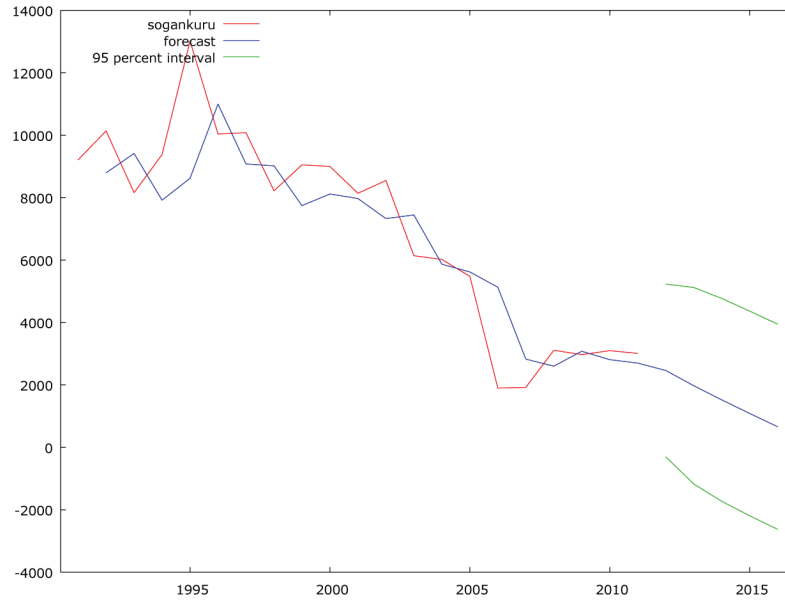
Yıllar	Kuru Fasulye	Kuru Soğan	Salçalık Biber	Domates	Karpuz	Kavun	Şeftali	Zeytin
1991	28390	9210	3669	452516	28067	16601		
1992	29920	10140	3994	494736	31629	14763		
1993	25890	8160	4491	394524	32594	17319		
1994	24780	9380	4667	304158	47730	16509		
1995	32050	13020	46784	404426	44915	15338	16300	268070
1996	29030	10040	43552	321112	40628	15955	16680	263200
1997	27810	10080	36968	309905	41642	18246	17720	268210
1998	22620	8220	48287	295108	34652	16585	23580	268300
1999	21800	9050	39889	339844	34253	18809	21580	270400
2000	17730	9000	40292	360148	36280	17932	21870	271750
2001	21220	8140	45513	366170	37990	16275	21960	272590
2002	18690	8550	54221	448035	35895	16456	22390	265160
2003	17910	6140	53155	456230	38000	17464	23340	267100
2004	17570	6020	54515	492980	35860	19781	22700	297892
2005	15000	5480	59180	635420	35493	21437	23450	301462
2006	12950	1900	68330	470002	34560	20614	29901	314436
2007	13527	1922	60036	489473	27519	19003	30445	317730
2008	13915	3110	60580	535782	31025	19457	33000	318556
2009	12375	2971	80528	531456	31194	22291	38888	272178
2010	12995	3097	117318	416822	30050	23086	46518	278988
2011	11780	3011	119505	560809	32890	16727	48420	295841
Projeksiyon								
2012	9348	2463	117131	550236	33552	1472	53474	299779
2013	8352	1976	117631	543589	34044	1487	61118	302988
2014	7355	1522	119883	556619	34414	1642	64781	305778
2015	6359	1086	123205	567269	34697	1654	66694	308326
2016	5362	660	127178	565994	34919	1684	71464	310736
% sapma ±	9.10	21.50	32.90	12.20	7.70	8.00	7.50	3.30

Kaynak: TÜİK, 2012.

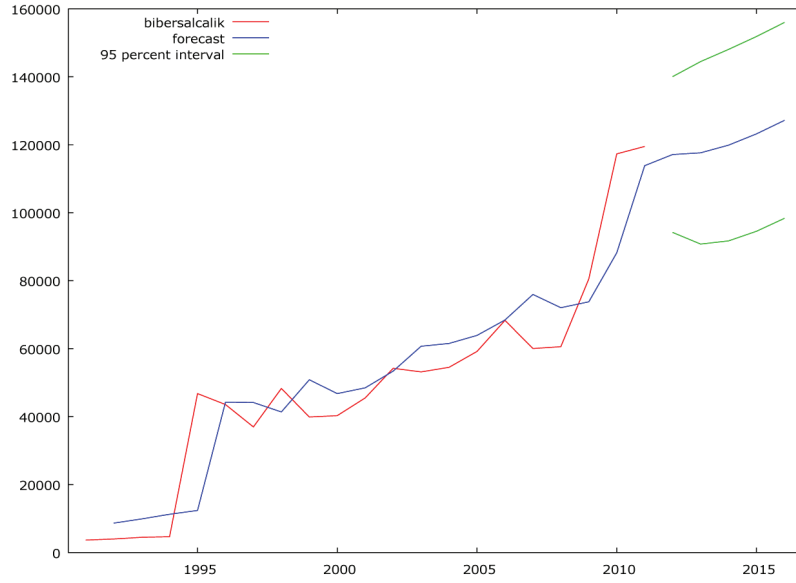
Grafik 8.23. Çanakkale İli Kuru Fasulye Ekim Alanı Tahmini

Kuru fasulye ekim alanları 1995’li yıllardan itibaren azalma trendine girmiştir. O yıllara göre yaklaşık ekim alanında %59 daralma görülmektedir. Ekim alanlarındaki sürekli ve istikrarlı azalma yine devam ederek gelecek beş yıl içinde de azalma süreceği öngörülmektedir.

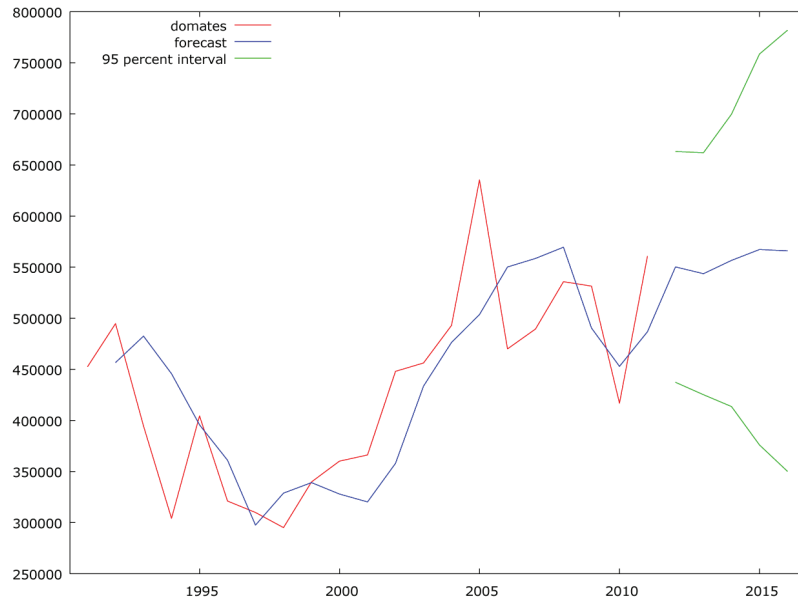
Grafik 8.24. Çanakkale İli Kuru Soğan Ekim Alanı Tahmini

Kuru soğan ekim alanları yaklaşık 20 yıldır dalgalı bir azalma göstermektedir. Bu süreç içerisinde ekim alanlarında yaklaşık %67'lik bir daralma gerçekleşmiştir. Gelecek beş yıllık süreçte de yine bu daralmanın devam edeceği tahmin edilmektedir.

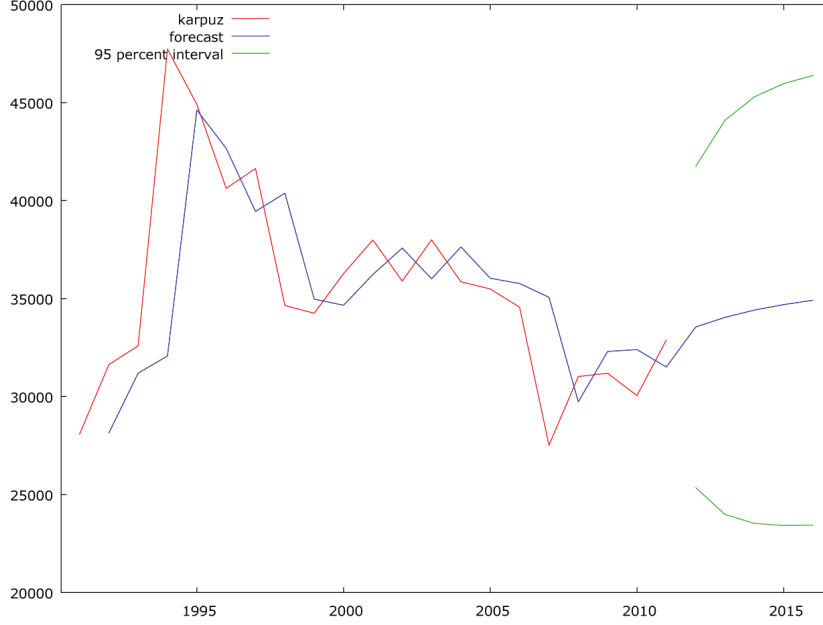
Grafik 8.25. Çanakkale İli Salçalık Biber Ekim Alanı Tahmini

Salçalık biber Çanakkale ilinde üretilen önemli sebzelerdendir. Ekim alanını en çok arttıran ürünlerden biridir. 1991 yılına göre yaklaşık 30 kat artan ekim alanıyla önemli bir ürün olduğunu ortaya koymuştur. Bu artışın devam edeceği ve ekim alanının önümüzdeki beş yıl içinde 127 bin dekarlara kadar yükseleceği tahmin edilmektedir.

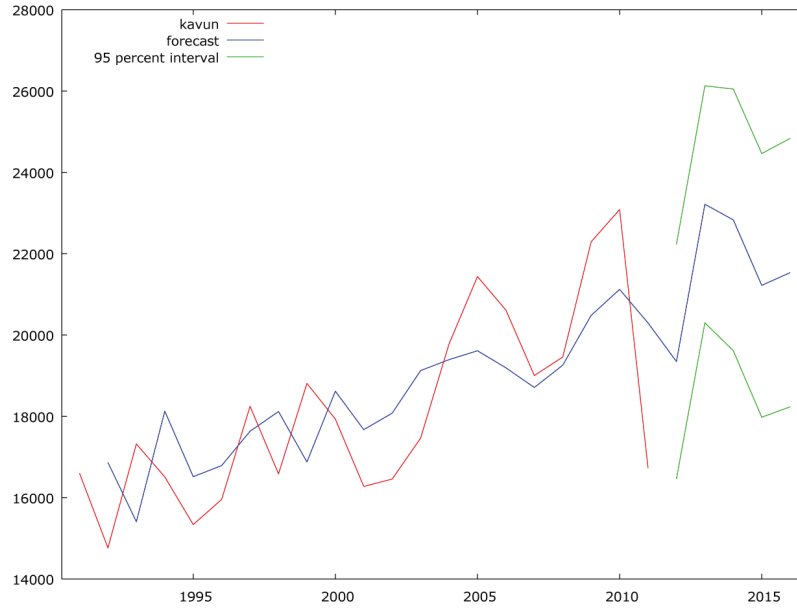
Grafik 8.26. Çanakkale İli Domates Ekim Alanı Tahmini

Domates değerlendirme sürecinde dalgalı bir seyir izlemektedir. Ancak ekim alanlarında 1991 yılına göre Balıkesir'in aksine %24 artış görülmektedir. Son yıllarda Yukarı dalgalı bir seyir izlemekte olan domatesin, önümüzdeki beş yıl 550-579 bin dekar bandında hareketine devam edeceği tahmin edilmektedir.

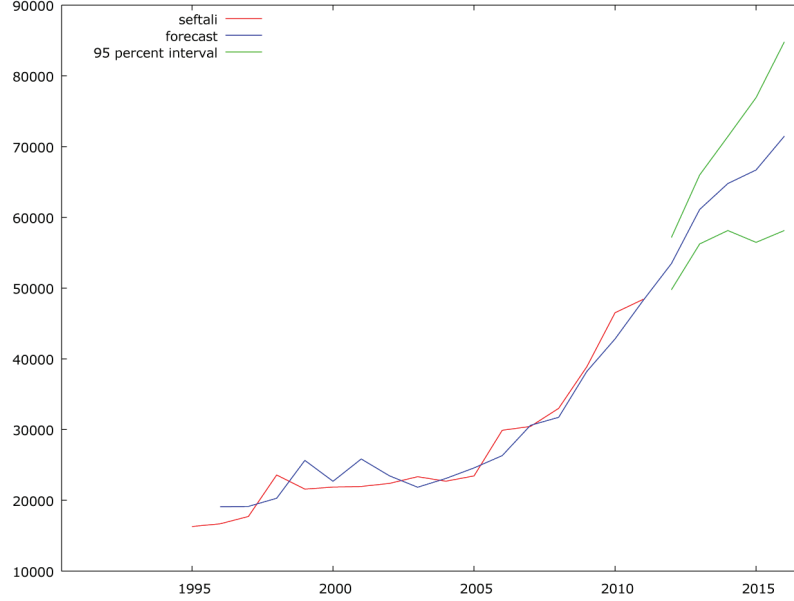
Grafik 8.27. Çanakkale İli Karpuz Ekim Alanı Tahmini

Karpuz Çanakkale ilinde ekim alanı yönünden oldukça dalgalı fakat hafif azalan bir seyir izlemektedir. Yirmi yıl önce-sine göre %17 daha fazla ekim alanına sahiptir. Gelecek beş yıllık süreçte hafif artışa geçerek 35 bin dekarlar seviyesine geleceği beklenmektedir.

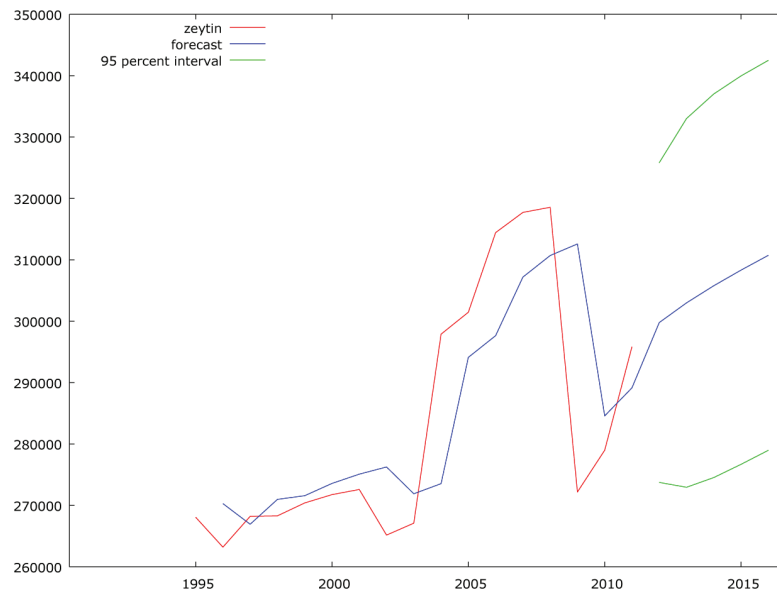
Grafik 8.28. Çanakkale İli Kavun Ekim Alanı Tahmini

Kavun Çanakkale ilinde Balıkesir'e göre çok daha küçük alanda yetiştirilen bir üründür. Kavun ekim alanları hesaplamaya katılan 20 yıllık dönemde oldukça dalgalı yukarı bir trend göstermiştir. Oldukça dalgalı bir seyir gösteren kavun ekim alanlarının gelecek beş yıllık süreçte dalgalı artışına devam edeceği ve 14-17 bin dekar bandında hareket edeceği tahmin edilmektedir.

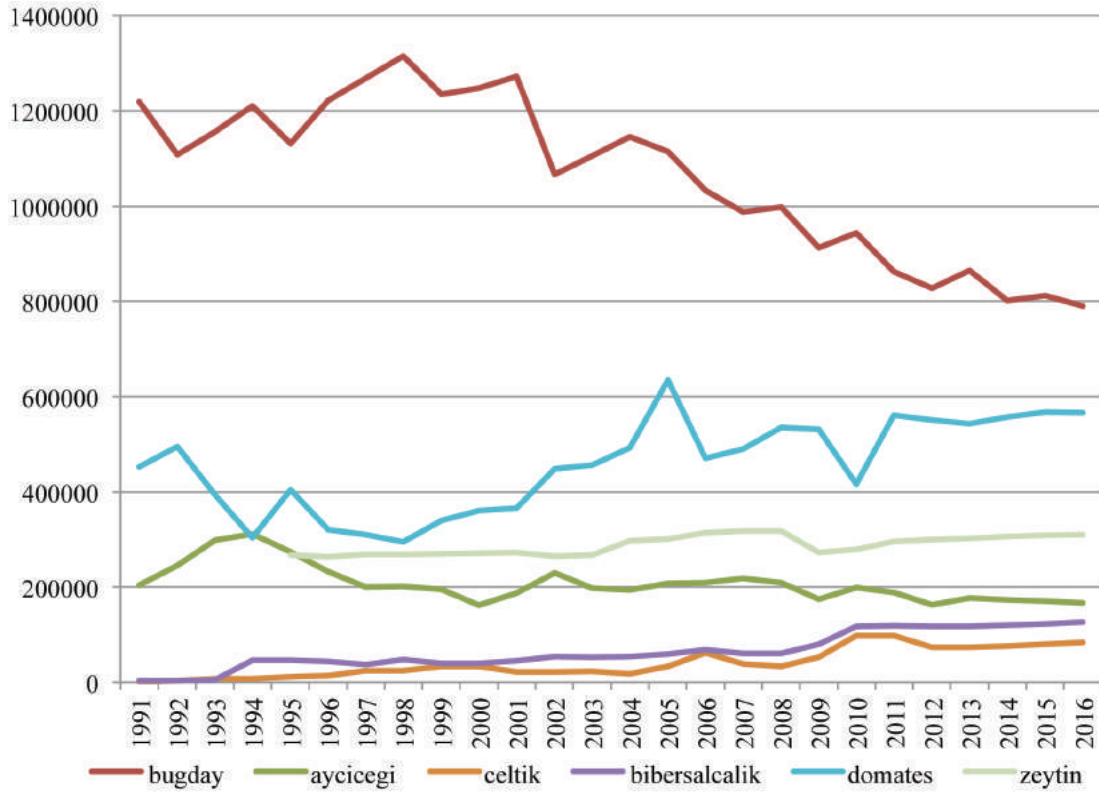
Grafik 8.29. Çanakkale İli Şeftali Ekim Alanı Tahmini

Çok yıllık plantasyonlarda hızlı artış ve azalışlar genellikle beklenmez. Şeftalinin 20 yıllık ekim alanlarına bakıldığında hafif dalgalı bir seyir izlemiştir. Balıkesir'in aksine 2003 yılından sonra artan bir trend görülmektedir. Bu artış net ve hızlı yukarı yönlü bir harekettir. Bu artışın devam edeceği tahmin edilmektedir. Ancak net ve hızlı artışların süresi birbirini izleyen uzun yıllar devam etme olasılığı düşüktür. Gelecek beş yıllık süreçte 70 bin dekarlar seviyesine çıkabileceği öngörülen şeftali plantasyonları için biraz daha düşük 60 bin da bandında duracağı düşünülmektedir.

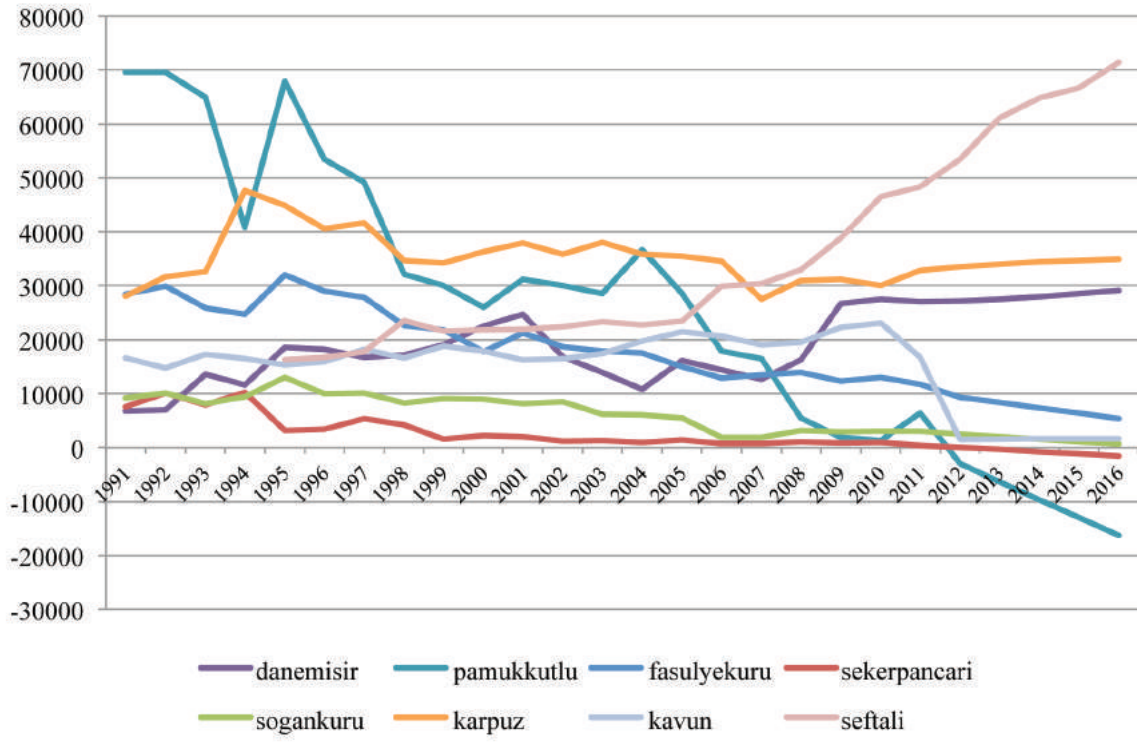

Grafik 8.30. Çanakkale İli Zeytin Ekim Alanı Tahmini

Yörenin en önemli ürünlerinden biri olan zeytin ekim alanları artmaktadır. Bu hızda artışlar genellikle çok yıllık bitkilerde ve meyveler için pek beklenen bir durum değildir. Ancak 2004 yılı ve sonrasında uygulanan zeytin ve zeytinyağı politikaları ekim alanlarının artması ve yeni plantasyonların tesisi ile neticelenmiştir. Diğer yandan yaşlı zeytinliklerin yerini genç zeytin bahçelerine bırakması da önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Gelecek beş yıllık periyotta, 300-310 bin da bandında artan yönde hareketine devam edeceği tahmin edilmektedir

Grafik 8.31. Çanakkale İlindeki Önemli Tarla Ürünlerinin Ekim Alanı ve Projeksiyonları

Grafik 8.32. Çanakkale İlindeki Önemli Sebze, Meyve Ekim Alanı ve Projeksiyonu

Çanakkale Değerlendirme

Çanakkale ilinde 1991-2011 yıllarına ait buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk, çeltik, şekerpancari, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin ekiliş alanı verileri zaman serisi analizlerine dahil edilerek, gelecek beş yıllık periyotta (2012-2016) ekim alanlarının nasıl değişeceği öngörülme çalışılmıştır. Bu ürünlerden buğday, ayçiçeği, pamuk, şekerpancari, kuru fasulye ve kuru soğan azalma eğilimindeki ürünlerdir. Bunların yanında, dane mısır, çeltik, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin yatay seyir veya artış eğilimindeki ürünler olarak karşımıza çıkmıştır.

9. TR22 BÖLGESİ TARIM VE HAYVANCILIK DURUM (SWOT) ANALİZİ

TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Raporunun hazırlanması amacıyla yürütülen araştırmanın ilk aşaması olan çalıştaylar, TR22 Bölgesini oluşturan Çanakkale ve Balıkesir illerinde, sırasıyla 14 ve 16 Nisan 2012 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştayların uygulanmasından beklenen temel amaçlardan biri de il tarımının güçlü, zayıf yönleri ve gelecekteki fırsat ve tehditlerin neler olabileceğinin belirlenmesiydi.

Çalışmanın üç önemli aşamasından sadece ilki olan çalıştaylardan elde edilen çıktılar diğer aşamaların çatısını oluşturmuş ve özellikle çalışmanın ikinci aşaması olan çiftçilerle yapılacak olan alan çalışması anketlerinin hazırlanmasında kullanılacak olan rehber verileri sağlamıştır. Çalıştayların ardından çiftçilerle anketler yapılmıştır. Anketlerde yine tarım ve hayvancılığın durumuna ilişkin sorular hazırlanarak farklı yerlerde faaliyet gösteren çiftçilerin konu hakkındaki görüşleri alınmıştır. Öncelikle açık uçlu sorularla çiftçilerin doğrudan doğruya kafasındaki tarımın durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Ardında da çalıştaylarda dile getirilen tarımın hâlihazırdaki durumu hakkında katılım düzeyleri sorularak değerlendirmele-ri alınmıştır.

Son olarak hem çalıştay hem de anketlerden elde edilen güçlü, zayıf yönleriyle gelecekte oluşabilecek fırsat ve tehditler konunun uzmanları veya önemli kurum kuruluş temsilcileriyle detaylı mülakatlarda tartışılarak yorumlanmıştır. Bu bölümde Balıkesir ve Çanakkale illeri bazında sırasıyla çalıştay, anketler ve mülakatlardan elde edilen tarım ve hayvancılığa ait durum analizi sunulmuştur.

9.1. Balıkesir İlinin Tarım ve Hayvancılık Durum (GZFT) Analizi

Balıkesir ilinin tarım ve hayvancılığın durumu araştırmanın kurgusu çerçevesinde çalıştaylar, anket ve mülakatlar olmak üzere üç bölümde incelenmiş ve ardından da sorunlar gruplandırılarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

9.1.1. Balıkesir Tarımının Durumuyla(GZFT) İlgili Çalıştay Sonuçları

Balıkesir ilinin tarımsal açıdan güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerinin belirlenmesi amacıyla internet anketi hazırlanmıştır. Ankette güçlü ve zayıf yönler için 37 adet, fırsatlar için 10 ve tehditler için ise 12 adet yargı bildiren katılım soruları hazırlanmıştır. Soruların ölçeklendirilmesinde Beşli Likert Ölçeği kullanılmıştır. Katılım düzeyleri ve aldıkları değerler aşağıda verilmiştir.

1	2	3	4	5
Hiç katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Orta düzeyde katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Tamamıyla katılıyorum

Ankete katılan paydaşların Balıkesir ili için verilen yargıların dışında düşündükleri özellikler olması durumunda ise güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlerin her biri için 2'şer açık uçlu soru sorulmuştur.

Tablo 9.1. Balıkesir İlinin Tarımsal Açıdan Güçlü ve Zayıf Yönleri

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Büyük tüketim merkezlerine yakındır	4,29	1,01	1	5
Toprakları verimlidir	3,95	0,97	2	5
Yüksek verimli hayvan ırkları vardır	3,90	1,12	2	5
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	3,81	1,06	1	5
Bitkisel ürün verimi yüksektir	3,80	0,81	2	5
Hayvansal ürün verimi yüksektir	3,74	1,10	2	5
Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır	3,71	1,19	1	5
Yüksek gelir getiren bitkisel ürünler üretilir	3,70	1,03	2	5
Bitkisel ürünler kolayca pazarlanabilir	3,62	0,86	2	5
Hayvansal ürün işleme sanayi güçlüdür	3,62	1,12	1	5
Su ürünleri potansiyeli yüksektir	3,62	0,86	2	5
Hayvansal ürünleri kalitelidir	3,48	1,08	2	5
Yeterli işgücü vardır	3,45	0,94	2	5
Coğrafi etiketli hayvansal ürünleri çoktur	3,35	1,14	1	5
Yeterli doğal yağışlara sahiptir	3,24	0,89	2	5
Kredi kaynakları güçlüdür	3,24	1,26	1	5
Büyük hayvancılık işletmeleri çok sayıdadır	3,24	1,26	1	5
Büyük bir üniversitesi vardır	3,20	0,83	1	5
Toprakları temizdir (kirlenmemiştir)	3,19	0,81	2	5
Yeterli depolama tesisleri vardır	3,19	1,12	1	5
Bitkisel ürün işleme sanayi güçlüdür	3,19	1,03	2	5
İşgücü kalitelidir	3,10	0,89	2	5
Çiftçiler bilinçlidir	3,10	1,00	1	5
Kooperatifleşme yaygındır	3,10	1,22	1	5
Hayvansal ürünler yüksek fiyat bulur	3,10	1,00	1	5
Bitkisel ürünler yüksek fiyat bulur	3,05	0,97	1	5
İhracata dönük bitkisel ürünler üretilir	3,05	0,74	2	4
Araziler kolayca sulanabilmektedir	3,05	1,07	1	5
Tarım il müdürlüğünün başarılı işbirliği çalışmaları vardır	2,95	1,24	1	5
Kooperatifler başarılıdır	2,81	1,21	1	5
Geniş arazilerde üretim yapılır	2,71	1,10	1	5
Hayvancılık için yeterli ve kaliteli meralar vardır	2,71	1,06	1	5
Tarım ürünlerinin analizlerinin yapılabileceği laboratuvarlar yeterlidir	2,61	0,83	1	4
Sular kirlenmemiştir	2,60	0,88	1	4
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon iyidir.	2,48	1,17	1	5
Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği vardır	2,33	1,11	1	5
Üniversitenin tarımcılarla işbirliği iyidir.	2,10	1,14	1	5

Balıkesir iline ait yargılara katılımı en yüksek olan dört özellik güçlü en düşük dört özellik ise zayıf yönü temsil ettiği varsayılmaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre;

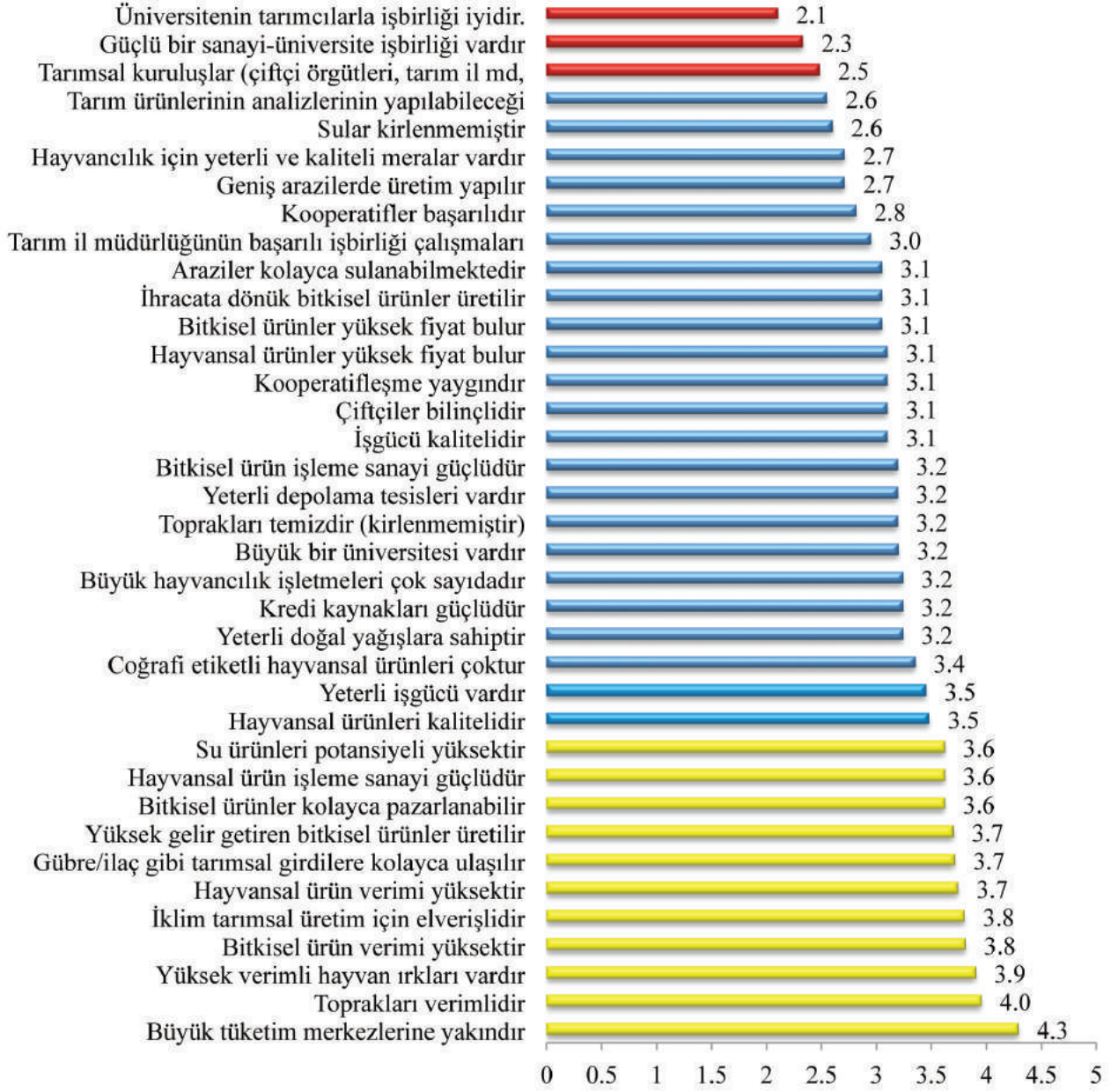
En güçlü yönleri;

- Büyük tüketim merkezlerine yakındır,
- Toprakları verimlidir,
- Yüksek verimli hayvan ırkları vardır,
- İklim tarımsal üretim için elverişlidir, yargıları Balıkesir ilinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

En zayıf yanlarına gelince;

- Üniversitenin tarımcılarla işbirliği,
- Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği,
- Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon,
- Suların kirlilik durumu, yargılarına ait özellikler ise Balıkesir ilinin güçlü olmayan yani zayıf yanlarıdır.

Yargılara Ortalama Katılım Düzeyi

Grafik 9.1 Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Güçlü ve Zayıf Yönleri

Tablo 9.2. Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Tehditleri

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	4,47	0,77	2	5
Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor	3,70	1,22	2	5
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	3,68	0,89	2	5
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,58	1,12	1	5
Tarımsal sanayi işletmeleri çevreyi kirletiyor	3,53	1,07	2	5
Topraklarımızda kimyasal ilaç kirliliği var	3,47	1,07	2	5
Su kaynakları azalmaktadır	3,47	1,12	1	5
Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,47	1,07	1	5
Tarım arazilerinde fabrikalar kuruluyor	3,45	1,05	2	5
Topraklarımızda kimyasal gübre kirliliği var	3,42	1,02	2	5
Madencilik tarımsal üretime zarar veriyor	3,37	1,07	2	5
Tarım arazileri turizm amaçlı olarak kullanılmaya başladı	3,00	1,15	1	5

Balıkesir İlinin Tarımsal Tehdit Yargılarına Katılım Düzeyi

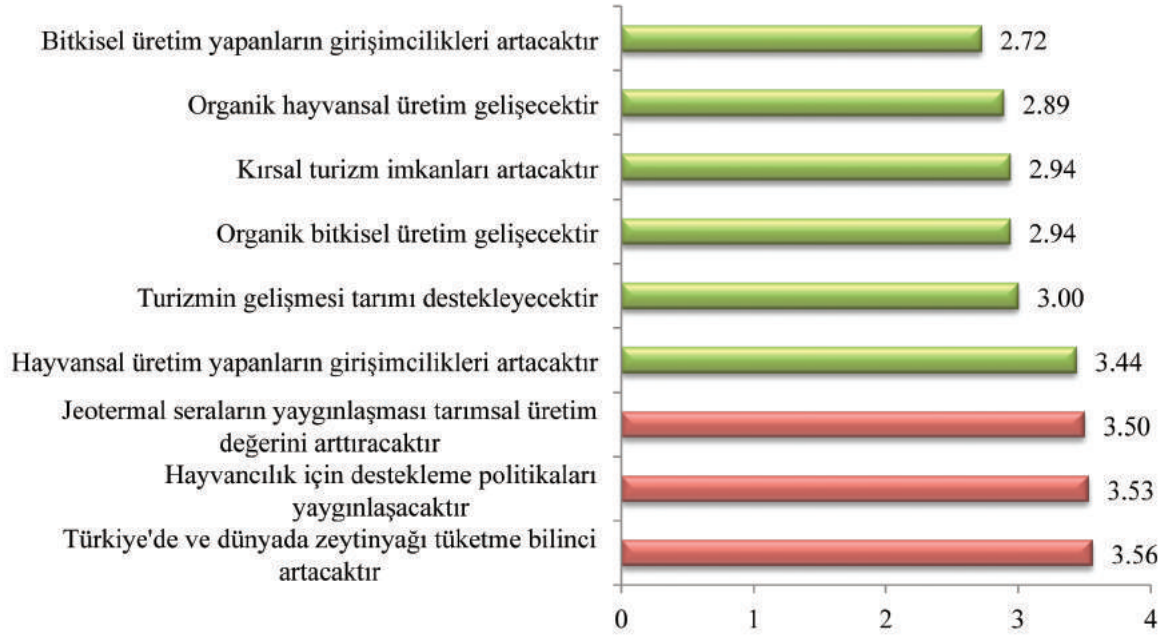

Grafik 9.2. Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Tehditler

Tablo 9.3. Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Fırsatlar

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Türkiye'de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır	3,56	1,25	1	5
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır	3,53	1,12	2	5
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır	3,50	1,20	1	5
Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır	3,44	0,98	2	5
Turizmin gelişmesi tarımı destekleyecektir	3,00	1,24	1	5
Organik bitkisel üretim gelişecektir	2,94	0,94	1	4
Kırsal turizm imkânları artacaktır	2,94	1,16	1	5
Organik hayvansal üretim gelişecektir	2,89	1,08	1	4
Bitkisel üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır	2,72	1,13	1	5

Balıkesir İlinin Tarımsal Fırsat Yargılarına Katılım Düzeyi

Grafik 9.3. Balıkesir İlinin Tarımsal Açından Fırsatlar

9.1.2. Balıkesir BEK Analizi Sonuçları

Yöntem bölümünde detaylarıyla anlatılan BEK alternatifler arasında verilecek özelliğe göre sıralama yapmamıza ve ağırlıklarının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Balıkesir ilindeki çalıştay öncesi ve çalıştay esnasında da yapamayan katılımcılar ile yapılan anket verileri girilerek BEK Analizi yapılmıştır. En yüksek değere sahip olan dört yargı BEK analizine dâhil edilerek sonuçlar alınmıştır. Bu işlem Balıkesir ilinin tarımsal açıdan güçlü, zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditleri için ayrı ayrı yapılmıştır. Yani diğer bir ifadeyle GZFT analizi sonuçları BEK analizinde eşzamanlı olarak kullanılmıştır.

9.1.2.1. Balıkesir Tarımının Güçlü Yönleri İçin BEK Analizi Sonuçları

Uygulanan GZFT analizi sonuçlarına göre Balıkesir tarımının en güçlü dört yönü aşağıda verilmiştir;

- Büyük tüketim merkezlerine yakındır,
- Toprakları verimlidir,
- Yüksek verimli hayvan ırkları vardır,
- İklim tarımsal üretim için elverişlidir, yargıları Balıkesir ilinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Tablo 9.4. Balıkesir Tarımının Güçlü Yanlarının BEK Analizi Sonuçları

Balıkesir Tarımının Güçlü Yanları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	0,5165	0,2268	0,5000
Yüksek verimli hayvan ırkları vardır	0,4576	0,1916	0,4285
Toprakları verimlidir	0,3985	0,1878	0,3218
Büyük tüketim merkezlerine yakındır	0,3704	0,2811	0,2929

Chi-square (0.10,3)= 6.261

H =6,5545901* (Ortalamalar arasında 0.10'a göre fark anlamlıdır)

Sonuç olarak, yapılan analiz istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7.82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz. İlk bakışta sıralamanın değiştiği göze çarpmaktadır. İklimin tarımsal üretim için elverişli olması (0.52) çalışmaya katılan paydaşlar için Balıkesir tarımının en öncelikli güçlü yanıdır. Ardından yüksek verimli hayvan ırklarının varlığını (0.46) ikinci düzeyde güçlü görmektedirler. Devamında ise toprakların verimliliği (0.40) ve son olarak da büyük tüketim merkezlerine yakınlığı (0.37) gelmektedir.

9.1.2.2. Balıkesir Tarımının Zayıf Yönleri İçin BEK Analizi Sonuçları

Gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçlarına göre Balıkesir tarımının en zayıf dört yanı aşağıda verilmiştir;

- Üniversitenin tarımcılarla işbirliği iyidir,
- Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği vardır,
- Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon iyidir,
- Sular kirlenmemiştir, yargılarına ait özellikler ise Balıkesir ilinin güçlü olmayan yani zayıf yanlarıdır.

Bu yargılara katılım düzeyinin düşük olması bu özelliklerin zayıf olduğunun, yeterince olamadığının anlamına gelmektedir. Anlamanın ve açıklamanın daha kolay olabilmesi için yargının tersiyle ifade edilebileceği düşünülmektedir.

Tablo 9.5. Balıkesir Tarımının Zayıf Yanlarının BEK Analizi Sonuçları

Balıkesir Tarımının Zayıf Yanları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, Tarım İl Md., vb.) arası koordinasyon iyi değildir	0,5343	0,2778	0,4314
Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği yoktur	0,4570	0,1404	0,4226
Üniversite tarımcılarla işbirliği iyi değildir	0,4343	0,2561	0,4226
Sular kirlenmiştir	0,3226	0,2543	0,2472

Chi-square(0.05,3)= 7,81473

H =8,16168713** (Ortalamalar arasında 0.05'e göre fark anlamlıdır)

Yapılan BEK analizi istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre, katılımcıların güçlü yönleri belirttikleri yargılar arasında farklar istatistiki olarak anlamlıdır (7,82). Testlerin sonuçları anlamlı olduğundan dolayı BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Güçlü yanlarda olduğu gibi katılım ağırlıklarından farklı sıralandığı, yani sıralamanın değiştiği göze çarpmaktadır. Katılımcılar zayıf yanlar içinde en zayıf yan olarak tarımsal kurumlar arası koordinasyonun iyi olmamasını göstermektedirler (0,53). Sektörün başarısı ve verimliliği kurumlar arası koordinasyonun iyi olmasıyla ilişkilidir. Tarım sektörünün Balıkesir ilinde hâkim sektör olmasına rağmen kurumlar arası kopukluğun varlığı düşündürücüdür.

Diğer zayıf yanlar sırasıyla güçlü bir sanayi-üniversite işbirliğinin olmaması (0,46) ve üniversitenin tarımcılarla işbirliğinin olmaması (0,43) çok manidar bir sonuçtur. Üniversitelerin gerek Balıkesir ilinde, gerekse Çanakkale ilinde zayıf yönler içinde gösterilmesi önemli bir bulgudur. Tarım paydaşlarının üniversiteden beklediklerini bulamadıkları, beklentilerinin karşılanmadığı anlamına gelmektedir. Bunun iki sebebi olabilir. İlki, paydaşların üniversiteden beklentileri pratikte olması gerekenden yüksektir. Farklı bir ifadeyle rasyonel değildir. İkincisi, paydaşların beklentileri rasyonelse, bu defa da üniversite kendinden beklenenin altında bir işbirliği ve paylaşım sunmaktadır. Bu ayrı bir araştırma konusu olabilir ve olmalıdır. Çünkü üniversiteler yöredeki gelişmelere yön verecek, katma değer oluşturacak, kalkınmayı sağlayacak en önemli kurumlardandır.

Son olarak sularının kirlenmiş olmasını (0,32) zayıf yön olarak göstermişlerdir. Suların kirlenmesi kullanılamaz hale gelmesi anlamına geliyorsa, özellikle üreticiler için önemli bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Araştırmanın devam eden aşamalarında bu konunun da irdelenmesi, aydınlatılması ve doğrulanması gerekecektir.

9.1.2.3. Balıkesir Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları

Yapılan GZFT analizinde fırsatlar olarak sırasıyla verilen yargıların en yüksek katılım düzeyine sahip olan dördü aşağıda verilmiştir. Bu fırsatlar arasında BEK yapılarak hangisinin daha çok fırsat olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçlarına göre Balıkesir tarımının önündeki fırsatlardan dört tanesi aşağıda verilmiştir;

- Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır,
- Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır,
- Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini artıracaktır,
- Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır, yargılarına ait özellikler ise Balıkesir ilinin önündeki fırsatlar olarak görülmektedir.

Tablo 9.6. Balıkesir Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları

Balıkesir Tarımının Fırsatları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır.	0,5466	0,2119	0,5000
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır.	0,4965	0,2183	0,4553
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini artıracaktır.	0,3599	0,2548	0,2319
Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır.	0,3561	0,2139	0,3392

Chi-square(0.05,3)= 7,81473

H =12,977204*** (Ortalamalar arasında 0.01’e göre fark anlamlıdır)

Yapılan analiz sonuçları istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Paydaşların özellikle Balıkesir’de hayvansal üretimle ilgili yargıları fırsat olarak değerlendirmesi, hem hâlihazırdaki hayvancılık potansiyelini, hem de gelecekteki hayvancılıkla ilgili olumlu beklentileri ifade etmektedir. En öncelikli fırsat olarak hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacağı (0,55) varsayımdır. Devamında ikinci olarak hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacağı (0,50) beklentisi yine Balıkesir tarımını bekleyen önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Yine katılımcılar jeotermal seraların yaygınlaşması (0,36) ve Türkiye ve dünyadaki zeytinyağı tüketim bilincinin ve buna bağlı olarak miktarının artması (0,36) Balıkesir için diğer fırsatlar olarak görülmektedir.

9.1.2.4. Balıkesir Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları

Yapılan GZFT analizinde tehditler olarak sırasıyla verilen yargıların en yüksek katılım düzeyine sahip olan dördü aşağıda verilmiştir. Bu fırsatlar arasında BEK yapılarak daha çok hangisinin tehdit olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçlarına göre Balıkesir tarımının önündeki tehditlerden dört tanesi aşağıda verilmiştir;

- Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor
- Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor
- Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor
- Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor, yargılarına ait özellikler ise Balıkesir ilinin önündeki tehditler olarak görülmektedir.

Tablo 9.7. Balıkesir Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları

Balıkesir Tarımının Tehditleri	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	0,5069	0,2496	0,4285
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	0,4532	0,1861	0,4226
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor.	0,3809	0,2424	0,3545
Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor	0,3722	0,2954	0,2233

Chi-square(0.10,3)= 6.261

H =6,64887921* (Ortalamalar arasında 0.10'a göre fark anlamlıdır)

Yapılan analiz sonuçları istatistik olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Sonuçlar alındığında çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmemesi (0,51) ve çiftçiler tarımı bırakmak istemesi (0,45) hem çiftçilerin hem de aile fertlerinin geçim için gerekli geliri tarımdan farklı alanlarda aradıkları anlaşılıyor. Bunun birkaç sebebi olabilir. Şimdiye kadar yapılmış olan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara rastlanması, çiftçilerin çiftçiliği gerçekte seçerek değil de zorunluluklardan dolayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Diğer yandan eğitim, yaş, deneyim, gibi kısıtlayıcılar düşünüldüğünde, tarımcının karşısında yapabileceği işler ve başarabileceği girişimlerin olmaması da çiftçiyi memnun olmadığı işi yapmaya itmektedir. Ancak tarım da deneyim ve beceri isteyen bir üretim koludur. Tarımda yetişmiş veya bilgisi olan çiftçi ailelerinin tarımdan uzaklaşması da tarımın önündeki tehditlerdendir.

Diğer yandan fabrika atıkları çevreyi kirletmesi ve diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlaması da Balıkesir tarımını tehdit eden unsurlardır.

9.1.3. Balıkesir Tarımının Durumuyla (GZFT) İlgili Alan Çalışması Sonuçları

Çalışma kapsamında Balıkesir ilindeki tarımsal üreticilerin, ilin tarımsal durumu hakkındaki görüş ve düşünceleri stratejik planlama araçlarından biri olan GZFT analizi ile değerlendirilmiştir. İldeki tarımın durumunu ortaya koyma amaçlı yapılan GZFT analizi 4 bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler Balıkesir ili tarımının güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri olarak tanımlanmıştır. İçsel faktörler başlığı altında Balıkesir tarımının güçlü ve zayıf yönleri, dışsal faktörler altında da Balıkesir tarımının fırsatları ve tehditleri ele alınmıştır.

9.1.3.1. Çiftçilere Göre Balıkesir Tarımının Durum (GZTF) Analizi İçsel Faktörler

Balıkesir tarımının güçlü yanlarının başında ildeki tarımsal özelliklerin ve altyapının hayvansal üretime olan uygunluğu gelmektedir. İlde bulunan hayvan varlığının yaklaşık %98'i kültür ve kültür melezi ırklardan oluşmaktadır. Ayrıca üreticilerin uzun yıllardan beri hayvancılık faaliyetlerini sürdürmeleri Balıkesir ilini Türkiye'deki süt ve et üretiminin önemli merkezlerinden biri haline getirmiştir. Hayvansal üretimin temel girdilerinden olan yem bitkisi tarımının yörede yoğun olarak yapılması da ilin hem süt hem de besi hayvancılığındaki gücünü artırmaktadır (Tablo 9.8).

Verimli toprak yapısına sahip olması Balıkesir tarımının bir diğer güçlü yönlerinden biri olarak vurgulanmaktadır. İlde bulunan toprakların yaklaşık %23'ü işlemeli tarıma uygun olan I-IV. Sınıf arazilerden oluşmaktadır. İldeki arazi varlığının yaklaşık %35'i tarım alanlarından oluşması ürün verimi ve çeşitliliği üzerine önemli olan etkenlerdendir. Üreticilerin bir diğer güçlü yön olarak vurguladıkları bitkisel üretim potansiyelinin yüksek olması yukarıda bahsedilen toprak yapısı ve iklim özelliklerinin en uygun bir şekilde bir araya gelmesinin sonucudur. Balıkesir'de tarımı yapılan ürünlerden buğday, silajlık mısır, çeltik, ayçiçeği gibi ürünlerin hem il, hem de Türkiye ekonomisine önemli katkıları bulunmaktadır.

Tablo 9.8. Balıkesir Tarımının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Güçlü Yönler			Zayıf Yönler		
	Frekans	%		Frekans	%
Hayvan varlığı ve tarımsal altyapının hayvancılık için uygun olması	65	27,2	Tarım işletmelerinin sahip olduğu arazilerin çok parçalı olması	67	33,5
Verimli toprak yapısına sahip olması	47	19,7	Sulamaya elverişli arazilerin kurulamamış ya da sorunlu olması	57	28,5
İklimin tarıma elverişli olması ve Bitkisel üretim potansiyelinin yüksekliği	46	19,2	Meyve ve Sebze üretimine ağırlık verilememesi	27	13,5
Kaliteli zeytin ve zeytinyağı üretimine uygunluk	21	8,8	Kooperatifleşme ve ortak üretim bilincinin gelişmemiş olması	26	13,0
Üreticilerin bilinç düzeylerinin yüksek olması	17	7,1	Alternatif ürünlerin ve üretim çeşitlerinin azlığı	19	9,5
Bahçe tarımına uygun tarımsal faktörler	16	6,7	Pazarlama imkânlarının azlığı	4	2,0
Sulamaya elverişli arazilerin çokluğu	16	6,7			
İl ve İlçe merkezlerine yakın olması	9	3,8			
Tarımsal makineleşme düzeyinin yüksek olması	2	0,8			
	239	100,0		200	100,0

Üreticilerce Balıkesir tarımının güçlü yönü olarak üzerinde durulan bir diğer konu da kaliteli zeytin ve zeytinyağı üretimine uygun alanları içinde barındırması olarak belirtilmiştir. Ayvalık ve Edremit körfezi bölgesi zeytin ve zeytinyağları coğrafi işaret listesinde kayıtlı olan kaliteli zeytinyağlarıdır. Özellikle yeşil zeytin üretimi ilde çok yaygındır.

Üreticilerin yüksek bilinçli olması, sulamaya elverişli arazilerin çokluğu, makineleşme oranının yüksekliği diğer güçlü yönler olarak vurgulanmıştır.

Tüm bu güçlü yönlerin yanında Balıkesir tarımının gerek altyapı gerekse üretici kaynaklı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Bunların başında tarım arazilerinin küçük ve çok parçalı yapısı gelmektedir. Türkiye geneliyle paralellik gösteren bu durum tarımsal işletmelerin maliyet ve verimlilikleri üzerine doğrudan etki etmektedir. Farklı uzaklıklardaki tarım alanları için aynı masraf ve işlemlerin yapılması işletmelerin gelirinin düşürücü unsur olarak görülmektedir.

Sulamaya elverişli arazilerin çok olmasının yanında sulama oranının düşüklüğü meyvecilik-sebzeçilik gibi farklı üretim yöntemlerinin yapılamamasına ve ürün çeşitliliğini etkilemektedir. Balıkesir ilindeki sulamaya elverişli alanları ancak %40'ı sulanmaktadır. İlde sulama amaçlı kurulan baraj ve göletlerin eskiden altyapıları da suyun etkin kullanımının önüne geçmektedir. İldeki tarımsal kooperatif sayısı yüksek olmasına karşın kooperatiflerin etkinliğinden söz etmek mümkün değildir. Bunun temel nedenlerinden biri bölge üreticilerinin ortak üretim bilincinin gelişmemiş olmasıdır. Üreticilerin ortak ihtiyaçlarından doğarak kurulan kooperatiflerin sayısı oldukça azdır.

Dışsal Faktörler

Balıkesir tarımının fırsat ve tehditleri dışsal faktörler içerisinde değerlendirilebilir. Sözü edilen faktörlerin gerçekleşmesi durumunda ilin tarımı gelişme göstereceği gibi, tarımın gerilemesine neden olacak bölgesel ve ulusal tehditler bulunmaktadır (Tablo 9.9).

Yeni kurulacak baraj ve göletlerle sulanan arazi miktarının artırılması sağlanacağı gibi mevcut sulama altyapısının iyileştirilmesi de il tarımının önündeki en önemli fırsat olarak değerlendirilmektedir. İlin jeomorfolojik özellikleri yeni baraj ve gölet yapımına uygun alanlar içermektedir. Özellikle uzun yıllardır inşa halinde bulunan baraj ve göletlerin bitirilmesi bölgede meyve-sebze üretiminin gelişmesi, hayvancılığın önemli besin maddelerinden biri olan kaba yem bitkilerinin ekim alanlarının artırılmasına olanak sağlayacağı için önemlidir.

Balıkesir ilinin tarımsal alanlarının önemli bir kısmında sebze tarımı yapılmaktadır. Üreticilerce bir diğer fırsat bölgede üretilen tarım ürünlerinin işlenmesine olanak sağlayan tarıma dayalı sanayi kollarının gelişmesidir. Domates, salçalık biber üretiminde üst sıralarda yer alan Balıkesir ilinde konserve ve salça sanayine özgü işletmelerin kurulması üreticilerin gelirlerini ve üretim miktarlarını artıracaktır. Bu bağlamda üretilen ürünlerin pazarlanması ile ilgili sorunları da en aza indirgenecektir.

İlde ayrıca önemli miktarda süt üretimi gerçekleştirilmektedir. Süt üretiminde soğuk zincirin kurulmaması ve mandıraların yetersizliği üretici gelirlerini düşürmektedir. İlde kurulacak entegre tesisler süt hayvancılığının gelişmesine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Tablo 9.9. Balıkesir Tarımının Fırsatları ve Tehditleri

Fırsatlar			Tehditler		
	Frekans	%		Frekans	%
Yeni baraj ve göletlerle sulama imkânının sağlanması ve mevcut sulama altyapısının iyileştirilmesi	59	51,8	Hayvancılığın bitmesi	32	21,3
Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi	22	19,3	Çevre kirliliğinin artması	29	19,3
Üreticilerin Kooperatifleşme bilincinin artması	11	9,6	Amaç dışı arazi kullanımının artması	28	18,7
Hayvancılıkta yaşanan sorunlar giderilmesi	6	5,3	Genç nüfusun tarımı bırakması	24	16,0
Pazarlama sorunlarının çözülmesi	5	4,4	Bölgede Bor ve Altın madeninin varlığı	18	12,0
Miras hukukunda yapılacak düzenlemelerle toprakların parçalanmasının önüne geçilmesi	4	3,5	Çiftçiler tarafından işletilmeyen çok büyük hayvan çiftlikleri	8	5,3
Veterinerlik fakültesinin kurulmuş olması	4	3,5	Avlanması yasak olan yaban domuzu zararı	4	2,7
Büyükşehir olması	3	2,6	Tavuk fabrikaları	3	2,0
	114	100	Küresel iklim değişikliği	2	1,3
			Milli park ilan edilen bölge ile ilgili yerel halkın katılımının sağlanamaması	2	1,3
				150	100,0

Üreticiler tarafından, kalkınma ajansları, üniversiteler vb. kuruluşlarca verilecek eğitimlerle kooperatifleşme ve ortak iş yapma bilinci geliştirildiği takdirde il tarımının önünün açılacağı belirtilmektedir.

Hayvansal üretim potansiyelinin yüksek olması nedeniyle bu üretim dalında yaşanan sorunlar bölge tarımının önündeki en büyük tehdit olarak algılanırken, bu sorunların giderilmesi halinde önemli bir fırsata dönüştürüleceği belirtilmektedir. Özellikle girdi maliyetleri ve ürün fiyatları arasındaki dengesizliğin giderilmesi, hayvancılık desteklemelerinin gözden geçirilip iyileştirilmesi Balıkesir tarımının önünü açacaktır.

Kentleşme ve sanayileşme nedeniyle tarım arazileri büyük baskı altındadır. Özellikle il, ilçe merkezlerine ve sanayi bölgelerine yakın olan bölgelerde tarım alanları amaç dışı kullanılmaktadır. Bu durum tarımsal işletmelerin geleceğini tehdit etmektedir. Fabrikaların yarattığı kirlilik su ve toprak kaynaklarını tehdit etmektedir. Ayrıca bölgede bulunan bor ve altın madenleri de tarım arazilerini ve su kaynaklarını kirletmektedir.

İl tarımının önündeki en büyük tehditlerden biri de Türkiye genelinde olduğu gibi tarımsal nüfusta yaşanan düşüştür. Genç nüfusun köylerde bulunmak istememesi ve üreticiliği tercih etmemesi önümüzdeki 10 yıl içinde tarımsal yapıda önemli değişikliklerin olacağını göstermektedir.

9.1.3.2. Çalıştay Sonuçlarında Belirlenen GZFT'lere Balıkesir Üreticilerinin Katılım Düzeyi

Balıkesir ilinde yapılan çalıştay sonuçlarına göre il tarımının güçlü, zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri, tarımsal üreticilere sorularak katılım düzeyleri belirlenmiştir (Tablo 9.10).

Tablo 9.10. Çalıştay GZFT Sonuçlarına Çiftçilerin Katılım Düzeyi

Hiç katılmıyorum:1, Biraz katılıyorum:2, Orta düzeyde:3, Oldukça katılıyorum:4, Tamamen katılıyorum:5	Katılım Düzeyi
Balıkesir Tarımının Güçlü Yönleri	
Büyük tüketim merkezlerine yakındır	3,74
Toprakları verimlidir	3,72
Yüksek verimli hayvan ırkları vardır	3,88
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	4,20
Balıkesir Tarımının Zayıf Yönleri	
Sular kirlenmiştir	2,7
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon iyi değildir.	4,03
Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği yoktur	4,25
Üniversitenin tarımcılarla işbirliği iyi değildir.	4,18
Balıkesir Tarımının Karşılaşabileceği Fırsatlar	
Türkiye'de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır	3,8
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır	3,37
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır	2,96
Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır	3,11
Balıkesir Tarımının Karşılaşabileceği Zorluklar ve Tehditler	
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	4,33
Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor	2,59
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	3,86
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,15

Tablo 9.10'da da belirtildiği gibi çalıştayda belirlenen güçlü yönlerin tamamı üreticiler tarafından benimsenmektedir. Özellikle "Yüksek verimli hayvan ırkları vardır" ve "İklim tarımsal üretim için elverişlidir" yargılarına üreticinin katılım düzeyi diğerlerinden yüksektir.

"Sular kirlenmiştir" yargısının dışındaki tüm zayıf yönler üreticiler tarafından da kabul görmüştür. Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliğinin olmadığı üreticilerin ortak kanısıdır.

Tablo 9.10'a göre Balıkesir tarımının karşılaşılabileceği en önemli tehdit "çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmemesidir.

Arzu edilen gelir ve refah düzeyine erişemeyen üreticilerin tarımdan vazgeçmek istemeleri de önemli bir tehdit unsuru olarak üreticilerce teyit edilmiştir.

Balıkesir tarımının karşılaşılabileceği fırsatlar içerisinde üreticilerce en düşük düzeyde katılım gösterilen yargı “Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır”. İlin sadece belirli bölgelerinde bulunan jeotermal kaynaklar nedeniyle bu konuda çıkacak fırsatlara diğer alanlardaki üreticiler kayıtsız kalmaktadırlar.

9.1.4. Balıkesir Tarımının Durumuyla (GZFT) İlgili Mülakat Sonuçları

Balıkesir ilinde yürütülen detaylı mülakatların neticesinde durum analizinde kullanılacak veriler elde edilmiştir. Öncelikle güçlü ve zayıf yönler ardından da gelecekteki fırsatlar ve tehditler sunulacaktır.

Balıkesir tarımının güçlü yönleri

• Balıkesir’in iklimi çay ve muz gibi ürünlerin dışında Türkiye’de yetiştirilen ürünlerin tamamına yakınının yetiştirilebileceği bir ildir.

- Toprakları tarım ve hayvancılık için oldukça elverişli ve verimlidir.
- Verimli ovaları vardır.
- Ana ulaşım kanallarının ortasında, hem deniz hem kara ulaşımı imkânları mevcuttur.
- Tarımsal örgütler yaygındır.
- Tarımda kullanılacak akarsu ve gölet gibi su imkânları ve potansiyelleri mevcuttur.
- Hayvancılık konusunda bilgi ve beceri birikimi sağlanmıştır.
- Yüksek verimli hayvan ırkları mevcuttur.
- İstanbul, İzmir gibi metropollere, büyük tüketim merkezlerine oldukça yakın ve ulaşımı kolaydır.
- Edremit, Gönen, Manyas, Susurluk, Sındırgı gibi önemli ilçelerinde jeotermal kaynaklar bulunmaktadır.
- Orman ve mera alanları zengindir.
- Arıcılık potansiyeli vardır.
- Ege ve Marmara kıyı yerleşimlerinde, yaz dönemlerinde artan nüfus tarım ürünleri talebinde artışlara neden olmaktadır.
- Süt ve süt ürünleri işleme sanayii gelişmiştir.
- GMKA, TKDK gibi destekleme kuruluşlarının, Tarımsal Birliklerin ilde bulunması.

Balıkesir tarımının zayıf yönleri

- Araziler küçük ve parçalıdır.
- Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği yoktur.
- Sulama imkânı olmasına rağmen sulama alanları kısıtlıdır.
- Balıkesir tarım ürünlerinin tanıtımı iyi yapılmamaktadır.
- Tarımsal ürünlerde markalaşma yeterli düzeyde değil.
- Kırsaldan şehre göç.
- Tarımsal kuruluşlar arası koordinasyon, bilgi paylaşımı ve iletişim çok düşük.
- Tarımsal örgüt yapısı sağlıklı değil.

Balıkesir tarımını bekleyen önemli fırsatlar

- Hayvancılık için destekleme politikalarının yaygınlaştırılacak olması
- Gölet ve barajların tamamlanarak sulama imkânlarını arttıracak olması
- Arazi toplulaştırmalarının tamamlanacak olması
- Jeotermal kaynakların sera üretimlerinde kullanılacak olması ve seraların yaygınlaşması
- İzmir İstanbul otoyolunun tamamlanarak, karayolu ulaşım imkânlarının arttırılacak olması
- Turizmin artmasıyla tarımsal ürünlere olan talebin artacak olması

Balıkesir tarımını bekleyen önemli tehditler

- Genç nüfusun tarımı bırakması
- Girdilerin fiyatlarının daha da artacak olması
- Meraların tahsisi dışında kullanılması
- Tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması
- Özellikle Bandırma, Erdek ve Gönen gibi kuzey kıyı bölgesinin sanayi bölgesi olarak değerlendirilmesi, İstanbul ve

civarındaki sanayiinin alternatif olarak bu bölgeye kayması

- Enerji yatırımlarının tarım alanlarını daraltması
- Turizm, sanayi ve enerji yatırımlarıyla arazi rantlarındaki artışa paralel tarım arazilerinin elden çıkması ve tarımdan uzaklaşma

- Canlı hayvan ve et ithalatının devam edecek olması
- Kaliteli süt inekleri ve düvelerin kesilmesi

9.2. Çanakkale İlinin Tarım ve Hayvancılık Durum (GZFT) Analizi

Çanakkale çalıştayına ait sonuçların sunumunda öncelikle grupların belirledikleri sorunlar ve çözüm önerileri verilecek ardından da internet anketi sonuçları, GZFT analizleri ve BEK analizlerine ait sonuçlar verilecektir.

9.2.1. Çanakkale Tarımının Durumuyla (GZFT) İlgili Çalıştay Sonuçları

Çanakkale ilinin tarımsal açıdan güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerinin belirlenmesi amacıyla internet anketi hazırlanmıştır. Ankette güçlü ve zayıf yönler için 37 adet, fırsatlar için 9 ve tehditler için ise 12 adet yargı bildiren katılımlı soruları hazırlanmıştır. Bu soruların ölçeklendirilmesinde Beşli Likert Ölçeği kullanılmıştır. Ankete katılan paydaşların Çanakkale ili için verilen yargıların dışında düşündükleri özellikler olması durumunda ise güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlerin her biri için 2'şer adet açık uçlu soru sorulmuştur.

Tablo 9.11. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Güçlü ve Zayıf Yönleri

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Kooperatifleşme yaygındır	4,17	0,71	3	5
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	4,17	0,71	3	5
Gübre/ilâç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır	4,00	0,84	3	5
Su ürünleri potansiyeli yüksektir	3,89	1,02	2	5
Toprakları verimlidir	3,78	0,73	3	5
Büyük tüketim merkezlerine yakındır	3,78	1,06	1	5
Yüksek verimli hayvan ırkları vardır	3,72	1,02	1	5
Tarım il müdürlüğünün başarılı işbirliği çalışmaları vardır	3,61	1,04	1	5
Hayvansal ürünleri kalitelidir	3,50	0,62	3	5
Yeterli doğal yağışlara sahiptir	3,50	0,92	2	5
Bitkisel ürün verimi yüksektir	3,44	0,98	2	5
Hayvansal ürün verimi yüksektir	3,39	0,70	2	5
Araziler kolayca sulanabilmektedir	3,39	0,92	2	5
Yüksek gelir getiren bitkisel ürünler üretilir	3,22	1,06	1	5
İhracata dönük bitkisel ürünler üretilir	3,17	1,20	1	5
Büyük bir üniversitesi vardır	3,17	1,10	1	5
Bitkisel ürünler kolayca pazarlanabilir	3,11	1,13	1	5
Çiftçiler bilinçlidir	3,06	1,00	1	5
Toprakları temizdir (kirlenmemiştir)	3,06	1,00	2	5
Yeterli işgücü vardır	3,00	1,03	1	5
Sular kirlenmemiştir	3,00	1,03	1	5
Tarım ürünlerinin analizlerinin yapılabileceği laboratuvarlar yeterlidir	2,94	1,00	1	5
Kredi kaynakları güçlüdür	2,89	1,13	1	5
Hayvansal ürün işleme sanayi güçlüdür	2,83	0,79	2	4
İşgücü kalitelidir	2,72	1,13	1	5
Üniversitenin tarımcılarla işbirliği iyidir.	2,67	1,28	1	5
Hayvansal ürünler yüksek fiyat bulur	2,67	0,84	1	4
Bitkisel ürün işleme sanayi güçlüdür	2,56	1,04	1	5
Coğrafi etiketli hayvansal ürünleri çoktur	2,50	0,99	1	4
Yeterli depolama tesisleri vardır	2,50	0,79	1	4
Bitkisel ürünler yüksek fiyat bulur	2,50	1,15	1	5
Hayvancılık için yeterli ve kaliteli meralar vardır	2,44	1,15	1	4
Kooperatifler başarılıdır	2,44	0,78	1	4
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon iyidir.	2,39	1,09	1	4
Büyük hayvancılık işletmeleri çok sayıdadır	2,33	0,77	1	4
Geniş arazilerde üretim yapılır	2,11	1,08	1	4
Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği vardır	2,00	0,91	1	4

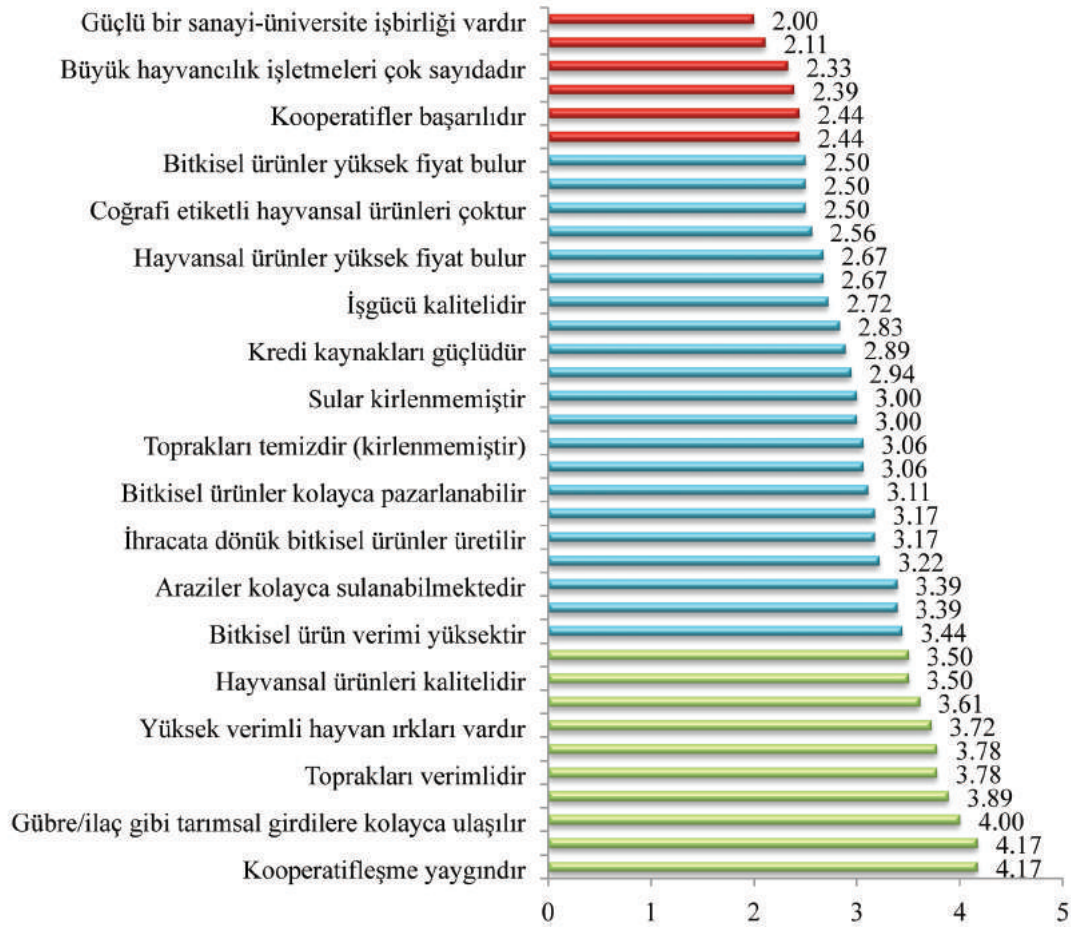
Çanakkale iline ait yargılara katılımı en yüksek olan dört özellik güçlü en düşük dört özelliğin zayıf yönü temsil ettiği varsayılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda en güçlü yönler;

- Kooperatifleşme yaygındır,
- İklim tarımsal üretim için elverişlidir,
- Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır,
- Su ürünleri potansiyeli yüksektir, yargıları Çanakkale ilinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

En zayıf yanlarına gelince;

- Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği,
- Geniş arazilerde üretim yapılmaz, araziler küçüktür,
- Büyük hayvancılık işletmeleri azdır,
- Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon Çanakkale ilinin güçlü olmayan yani zayıf yanlarıdır.

Yargılara Ortalama Katılım Düzeyi

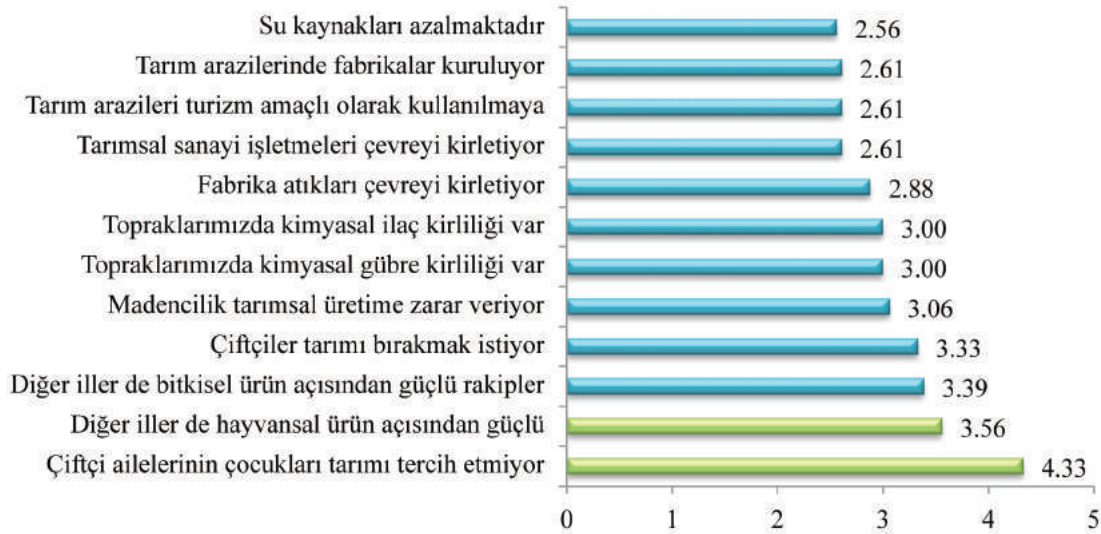
Grafik 9.4. Çanakkale İlının Tarımsal Açıdan Güçlü ve Zayıf Yönleri

Grafik 9.4. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıldan Güçlü ve Zayıf Yönleri

Tablo 9.12. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıldan Tehditleri

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	4,33	0,97	2	5
Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,56	1,29	1	5
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,39	1,24	1	5
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	3,33	1,46	1	5
Madencilik tarımsal üretime zarar veriyor	3,06	1,11	1	5
Topraklarımızda kimyasal gübre kirliliği var	3,00	0,97	2	5
Topraklarımızda kimyasal ilaç kirliliği var	3,00	0,91	2	5
Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor	2,88	1,27	1	5
Tarımsal sanayi işletmeleri çevreyi kirletiyor	2,61	1,20	1	5
Tarım arazileri turizm amaçlı olarak kullanılmaya başladı	2,61	1,20	1	5
Tarım arazilerinde fabrikalar kuruluyor	2,61	1,38	1	5
Su kaynakları azalmaktadır	2,56	1,34	1	5

Çanakkale İlinin Tarımsal Tehdit Yargılarına Katılım Düzeyi

Grafik 9.5. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıldan Tehditleri

Tablo 9.13. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Fırsatları

Yargılar	Ortalama	Std Sapma	Min	Max
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır	3,65	1,41	1	5
Türkiye'de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır	3,56	1,21	1	5
Organik bitkisel üretim gelişecektir	3,35	0,86	1	4
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır	3,29	0,92	1	5
Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır	3,18	0,73	2	5
Bitkisel üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır	3,12	0,78	2	5
Organik hayvansal üretim gelişecektir	3,12	0,86	1	4
Kırsal turizm imkânları artacaktır	3,00	1,17	1	5
Turizmin gelişmesi tarımı destekleyecektir	2,65	1,32	1	5

Çanakkale İlinin Tarımsal Fırsat Yargılarına Katılım Düzeyi

Grafik 9.6. Çanakkale İlinin Tarımsal Açıdan Fırsatları

9.2.2. Çanakkale BEK Analiz Sonuçları

Yöntem bölümünde detaylarıyla anlatılan BEK alternatifler arasında verilecek özelliğe göre sıralama yapmamıza ve ağırlıklarının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Çanakkale ilindeki çalıştay öncesi ve çalıştay esnasında da yapamayan katılımcılar ile yapılan anket verileri girilerek BEK Analizi yapılmıştır. En yüksek değere sahip olan dört yargı BEK analizine dâhil edilerek sonuçlar alınmıştır. Bu işlem Çanakkale ilinin tarımsal açıdan güçlü, zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditleri için ayrı ayrı yapılmıştır. Yani diğer bir ifadeyle GZFT analizi sonuçları BEK analizinde eşzamanlı olarak kullanılmıştır.

9.2.2.1. Çanakkale Tarımının Güçlü Yönleri İçin BEK Analizi Sonuçları

Uygulanan GZFT analizi sonuçlarına göre Çanakkale tarımının en güçlü dört yönü aşağıda verilmiştir;

- Kooperatifleşme yaygındır,
- İklim tarımsal üretim için elverişlidir,
- Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır,
- Su ürünleri potansiyeli yüksektir, yargıları Çanakkale ilinin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Tablo 9.14. Çanakkale Tarımının Güçlü Yanlarının BEK Analizi Sonuçları

Çanakkale Tarımının Güçlü Yanları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	0,5934	0,2607	0,4740
Su ürünleri potansiyeli yüksektir	0,4025	0,2772	0,3317
Kooperatifleşme yaygındır	0,3929	0,2468	0,3597
Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır	0,3673	0,2049	0,4028

Chi-square(0.05,3)= 7,81473

H =13,6528512*** (Ortalamalar arasında 0.01'e göre fark anlamlıdır)

Sonuç olarak, yapılan analiz istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Öncelikle sıralamanın değiştiği fark edilmektedir. İklimin tarımsal üretim için elverişli olması (0,59) çalışmaya katılan paydaşlar için Çanakkale tarımının en öncelikli güçlü yanıdır. Ardından su ürünleri potansiyelinin yüksekliği (0,40) ikinci düzeyde güçlü görmektedirler. Devamında ise toprakların verimliliği (0,39) ve son olarak da gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılması (0,37) gelmektedir.

9.2.2.2. Çanakkale Tarımının Zayıf Yönleri İçin BEK Analizi Sonuçları

GZFT analizi sonucunda Çanakkale'nin tarımının belirlenen zayıf yönleri içerisinde katılım düzeyi en düşük olan dört tanesi belirlenmiştir. Bunlar;

- Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği yoktur.
- Geniş arazilerde üretim yapılmaz, araziler küçüktür.
- Büyük hayvancılık işletmeleri çok değildir.
- Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, tarım il md, üniversite) arası koordinasyon yargılarına ait özellikler ise Çanakkale ilinin güçlü olmayan yani zayıf yanlarıdır.

Bu yargılara katılım düzeyinin düşük olması bu özelliklerin zayıf olduğunun, yeterince olamadığının anlamına gelmektedir. Anlamanın ve açıklamanın daha kolay olabilmesi için yargının tersiyle ifade edilebileceği düşünülmektedir.

Tablo 9.15. Çanakkale Tarımının Zayıf Yanlarının BEK Analizi Sonuçları

Çanakkale Tarımının Zayıf Yanları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, Tarım İl Md., Üniversite) arası koordinasyon durumu	0,5644	0,1609	0,5239
Geniş arazilerde üretim yapma durumu	0,5031	0,2000	0,4584
Büyük hayvancılık işletmelerinin sayısı	0,4424	0,1601	0,4523
Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği olmaması	0,3766	0,1397	0,3782

Chi-square(0.05,3)= 7,81473

H =19,4165702*** (Ortalamalar arasında 0.01'e göre fark anlamlıdır)

Yapılan BEK analizi istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre, katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan dolayı BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Güçlü yanlarda olduğu gibi katılım ağırlıklarından farklı sıralandığı, yani sıralamanın değiştiği göze çarpmaktadır. Katılımcılar zayıf yanlar içinde en zayıf yan olarak tarımsal kurumlar arası koordinasyonun iyi olmamasını göstermektedirler (0,56). Balıkesir ilinde de kurumlar arası koordinasyonun en zayıf yön olarak gösterilmiştir. Her iki ilde de otuzun üzerinde faktörden seçilmesi anlamlıdır.

Diğer zayıf yanlar sırasıyla arazilerin küçük olması (0,50) ve büyük hayvansal işletmelerin olmaması (0,44) şeklindedir.

Yine Balıkesir'deki gibi Çanakkale'de de üniversite sanayi işbirliğinde sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Üniversitelerin gerek Balıkesir ilinde, gerekse Çanakkale ilinde zayıf yönler içinde gösterilmesi önemli bir bulgudur. Tarım paydaşlarının üniversiteden beklediklerini bulamadıkları, beklentilerinin karşılanmadığı anlamına gelmektedir.

9.2.2.3. Çanakkale Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları

Yapılan GZFT analizinde fırsatlar olarak sırasıyla verilen yargıların en yüksek katılım düzeyine sahip olan dördü aşağıda verilmiştir. Bu fırsatlar arasında BEK yapılarak hangisinin daha çok fırsat olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçlarına göre Çanakkale tarımının önündeki fırsatlardan dört tanesi aşağıda verilmiştir;

- Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır
- Türkiye'de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır
- Organik bitkisel üretim gelişecektir
- Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır, yargılarına ait özellikler ise Çanakkale ilinin önündeki fırsatlar olarak görülmektedir.

Tablo 9.16. Çanakkale Tarımının Önündeki Fırsatlar İçin BEK Analizi Sonuçları

Çanakkale Tarımının Fırsatları	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır	0,5055	0,2311	0,5000
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır	0,4575	0,2506	0,4255
Organik bitkisel üretim gelişecektir	0,4414	0,1230	0,4553
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır	0,4375	0,2128	0,4584

Chi-square(0.05,3)= 7,81473

H =13,6528512*** (Ortalamalar arasında 0.01’e göre fark anlamlıdır)

Yapılan analiz sonuçları istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Balıkesir’de diğerlerinin gerisine atılan Türkiye ve dünyadaki zeytinyağı tüketim bilincinin artacak olması, Çanakkale’de ilk önceliği almıştır (0,51). Devamında ikinci olarak hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacağı (0,46) beklentisi yine Çanakkale tarımını bekleyen önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Ardından organik tarımdaki gelişmelerin bitkisel üretimi de geliştireceği düşüncesi (0,44) gelmektedir. Yine katılımcılar jeotermal seraların yaygınlaşmasını (0,43) Çanakkale için diğer bir fırsat olarak görmektedir.

9.2.2.4. Çanakkale Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları

Yapılan GZFT analizinde tehditler olarak sırasıyla verilen yargıların en yüksek katılım düzeyine sahip olan dördü aşağıda verilmiştir. Bu fırsatlar arasında BEK yapılarak daha çok hangisinin tehdit olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçlarına göre Çanakkale tarımının önündeki tehditlerden dört tanesi aşağıda verilmiştir;

- Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor
- Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor
- Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor
- Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor, yargılarına ait özellikler ise Çanakkale ilinin önündeki tehditler olarak görülmektedir.

Tablo 9.17. Çanakkale Tarımının Önündeki Tehditler İçin BEK Analizi Sonuçları

Çanakkale Tarımının Tehditleri	Ortalama	Standart Sapma	Medyan
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	0,5200	0,2575	0,4646
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	0,4784	0,2933	0,4553
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	0,4163	0,1972	0,3945
Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	0,3706	0,1423	0,3782

Chi-square(0.10,3)= 6.251

H =6,64887921* (Ortalamalar arasında 0.10'a göre fark anlamlıdır)

Yapılan analiz sonuçları istatistiki olarak anlamlıdır. Chi-square testi sonucuna göre katılımcıların tarımın verilen güçlü yönleri arasında fark vardır (7,82). Testlerin sonuçları olumlu olduğundan kontrolün ardından BEK sonuçlarını yorumlayabiliriz.

Balıkesir'le oldukça benzer sonuçlar alınmıştır. Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmemesi (0,52) ve çiftçiler tarımı bırakmak istemesi (0,47) hem çiftçilerin hem de aile fertlerinin geçim için gerekli geliri tarımdan farklı alanlarda aradıkları anlaşılıyor. Bunun birkaç sebebi olabilir. Şimdiye kadar yapılmış olan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara rastlanması, çiftçilerin çiftçiliği gerçekte seçerek değil de zorunluluklardan dolayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Diğer yandan diğer iller de bitkisel (0,41) ve hayvansal (0,37) ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlaması da Çanakkale tarımını tehdit eden unsurlardır. Bu bağlamda Çanakkale tarımının daha güçlü ve rekabetçi bir yapıya kavuşması gerekecektir. Aksi halde gelişen rekabet Çanakkale tarımı, paydaşları ve çiftçileri için bir tehdit unsuru olacaktır.

9.2.3. Çanakkale Tarımının Durumuyla (GZFT) İlgili Alan Çalışması Sonuçları

GZFT analizi Çanakkale ilindeki üreticilerin, ilin tarımsal durum ve geleceği hakkındaki görüş ve düşüncelerinin analizinde kullanılmıştır. Bu amaçla içsel faktörleri oluşturan Çanakkale tarımının güçlü ve zayıf yönleri, dışsal faktörleri oluşturan Çanakkale tarımının fırsatları ve tehditleri incelenmiştir.

9.2.3.1. Çiftçilere Göre Çanakkale Tarımının Durum (GZTF) Analizi

İçsel Faktörler

Üreticilerin %27,3'ü Çanakkale ilinin sahip olduğu iklimsel faktörlerin meyve-sebze üretimine uygun olmasını en güçlü yön olarak belirtmişlerdir. Akdeniz ikliminin karakteristiklerini gösteren Çanakkale ili şeftali ve elma üretimi açısından Türkiye'de söz sahibi bir ildir. Domates ve kapyra biber gibi önemli iki sebzenin de üretimine uygun koşullar Çanakkale'de bulunmaktadır. Sahip olduğu arazi varlığının yaklaşık %30'u işlemeli tarıma uygun arazi sınıflarından oluşmaktadır (I-IV). Ayrıca ilde sulama birliklerinin bulunması meyve-sebzedeki sulama sorunlarının önüne geçmektedir. İlde geçmişten günümüze kadar çok sayıda baraj ve gölet yapılmış durumdadır.

Tablo 9.18. Çanakkale Tarımının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Güçlü Yönler			Zayıf Yönler		
	Frekans	%		Frekans	%
Arazi ve iklimsel faktörlerin meyve-sebze üretimine uygun olması	80	27,3	Sulama altyapısının olmaması ya da sorunlu olması	44	22,9
İlin Hayvan varlığı ve hayvansal üretime uygun tarımsal yapının olması	58	19,8	Monokültür tarım yapılması	35	18,2
Verimli toprak yapısının bulunması ve yaygın tarla ürünleri üretimi	54	18,4	Tarım arazilerinin küçük ve parçalı olması	31	16,1
Çeltik üretimine uygun toprak ve sulama koşullarının varlığı	39	13,3	Hayvancılığın yeteri kadar etkin yapılamaması	27	14,1
Kaliteli zeytinyağına imkân verecek ekolojik karakteristiklerin bulunması	24	8,2	Pazarlama imkânlarının azlığı	21	10,9
Tütün üretimine uygun arazi yapısı	18	6,1	Engebeli ve tarıma elverişsiz alanların çokluğu	13	6,8
Şehir merkezine yakın	13	4,4	Üreticilerin bilinçsiz olması	9	4,7
Makinalıma üst düzey	5	1,7	Tarıma dayalı sanayinin gelişmemiş olması	7	3,6
Üretici örgütlerinin sayıca çok olması	2	0,7	Kooperatiflerin etkin çalışmaması	5	2,6
	293	100,0		193	100,0

Çanakkale ilindeki hayvan varlığının yaklaşık %94'ü kültür ve kültür melezi ırklardan oluşmaktadır. Bu durum üreticilerce hayvancılıkta güçlü yön olarak vurgulanmıştır. Birim başına düşen süt verimi yüksektir. Süt üretiminde önemli verim sağlayan Saanen ve melezi keçi varlığı ilin süt üretimini artırmaktadır. Ayçiçeği ve kanola üretimi açısından verimli toprak yapısına sahip bir ildir. Pazarlama sorunu bulunmayan bu tarla ürünlerinin üretimine uygun olması il tarımının güçlü yönü olarak belirtilmiştir.

Balıkesir ili ile karşılaştırıldığında sulanabilecek tarım arazileri yarı yarıya olmasına rağmen bu arazileri %70'i sulanmaktadır. Bu da ilde çeltik üretimine imkân vermiştir. Tarımsal sulamadaki en büyük sorun şebekenin eski ve yıpranmış olmasıdır. Kapalı sistem basınçlı sulama sistemine sahip sulama işletmelerinin sayısı oldukça azdır. Bu durum üreticilerce Çanakkale tarımının en zayıf yönü olarak belirtilmiştir.

Monokültür tarım yapılması bir diğer zayıf yöndür. Monokültür tarımdan vazgeçilerek alternatif ürünlere yönelmek için pazarlama, üreticilerin bilinçlendirilmesi gibi konularda bulunan sorunların giderilmesi gerekmektedir.

İlde bulunan hayvancılık işletmelerinin küçük işletmelerden oluşması etkinliği ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. İldeki üretici örgütlerinin sayısı ve yatay-dikey örgütlenme oranının yüksekliği güçlü yön olarak vurgulanırken, iyi yönetilmeyerek etkin çalıştırılmaması bölge tarımı için zayıf yön olarak belirtilmiştir.

Dışsal Faktörler

İldeki sulama işletmeciliği sayesinde her ne kadar önemli bir sulama oranı yakalandıysa da sulama şebekelerinin yenilenmesi ve modern sistemlerin kurulması sebze ve meyve üretimi ağırlıklı tarımın önündeki en önemli fırsat olarak görülmektedir.

Et ve et ürünlerini işleyebilecek, meyvelerde depolama, ambalajlama ve sınıflama işlemlerini yapabilecek, domates ve kapa biberi işleyecek tesislerin sayılarının artması önemli bir fırsat olarak nitelendirilmektedir.

Tablo 9.19. Çanakkale Tarımının Fırsatları ve Tehditleri

Fırsatlar			Tehditler		
	Frekans	%		Frekans	%
Tarımsal sulama imkânlarının artması	27	20,0	Amaç dışı arazi kullanımı ve sanayileşme	28	17,5
Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi	27	20,0	Çevre kirliliği ve termik santraller	26	16,3
Meyvecilik, seracılık gibi alternatif üretimin yaygınlaşması	24	17,8	Tarımsal nüfusun azalması	25	15,6
Kooperatiflerin iyi yönetilerek güçlenmesi	16	11,9	Küresel iklim değişikliği	25	15,6
Hayvancılıkta yaşanan sorunların çözülmesi	12	8,9	Girdi maliyetleri ve ürün fiyatları dengesizliğinin giderilememiş olması	17	10,6
Arazi toplulaştırmasının sağlanması	8	5,9	Hayvansal üretimdeki sorunların çözülememiş olması	12	7,5
Zeytinyağı tüketiminin artması	7	5,2	Tarım ürünlerinde pazarlama sorunlarının varlığı	10	6,3
Çanakkale boğazı köprüsü	5	3,7	Zeytin üretiminde uygulanan politikalar	7	4,4
Tarımsal ürün desteklemelerinin yeniden düzenlenmesi ve artırılması	4	3,0	Miras kanunundaki düzenlemelerin sonlandırılmamış olması	5	3,1
Keçi sütüne ve organik ürünlere olan talebin artması	4	3,0	Kooperatiflerin iyi yönetilememesi	4	2,5
Ziraat fakültesinin varlığı	1	0,7	Çiftçiler tarafından yönetilmeyen büyük çiftliklerin artması	1	0,6
	135	100,0		160	100,0

Tüketicilerin sağlıklı yaşam amacına uygun olarak toplumda zeytinyağı tüketme bilincinin artması da kaliteli zeytinyağı üretimi yapan Çanakkale tarımsal üreticileri için fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Keçi sütüne ve organik ürünlere olan talebin de artması, il sınırları içerisinde Bozcaada, Ayvacık ve Eceabat gibi organik tarıma uygun alanların bulunduğu Çanakkale tarımı için önemli bir fırsattır.

Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı Çanakkale tarımını tehdit eden en önemli unsurdur. Deniz turizmi, doğa turizmi amaçlı olarak yapılaşmanın artması ve sanayileşme tarım arazilerinin sürekli azalmasına neden olmaktadır.

Arazi parçalanmasının önüne geçilememesi, girdi maliyetleri-ürün fiyatları arasındaki dengesizliğin giderilememesi, araçların çok olduğu tarım ürünleri pazarlamadaki sorunların çözülememiş olması üreticilerce tarımı tehdit eden diğer unsurlar olarak belirtilmiştir.

9.2.3.2. Çalıştay Sonuçlarında Belirlenen GZFT'lere Çanakkale Üreticilerinin Katılım Düzeyi

Çanakkale ilinde yapılan çalıştay sonuçlarına göre il tarımının güçlü, zayıf yönleri ile fırsatları ve tehditleri, üreticilere sorularak katılım düzeyleri belirlenmiştir (Tablo 9.20).

Tablo 9.20. Çalıştay GZFT Sonuçlarına Çiftçilerin Katılım Düzeyi

Hiç katılmıyorum:1, Biraz katılıyorum:2, Orta düzeyde:3, Oldukça katılıyorum:4, Tamamen katılıyorum:5	Katılım Düzeyi
Çanakkale Tarımının Güçlü Yönleri	
İklim tarımsal üretim için elverişlidir	4,14
Su ürünleri potansiyeli yüksektir	2,66
Kooperatifleşme yaygındır	3,05
Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır	4,00
Çanakkale Tarımı Zayıf Yönleri	
Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, Tarım İl Md., Üniversite) arası koordinasyon iyi değildir	4,00
Geniş arazilerde üretim yapılmaz	3,52
Büyük hayvancılık işletmelerinin sayısı azdır	4,27
Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği yoktur	4,44
Çanakkale Tarımının Karşılaşabileceği Fırsatlar	
Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır	3,55
Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır	3,19
Organik bitkisel üretim gelişecektir	2,78
Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır	2,20
Çanakkale Tarımının Karşılaşabileceği Zorluklar ve Tehditler	
Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor	4,39
Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor	4,17
Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,40
Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor	3,41

Tablo 9.20’de de belirtildiği gibi çalıştayda belirlenen “*Su ürünleri potansiyeli yüksektir*” yargısının dışında diğer güçlü yönlerin tamamı üreticiler tarafından benimsenmektedir. Uzun kıyı şeridi ve Kazdağları gibi alabalık potansiyeli üreticiler tarafından tarımın güçlü yönü olarak görülmemektedir. “İklim tarımsal üretim için elverişlidir” yargısına üreticinin katılım düzeyi diğerlerinden yüksektir. Tarımsal girdilere ulaşmadaki kolaylık (ilde bulunan tarımsal örgütlerin rolü oldukça fazladır) üreticilerce kabul gören bir diğer güçlü yöndür.

“*Güçlü bir sanayi-üniversite işbirliği yoktur*” yargısı üreticilerce de tarımın zayıf yönü olarak kabul edilmiştir. Çiftçi örgütleri, tarım il müdürlükleri ve üniversite arası koordinasyon iyi olmasını üreticilerde talep etmektedirler.

Çanakkale tarımının karşılaşılabileceği en önemli tehdit çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmemesidir. Buna ek olarak üreticiler “*Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor*” yargısına da yüksek düzeyde katılım göstermişlerdir.

Çanakkale tarımının karşılaşılabileceği fırsatlar içerisinde üreticilerce en düşük düzeyde katılım gösterilen yargı “*Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır*”. Tüketicilerin zeytinyağı tüketme bilincinin artması Çanakkale tarımında üreticilerce de fırsat olarak değerlendirilmektedir.

9.2.4. Çanakkale Tarımının Durumuyla (GZFT) İlgili Mülakat Sonuçları

Balıkesir ilinde yürütülen detaylı mülakatların neticesinde durum analizinde kullanılacak veriler elde edilmiştir. Öncelikle güçlü ve zayıf yönler ardından da gelecekteki fırsatlar ve tehditler sunulacaktır.

Çanakkale tarımının güçlü yönleri

- Birçok ürünün yetiştirilebileceği ve polikültür tarımın yapılabileceği iklim ve topraklara sahip olması
- İklim şartlarının tarıma uygun olması
- İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük tüketim merkezlerine yakın olması
- Tanınan marka değerine sahip yöresel ürünleri vardır.
- Yeniliklere açık, eğitilmiş ve bilinçli çiftçi yapısı

• Deniz ulaşım imkânlarının olması
• Tanınan ve yüksek hayvansal üretim potansiyeline sahip ilçelerin olması
• Su ürünleri üretim potansiyeli ve avlak sahasının genişliği
• Küçükkuşu zeytini, Yenice kapyra biberi, Kumkale domatesi, Çanakkale domatesi, Bayramiç elması, Lapseki şeftalisi, Lapseki kirazı, Bayramiç Beyazı, Ezine peyniri, Ezine zeytinyağı, Biga ve Ayvackı kırmızı eti, Gelibolu sardalyesi, Çanakkale lüferi gibi ürünler marka değerine sahip olması.

- Turizm potansiyeli
- Muğla'dan sonra Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinin olması
- Köylerinin %68'inin örgütlenmesinin tamamlanmış olması
- Yerel tarım aktörleri arasındaki uyum ve işbirliği
- Doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerimiz
- Tarım ve hayvansal üretimde çeşitlilik
- Sulama yatırımlarının bir bölümünün tamamlanmış ve yeni alanların sulamaya açılmış olması
- Saanen keçide damızlık merkezi olması,
- Süt soğutma tankı kapasitesinin yüksek olması,

Çanakkale tarımının zayıf yönleri

• Arazilerin çok küçük ve parçalı olması
• Çiftçiliğin meslek olarak yapılmaması, babadan görme usullerle yapılıyor olması.
• Meyve-sebze işleme, paketlenme tesisinin olmaması,
• Kooperatiflerin profesyonel yönetilmemesi
• Hayvancılık işletmeleri çok küçük
• Üniversite tarımcı işbirliği zayıf
• Tarıma dayalı sanayi yeterince gelişmemiş olması
• Üretici örgütleri sayıca çok olsa da ortak iş yapma kültürü gelişmemiştir,
• Su ürünleri kooperatiflerimiz pazarlama konusunda aktif değil,
• Tarımsal ürünlerin pazarlanması sıkıntıları var,
• Proje hazırlama ve uygulama potansiyelinin zayıflığı,
• Kooperatif ve çiftçi örgütlerinde nicelik değil ancak nitelik eksikliklerin varlığı ve asli amaçlarından sapmaların yaşanması

- Ovalarda daralan ürün yelpazesi
- Büyük yatırımların yapılmaması Balıkesir tarımını bekleyen önemli fırsatlar
- Su ürünlerine olan talebin artması
- Doğal, kültürel ve tarihi zenginliğimiz dolayısıyla kırsal turizm potansiyeli,
- Havza bazlı üretime geçilmesi
- Yaygınlaşmış ve belli bir noktaya gelmiş İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım için talebin bu yönde artması,
- Yöresel ürünlerle rekabetçiliğin artması
- TİGEM özelleştirildi ve yakında meyve suyu fabrikası kuracak. Bu ilimiz meyve yetiştiricileri için önemli bir fırsat.

Balıkesir tarımını bekleyen önemli tehditler

• Genç nüfusun tarımı bırakması
• Girdilerin fiyatlarının daha da artacak olması
• Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı,
• Çevre kirliliği,
• Enerji yatırımları
• Boğaz geçişi yapan gemilerin balans suyuyla gelen ve bizim sularımıza adapte olan istenmeyen yosunlar,
• Bilinçsiz ve kaçak avlanma,
• Balıkçı ailelerin çocuklarının balıkçılığı tercih etmemesi ve balıkçılık yapanların da balıkçılığı bırakması,
• Biga ovası gibi Çanakkale tarımı için çok önemli ve verimli bir ovaya 14000 megawatt kapasitesinde bir termik santral kurulması,
• Kaz dağlarındaki maden arama çalışmaları,
• Metropollerin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yoğun tarımın sonuçları,

10. ÖNERİLEN STRATEJİLER, ÖNCELİKLER ve TEDBİRLER

Kalkınmayı sağlaması beklenen stratejiler, makro kalkınma planlarının ana amaçlarıyla örtüşmelidir. Bu bağlamda ortaya konulacak olan stratejilerin bu açıdan değerlendirilmesi gerekir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi ve plan vizyonunun gerçekleşmesi yolunda aşağıda yer alan stratejik amaçlar, gelişme eksenleri olarak belirlenmiştir: Bunlar, rekabet gücünün artırılması, istihdamın artırılması, beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, bölgesel gelişmenin sağlanması, kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılmasıdır. Onuncu Kalkınma Planı henüz yayımlanmamıştır. Ancak, devlet desteklerinin ve denetimlerinin artırılması, hayvancılığın geliştirilmesi, kırsal ekonominin geliştirilmesi, tarımda üretim ve verim kapasitesinin artırılması, gıda güvenliği öncelikler içerisinde olacağı beklenmektedir.

Temelde sosyal refah sağlama çerçevesi içerisinde, sektörel gelişmenin yanı sıra bireysel ve sosyokültürel gelişiminide esas alan stratejiler üretilmelidir. Bu bağlamda TR22 Bölgesi için geliştirilen stratejiler aşağıda verilmiştir. Ancak önerilen amaç, hedef ve stratejik faaliyetlerin fikir vermek için olduğu unutulmamalıdır.

Bu projenin amaçları içerisinde olmamasına rağmen, bölgenin tarımsal stratejik planını hazırlayacak olanlara bir fikir vermesi amaçlanarak TR22 Bölgesinde tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi için uygulanabilecek stratejiler aşağıda verilmiştir. Stratejilerin uygulanması ise karar vericilerin görev ve sorumluluğundadır.

Stratejik Amaç 1. Tarımsal yapının etkinleştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması

Hedef 1	Üretim verimliliğinin artırılması
SF.1 (Stratejik Faaliyet)	Arazi bölünmelerinin önlenmesi ve toplulaştırmanın gerçekleştirilmesi ve bölgede yaygın olarak uygulanması Arazi toplulaştırılması için tarım paydaşlarının bir araya gelerek faydalarının çiftçilere aktarılması. Arazi ve hayvan sayılarının optimum üretim büyüklüklerine yaklaştırılması.
SF.2	Sulama imkanlarının geliştirilmesi. Devam eden baraj, gölet ve sulama sistemlerinin öncelikle bitirilmesi. Hâlihazırda var olan sistemlerin geliştirilerek modernize edilmesi.
SF.3	Bitki ve hayvan hastalık ve zararlılarıyla mücadele edilmesi. Kamu, çiftçi örgütleri ve çiftçiler bir araya gelerek ortak hareket planı çıkarmaları ve uygulamaları.
SF.4	Verimli bitkisel ve hayvansal materyallerin kullanılmasının yaygınlaştırılması. Kaliteli ve bölgeye adapte olmuş veya olabilecek çeşitlerin geliştirilmesi, getirilmesi ve çiftçilere tanıtılması. Kaliteli süt ırkı hayvanların kasaba verilmesine engel olunması.
SF.5	Organize hayvancılık bölgeleri kurulması. Altyapı sorunu olmayan, ölçek sorununu aşmış ve pazar tarafından bilinen işletmelerin organize hayvancılık bölgelerinde faaliyet göstermeleri
SF.6	Seraların ve örtü altı üretiminin yaygınlaştırılması. Jeotermal enerji kaynaklarının yakınında sera tesislerinin kurulması ve örnek olarak geliştirilmesi.
SF.7	Hayvanların beslenmesinde önemli rol oynayan meraların geliştirilmesi.
SF.8	Toprak tahlillerinin yapılmasının kolaylaştırılması, Tarım teşkilatı ve çiftçi örgütleri toprak tahlillerinin yaptırılmasında kolaylaştırıcı rol oynaması
Hedef 2	Pazarlama yapısının geliştirilmesi
SF.1	Sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması Kamu kurumları, çiftçi örgütlerinin aracı, denetçi görevi almaları
SF.2	Ulaşım imkânlarının geliştirilmesi.

	<p>Ulaşım kanallarının alternatifli artırılması.</p> <p>Var olan ulaşım kanallarının modernizasyonu ve yenilenmesi. Gelişen karayolu ulaşım imkânlarını fırsata çevirecek planlama ve yatırımların stratejilerinin belirlenmesi.</p>
SF.3	<p>Yöresel ürünlerin coğrafi işaret, tescillerinin yapılması.</p> <p>Tescil ettirilen ürünlerin il/bölge genelinde tüm paydaşların katılımıyla tanıtımlarının planlanarak uygulanması</p>
SF.4	<p>Örgütlerin çiftçilerin pazarlama faaliyetlerini desteklemeleri.</p> <p>Fiyat istikrarsızlıklarının giderilmesinde çiftçi, üretici örgütleri ve üst kurulların daha aktif hale getirilmesini sağlamak.</p> <p>Kooperatiflerin bitkisel ve hayvansal ürün işleme tesisleri kurmaları ve elde edilecek katma değeri çiftçilerle paylaşmaları.</p> <p>Aracıların azaltılarak kar marjının üreticiye dönmesi.</p>
SF.5	<p>Süt toplama ve soğutma merkezlerinin standart olmaması ve denetiminin yapılması</p>
SF.6	<p>Hasat sırasında ve sonrasında ürün ve kalite kayıplarının en aza indirilmesi.</p> <p>Soğuk hava depolarının kurulması veya var olanların iyileştirilmesi, Özellikle yeşil enerjiden yararlanılması.</p>
SF.7	<p>Tarımsal ve özellikle yöresel ürünlerin uluslararası pazarlara penetrasyonunun sağlanması.</p> <p>Devletin bu konuda desteğinin olmasıyla ülke ekonomisine katkı sağlanması.</p> <p>Çiftçi örgütlerinin dış pazarlarla ilgili yatırım ve iş imkanlarına ilişkin ülke raporları hazırlamaları ve ilgili dış ticaret mevzuatlarını inceleyip bireysel veya örgütsel yatırımcıyı bilgilendirilmesi.</p> <p>Dış pazarların standartlarının tespit edilip, uyumunda sorunlar yaşanmaması ve standartlara hassasiyet gösterilmesi.</p>
SF.8	<p>Pazarlama ve ürün işlemede yardımcı olacak bina, makine ve teçhizat yatırımlarının desteklenmesi.</p>
SF.9	<p>Özellikle bölge için önemli olan ürünlerin pazarlama yapısının geliştirilirken, diğer yandan da üretim ve işleme aşamalarında tarım teşkilatı gibi yetkilendirilmiş bir kurum tarafından, denetimlerin yapılarak bu kazanımın sürdürülebilir hale getirilmesi</p>

Stratejik Amaç 2. Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi

Hedef 1	Yatırımın teşvik edilmesi
SF.1	Tarıma dayalı organize sanayi bölgeleri kurulması. Özellikle hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı lokasyonlarda organize hayvancılık bölgelerinin gündeme alınması. Yer gösterilmeli, alt yapısına kamu veya çiftçi örgütleri destek olması.
SF.2	Yatırım teşviklerinin ve tarım bakanlığının tarımsal sanayilere verdiği hibe destekleri arttırılmalıdır.
SF.3	Özellikle tarım teşkilatının yatırım danışmanlığı hizmeti vermesi.
SF.4	Tarıma dayalı sanayinin yatırım yapabilmelerini sağlayacak yatırım muafiyetlerini yerel yöneticiler tarafından değerlendirilmesi
SF.5	Özellikle ihracatı olan veya olabilecek ürünlerle ilgili sanayinin desteklenmesine öncelik verilmesi.
SF.6	Su ürünleri işleme ve üretim, yaş meyve sebze işleme ve paketlenme, süt ve süt ürünleri işleme, et ve et ürünleri işleme sanayinin özellikle teşvik kapsamına alınması. Bu sanayilerde işlenecek ürünler, Çanakkale ve Balıkesir tarımlarında önemli bir yere sahip ve rakiplerine göre üretim potansiyeli ve kalitede öne çıkan ürünlerdir.
Hedef 2	Sanayi altyapısının geliştirilmesi
SF.1	Ulaşım altyapısının geliştirilerek sanayi bölgeleri aralarında ulaşım ağları oluşturulması.
SF.2	Tarımsal üretici örgütleriyle ilişkilerin geliştirilmesi. Üretici örgütleri profesyonel kadrolarla yönetilmeli ve sözleşmeli üretim yaygınlaştırılması.
Hedef 3	Sanayinin üretim kapasitelerinin arttırılması
SF.1	Teknolojik kapasitenin arttırılmasının sağlanması.
SF.2	Hedef pazara göre üretim planlarını yapmalarını sağlamak. Tarımsal üretim potansiyelinin yüksekliği ve ürün tedarikindeki kolaylıkların sanayinin üretim kapasitesini arttırması
SF.3	Özellikle ulusal ve uluslararası yeni pazarlar için, yeni ürün geliştirmede ve üretiminde kullanılacak teknolojik altyapıların desteklenerek tesisinin sağlanması
SF.4	Bölge üniversitelerinin tarımsal sanayinin kapasite ve teknolojik altyapısının geliştirilmesi amacıyla desteklerinin alınması.

	Kapasite arttırımı ve teknolojik gelişimler için üniversitelerle ortak projelerin yapılması, ulusal ve uluslararası proje destek fonlarından yararlanılması
SF.5	Tarım ve sanayi entegrasyonlarının sağlanması, Bu ilişkilerin bir takım kaidelere bağlanması, anlaşmazlık durumlarında sektöre yaygınlaşmasının ve sektörün zarar görmesinin önlenmesi,

Stratejik Amaç 3. Çevrenin ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir üretimin sağlanması

Hedef 1	Organik üretim ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
SF.1	Organik üretim ve iyi tarım uygulamaları konusunda çiftçilerin bilgi birikimlerinin sağlanması
SF.2	Kooperatif vb. çiftçi örgütlerinin organik üretim ve iyi tarım uygulamalarını hem yapması, hem de yöresel işleyen modeller olarak üretici ve yatırımcılara demostre etmesi.
SF.3	Organik ürün talebinin arttırılması. Talebin arttırılması, üretimi de geliştirecektir.
Hedef 2	Verimliliğin öne çıkarılması
SF.1	Üretim miktarı ve çevreye verilen zararlar dengesi ve verimlilik kavramlarına ilişkin çiftçilerin ve sanayicilerin bilinçlendirilmeleri
SF.2	Çevre kirliliği farkındalığı ve doğanın korunması hassasiyetlerinin kazandırılması ve arttırılması
SF.3	Çiftçi gelirlerinin arttırılması. Düşük gelirlili ve borçları çok olan bir tarımsal üreticinin, zararını hemen göremediği çevrenin korunması konusunda hassas olması beklenemez.
Hedef 3	Çevre örgütleriyle işbirliğinin geliştirilmesi
SF.1	Bölgede faaliyet gösteren çevre örgütlerinin de içinde bulunacağı bir platform oluşturulması. Yerel yönetim, tarımsal kamu kurumları, çiftçi örgütleri ve çevre örgütlerinin bir arada ortak çalışabilme yeteneklerinin ve çevre sorunlarına birlikte çözüm üretebilme kabiliyetlerinin geliştirilmesi
SF.2	Çevre örgütlerinin öncülüğünde tarımsal ve tarıma dayalı sanayi kaynaklı çevre kirliliğinin önüne geçilmesi amacıyla projeler geliştirilip uygulanması
SF.3	Tarımsal örgütlerin, çevre örgütleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi

Stratejik Amaç 4. Organik tarımın yaygınlaştırılması

Hedef 1	Organik tarımın üretiminin yaygınlaştırılması
SF.1	Çanakkale'de olduğu gibi doğru işleyen uygulamaların tanıtılması.
SF.2	Çiftçilerin ve çiftçi örgütlerinin organik tarım konusunda bilgi birikimlerinin artırılması ve eğitimlerinin sağlanması. Çiftçilerin ve çiftçi örgütlerinin uygun yerlerde organik tarım yapabilmeleri için teşvik edilmesi.
SF.3	Çiftçi örgütlerinin organik üretim konusunda aktif rol almalarının sağlanması. Çiftçilerin bireysel olarak zorlanacakları mali ve mevzuatla ilgili konuları aşmasında çiftçi örgütlerinin desteğinin alınması
SF.4	Çiftçi örgütlerinin bizzat organik üretim faaliyetine girerek, tüketicilere güvenilir ve uygun fiyatlı, üreticilere ise karın artmasıyla fayda sağlaması.
Hedef 2	Organik ürün pazarlarını geliştirmek
SF.1	Organik ürün tanıtımlarının yapılması talebin artırılması. Bir firma tek başına yapamayacağı reklam ve tanıtım faaliyetlerini bir platform veya birlik olarak gerçekleştirilmesi. Hatta organik ürün tanıtımlarının kamu spotu haline dönüştürülmesi için girişimlerde bulunulması.
SF.2	TR22 Bölgesinde, özellikle gelirin daha yüksek olduğu şehir ve bazı ilçe merkezleri ve turistik lokasyonlarda bireylerin organik ürüne ulaşabilmelerinin sağlanması. Pazar yerlerinde organik ürünlere yer ayrılması, organik ürün pazarlarının kurulması.
SF.3	Organik üretimin yapıldığı çiftliklerin uygun olanlarında ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.
Hedef 3	Uluslararası sertifika standartlarına uygun üretim
SF.1	Özellikle pazar potansiyeline sahip olan ülke ve birlikler başta olmak üzere uluslararası kabul edilen sertifika standartlarının belirlenip, firmalarla akreditasyon anlaşmaları yapmasını yereldeki firmaların uluslararası kabulünün sağlanması.
Hedef 4	Kontrol ve denetleme sistemlerinin geliştirilmesi
SF.1	Elde edilen pazarın zarar görmemesi için denetimlerinin ciddi ve sıklıkla yapılması.
SF.2	Ürünlerin kalıntılarının inceleneceği laboratuvarlar tesis edilmesi veya üniversite, özel laboratuvarlarla işbirliğine gidilmesi

Stratejik Amaç 5. Üreticilerin mali yapılarının ve beşeri sermayelerinin geliştirilmesi

Hedef 1	Üreticilerin mali yapılarının geliştirilmesi
SF.1	Devlet destekleriyle ve çiftçi örgütlerinin katkılarıyla üretim maliyetlerinin düşürülmesi
SF.2	Arazilerin toplulaştırılmasıyla verimliliğin artırılması
SF.3	Girdi tedariklerinin tarımsal örgütler aracılığıyla daha uygun maliyetle yapılması
SF.4	Çiftçilerin kayıt tutmalarının sağlanması. Örnek yayım projeleri ve pilot çalışmalar yapılarak muhasebe kaydı tutmanın yaygınlaştırılması
SF.5	Çiftçilerin üretim planlamaları konusunda bilgilendirilip bu konuda destek verilmesi. Optimum üretim planları belirlenmesi amacıyla danışmanlık yapılması
SF.6	Atıl işgücünü en verimli kullanabilecekleri ürünlerin üretilmesinde çiftçilerin teşvik edilmesi, yönlendirilmesi ve bilgilendirilmesi
SF.7	Sulama sistemlerinin geliştirilmesi ve arazilerin sulamaya açılması
SF.8	Ürünlerin tarımsal örgütler aracılığıyla değerinde pazarlanması ve fiyat istikrarsızlıklarının giderilmesi
SF.9	Bölge koşullarına ve tarımsal yapısına uygun, katma değeri yüksek alternatif ürünler ve üretim tekniklerinin tespit edilerek üretilmesi
SF.10	Ürün destekleriyle yüksek verimli üretimin teşvik edilmesi
SF.11	Organik üretim, iyi tarım uygulamaları, eko turizm, agro turizm, kırsal turizm gibi alternatif gelir kaynaklarının çiftçilere sunulması
Hedef 2	Üreticilerin beşeri sermayelerinin geliştirilmesi
SF.1	Eğitim düzeylerinin geliştirilmesi
SF.2	Üretim, verimlilik, etkinlik, maliyet vb. konularda bilgi düzeylerinin yükseltilmesi
SF.3	Çiftçilerin girişimcilik düzeylerinin geliştirilmesi ve bu konuda bilgilendirilmesi
SF.4	Yayım çalışmalarıyla muhasebe ve finansal yönetim konusunda çiftçilerin eğitilmeleri
SF.5	Çevre kirliliği farkındalığının artırılması ve çevre koruma hassasiyetinin geliştirilmesi

Stratejik Amaç 6. İlde veya Bölgede kalkınmanın koordine edilmesi

Hedef 1	Paydaşlarla ilişkiler geliştirilmeli
SF.1	Valilik, üniversite, tarım teşkilatı, tarımsal örgütler, GMKA, TKDK, tarıma dayalı sanayi temsilcileri, çiftçi temsilcileri ve bu platforma faydası olacak paydaşların bir araya getirilerek ilişkilerinin güçlendirilmesi
SF.2	Koordinasyon görevinin bizzat ilde Valiler tarafından bu görevin ifa edilmesi veya her grubun kabul edeceği bir kişiye verilmesi
SF.3	Paydaşların Balıkesir ve Çanakkale illeri özelinde TR22 Bölgesine hizmet etmek için bir araya geldiği fikrinin sağlanması. Uyumlu bir grubun oluşturulması. Uyumsuzluk durumlarında kurumlardan farklı temsilciler talep edilmesi.
Hedef 2	Bölge tarımının kalkınması için paydaşlara görevin dağıtılması
SF.1	Paydaşlara belirlenen stratejik plan çerçevesinde görevlerin paylaşılması.
SF.2	Stratejik hedeflerin yakalanabilmesinin kontrolü için göstergeler belirlenip gelişmenin takip ve kontrol edilmesi

Hazırlanan söz konusu stratejilerin hepsinin uygulanması oldukça güç olmakla birlikte sonuçlarında sağlanacak sektörel gelişmenin önemli düzeyde olacağı beklenmektedir. Bazı stratejik faaliyetlerin gerçekleştirilip hedeflerin gerçekleşmesi durumunda ilişkili alanlarda çarpan etkisi oluşturacağı ve gelişmenin beklenenin üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Örneğin, örgütlenme ile tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi pazarlamada çok hızlı bir gelişme sağlayabilir. Uygulayıcılar önceliklere göre bazı konuları öne alıp tematik bir yaklaşımla seçilen konu üzerindeki stratejik faaliyetlere ağırlık verebilir.

11. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu bölümde TR22 Bölgesinin tarım ve hayvancılığını konu alan araştırma ve bulgular genel olarak özetlenip değerlendirilecektir.

Bölgenin Özellikleri ve Tarımsal Yapısı

Güney Marmara olarak da adlandırılan TR22 Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsamaktadır. TR22 Bölgesi batısında Ege denizi, kuzeyinde Marmara denizine kıyısı bulunmaktadır. İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlere oldukça yakın olan bölge, buralardan gelen tarımsal ürün taleplerinin karşılanmasında en önemli destekçilerden biridir.

Dağları, ormanları, akarsuları, gölleri, verimli ovaları ve iklimiyle bölge önemli bir zenginliğe sahiptir. Bölge Akdeniz iklimi ve karasal iklim özelliklerinin birlikte görüldüğü, geçiş iklimine sahiptir. İki denize kıyısı ve ıçsularıyla da önemli su ürünleri potansiyeline sahiptir. Bölgede tarımın sektörel ağırlığı yüksek ve diğer sektörlerden daha fazla GSMH üretmektedir.

Bölgenin toplam tarım alanı 840 bin hektardır. Bu alanın yaklaşık %60'ı Balıkesir, %40'ı Çanakkale ili sınırları içinde yer almaktadır. Balıkesir'in toplam yüzölçümü 1.452.814 hektar olup, 510 bin ha tarım alanı, 210 bin ha çayır mera, 675 bin ha orman, 57 bin ha da tarım dışı alanlardan oluşmaktadır. Çanakkale'nin toplam yüzölçümü 11.029.401 hektar olup, 330 bin ha tarım alanı, 63 bin ha çayır mera, 533 bin ha orman, 102 bin ha da tarım dışı alanlardan oluşmaktadır. Bölgenin toplam tarım alanları içerisinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünler için ayrılan alanın oranı %72'dir. Geriye kalan tarım alanı sebze bahçeleri (%8) ile meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanları (%20) tarafından paylaşılmaktadır. Sebze ve Meyve alanlarının toplam tarım alanına oranına göre, TR22 Bölgesi Türkiye ortalamasının sebzede yaklaşık 3 kat, meyvede ise yaklaşık 2 kat daha yüksektir.

Bölgeye özgü tarımsal ürün çeşitleri Bozcaada üzümü, Yenice biberi, Bayramiç elması, Çanakkale domatesi, Lapseki şeftalisi, Lapseki kirazı, Bayramiç elması, Bayramiç Beyazı, Yenice kapy biberi, Ezine peyniri, Ezine zeytinyağı, Küçükkuşu zeytini, Kumkale domatesi, Bayramiç elması sayılabilirken; Balıkesir bamyası, Balıkesir börülcesi, Balıkesir kavunu, Edremit-Ayvalık zeytini, Edremit-Ayvalık zeytinyağı, Gönen baldo pirinci, Manyas fasulyesi yörede ve çevresinde bilinen ürünlerdir.

Balıkesir ilinin sulanan alanlarının toplamı 114.707 ha ile toplam tarım alanının %22'sini oluştururken, Çanakkale'nin sulanan alanlarının toplamı 77.888 ha ile tarım alanlarının %23'ünü oluşturmaktadır.

Türkiye'ye oranla TR22 Bölgesi tarla bitkileri ekim alanının %2,3'ünü kullanarak, üretiminin %3,4'ünü üretmektedir.

TR22 Bölgesi organik üretime uygun alanlara sahip olan bir bölgedir. Balıkesir'de 24; Çanakkale'de ise 85 ayrı ürün organik olarak yetiştirilmektedir. Organik üretimin yapıldığı alanlar karşılaştırılacak olursa Balıkesir 914 ha ve Çanakkale 1427 ha'dır. Hayvansal ürünlerin de organik olarak üretildiği Çanakkale'de organik tarım adına iyi örnekler yaygınlaşmaktadır.

TR22 Bölgesinin sığır varlığı, Türkiye sığır varlığının %5,7'sini, koyun varlığının %4,1'ini, keçi varlığının %5'ini, kanatlı hayvan varlığının %12,2'sini oluşturmaktadır. Bölge içinde hayvan varlığı açısından kıyaslama yapıldığında ağırlık Balıkesir'dedir.

TR22 Bölgesi Türkiye süt üretiminin %7'sini oluşturmaktadır yine TR22 Bölgesinin de süt üretiminin %69'u Balıkesir ilinden kalan %31 de Çanakkale ilinden gelmektedir.

TR22 Bölgesi Türkiye'nin tarımsal örgütlenmesi en yaygın bölgelerinden biridir. 2012 yılı itibarıyla toplam tarımsal amaçlı birlik ve kooperatif gibi örgüt sayısı toplam 865'tir. Bunun 678 tanesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi 62 tanesi Sulama Kooperatifi, 47 tanesi Su Ürünleri Kooperatifi, 7 tanesi Kooperatif Üst Birliği, 8 tanesi Yetiştirici Birliği ve 63 tanesi üretici birliğidir.

Çalışmanın Amacı ve Metodolojisi

Bu araştırmanın amacı, söz konusu iller için büyük öneme sahip olan tarım sektöründe mevcut durumun ne olduğu, sorunların neler olduğu ve çözüm yollarının neler olabileceği konusunda ipuçları elde edilmesidir.

Çalışma 2012 yılında Balıkesir ve Çanakkale illerinde yürütülmektedir. Çalışma durum tespitine yönelik açıklayıcı bir araştırmadır. Bu çalışanın kurgulanmasında özellikle sorunların belirlenmesinde, bizzat sorunu yaşayan paydaşların düşüncelerinin alınması, bakış açılarının yakalanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda çalışma üç temel aşamada gerçekleştirilmiş ve sonuçlar rapor halinde GMKA'ya sunulmuştur.

Aşamaların ilki tarımla ilgili kamu kurumları, özel sektör, tarımsal örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) bir araya getirilerek ilin mevcut durumunun, öncelikli sorunlarının ve çözüm yollarının tartışıldığı çalıştaylardır. Çalıştaylardan elde edilen veriler ile ikinci aşamada, bölgedeki çiftçilerle yapılacak olan alan çalışmasını yönlendirmiştir. Bu aşamada elde edilen verilerin analizleriyle biriktirilen bilginin sınanması, eksikliklerinin giderilmesi, bulgulardaki aydınlanmamış yönlerin tartışılması amacıyla, konunun uzmanlarıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Raporunun hazırlanması amacıyla gerçekleştirilmiş olan araştırma çalışmasının ana materyalini üç farklı amaca yönelik farklı yöntemler kullanılarak elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırma üç temel aşamadan oluşmuştur. Bunlar sırasıyla; tarımın sorunlarının ve çözüm önerilerinin tartışıldığı özel sektör, kamu ve sivil toplum kuruluşları (STK), tarımsal kooperatifler, birlikler ve tarımsal üreticilerden oluşan paydaş gruplarıyla Balıkesir ve Çanakkale illerinde ayrı ayrı gerçekleştirilmiş olan çalıştaylardır. Söz konusu illerde tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerle yapılmış olan yüz yüze anketlerden oluşan alan çalışmasıdır. Son aşama ise, çalışmaya katılmayan, elde edilen bulguların tartışılacağı düzeyde konunun hakimi olan paydaşlarla yapılan detaylı mülakatlardır.

Çalıştaylar Balıkesir ve Çanakkale illerinde ayrı ayrı yapılmıştır. Her bir il için hem hayvansal üretime hem de bitkisel üretime ait sorunlar ve çözüm yolları tartışılmıştır.

İnternet Anketi

Çalıştay uygulamasının öncesinde, mevcut durumun tespitine yönelik GZFT Analizi için Balıkesir ve Çanakkale illeri için iki ayrı internet anketi dizayn edilmiştir.

Çalıştay uygulamasının öncesinde, mevcut durumun tespitine yönelik GZFT Analizi yapılmıştır. Analizler Balıkesir ve Çanakkale illeri için iki ayrı internet anketi şeklinde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. İnternet anketi çalıştaylara katılacak olan paydaşlar tarafından çalıştay öncesinde doldurulmuştur. Böylece, çalıştaylar öncesinde hem bir ön bilgi elde edilmiş, hem de BEK analizi için öncelikli sorunlar belirlenmiştir. Çalıştaylarda illerin tarımsal durumu GZFT yöntemiyle analiz edilerek katılımcılara grup çalışmaları öncesinde sunulmuştur.

TR22 Bölgesinde toplam faaliyet gösteren 96.226 tarımsal işletmeye göre örnek hacmi 383 olarak hesaplanmış ve %5 fazlası toplam 402 anket değerlendirmeye alınmıştır. Anket uygulamasından önce illere ait ilçeler tarımsal özellikleri açısından benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmıştır. Gruplandırmalarda MDS ve Kümeleme analizlerinden yararlanılmıştır.

Balıkesir için yapılan analiz sonuçlarına göre Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Gömeç ve Havran ilçeleri birinci grubu; Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçeleri ikinci grubu; Merkez, Kepsut ve Susurluk ilçeleri üçüncü grubu; Balya, Bigadiç, Dursunbey, İvrindi, Savaştepe ve Sındırgı ilçeleri ise dördüncü grubu oluşturmaktadır. Bu gruplardan Merkez ilçe, Bandırma, Bigadiç ve Edremit ilçeleri araştırmanın alan çalışmaları kapsamına alınmıştır.

Çanakkale için yapılan analiz sonuçlarına göre Merkez, Çan, Ecabat, Lapseki ve Yenice ilçeleri birinci grubu; Ezine, Ayvacık ve Bayramiç ilçeleri ikinci grubu; Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri üçüncü grubu; Biga ilçesi dördüncü grubu ve Gelibolu ilçesi ise beşinci grubu oluşturmaktadır. Bu gruplardan Merkez ilçe, Ezine, Biga ve Gelibolu ilçeleri araştırmanın alan

çalışmaları kapsamına alınmıştır.

Araştırma kapsamında üçüncü aşama olarak da detaylı mülakat yöntemiyle, konunun uzmanları, tarımsal kurum ve kuruluş temsilcileri, tarımsal örgüt temsilcileri, tarıma dayalı sanayiciler, tarımsal işletmeciler gibi önemli paydaşlar belirlenerek Balıkesir ve Çanakkale illerinde onar kişiyle görüşülmüştür.

Alan Çalışmasına Göre Üreticilerin Demografik Özellikleri

Araştırma alanı olarak seçilen Balıkesir ve Çanakkale illerinde 402 çiftçi ile anket yapılmıştır. Anket yapılan çiftçilerin yaş ortalamaları 47,5 olarak belirlenmiştir. En genç üretici 18 yaşında ve en yaşlı üretici ise 81 yaşında olarak saptanmıştır. Balıkesir ilindeki üreticilerin ortalama yaşları 45,5 yıl ile Çanakkale ilindeki üreticilerin yaş ortalaması olan 49,6 yıldan daha gençtir. Üreticilerin öğrenim süreleri ortalama 7 yıl öğrenim gördüğü saptanmıştır. En az öğrenim gören 3 yıl, en fazla öğrenim gören üretici ise 16 yıl olarak saptanmıştır. Bu veriler öğrenim düzeyinin ortaokul düzeyinin altında olduğunu göstermektedir. Balıkesir ilinde ortalama öğrenim süresi 7,3 yıl ile Çanakkale ilinde 6,7 yıldan daha yüksektir. Araştırma alanında ortalama tarımsal deneyim 27,3 yıl olarak bulunmuştur. Görüşülen çiftçiler arasında 2 yıllık deneyime sahip olanlar olduğu gibi 65 yıllık tarımsal deneyime sahip olanlarda vardır. Çanakkale ilindeki ortalama tarımsal deneyim 30,1 yıl ile Balıkesir ilindeki ortalama tarımsal deneyim olan 24,7 yıldan yüksektir. Araştırma bölgesinde ortalama aile büyüklüğü 4,2 kişi olarak saptanmıştır. Bölgede 15 kişiye kadar genişleyen aileler mevcuttur. Balıkesir ilindeki aileler 4,5 kişi ile Çanakkale ilindeki ailelerden 3,8 kişiden daha büyüktür. Ortalama olarak ailelerin çekirdek ailelerden oluştuğu belirlenmiştir. İlçeler ortalaması birbirine benzerlik göstermektedir. Çalışmada görüşülen ailelerde ortalama 2,5 kişi tarımda çalışmaktadır. Ailelerdeki mevcut nüfusun %59,5'i tarımla uğraşmaktadır. Balıkesir ilinde bu oran %60,0 iken Çanakkale ilinde %60,5'tir. Ağırlıklı olarak aileler tarımla uğraşmakla birlikte tarım dışı uğraşlarında söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Anket yapılan üreticilere tarım dışı geliri olup olmadığı da ayrıca sorulmuştur. Görüşülen çiftçilerin %58,3'nün tarım dışı geliri bulunmaktadır. Balıkesir ilinde tarım dışı gelir oranı %59,2 iken Çanakkale ilinde %57,3 bulunmuştur. Bu veriler tarım sektöründe çalışanların yarısından fazlasının diğer sektörlerle ilişkili olduğu sonucunu doğurmaktadır. Tarımsal kooperatif faaliyetlerine aktif olarak katılma oranları verilmiştir. Çiftçilerin %68,5 gibi çoğunluğu tarımsal kooperatif faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. Bu oran Balıkesir ilinde %65,2 ve Çanakkale ilinde %72,0'dir. İlçeler açısından bakıldığında çiftçilerin yarısından fazlası kooperatif faaliyetine aktif olarak katıldığı anlaşılmaktadır. Bölgenin tarımsal örgütlenme açısından iyi bir noktada olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen işletmelerin %57,5'i hayvancılık yapmakta iken %42,5'i yapmamaktadır. Balıkesir ilinde hayvancılık yapan işletme oranı %62,8 ve Çanakkale ilinde hayvancılık yapan işletme oranı %51,8'dir. İlçeler işletmelerin hayvancılık yapma oranı bakımından farklılık göstermektedir. Örneğin Edremit ilçesinde hayvancılık yapan işletme oranı %18,8'e düşmektedir. Tarımın bitkisel üretim ve hayvancılığı kapsamından dolayı her ikisini birlikte yapma oranı Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma alanında da yaygındır.

Yenilikleri benimseme ve girişimcilikleri incelendiğinde, çiftçilerin %43,3'ü risk alabilen üreticiler olduğu belirlenmiştir. Çevreye bağlı olarak yenilikleri kabul edebileceğini söyleyenler %38,3'tür. Yeniliklere kapalı olduğunu söyleyenlerin oranı ise %16,2'dir.

Bölge Tarımında Sorunlar ve Kısıtlar

Balıkesir Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları

GMKA hizmet binasında gerçekleştirilen Balıkesir çalıştayına ilin tarım ve hayvancılığının durumunu ve sorunlarını tartışmak üzere 76 paydaş katılmıştır. Açılış konuşmalarının ardından genel olarak çalıştayın süreciyle ilgili katılımcılar bilgilendirilmiş ve ardından da uzmanlık alanlarına göre gruplara ayrılarak gruplar özelinde çalışmaya devam edilmiştir. Balıkesir ilinin tarım sektörüne ait sorunlarının tartışıldığı gruplar; Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Tohum ve Fidancılık, Zeytin ve Zeytinyağı, Kanatlı, Süt ve Süt Ürünleri olmak üzere toplam yedi gruptur. İlgili gruplarda katılımcılar konuları üzerinde müzakerelerde bulunarak öncelikli dört sorunu ortaya koyarak ve her bir sorun için en az üç çözüm önerisi geliştirmişlerdir. Bu bölümde sadece sorunlar özetlenecektir.

Tablo 11.1 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları

<i>Bitkisel Üretim Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	İşletmelerin yapısal sorunları
	Enerji ve Üretim Girdi Maliyetlerinin Yüksek Olması
	Sulama sorunu
	Polikültür tarımın hâkim olması
<i>Hayvansal Üretim Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Hayvan yetiştiricilerinin eğitim yetersizliği
	Hayvansal üretimde maliyetlerin düşürülmesi gerekmektedir.
	Hayvansal üretim işletmelerinin yapılarındaki sorunlar
	Hayvancılık örgütleri-kuruluşları arası işbirliği sağlanması
<i>Tarımsal Örgütlenme Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Örgüt çatışması
	Eğitim sorunu
	Yasal mevzuat
	Finansman sorunu
<i>Tohum ve Fidancılık Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Birim alandaki maliyetinin diğer üretim alanlarından daha fazla olması
	Tohum üretiminde oluşan yan ürünlerin değerlendirilememesi
	Fidan üretiminde kullanılan damızlıkların yetersizliği
	Mevzuat hükümlerinin sürekli değişmesi
<i>Zeytin ve Zeytinyağı Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Güven ve Tağşiş Sorunu
	Kar marjının düşük olması
	Tüketim düşüklük sorunu
	Pazarlama Sorunu
<i>Kanath Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Hayvan refahı mevzuatı
	Sektöre yönelik medyada anti propaganda
	Bakanlık sektör üniversite üç saç ayağı koordinasyon yetersizliği
	Uzun ve kısa vadede tarım politikası olmaması
<i>Süt ve Süt Ürünleri Grubu</i>	<i>Sorunlar</i>
	Aynı bölge içinde süt fiyatlarının dalgalı olması
	Süt toplama ve soğutma merkezlerinin standart olmaması
	Türk Gıda Kodeksine uygun süt ve süt ürünleri üretiminde üretim aşamasında kullanılan ilaç ve kimyasalların kamu otoritesi tarafından takip edilememesi
	Kişi başı süt tüketiminin az olması

Çalıştayın ardından yapılan alan çalışmasından elde edilen çiftçilerin tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11.2 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Anket Sonuçları

Sorunlar	%	Sorunlar	%
Sulama Sorunları	19.24	Hayvancılık sorunları	2.61
Üretim maliyetlerinin yüksek olması	17.43	Örgütlenme sorunları	2.61
Yapısal sorunlar	17.23	Alternatif ürün yok	2.00
Pazarlama sorunları	12.22	Destekler	2.00
Hastalık ve zararlılar	9.02	Altyapı sorunları	1.00
Çevre kirliliği	4.01	Diğer	6.21
Eğitim	3.41		

Alan çalışmasının ardından yapılan detaylı mülakatlardan elde edilen önemli paydaş ve kurum temsilcilerinin tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlara ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11.3 Balıkesir Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

Sorunlar	Çözümler
Arazilerin küçük ve parçalı olması	Uzun bir süreç olan arazi toplulaştırmalarına hız verilmesi ve Miras yoluyla arazilerin parçalanmasının önüne geçmek için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
Hayvancılık işletmelerinin 1-5 hayvandan oluşan yapıda olması	En az yirmi baştan oluşan hayvansal büyüklüğe gelebilmesi için hükümetlerin bu yönde politikalar geliştirmelidir.
Maliyetlerin yüksekliği	Uygun destekleme politikaları Büyük hayvancılık yapan ve destek alacak olanlardan kaba yem üretebilecek araziye zorunlu tutulmalıdır. Kooperatif ve çiftçi örgütleri de bu konuda rol almalı ve girdileri ucuza temini konusunda çalışmalar yapmalıdır.
Kaliteli inek ve düvelerin kesime gitmesi	Çiftçi gelirlerinin artırılması, kredi imkânlarının kolaylaştırılması, desteklerin artırılması ve danışmanlık sisteminin geliştirilmesi
Tarıma dayalı sanayinin yeterli olmaması	Tarıma dayalı sanayi yatırımı yapacak kişilerin teşvik edilmesi
Tarımın paydaşları arasında uyum olmaması.	Üniversitenin başında olacağı bir toplantı yapılabilir. Siyasetler bu konuda çözüm noktası olabilir.
Tanıtım yapılmıyor	İlde tanıtım komisyonları kurulup iyi işletilmelidir. İlin yöresel ve öne çıkan tarım ürünlerinin tanıtımı yapılmalıdır
Yerel ürünler sahipsiz. Höşmerim tatlısı, Edremit yeşil çizik zeytin, gönen baldo pirinci, gönen iğne oyası, kolonya, kavun, kelle peyniri, Manyas fasulyesi, süpürgecilik, tirit, zeytinyağlı sabun, zeytinyağlı kozmetik ürünleri, zeytin ezmesi gibi ürünlere, yerel ürünlerin	Yerel yönetimler, tarım teşkilatı, Balıkesir Üniversitesi, ilde faaliyet gösteren tarımsal örgütlerin çabalarıyla tescil ettirilip pazarlama değerleri, talebi ve üretimi arttırılmalıdır.

tescil edilmemesi	
Fiyat dalgalanmaları ve tekelcilik	Örgütlenme ve tarımsal örgütlerin doğru işletilmesi
Ürünlerin değerlendirilmesi, pazarlama sorunları	Tarımsal üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, örgütlerin ürünlerin değerlendirme ve pazarlamasında da aktif rol almaları
Tarımsal sigorta yapısının istenilen düzeyde gelişmiş olmaması	Devlet katkısı daha da artırılmalı ve bu yönde eğitimler verilmelidir.
Verimli topraklar mera olarak tescil edilmiş olmasından dolayı tarım yapılamıyor.	Yasal düzenlemelerin yapılması
Birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması sorunu	Sanayi ve tarım bölgeleri belirlenip özellikle birinci sınıf tarım arazilerinin tarım dışı kullanılması yerine daha düşük arazi gruplarının sanayiye ayrılması daha iyi olacaktır. Bu saptamalar belirli bir plan dahilinde ve sınırları belirli olursa arazi fiyatlarında spekülasyon artışları ve tarım dışına kaymalar engellenebilir.
Balıkesir'in Türkiye'yi besleyen, gıda ve tarım konusunda önemli bir il olmasına rağmen Ziraat Fakültesinin olmaması	Üniversite yönetimi ve mülki amirlerin girişimiyle kurulabilir.

Balıkesir için her üç aşamada da karşılaşılan sorunların başında arazilerin parçalı ve küçük olmaları, girdi maliyetlerinin yüksek olması ve pazarlama sorunları gelmektedir.

Çanakkale Tarım ve Hayvancılık Sorunları ve Çözüm Yolları

Çanakkale Ticaret Borsasında gerçekleştirilen Çanakkale çalıştayına ilin tarım ve hayvancılığının sorunlarını tartışmak üzere 53 kamu ve özel sektör temsilcisi paydaş katılmıştır. Açılış konuşmalarının ardından genel olarak çalıştayın süreciyle ilgili katılımcılar bilgilendirilmiş ve ardından da uzmanlık alanlarına göre gruplara ayrılarak alt başlıklar özelinde çalışmaya devam edilmiştir. Çanakkale ilinin tarım sektörüne ait sorunlarının tartışıldığı toplam yedi grup oluşturulmuştur. Gruplar, Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim, Tarımsal Örgütlenme, Organik Tarım, Yaş Meyve ve Sebze, Su Ürünleri, Et ve Süt Ürünleri şeklindedir. Katılımcılar gruplarında, ilgili konular üzerinde detaylıca tartışarak öncelikli dört sorun ve her bir sorun için üç çözüm önerisini ortaya koymuşlardır.

Tablo 11.4 Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Çalıştay Sonuçları

Bitkisel Üretim Grubunun	Sorunlar
	Bilinçsiz Girdi Kullanımı
	Hasat Sırasında ve Sonrasında ürün ve kalite kayıpları
	Pazarlama Sorunu
	Sulama işletmeciliğinde yaşanan sorunlar
Hayvansal Üretim Grubunun	
	Pazarlama ve Fiyat Sorunları
	Hayvansal üretimde maliyetlerin düşürülmesi
	Hayvansal üretim işletmelerinin yapılarındaki sorunlar
	Hayvancılık örgütleri-kuruluşları arası işbirliği sağlanması ve bulaşıcı hastalıkların kontrolü sorunu
Tarımsal Örgütlenme Grubunun	
	Kooperatifler girdi temini gibi birçok konuda etkin olmalarına rağmen, pazarlama konusunda etkin değiller.
	Tarımsal örgütlerde finansal yetersizlikler mevcuttur.
	Tarımsal örgütlerin sayıca çok olmalarına karşılık etkin
	Tarımsal örgütlerde yasal ve mevzuat sorunları mevcuttur.
Organik Tarım Grubunun	
	Organik üretimde girdi tedarik etmedeki problemler, tedarikçi firma sayısının azlığı, girdi fiyatları yüksek(geleneksek girdilerin 4-10 katı)
	Üretim tüketimi karşılamıyor, organik ürün doğal ürün kargaşası var, üretimde denetim yetersiz, sertifikasyon firması dışında denetim yapılmıyor onlar da bu görevini doğru yapmıyor, mevzuatı tam uygulamıyor, kamu denetimi yok, organik ürün işleyen tesis sayısı az
	Fiyatlar yüksek, üretim riskleri yüksek, girdiler pahalı, doğal ürünlerle haksız rekabet ortamı var, organik ürünlere güven zayıf, organik pazarlar yetersiz
	Sigorta primleri çok yüksek, Tarsim’de ki oran aynı, Mevzuat ve uygulamalarıyla ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olunmaması, yasal düzenlemeler yetersiz, yasa bize özgün değil
Yaş Meyve ve Sebze Grubu	
	Kalifiye işçi ve mühendis bulunamaması
	Üretim materyalinin bulunamaması (tohum fidan)
	Fiyat istikrarı
	Tarım il teşkilatının sorunlara yaklaşım biçimi
Su Ürünleri Grubu	
	Av baskısı ve stokların azalması
	İşleme tesislerinin yetersizliği
	Pazarlama problemleri
	Bürokratik işlemlerle ilgili sorunlar
Et ve Süt Ürünleri Grubu	
	Uluslararası pazarlara ulaşamama
	İşletmelerin küçük olması

	İşletme muhasebe kayıtlarının tutulmaması
	Tarımsal örgütlerin tarımsal politikalarda etkinliğinin az olması

Çalıştayın ardından yapılan alan çalışmasından elde edilen çiftçilerin tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11.5 Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Alan Çalışması Sonuçları

Sorunlar	%	Sorunlar	%
Üretim maliyetlerinin yüksek olması	22.08	Hayvancılık sorunları	3.53
Ürün pazarlama	19.21	Alternatif ürün yok	2.43
Ürün satış fiyatlarının düşük olması	14.35	Kooperatiflerin etkin çalışmaması	1.55
Sulama sorunları	13.02	Altyapı sorunları	1.10
Hastalık ve zararlılar	6.40	Çevre Kirliliği	1.10
Yapısal sorunlar	6.18	Göç sorunu	1.10
Eğitim	4.19	İklimsel sorunlar	0.66

Alan çalışmasının ardından yapılan detaylı mülakatlardan elde edilen önemli paydaş ve kurum temsilcilerinin tarımsal üretimde karşılaşılan sorunlara ilişkin düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11.6 Çanakkale Tarım ve Hayvancılığının Sorunlarıyla İlgili Mülakat Sonuçları

Sorunlar	Çözümler
Girdi maliyetlerin yüksek olması	Kooperatif ve çiftçi örgütleri de bu konuda aktif rol almalı ve girdileri ucuza temini konusunda çalışmalar yapmalıdır. Uygun destekleme politikaları geliştirilmelidir. Büyük hayvancılık yapan ve destek alacak olanlardan kaba yem üretebilecek arazi zorunlu tutulmalıdır.
Arazilerin küçük ve parçalı olması	Toplulaştırmalara hız verilmesi ve miras yoluyla arazilerin parçalanmasının önüne geçmek için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
Küçük işletmelerin desteklerden yeteri kadar faydalanamaması	Çiftçilerin sorunlarını politika yapanlara duyurabilmesi, politika hazırlayanların da bu aşmada sahaya inip gözlem yapması, çiftçiyi dinlemesi gerekir. Politikalar, sadece büyük işletmeleri değil küçük işletmeleri de dikkate alarak hazırlanması gerekir.
Pazarlama	Üretici örgütleri profesyonel kadrolarla yönetilmeli ve sözleşmeli üretim yaygınlaştırılmalıdır.
Gençlerin tarımı bırakmaları	Gençler bu açıdan desteklenmeli. Örneğin çiftçi BAĞ-KUR primlerinde kolaylık sağlanabilir.

Kooperatifçiliğin yeteri kadar gelişmemesi	Birlikte iş yapma, ortak çalışma kültürünün gelişmemesi, kooperatif yöneticileri kooperatifleri iyi ve şeffaf yönetmelidir.
Girdi fiyatlarındaki ve satış fiyatlarındaki istikrarsızlık ve ürünlerin işlenememesi	Enerji piyasasında olduğu gibi, tarım ürünlerini denetleme kurulu kurulmalı. Tarım Bakanlığı, TÜİK, Ekonomi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı bunda görev alabilir.
Sevkinde bir saat bile çok önemli olduğu su ürünlerinin şehirlerarası pazara ulaştırılmasında sorunlar oluyor.	İstanbul, İzmir ve Bursa'ya şehirlerarası otoyollar olmalı.
Balıkçı limanları yetersiz	Meslek örgütleri, yerel yönetimler ve siyasilerin bir araya getirilmesiyle ve yasal yollarla çözülebilir
Bilinçsiz kimyasal kullanımı	Yaptırımlar olmalı ve uygulanmalı ek olarak da bu konuda çiftçiler bilinçlendirilmeli, eğitim verilmeli
Üretimde plansızlık	Yasal dayanağı olmalı
Az çalışma	Çiftçilerimiz daha fazla çalışmak için teşvik edilmeli, bu konuda eğitim verilmeli

Çanakkale ilinin tarımsal sorunlarının belirlenmesi için yapılan çalıştay, çiftçi anketleri ve mülakatlarda en çok tekrarlanan sorunlar girdi maliyetlerini yüksek olması, arazilerin küçük ve parçalı olmaları ve pazarlama sorunları başta gelmektedir. Gençlerin tarımı bırakmaları da yapısal sorunların içinde önemli bir yer almaktadır.

Balıkesir'in tarımsal sorunlarının çözümünde rol alacak kişi/kurumlar sorulduğunda, mülakata katılanlar tarım ve hayvancılık sorunlarının çözüm noktası olarak öncelikle Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nı görmektedir. Ardından üniversitenin çözüm konusunda önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Ancak, genellikle mülakata katılanlar kendi bulunduğu kurum ve örgütün dışındakilere bu ağır görevi yüklemekte, kendi kurumlarının öncü rol oynayacağını düşünmemektedir. Çanakkale'nin tarım sorunlarına "üniversite çözüm önerileri sunmalı ve siyasi irade bunlara göre karar vermeli" şeklinde bir yaklaşım birkaç defa dile getirilmiştir. Balıkesir'de üniversite çözüm sürecinde görülmemesine rağmen Çanakkale'de çözümde üniversitenin etkisinin yüksek olacağı kanaati yaygındır.

Projeksiyonlar (2012-2016)

TR22 Bölgesini oluşturan gerek Balıkesir, gerekse de Çanakkale illeri çok önemli tarım ve tarımsal ürün potansiyeline sahiptir. Bu iller, özellikle gıda sektöründeki iller sıralamasında birçok ürün için ilk sıraları alan, Türkiye'nin en önemli üreticilerindedir. Balıkesir ve Çanakkale'nin tarımsal potansiyellerinin irdelenmesinin ardından ürün bazında yakın gelecekte nasıl değişecek sorularına cevap aranmış ve bu bağlamda projeksiyonlar yapılmıştır. Projeksiyonlar için 1991-2011 yıllarına ait TÜİK verileri kullanılmıştır. Yapılan analizlerle, 2016 yılına kadar olan beş yıllık dönem için ekim alanları tahminlemeye çalışılmıştır. Tahminlemelerde zaman serisi analizlerinde yaygın kullanılan bir yöntem olan ARİMA kullanılmıştır.

İstatistiklere dikkat edildiğinde Balıkesir ve Çanakkale illerinde tarım alanları 1995 yılına göre sırasıyla yaklaşık %14 ve %8'lik bir daralma görülmektedir (TÜİK, 2011). Bu da bazı önemli ürünler için azalma trendi olduğunu göstermektedir.

Balıkesir ilinde 1991-2011 yıllarına ait buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk, çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin ekiliş alanı verileri zaman serisi analizlerine dahil edilerek, gelecek beş yıllık periyotta (2012-2016) ekim alanlarının nasıl değişeceği öngörülmeye çalışılmıştır. Bu ürünlerden buğday,

ayçiçeği, dane mısır, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan ve kavun azalma eğilimindeki ürünlerdir. Bunların yanında, pamuk, çeltik, salçalık biber, domates, karpuz, şeftali ve zeytin yatay seyir veya artış eğilimindeki ürünler olarak karşımıza çıkmıştır.

Çanakkale ilinde 1991-2011 yıllarına ait buğday, ayçiçeği, dane mısır, pamuk, çeltik, şekerpancarı, kuru fasulye, kuru soğan, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin ekiliş alanı verileri zaman serisi analizlerine dahil edilerek, gelecek beş yıllık periyotta (2012-2016) ekim alanlarının nasıl değişeceği öngörülmeye çalışılmıştır. Bu ürünlerden buğday, ayçiçeği, pamuk, şekerpancarı, kuru fasulye ve kuru soğan azalma eğilimindeki ürünlerdir. Bunların yanında, dane mısır, çeltik, salçalık biber, domates, karpuz, kavun, şeftali ve zeytin yatay seyir veya artış eğilimindeki ürünler olarak karşımıza çıkmıştır.

TR22 Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Durum

Bu bölümde Balıkesir ve Çanakkale illeri bazında sırasıyla çalıştay, anketler ve mülakatlardan elde edilen tarım ve hayvancılığa ait durum analizi sunulmuştur. Önce Balıkesir, ardından da Çanakkale'ye ait durum analizi verilecektir.

Balıkesir İlinin Tarım ve Hayvancılık Durum (GZFT) Analizi

Balıkesir tarımına ait güçlü, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditlerin yer aldığı tablolar çalışmanın çalıştay, anket ve mülakatlardan oluşan her aşamasını bir arada sunularak karşılaştırılabilir amaçlanmıştır. Bir tabloda hem çalıştaylarda, hem anketlerde hem de mülakatlarda il tarımına ilişkin vurgulanan güçlü yönler görülebilmektedir.

Tablo 11.7 Balıkesir İlinin Güçlü Yönleri

Çalıştay	
	İklim tarımsal üretim için elverişlidir
	Yüksek verimli hayvan ırkları vardır
	Toprakları verimlidir
	Büyük tüketim merkezlerine yakındır
Çiftçiler	
	Hayvansal üretime uygun
	Toprakları verimli
	Bitkisel üretim
	İklimin tarıma elverişli olması
Mülakatlar	
	Balıkesir'in iklimi çay ve muz gibi ürünlerin dışında Türkiye'de yetiştirilen ürünlerin tamamına yakınının yetiştirilebildiği bir ildir.
	Toprakları tarım ve hayvancılık için oldukça elverişli ve verimlidir.
	Verimli ovaları vardır.
	Ana ulaşım kanallarının ortasında, hem deniz hem kara ulaşımı imkânları mevcuttur.
	Tarımsal örgütler yaygındır.
	Tarımda kullanılacak akarsu ve gölet gibi su imkânları ve potansiyellerinin mevcuttur.
	Hayvancılık konusunda bilgi ve beceri birikimi sağlanmıştır.
	Yüksek verimli hayvan ırkları mevcuttur.
	İstanbul, İzmir gibi metropollere, büyük tüketim merkezlerine oldukça yakın ve ulaşımı kolaydır.
	Edremit, Gönen, Manyas, Susurluk, Sındırgı gibi önemli ilçelerinde jeotermal kaynaklar bulunmaktadır.
	Orman ve mera alanları zenginidir.
	Arıcılık potansiyeli vardır.
	Ege ve Marmara kıyı yerleşimlerinde, yaz dönemlerinde artan nüfusun tarım ürünleri talebinde artışlara neden olmaktadır.
	Süt ve süt ürünleri işleme sanayii gelişmiştir.
	GMKA, TKDK gibi destekleme kuruluşlarının, Tarımsal Birliklerin ilde bulunması.

Tablo 11.8 Balıkesir İlinin Zayıf Yönleri

Çalıştay	
	Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, Tarım İl Md.) arası koordinasyon iyi değildir
	Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği yoktur
	Üniversitenin tarımcılarla işbirliği iyi değildir.
	Sular kirlenmiştir
Çiftçiler	
	Araziler çok parçalı
	Sulama imkânı yok ya da sorunlu
	Sebzecilik zayıf
	Kooperatifleşme zayıf
Mülakatlar	
	Arazilerin küçük ve parçalıdır.
	Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği yoktur.
	Sulama imkânı olmasına rağmen sulama alanları kısıtlıdır.
	Balıkesir tarım ürünlerinin tanıtımı iyi yapılmamaktadır.
	Tarımsal ürünlerde markalaşma yeterli düzeyde değil.
	Kırsaldan şehre göç.
	Tarımsal kuruluşlar arası koordinasyon, bilgi paylaşımı ve iletişim çok düşük.
	Tarımsal örgüt yapısı sağlıklı değil.

Tablo 11.9 Balıkesir Tarımını Bekleyen Fırsatlar

Çalıştay	
	Hayvansal üretim yapanların girişimcilikleri artacaktır.
	Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır.
	Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini artıracaktır.
	Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır.
Çiftçiler	
	Sulama imkânının sağlanması
	Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi
	Kooperatifleşmenin güçlenmesi
	Meyveciliğin gelişmesi
Mülakatlar	
	Hayvancılık için destekleme politikalarının yaygınlaştırılacak olması
	Gölet ve barajların tamamlanarak sulama imkânlarını arttıracak olması
	Arazi toplulaştırmalarının tamamlanacak olması
	Jeotermal kaynakların sera üretimlerinde kullanılabilir olacak olması ve seraların yaygınlaşması
	İzmir İstanbul otoyolunun tamamlanarak, karayolu ulaşım imkânlarının arttırılacak olması
	Turizmin artmasıyla tarımsal ürünlere olan talebin artacak olması

Tablo 11.10 Balıkesir Tarımını Bekleyen Tehditler

Çalıştay	
	Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor
	Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor
	Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor.
	Fabrika atıkları çevreyi kirletiyor
Çiftçiler	
	Hayvancılığın bitmesi
	Amaç dışı arazi kullanımının artması
	Çevre kirliliğinin artması
	Genç nüfusun tarımı bırakması
Mülakatlar	
	Genç nüfusun tarımı bırakması
	Girdilerin fiyatlarının daha da artacak olması
	Tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması
	Özellikle Bandırma, Erdek ve Gönen gibi kuzey kıyı bölgesinin sanayi bölgesi olarak değerlendirilmesi, İstanbul ve civarındaki sanayiinin alternatif olarak bu bölgeye kayması
	Enerji yatırımlarının tarım alanlarını daraltması
	Turizm, sanayi ve enerji yatırımlarıyla arazi rantlarındaki artışa paralel tarım arazilerinin elden çıkması ve tarımdan uzaklaşma
	Canlı hayvan ve et ithalatının devam edecek olması
	Kaliteli süt inekleri ve düvelerin kesilmesi

Çanakkale İlinin Tarım ve Hayvancılık Durum (GZFT) Analizi

Çanakkale çalıştayına ait sonuçların sunumunda öncelikle grupların belirledikleri sorunlar ve çözüm önerileri verilecek ardından da internet anketi sonuçları, GZFT analizleri ve BEK analizlerine ait sonuçlar verilecektir.

Tablo 11.11 Çanakkale İlinin Güçlü Yönleri

Çalıştay	
	İklim tarımsal üretim için elverişlidir
	Su ürünleri potansiyeli yüksektir
	Kooperatifleşme yaygındır
	Gübre/ilaç gibi tarımsal girdilere kolayca ulaşılır
Çiftçiler	
	Bahçe tarımına uygun
	Hayvansal üretime uygun
	Toprakları verimli
	Bitkisel üretim
Mülakatlar	
	Birçok ürünün yetiştirilebileceği ve polikültür tarımın yapılabilmesi için iklim ve topraklara sahip olması
	İklim şartlarının tarıma uygun olması
	İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük tüketim merkezlerine yakın olması
	Tanınan marka değerine sahip yöresel ürünleri vardır.
	Yeniliklere açık, eğitilmiş ve bilinçli çiftçi yapısı
	Deniz ulaşım imkânlarının olması
	Tanınan ve yüksek hayvansal üretim potansiyeline sahip ilçelerin olması

	Su ürünleri üretim potansiyeli ve avlak sahasının genişliği
	Küçükkuyu zeytini, Yenice kapy biberi, Kumkale domatesi, Çanakkale domatesi, Bayramiç elması, Lapseki şeftalisi, Lapseki kirazı, Bayramiç Beyazı, Ezine peyniri, Ezine zeytinyağı, Biga ve Ayvacık kırmızı eti, Gelibolu sardalyesi, Çanakkale lüferi gibi ürünler marka değerine sahip olması.
	Turizm potansiyeli
	Muğla'dan sonra Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinin olması
	Köylerinin %68'inin örgütlenmesinin tamamlanmış olması
	Yerel tarım aktörleri arasındaki uyum ve işbirliği
	Doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerimiz
	Tarım ve hayvansal üretimde çeşitlilik
	Sulama yatırımlarının bir bölümünün tamamlanmış ve yeni alanların sulamaya açılmış olması
	Saanen keçide damızlık merkezi olması,
	Süt soğutma tankı kapasitesinin yüksek olması,

Tablo 11.12 Çanakkale İlinin Zayıf Yönleri

Çalıştay	
	Tarımsal kuruluşlar (çiftçi örgütleri, Tarım İl Md, üniversite) arası koordinasyonsuzluk
	Geniş arazilerde üretim yapılmaması
	Büyük hayvancılık işletmelerinin az olması
	Güçlü bir sanayi üniversite işbirliği olmaması
Çiftçiler	
	Sulama imkânı yok ya da sorunlu
	Araziler çok parçalı
	Monokültür tarım yapılması
	Hayvancılık az
Mülakatlar	
	Arazilerin çok küçük ve parçalı olması
	Çiftçiliğin meslek olarak yapılmaması, babadan görme usullerle yapılıyor olması.
	Meyve-sebze işleme, paketlenme tesisinin olmaması,
	Kooperatiflerin profesyonel yönetilmemesi
	Hayvancılık işletmeleri çok küçük
	Üniversite tarımcı işbirliği zayıf
	Tarıma dayalı sanayi yeterince gelişmemiş olması
	Üretici örgütleri sayıca çok olsa da ortak iş yapma kültürü gelişmemiştir,
	Su ürünleri kooperatiflerimiz pazarlama konusunda aktif değil,
	Tarımsal ürünlerin pazarlanması sıkıntıları var,
	Proje hazırlama ve uygulama potansiyelinin zayıflığı,
	Kooperatif ve çiftçi örgütlerinde nicelik değil ancak nitelik eksikliklerin varlığı ve asli amaçlarından sapmaların yaşanması
	Ovalarda daralan ürün yelpazesi
	Büyük yatırımların yapılmaması

Tablo 11.13 Çanakkale Tarımını Bekleyen Fırsatlar

Çalıştay	
	Türkiye’de ve dünyada zeytinyağı tüketme bilinci artacaktır
	Hayvancılık için destekleme politikaları yaygınlaşacaktır
	Organik bitkisel üretim gelişecektir
	Jeotermal seraların yaygınlaşması tarımsal üretim değerini arttıracaktır
Çiftçiler	
	Sulama imkânının sağlanması
	Tarıma dayalı sanayinin artması
	Kooperatifleşmenin güçlenmesi
	Hayvancılığın geliştirilmesi
Mülakatlar	
	Su ürünlerine olan talebin artması
	Doğal, kültürel ve tarihi zenginliğimiz dolayısıyla kırsal turizm potansiyeli,
	Havza bazlı üretime geçilmesi
	Yaygınlaşmış ve belli bir noktaya gelmiş İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım için talebin bu yönde artması,
	Yöresel ürünlerle rekabetçiliğin artması
	TİGEM özelleştirildi ve yakında meyve suyu fabrikası kuracak. Bu ilimiz meyve yetiştiricileri için önemli bir fırsat.

Tablo 11.14 Çanakkale Tarımını Bekleyen Tehditler

Çalıştay	
	Çiftçi ailelerinin çocukları tarımı tercih etmiyor
	Çiftçiler tarımı bırakmak istiyor
	Diğer iller de bitkisel ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor
	Diğer iller de hayvansal ürün açısından güçlü rakipler haline gelmeye başlıyor
Çiftçiler	
	Genç nüfusun tarımı bırakması
	İklim değişikliği
	Amaç dışı arazi kullanımı
	Çevre kirliliği
Mülakatlar	
	Genç nüfusun tarımı bırakması
	Boğaz geçişi yapan gemilerin balans suyuyla gelen ve bizim sularımıza adapte olan istenmeyen yosunlar,
	Bilinçsiz ve kaçak avlanma,
	Balıkçı ailelerin çocuklarının balıkçılığı tercih etmemesi ve balıkçılık yapanların da balıkçılığı bırakması,
	Girdilerin fiyatlarının daha da artacak olması
	Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı,
	Çevre kirliliği,
	Enerji yatırımları
	Biga ovası gibi Çanakkale tarımı için çok önemli ve verimli bir ovaya 14000 megawatt lık bir termik santral kurulması,
	Kaz dağlarındaki maden arama çalışmaları,
	Metropollerin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yoğun tarımın sonuçları,

Balıkesir ve Çanakkale illerinin yapıları ve tarımları ne kadar benzese de aynı strateji uygulamalarının hayata geçirilmesiyle elde edilecek gelişmenin farklılık göstereceği düşünülmektedir. Sorunların güçlü ve zayıf yönlerin, fırsat ve tehditlerin illere göre farklılaşması bunun en önemli destekleyicisi kabul edilebilir.

12. SONUÇ

Bu çalışmayla TR22 Bölgesinin tarım ve hayvancılığının durumu, tarımsal üretimdeki sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri, Balıkesir ve Çanakkale illeri özelinde tespit edilmesi amaçlanmıştır. Balıkesir ve Çanakkale illerinde yapılan çalıştaylar, çiftçi anketleri ve detaylı mülakatlar çalışmanın ana materyali olan verileri oluşturmuştur. Çalışmanın amaçlarına göre farklı analizler yapılarak, TR22 Bölgesi için önemli bir bilgi birikimine ulaşılmış ve bunlar belirli bir düzen içerisinde okuyuculara sunulmuştur.

Ancak karar vericilerin konuya sahip çıkılması, tüm paydaşları diğeriyle uyumlu ve koordineli çalışmaları, bireysel veya kurumsal değil, bölge kazanımlarını her şeyin önünde tutulması, yatırımcıların ve üreticilerin belirlenen stratejiler doğrultusunda yönlendirilmeleri ve motivasyonlarının sağlanması ile bölgedeki tarımsal kalkınma gerçekleşebilecektir. Kısacası TR22 Bölgesinin kalkınması ve bölge halkının kazanması için, ortaya konulacak en önemli şey gayret, azim, çalışkanlık, fedakârlıktır.

Bu çalışmanın TR22 Bölgesinin sorunlarının çözümüne, kalkınmanın sağlanacağı planların ve stratejilerin geliştirilip uygulanmasına katkısı olacağı düşünülmektedir.

EKLER

a. Çalıştay Katılım Listesi

Balıkesir Çalıştayına Katılanların Listesi

	AD- SOYAD	KURUM
1	ABDULKERİM SAGAY	AKS MÜHENDİSLİK
2	ABDULLAH DOĞANER	SAVAŞTEPE TTK
3	AHMET DEMİR	YENİCE KÖYÜ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ
4	ALİ ÖZCAN	DURSUNBEY ODAKÖY TTK
5	ATILLA SEVİM	ARI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
6	AYDIN DOĞAN	TARIM HAYVANCILIK GELİŞTİRME DERNEĞİ
7	AYDİLEK KESKİN YILDIRIM	BALIKESİR VALİLİĞİ
8	AYHAN BALCI	İL GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
9	BARIŞ KARAMAN	TKDK BALIKESİR
10	BAYRAM AKBAKAN	BALIKESİR KOYUN VE KEÇİ YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
11	BAYRAM ALİ ALANALI	SINDIRGI GIDA TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MD.
12	BİLHAN GÖKÇEN ÇELİK	BALIKESİR TKDK
13	BİROL KIŞLALIKLI	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
14	CELAL KOCAMAN	BANDIRMA TİCARET BORSASI FİDAN ÜRETİCİSİ
15	CEMAL SAVRAN	TARIM İL
16	CEMİL İLCAN	HAYVANCILIK KOOP BÖLGE BİRLİĞİ
17	CİHAT ŞİMŞEK	BALIKESİR MERKEZ SÜT ÜRETİCİLER BİRLİĞİ
18	DENİZ GÜMÜŞ	ANT GIDA
19	DENİZ TEKİN	BURCU GIDA KONSERVECİLİK VE SALÇA SANAYİ A.Ş.
20	DOÇ DR ERGÜN DEMİR	BAU BANDIRMA MYO
21	ENGİN AKYÜZ	BALIKESİR SANAYİ ODASI
22	ENGİN ASLAN	Gönen Süt üreticileri Birliği
23	ERDAL POMRAZLI	TKDK BALIKESİR
24	EROL ZİYADOĞLU	KEPSUT TARIM İLÇE MD
25	ERTAN SOYLU	GÖNEN TARIM İLÇE MD
26	ESİN ÖZGAN	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
27	FARUK ÖZEN	HAYKOOP
28	FİLİZ POLAT	TKDK BALIKESİR

29	HAKAN İMAMOĞLU	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
30	HASAN DERTLİ	BALIKESİR DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
31	HÜLYA HANOĞLU	BANDIRMA KOYUNCULUK ARAŞ İSTASYONU MD.
32	HÜSEYİN KARAGÖZ	BALIKESİR DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
33	HÜSEYİN ÖZCAN	MAHMUDİYE KÖY KOOP
34	HÜSEYİN ÖZCAN	BALIKESİR HAY KOOP
35	İRFAN ÇOBAN	PAMUKÇU SULAMA BİRLİĞİ
36	İSMAİL AKBULUT	TOHUM YETİŞTİRİCİLER BİRLİĞİ
37	İSMAİL YILDIRIM	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
38	KADİR TOPÇUOĞLU	HAYVAN SAĞLIĞI VE SU ÜRÜNLERİ ŞB. MD.
39	PROF DR KAMİL SEYREK	ÜNİVERSİTE
40	KEMALETİN KIRCA	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
41	KULFETTİN DEPER (ŞUBE MÜDÜRÜ)	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
42	M. NURİ ÖLÇER	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
43	MEHMET AKKAYA	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
44	MEHMET BALCI	ZEYT. ÜRT. İST. EDREMİT
45	MEHMET ÇELİK	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
46	MEHMET GÖKMEN	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
47	MEHMET SEMERCİ	SEMERCİOĞLU YAĞ
48	MESUT FİLİZCİLER	TKDK BALIKESİR ŞUBE KOORDİNATÖRÜ
49	MUHAMMED YÜCEER	AB GIDA YUMURTA
50	MURAT GEVŞEMEZOĞLU	BALIKESİR TARIM İL MD
51	MUSTAFA BAN	DURSUNBEY HAMZACIK TTK
52	MUSTAFA ÇAKMAK	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
53	MUSTAFA GÜL	TARIM KREDİ KOOP BÖLGE MD.
54	MUSTAFA YILDIRIM	BALIKESİR DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
55	MUTLU GÖNEN	TKDK BALIKESİR
56	MÜMİN CAN	KRİSTAL KOLA
57	NAİL YAŞAR	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
58	NECATİ ÇEBİ	DANONE
59	NEVZAT AKTAŞ	BOZLAR YUMURTA
60	NİHAT AĞAN	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
61	NURİ ÖLÇER	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.

62	OĞUZHAN ESKİCİ	TKDK BALIKESİR
63	ÖMER ORUÇ	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
64	RAMAZAN ÇAKIR	BANVİT
65	RAMAZAN DURMUŞ	ÖZDAMARLAR UN SAN. VE TİC. A.Ş.
66	RIFAT BİRDAL	BİRDAL YAĞ SAN.İNŞ.TURİZM İTH. VE İHR.TİC.LTD.ŞTİ.
67	SEMA KANIK	TARIM İL
68	SERVET TELLİOĞLU	TELLİOĞLU UN
69	TEZCAN ÖZ	TEPECİK TAR. KALK. KOOP.
70	ÜNAL METE	YÖRSAN
71	YAKUP KOCABİYİK	TARIM KREDİ KOOP BÖLGE MD.
72	YRD DOÇ DR HASAN AKŞİT	BAU VETERİNER FAKÜLTESİ
73	YRD DOÇ DR MUKADDERAT GÖKMEN	BAU VETERİNER FAKÜLTESİ
74	YUNUS EMRE BİRDAL	BİRDAL YAĞ SAN.İNŞ.TURİZM İTH. VE İHR.TİC.LTD.ŞTİ.
75	ZEKİ BAŞARAN	ASLIHANTEPECİK SULAMA BİRLİĞİ
76	ZEKİ UÇAR	AYŞEBACI KALKINA KOOP
77	ZEYNEP ÇAKMAK	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
78	SAFİYE AYDOĞAN	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
79	NAGİHAN TERZİ	GIDA TARIM HAYVANCILIK İL MD.
	Proje Ekibinden Çalışmaya Katılanlar	
80	PROF DR BÜLENT MİRAN	EU ZİRAAT FAÜLTESİ
81	YRD DOÇ DR HARUN HURMA	NKU ZİRAAT FAKÜLTESİ
82	ARAŞ GÖR KENAN ÇİFTÇİ	EU ZİRAAT FAÜLTESİ
83	ONUR KAAN KIRMIZIGÜL	ADU ZİRAAT FAKÜLTESİ
84	YRD DOÇ DR MURAT CANKURT (Proje Yöneticisi)	ADU ZİRAAT FAKÜLTESİ

Çanakkale Çalıştayına Katılanların Listesi

	AD- SOYAD	KURUM
1	AHMET KILINÇ	ECEBAT İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
2	AHMET TOZAN	ÇANAKKALE BÖLGESİ HAY-KOOP BİRLİĞİ
3	AKIN ATAN	SAROS GIDA
4	ARİF ÖDÜL	BİGA ZİRAAT ODASI
5	ARŞ GÖR BENGÜ EVEREST	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
6	BURHAN BAĞCI	ÇANAKKALE VETERİNER HEKİMLER ODASI
7	CAHİT İLERİ	ÇANAKKALE ARICILAR BİRLİĞİ BŞK
8	CAHİT UYDAŞ	BAYRAMIÇ İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
9	DAVUT DEMİR	AYVACIK İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
10	DENİZ EBRU AKPINAR	TKDK ÇANAKKALE
11	DİNÇER KAYA	ALTINKILIÇ GIDA AŞ.
12	DOÇ DR ADNAN AYAZ	ÇOMU SU ÜRÜNLERİ FAKÜLTESİ
13	DOÇ DR MEHMET AKBULUT	ÇOMU SU ÜRÜNLERİ FAKÜLTESİ
14	EKREM GİZER	TKDK
15	E MEL KARTAL	ÇANAKKALE İL ÖZEL İDARESİ
16	FİRuze TOPRAKLI	LAPSEKİ İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
17	GÖKHAN GELBOLOĞLU	TOKUÇ HAYVANCILIK
18	GÜLDEN TEKİN	KEPEZ MEYVECİLİK TARIM TAŞ. TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.,
19	HAKAN ÇAKIROĞLU	ÇİFTÇİ
20	HAKAN KAHVECİ	ÇAN İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
21	HİDİR OKTAY	ELTA TARIM GÖKÇEADA
22	HİKMET MERT	YENİCE TARIM
23	İLHAMİ ÇEMEN	YENİCE TARIM
24	İLYAS YILMAZ (MÜDÜR)	ÇANAKKALE GIDA LABORATUVARI MD.
25	İMRAN SAİT KAYA	TKDK ÇANAKKALE
26	İSMAİL EMEK	ÇANAKKALE DAMIZLIK SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
27	İSMAİL EMİN BAŞARIR	ÇİFTÇİ
28	İSMAİL TEKİN	İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
29	MEHMET KAYTANCI	TKDK ÇANAKKALE
30	MEHMET ÖZKURNAZ	KÖY KOOP ÇANAKKALE ŞB BŞK.
31	MEHMET TÜRK	BİGA DAMIZLIK YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
32	MURAT CEYLAN	İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
33	MURAT ÜZDEN	KEPEZ MEYVECİLİK TARIM TAŞ. TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.,
34	MUSA UZUN	KÖŞE BUCAK TARIM VE DANIŞMANLIK
35	MUSTAFA TUNCEL	TKDK ÇANAKKALE
36	MUSTAFA YILDIRIM	BİGA İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
37	NUSRET AVCI	ETİS EKOLOJİK TARIM ÜRÜNLERİ
38	PROF DR CENGİZ ATAŞOĞLU	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
39	PROF DR FEVZİ UĞUR (DEKAN)	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ

40	PROF DR HARUN BAYTEKİN	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
41	RAMAZAN KAYA	TKDK ÇANAKKALE
42	RECEP CENGİZ	YENİCE TARIM
43	SELÇUK AYAZ	BİGA İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MD.
44	SİNAN KOÇ	ÇANAKKALE İL KONTROL LABORATUVARI
45	TURHAN ERTÜRK	BİGA DAMIZLIK YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ
46	ÜMİT ORTAN (İL KOORDİNATÖRÜ)	TKDK ÇANAKKALE ŞUBE KOORDİNATÖRÜ
47	YRD DOÇ DR ALİ KARABAYIR	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
48	YRD DOÇ DR FERHAN SAVRAN	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
49	YRD DOÇ DR MUKADDERAT GÖKMEN	BAU VETERİNERLİK FAKÜLTESİ
50	YRD DOÇ DR SİBEL TAN	ÇOMU ZİRAAT FAKÜLTESİ
51	YRD DOÇ DR ŞEHNAZ ÖZATAY	ÇOMU EZİNE MYO
52	YUNUS IŞIK	TKDK ÇANAKKALE
53	ZAFER GÜR	İDA TARIM AŞ
	Proje Ekibinden Çalışmaya Katılanlar	
54	PROF DR BÜLENT MİRAN	EU ZİRAAT FAÜLTESİ
55	YRD DOÇ DR HARUN HURMA	NKU ZİRAAT FAKÜLTESİ
56	ARAŞ GÖR KENAN ÇİFTÇİ	EU ZİRAAT FAÜLTESİ
57	ONUR KAAN KIRMIZIGÜL	ADU ZİRAAT FAKÜLTESİ
58	YRD DOÇ DR MURAT CANKURT (Proje Yöneticisi)	ADU ZİRAAT FAKÜLTESİ

b. Çanakkale İli Projeksiyonlarına Ait Modeller

Buğday Modeli Sonuçları

Buğday: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) buğday

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-13670.6	11632.9	-1.1752	0.23993	
phi_1	-0.358795	0.198514	-1.8074	0.07070	*
phi_2	-0.58805	0.19179	-3.0661	0.00217	***
theta_1	1	0.19137	5.2255	<0.00001	***

Mean dependent var	-12937.65	S.D. dependent var	75811.01
Mean of innovations	4990.180	S.D. of innovations	49812.65
Log-likelihood	-246.8458	Akaike criterion	503.6915
Schwarz criterion	508.6702	Hannan-Quinn	504.6634

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	-0.3051	-1.2679	1.3040	-0.2876
Root 2	-0.3051	1.2679	1.3040	0.2876
MA				
Root 1	-1.0000	0.0000	1.0000	0.5000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	bugday	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	1.45314e+006	49812.6	(1.35551e+006, 1.55077e+006)
2013	undefined	1.37227e+006	95733.0	(1.18463e+006, 1.55990e+006)
2014	undefined	1.32364e+006	104143.	(1.11952e+006, 1.52775e+006)
2015	undefined	1.36203e+006	110467.	(1.14552e+006, 1.57854e+006)
2016	undefined	1.35024e+006	126822.	(1.10167e+006, 1.59880e+006)

Mean Absolute Percentage Error 2.748

Ayçiçeği Modeli Sonuçları

Aycicegi: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) Aycicegi

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-10183.7	1785	-5.7052	<0.00001	***
phi_1	0.390567	0.224203	1.7420	0.08150	*
theta_1	-1	0.194085	-5.1524	<0.00001	***

Mean dependent var	-9082.550	S.D. dependent var	40658.81
Mean of innovations	-3246.906	S.D. of innovations	32796.11
Log-likelihood	-237.4795	Akaike criterion	482.9590
Schwarz criterion	486.9419	Hannan-Quinn	483.7365

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
--	------	-----------	---------	-----------

Root 1	2.5604	0.0000	2.5604	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	Aycicegi	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	153787.	32796.1	(89507.7, 218066.)
2013	undefined	135183.	35208.8	(66175.3, 204191.)
2014	undefined	121711.	35562.4	(52009.9, 191412.)
2015	undefined	110243.	35616.0	(40436.6, 180049.)
2016	undefined	99557.4	35624.2	(29735.2, 169380.)
Mean Absolute Percentage Error		12.298		

Dane Mısır Modeli Sonuçları

DaneMısır:ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) danemisir
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-2449.06	622.887	-3.9318	0.00008	***
phi_1	0.645286	0.209796	3.0758	0.00210	***
theta_1	-1	0.137224	-7.2874	<0.00001	***

Mean dependent var	-1947.900	S.D. dependent var	8354.967
Mean of innovations	909.9652	S.D. of innovations	7366.700
Log-likelihood	-207.3082	Akaike criterion	422.6165
Schwarz criterion	426.5994	Hannan-Quinn	423.3940

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.5497	0.0000	1.5497	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	danemisir	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	31122.4	7366.70	(16684.0, 45560.9)
2013	undefined	28589.2	8767.28	(11405.6, 45772.7)
2014	undefined	26085.8	9288.40	(7880.81, 44290.7)
2015	undefined	23601.6	9496.97	(4987.91, 42215.3)
2016	undefined	21129.9	9582.47	(2348.64, 39911.2)
Mean Absolute Percentage Error		12.423		

Pamuk Modeli Sonuçları

Model 66: ARMAX, using observations 1998-2011 (T = 14)
Dependent variable: (1-L) pamuklutlu
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	42628.8	19690.4	2.1649	0.03039	**
phi_1	0.896403	0.0935699	9.5800	<0.00001	***
theta_1	0.538708	0.198945	2.7078	0.00677	***

Mean dependent var	42752.05	S.D. dependent var	26707.48
Mean of innovations	-423.5278	S.D. of innovations	8279.068
Log-likelihood	-220.6279	Akaike criterion	449.2559
Schwarz criterion	453.4340	Hannan-Quinn	450.1626

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR				
Root 1	1.1156	0.0000	1.1156	0.0000
MA				
Root 1	-1.8563	0.0000	1.8563	0.5000

2012	undefined	11822.0	8279.07	(-4404.65, 28048.7)
2013	undefined	15013.5	14481.4	(-13369.4, 43396.5)
2014	undefined	17874.4	17976.2	(-17358.3, 53107.1)
2015	undefined	20438.9	20354.1	(-19454.5, 60332.3)
2016	undefined	22737.7	22080.1	(-20538.5, 66013.9)
2017	undefined	24798.4	23374.8	(-21015.5, 70612.2)

Mean Absolute Percentage Error 22.83

Çeltik Modeli Sonuçları

Celtik: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
 Dependent variable: (1-L) celtik
 Standard errors based on Hessian

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>z</i>	<i>p-value</i>	
const	5314.19	2129.05	2.4960	0.01256	**
phi_1	-1.21914	0.414673	-2.9400	0.00328	***
phi_2	-0.806664	0.31467	-2.5635	0.01036	**
theta_1	1.14819	0.329371	3.4860	0.00049	***
theta_2	1	0.209283	4.7782	<0.00001	***

Mean dependent var	5534.850	S.D. dependent var	10808.59
Mean of innovations	-7.176052	S.D. of innovations	9150.254
Log-likelihood	-212.1357	Akaike criterion	436.2713
Schwarz criterion	442.2457	Hannan-Quinn	437.4376

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR				
Root 1	-0.7557	-0.8177	1.1134	-0.3687
Root 2	-0.7557	0.8177	1.1134	0.3687
MA				
Root 1	-0.5741	-0.8188	1.0000	-0.3473
Root 2	-0.5741	0.8188	1.0000	0.3473

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	celtik	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	123267.	9150.25	(105333., 141201.)
2013	undefined	136415.	12489.8	(111935., 160894.)
2014	undefined	139870.	16683.9	(107170., 172570.)
2015	undefined	141132.	18707.9	(104465., 177798.)
2016	undefined	152886.	21011.5	(111704., 194068.)

Mean Absolute Percentage Error 11.299

Kuru Fasulye Modeli Sonuçları

KFasulye: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) fasulyekuru
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-1095.4	954.211	-1.1480	0.25098	
phi_1	0.785864	0.364378	2.1567	0.03103	**
theta_1	-0.690541	0.385853	-1.7896	0.07351	*
Mean dependent var	-1095.850	S.D. dependent var		3277.695	
Mean of innovations	-80.87818	S.D. of innovations		3156.723	
Log-likelihood	-189.5468	Akaike criterion		387.0935	
Schwarz criterion	391.0765	Hannan-Quinn		387.8711	

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.2725	0.0000	1.2725	0.0000
MA				
Root 1	1.4481	0.0000	1.4481	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	fasulyekuru	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	21339.7	3156.72	(15152.7, 27526.8)
2013	undefined	19876.6	4681.89	(10700.3, 29053.0)
2014	undefined	18492.3	5963.77	(6803.49, 30181.0)
2015	undefined	17169.8	7114.81	(3225.01, 31114.5)
2016	undefined	15895.9	8174.91	(-126.600, 31918.4)

Mean Absolute Percentage Error 6.0326

Kuru Fasulye Modeli Sonuçları

Model 54: OLS, using observations 1991-2011 (T = 21)
Dependent variable: sekerpancari

	Coefficient	Std. Error	t-ratio	p-value	
const	50509.7	4534.73	11.1384	<0.00001	***
time	-3775.18	949.45	-3.9762	0.00089	***
t_kare	79.5557	41.9138	1.8981	0.07384	*
Mean dependent var	21526.00	S.D. dependent var		14157.47	
Sum squared resid	7.09e+08	S.E. of regression		6277.657	
R-squared	0.823044	Adjusted R-squared		0.803382	
F(2, 18)	41.85999	P-value(F)		1.70e-07	
Log-likelihood	-211.8189	Akaike criterion		429.6378	
Schwarz criterion	432.7714	Hannan-Quinn		430.3179	
rho	0.305091	Durbin-Watson		1.382373	

For 95% confidence intervals, $t(18, 0.025) = 2.101$

Obs	sekerpancari	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	5960.70	7744.21	(-10309.3, 22230.7)

2013	undefined	5765.53	8300.26	(-11672.7, 23203.7)
2014	undefined	5729.46	8983.31	(-13143.8, 24602.7)
2015	undefined	5852.51	9793.68	(-14723.2, 26428.3)
2016	undefined	6134.68	10729.1	(-16406.2, 28675.6)

Mean Absolute Percentage Error 25.318

Kuru Soğan Modeli Sonuçları

KSogan: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) sogankuru

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-1154.1	94.9921	-12.1495	<0.00001	***
theta_1	-1	0.188992	-5.2912	<0.00001	***

Mean dependent var	-877.7500	S.D. dependent var	3353.696
Mean of innovations	694.7520	S.D. of innovations	2635.923
Log-likelihood	-187.4408	Akaike criterion	380.8816
Schwarz criterion	383.8688	Hannan-Quinn	381.4647

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	sogankuru	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	10880.4	2635.92	(5714.05, 16046.7)
2013	undefined	9726.26	2635.92	(4559.95, 14892.6)
2014	undefined	8572.16	2635.92	(3405.85, 13738.5)
2015	undefined	7418.06	2635.92	(2251.74, 12584.4)
2016	undefined	6263.95	2635.92	(1097.64, 11430.3)

Mean Absolute Percentage Error 8.136

Salçalık Biber Modeli Sonuçları

SalcaBiber:ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) bibersalcalik

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	1704.96	621.218	2.7445	0.00606	***
phi_1	0.560363	0.207528	2.7002	0.00693	***
theta_1	-1	0.164282	-6.0871	<0.00001	***

Mean dependent var	1372.300	S.D. dependent var	10408.46
Mean of innovations	554.8555	S.D. of innovations	8894.162
Log-likelihood	-211.1880	Akaike criterion	430.3759
Schwarz criterion	434.3589	Hannan-Quinn	431.1534

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.7846	0.0000	1.7846	0.0000

MA

Root 1 1.0000 0.0000 1.0000 0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	bibersalcalik	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	45630.1	8894.16	(28197.9, 63062.3)
2013	undefined	49511.6	10195.4	(29529.0, 69494.2)
2014	undefined	52436.2	10571.0	(31717.4, 73155.0)
2015	undefined	54824.6	10686.2	(33880.0, 75769.2)
2016	undefined	56912.5	10722.1	(35897.5, 77927.5)

Mean Absolute Percentage Error 15.623

Domates Modeli Sonuçları

Domates: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) domates

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-8417.8	5516.45	-1.5259	0.12702	
phi_1	0.471155	0.211639	2.2262	0.02600	**
theta_1	-0.999998	0.177451	-5.6353	<0.00001	***

Mean dependent var	-6775.550	S.D. dependent var	110398.3
Mean of innovations	11644.15	S.D. of innovations	91250.69
Log-likelihood	-257.8575	Akaike criterion	523.7150
Schwarz criterion	527.6979	Hannan-Quinn	524.4925

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	2.1224	0.0000	2.1224	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	domates	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	366491.	91250.7	(187643., 545339.)
2013	undefined	364333.	100872.	(166628., 562038.)
2014	undefined	358865.	102886.	(157212., 560517.)
2015	undefined	351836.	103327.	(149318., 554354.)
2016	undefined	344073.	103425.	(141364., 546783.)

Mean Absolute Percentage Error 14.621

Karpuz Modeli Sonuçları

Karpuz: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) karpuz

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	2036.12	4524.89	0.4500	0.65272	
phi_1	-0.533721	0.212488	-2.5118	0.01201	**

theta_1	1	0.138006	7.2461	<0.00001	***
Mean dependent var	1719.400	S.D. dependent var	18383.78		
Mean of innovations	-49.79838	S.D. of innovations	15603.71		
Log-likelihood	-222.4627	Akaike criterion	452.9254		
Schwarz criterion	456.9084	Hannan-Quinn	453.7029		

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR				
Root 1	-1.8736	0.0000	1.8736	0.5000
MA				
Root 1	-1.0000	0.0000	1.0000	0.5000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	karpuz	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	169700.	15603.7	(139118., 200283.)
2013	undefined	167357.	27693.7	(113078., 221635.)
2014	undefined	171730.	33582.7	(105910., 237551.)
2015	undefined	172519.	39644.6	(94817.0, 250221.)
2016	undefined	175221.	44386.9	(88224.2, 262218.)

Mean Absolute Percentage Error 8.5332

Kavun Modeli Sonuçları

Kavun: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) kavun
Standard errors based on Hessian

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>z</i>	<i>p-value</i>	
const	-2479.58	2557.71	-0.9695	0.33232	
phi_1	-0.881764	0.245385	-3.5934	0.00033	***
phi_2	-0.716482	0.21731	-3.2970	0.00098	***
theta_1	0.56806	0.226532	2.5076	0.01215	**
theta_2	1	0.246226	4.0613	0.00005	***

Mean dependent var	-2450.400	S.D. dependent var	16358.87
Mean of innovations	-213.0865	S.D. of innovations	11614.96
Log-likelihood	-217.4913	Akaike criterion	446.9827
Schwarz criterion	452.9571	Hannan-Quinn	448.1489

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR				
Root 1	-0.6153	-1.0085	1.1814	-0.3372
Root 2	-0.6153	1.0085	1.1814	0.3372
MA				
Root 1	-0.2840	-0.9588	1.0000	-0.2958
Root 2	-0.2840	0.9588	1.0000	0.2958

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	kavun	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	100191.	11615.0	(77426.2, 122956.)

2013	undefined	108818.	14087.2	(81207.4, 136428.)
2014	undefined	102131.	20200.0	(62539.8, 141722.)
2015	undefined	95403.8	23170.8	(49989.8, 140818.)
2016	undefined	99684.0	25022.4	(50641.0, 148727.)

Mean Absolute Percentage Error 8.9392

Şeftali Modeli Sonuçları

Model 73: OLS, using observations 1998-2011 (T = 14)
Dependent variable: seftali

	Coefficient	Std. Error	t-ratio	p-value	
const	-13137.5	8697.04	-1.5106	0.16183	
time	4983.75	1952.02	2.5531	0.02871	**
t_kare	-314.704	139.604	-2.2543	0.04783	**
t_kup	5.83398	3.19915	1.8236	0.09820	*

Mean dependent var	9755.857	S.D. dependent var	1644.779
Sum squared resid	3582743	S.E. of regression	598.5602
R-squared	0.898128	Adjusted R-squared	0.867566
F(3, 10)	29.38731	P-value(F)	0.000028
Log-likelihood	-107.0332	Akaike criterion	222.0664
Schwarz criterion	224.6227	Hannan-Quinn	221.8298
rho	0.225248	Durbin-Watson	1.547342

For 95% confidence intervals, $t(10, 0.025) = 2.228$

Obs	seftali	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	6308.37	1046.53	(3976.56, 8640.19)
2013	undefined	5992.26	1504.48	(2640.06, 9344.45)
2014	undefined	5851.82	2158.53	(1042.31, 10661.3)
2015	undefined	5922.07	3014.03	(-793.607, 12637.7)
2016	undefined	6238.01	4082.03	(-2857.32, 15333.3)

Mean Absolute Percentage Error 4.0695

Zeytin Modeli Sonuçları

Zeytin: ARIMA, using observations 1996-2011 (T = 16)

Dependent variable: (1-L) zeytin

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	2557.16	130.259	19.6314	<0.00001	***
phi_1	0.216426	0.299761	0.7220	0.47030	
theta_1	-1.97942	0.429526	-4.6084	<0.00001	***
theta_2	0.999999	0.429847	2.3264	0.02000	**

Mean dependent var	2215.250	S.D. dependent var	14509.18
Mean of innovations	872.7097	S.D. of innovations	6432.719
Log-likelihood	-166.7088	Akaike criterion	343.4176
Schwarz criterion	347.2806	Hannan-Quinn	343.6154

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				

	Root 1	4.6205	0.0000	4.6205	0.0000
MA	Root 1	0.9897	-0.1431	1.0000	-0.0228
	Root 2	0.9897	0.1431	1.0000	0.0228

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	zeytin	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	816740.	6432.72	(804132., 829347.)
2013	undefined	816753.	8091.34	(800895., 832612.)
2014	undefined	818760.	8144.60	(802797., 834723.)
2015	undefined	821198.	8144.89	(805234., 837162.)
2016	undefined	823730.	8145.73	(807764., 839695.)
Mean Absolute Percentage Error			0.66565	

c. Çanakkale İli Projeksiyonlarına Ait Modeller

Buğday Modeli Sonuçları

Buğday: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) buğday
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-15685.4	10639.7	-1.4742	0.14042	
phi_1	-1.08872	0.20136	-5.4068	<0.00001	***
phi_2	-0.474739	0.20147	-2.3564	0.01845	**
theta_1	1	0.146424	6.8295	<0.00001	***
Mean dependent var	-17819.35	S.D. dependent var		75017.90	
Mean of innovations	-1910.199	S.D. of innovations		59793.42	
Log-likelihood	-249.5882	Akaike criterion		509.1764	
Schwarz criterion	514.1550	Hannan-Quinn		510.1483	

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	-1.1467	-0.8897	1.4514	-0.3950
Root 2	-1.1467	0.8897	1.4514	0.3950
MA				
Root 1	-1.0000	0.0000	1.0000	0.5000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	bugday	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	827922.	59793.4	(710729., 945115.)
2013	undefined	864375.	80896.5	(705821., 1.02293e+006)
2014	undefined	801114.	86950.8	(630694., 971535.)
2015	undefined	812473.	105086.	(606509., 1.01844e+006)
2016	undefined	789930.	112514.	(569407., 1.01045e+006)

Mean Absolute Percentage Error 4.7737

Ayçiçeği Modeli Sonuçları

Aycicegi: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) Aycicegi
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-3155.5	2147.54	-1.4694	0.14174	
theta_2	-0.713337	0.218971	-3.2577	0.00112	***
Mean dependent var	-731.3000	S.D. dependent var		29068.12	
Mean of innovations	3166.133	S.D. of innovations		24265.87	
Log-likelihood	-231.0257	Akaike criterion		468.0514	
Schwarz criterion	471.0386	Hannan-Quinn		468.6345	

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
MA				
Root 1	-1.1840	0.0000	1.1840	0.5000
Root 2	1.1840	0.0000	1.1840	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	Aycicegi	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	162583.	24265.9	(115023., 210144.)
2013	undefined	176432.	34317.1	(109172., 243692.)
2014	undefined	173276.	35015.0	(104648., 241905.)
2015	undefined	170121.	35699.3	(100152., 240090.)
2016	undefined	166965.	36370.7	(95680.2, 238251.)
Mean Absolute Percentage Error			10.34	

Dane Mısır Modeli Sonuçları

DaneMısır:ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
 Dependent variable: (1-L) danemisir
 Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	779.286	377.081	2.0666	0.03877	**
phi_1	0.72511	0.187622	3.8647	0.00011	***
theta_1	-1	0.127733	-7.8288	<0.00001	***

Mean dependent var	1014.050	S.D. dependent var	4187.385
Mean of innovations	187.4535	S.D. of innovations	3765.477
Log-likelihood	-193.7673	Akaike criterion	395.5347
Schwarz criterion	399.5176	Hannan-Quinn	396.3122

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.3791	0.0000	1.3791	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	danemisir	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	27189.4	3765.48	(19809.2, 34569.6)
2013	undefined	27540.3	4651.22	(18424.0, 36656.5)
2014	undefined	28008.9	5055.05	(18101.2, 37916.6)
2015	undefined	28562.9	5254.95	(18263.4, 38862.4)
2016	undefined	29178.8	5357.06	(18679.2, 39678.5)
Mean Absolute Percentage Error			18.812	

Pamuk Modeli Sonuçları

PamukKutlu:ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
 Dependent variable: (1-L) pamukkutlu
 Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-3316.33	285.078	-11.6331	<0.00001	***
theta_1	-0.999998	0.167937	-5.9546	<0.00001	***

Mean dependent var	-3157.200	S.D. dependent var	10557.74
Mean of innovations	-749.8273	S.D. of innovations	7910.620

Log-likelihood	-209.4202	Akaike criterion	424.8405
Schwarz criterion	427.8277	Hannan-Quinn	425.4236

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	pamukktulu	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	-3034.52	7910.62	(-18539.1, 12470.0)
2013	undefined	-6350.85	7910.62	(-21855.4, 9153.68)
2014	undefined	-9667.18	7910.62	(-25171.7, 5837.35)
2015	undefined	-12983.5	7910.62	(-28488.0, 2521.02)
2016	undefined	-16299.8	7910.62	(-31804.4, -795.310)

Mean Absolute Percentage Error 47.651

Çeltik Modeli Sonuçları

Celtik: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) celtik
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	3579.74	681.552	5.2523	<0.00001	***
theta_1	-0.324992	0.265792	-1.2227	0.22143	
theta_2	-0.675008	0.211192	-3.1962	0.00139	***
Mean dependent var	4834.200	S.D. dependent var	14229.43		
Mean of innovations	-1130.782	S.D. of innovations	11905.25		
Log-likelihood	-217.4028	Akaike criterion	442.8056		
Schwarz criterion	446.7885	Hannan-Quinn	443.5831		

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000
Root 2	-1.4815	0.0000	1.4815	0.5000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	celtik	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	74203.1	11905.2	(50869.3, 97537.0)
2013	undefined	73155.8	14363.6	(45003.6, 101308.)
2014	undefined	76735.6	14363.6	(48583.3, 104888.)
2015	undefined	80315.3	14363.6	(52163.1, 108468.)
2016	undefined	83895.0	14363.6	(55742.8, 112047.)

Mean Absolute Percentage Error 27.685

Kuru Fasulye Modeli Sonuçları

KFasulye: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) fasulyekuru
Standard errors based on Hessian

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>z</i>	<i>p-value</i>	
const	-996.556	81.9825	-12.1557	<0.00001	***
theta_1	-1	0.179611	-5.5676	<0.00001	***
Mean dependent var	-830.5000	S.D. dependent var		2795.509	
Mean of innovations	252.9864	S.D. of innovations		2274.923	
Log-likelihood	-184.4951	Akaike criterion		374.9901	
Schwarz criterion	377.9773	Hannan-Quinn		375.5733	

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	fasulyekuru	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	9348.21	2274.92	(4889.44, 13807.0)
2013	undefined	8351.65	2274.92	(3892.89, 12810.4)
2014	undefined	7355.10	2274.92	(2896.33, 11813.9)
2015	undefined	6358.54	2274.92	(1899.77, 10817.3)
2016	undefined	5361.99	2274.92	(903.218, 9820.75)
Mean Absolute Percentage Error		9.0877		

Şekerpancari Modeli Sonuçları

SPancari: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
 Dependent variable: (1-L) sekerpancari
 Standard errors based on Hessian

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>z</i>	<i>p-value</i>	
const	-401.203	282.891	-1.4182	0.15612	
phi_1	-0.442033	0.204526	-2.1613	0.03068	**
Mean dependent var	-360.0000	S.D. dependent var		2049.896	
Mean of innovations	64.58309	S.D. of innovations		1794.174	
Log-likelihood	-178.3335	Akaike criterion		362.6669	
Schwarz criterion	365.6541	Hannan-Quinn		363.2501	

	<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR				
Root 1	-2.2623	0.0000	2.2623	0.5000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	sekerpancari	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	72.1434	1794.17	(-3444.37, 3588.66)
2013	undefined	-374.742	2054.57	(-4401.62, 3652.13)
2014	undefined	-755.751	2459.31	(-5575.92, 4064.41)
2015	undefined	-1165.88	2735.01	(-6526.41, 4194.65)
2016	undefined	-1563.14	3013.47	(-7469.44, 4343.16)
Mean Absolute Percentage Error		49.173		

Kuru Soğan Modeli Sonuçları

KSogan: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) sogankuru
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	-414.61	98.6467	-4.2030	0.00003	***
phi_1	0.541347	0.220935	2.4503	0.01428	**
theta_1	-1	0.15929	-6.2778	<0.00001	***
Mean dependent var	-309.9500	S.D. dependent var		1653.187	
Mean of innovations	216.9187	S.D. of innovations		1411.831	
Log-likelihood	-174.4011	Akaike criterion		356.8022	
Schwarz criterion	360.7851	Hannan-Quinn		357.5797	

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.8472	0.0000	1.8472	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	sogankuru	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	2462.72	1411.83	(-304.416, 5229.86)
2013	undefined	1975.75	1605.43	(-1170.84, 5122.34)
2014	undefined	1521.97	1657.89	(-1727.43, 4771.37)
2015	undefined	1086.15	1672.95	(-2192.77, 4365.08)
2016	undefined	660.063	1677.34	(-2627.46, 3947.59)

Mean Absolute Percentage Error 21.542

Salçalık Biber Modeli Sonuçları

SalcalikBiber:ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) bibersalcalik
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	4991.6	923.591	5.4046	<0.00001	***
phi_1	0.609777	0.221604	2.7517	0.00593	***
theta_1	-0.999999	0.141211	-7.0816	<0.00001	***
Mean dependent var	5791.800	S.D. dependent var		13362.92	
Mean of innovations	-406.9469	S.D. of innovations		11697.92	
Log-likelihood	-216.6052	Akaike criterion		441.2103	
Schwarz criterion	445.1932	Hannan-Quinn		441.9878	

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.6399	0.0000	1.6399	0.0000
MA				
Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	bibersalcalik	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	117131.	11697.9	(94203.1, 140058.)
2013	undefined	117631.	13701.2	(90776.7, 144484.)
2014	undefined	119883.	14375.1	(91708.7, 148058.)
2015	undefined	123205.	14617.7	(94554.6, 151855.)
2016	undefined	127178.	14706.9	(98353.0, 156003.)

Mean Absolute Percentage Error 32.881

Domates Modeli Sonuçları

Domates: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) domates

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	4122.86	10471.3	0.3937	0.69378	
phi_2	-0.606105	0.264975	-2.2874	0.02217	**
theta_1	-0.683515	0.210206	-3.2516	0.00115	***
theta_2	1	0.268001	3.7313	0.00019	***

Mean dependent var	5414.650	S.D. dependent var	83155.32
Mean of innovations	-405.5293	S.D. of innovations	57611.94
Log-likelihood	-249.7408	Akaike criterion	509.4816
Schwarz criterion	514.4602	Hannan-Quinn	510.4535

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	0.0000	-1.2845	1.2845	-0.2500
Root 2	0.0000	1.2845	1.2845	0.2500
MA				
Root 1	0.3418	-0.9398	1.0000	-0.1945
Root 2	0.3418	0.9398	1.0000	0.1945

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	domates	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	550236.	57611.9	(437319., 663154.)
2013	undefined	543589.	60428.4	(425151., 662026.)
2014	undefined	556619.	72983.3	(413574., 699663.)
2015	undefined	567269.	97595.2	(375987., 758552.)
2016	undefined	565994.	110136.	(350132., 781856.)

Mean Absolute Percentage Error 12.225

Karpuz Modeli Sonuçları

Karpuz: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)

Dependent variable: (1-L) karpuz

Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	69.3313	535.59	0.1294	0.89700	
phi_1	0.712157	0.267849	2.6588	0.00784	***
theta_1	-1	0.156779	-6.3784	<0.00001	***

Mean dependent var	241.1500	S.D. dependent var	4648.785
Mean of innovations	316.7949	S.D. of innovations	4180.302
Log-likelihood	-195.8781	Akaike criterion	399.7561
Schwarz criterion	403.7390	Hannan-Quinn	400.5336

		<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR					
	Root 1	1.4042	0.0000	1.4042	0.0000
MA					
	Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	karpuz	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	33552.1	4180.30	(25358.9, 41745.4)
2013	undefined	34043.6	5132.02	(23985.0, 44102.2)
2014	undefined	34413.6	5552.70	(23530.5, 45296.7)
2015	undefined	34697.0	5754.32	(23418.8, 45975.3)
2016	undefined	34918.8	5853.92	(23445.4, 46392.3)

Mean Absolute Percentage Error 7.6953

Kavun Modeli Sonuçları

Kavun: ARIMA, using observations 1992-2011 (T = 20)
Dependent variable: (1-L) kavun
Standard errors based on Hessian

	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>z</i>	<i>p-value</i>	
const	262.42	45.8393	5.7248	<0.00001	***
phi_1	0.143121	0.27044	0.5292	0.59666	
phi_2	-0.493461	0.254957	-1.9355	0.05293	*
theta_1	-1	0.164574	-6.0763	<0.00001	***

Mean dependent var	6.300000	S.D. dependent var	2182.780
Mean of innovations	-191.8290	S.D. of innovations	1471.791
Log-likelihood	-176.3391	Akaike criterion	362.6782
Schwarz criterion	367.6568	Hannan-Quinn	363.6500

		<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR					
	Root 1	0.1450	-1.4161	1.4236	-0.2338
	Root 2	0.1450	1.4161	1.4236	0.2338
MA					
	Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	kavun	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	19347.5	1471.79	(16462.8, 22232.1)
2013	undefined	23214.8	1486.79	(20300.8, 26128.9)
2014	undefined	22829.6	1641.68	(19611.9, 26047.2)
2015	undefined	21220.4	1654.26	(17978.1, 24462.7)
2016	undefined	21534.6	1683.86	(18234.2, 24834.9)

Mean Absolute Percentage Error 8.0256

Şeftali Modeli Sonuçları

Şeftali: ARIMA, using observations 1996-2011 (T = 16)
Dependent variable: (1-L) seftali
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	2794.27	1395.66	2.0021	0.04527	**
phi_1	0.554466	0.211265	2.6245	0.00868	***
phi_2	-0.564958	0.247987	-2.2782	0.02272	**
phi_3	0.609334	0.212479	2.8677	0.00413	***
theta_1	-0.692598	0.287208	-2.4115	0.01589	**
theta_2	1	0.297083	3.3661	0.00076	***
Mean dependent var	2007.500	S.D. dependent var	2853.989		
Mean of innovations	-76.80297	S.D. of innovations	1884.899		
Log-likelihood	-146.2443	Akaike criterion	306.4886		
Schwarz criterion	311.8967	Hannan-Quinn	306.7655		

	Real	Imaginary	Modulus	Frequency
AR				
Root 1	1.2498	0.0000	1.2498	0.0000
Root 2	-0.1613	-1.1345	1.1459	-0.2725
Root 3	-0.1613	1.1345	1.1459	0.2725
MA				
Root 1	0.3463	-0.9381	1.0000	-0.1937
Root 2	0.3463	0.9381	1.0000	0.1937

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	seftali	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	53473.9	1884.90	(49779.5, 57168.2)
2013	undefined	61118.0	2488.36	(56240.9, 65995.1)
2014	undefined	64781.1	3388.63	(58139.5, 71422.6)
2015	undefined	66693.9	5219.88	(56463.2, 76924.7)
2016	undefined	71463.8	6798.78	(58138.5, 84789.2)

Mean Absolute Percentage Error 7.5479

Zeytin Modeli Sonuçları

Zeytin: ARIMA, using observations 1996-2011 (T = 16)
Dependent variable: (1-L) zeytin
Standard errors based on Hessian

	Coefficient	Std. Error	z	p-value	
const	2222.27	1256.35	1.7688	0.07692	*
phi_1	0.575062	0.22619	2.5424	0.01101	**
theta_1	-1	0.161465	-6.1933	<0.00001	***
Mean dependent var	1735.688	S.D. dependent var	15681.41		
Mean of innovations	-143.3804	S.D. of innovations	13284.66		
Log-likelihood	-175.4483	Akaike criterion	358.8966		
Schwarz criterion	361.9869	Hannan-Quinn	359.0548		

		<i>Real</i>	<i>Imaginary</i>	<i>Modulus</i>	<i>Frequency</i>
AR					
	Root 1	1.7389	0.0000	1.7389	0.0000
MA					
	Root 1	1.0000	0.0000	1.0000	0.0000

For 95% confidence intervals, $z(0.025) = 1.96$

Obs	zeytin	prediction	std. error	95% interval
2012	undefined	299779.	13284.7	(273742., 325816.)
2013	undefined	302988.	15324.6	(272952., 333024.)
2014	undefined	305778.	15941.9	(274532., 337023.)
2015	undefined	308326.	16140.8	(276691., 339962.)
2016	undefined	310736.	16206.1	(278973., 342499.)
Mean Absolute Percentage Error		3.314		

KAYNAKLAR

- Akpınar, M. G., Özkan, B., Oral, M.A., Kızılay, H., 2009. Tüketicilerin Yaş Meyve-Sebze Tedarik Kanalı Seçimi: Modern (Süper-Hipermarket) Perakendeciler), Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2009, 22(2), 211-221
- Anonim, 2006. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 25.1.2006 /5449, 08.02.2006 tarih - 26074 sayılı Resmi Gazete, Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, 2007, Pazarların Yeniden Yönetimi Programı Bülteni, www.regoverningmarkets.org, Haziran, 2007
- Anonim, 2012. Çanakkale Zeytin Çalıştayı, 20-21 Nisan 2012, Ayvacık-Çanakkale.
- Bilgen, H. 1992. Mısır Balya Silajı Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama Ve Araştırma Merkezi
- Cankurt, M., 2002. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Uygulama Çiftliğinde Tarla Bitkileri Şubesi Üretim Planlaması. (Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Aydın.
- Cankurt, M., Miran, B., Şahin, A., 2010. Sığır Eti Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği, Hayvansal Üretim Dergisi, 51(2), s: 16-22, İzmir.
- Çanakkale Belediyesi, 2013. Çanakkale Belediyesi resmi web sayfası (www.cankale.gov.tr)
- ÇŞB, 2007a. Balıkesir İl Çevre Raporu 2007, Ankara.
- ÇŞB, 2007b. Çanakkale İl Çevre Raporu 2007, Ankara.
- DİE, 2000. Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 Yılı Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara.
- DPT, 2001. Sekizinci Beş yıllık kalkınma Planı Tekstil ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara.
- DSİ, 2011. Devlet Su İşleri Çanakkale ve Balıkesir Su kaynakları Potansiyeli.
- Ege H., 2011. Arpa Durum ve Tahmin: 2011/2012 Yayın No: 192, Ankara.
- Emeksiz,F.,Albayrak,M.,Güneş,E.,Özçelik,A.,Özer,O.O. ve Taşdan,K.,2005. Türkiye’de Tarımsal Ürünlerin Pazarlama Kanalları ve Araçlarının Değerlendirilmesi. Tarım Haftası’2005 Kongre VI.Teknik Kongre 3-7 Ocak 2005, s:1155-1171, Ankara.

- FAO, 2009a. Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü resmi internet sayfası (<http://faostat.fao.org/>)
- FAO, 2009b. Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü resmi internet sayfası dış ticaret istatistikleri (<http://faostat.fao.org/>)
- FAO, 2010. Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü resmi internet sayfası (<http://faostat.fao.org/>)
- Foresight, 2011. The Future of Food and Farming: Challenges and choices for global sustainability, Final Project Report. The Government Office for Science, London. <http://www.bis.gov.uk/assets/foresight/docs/food-and-farming/11-546-future-of-food-and-farming-report.pdf>
- Genç Ö. 2004. Zeytinyağı Sektör Araştırması Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ankara
- GTHB, 2006. Balıkesir İl Tarım Master Planı, İl Tarım Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi, Balıkesir Tarım İl Müdürlüğü.
- GTHB, 2007a. TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- GTHB, 2007b. TR6 Akdeniz Bölgesi Tarım Master Planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- GTHB, 2007c. TRA Kuzey Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- GTHB, 2011. Mersin Tarım Master Planı, T.C. Mersin Mersin Valiliği İl Tarım Müdürlüğü, Mersin
- GTHB, 2011a. Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım Daire Başkanlığı resmi web sitesi.
- GTHB, 2012a. Balıkesir İl Brifing ve Çalışma Raporu, 2012.
- GTHB, 2012b. Çanakkale İl Brifing ve Çalışma Raporu, 2012.
- GTHB, 2013a. Balıkesir İli Tarımsal Yatırım Rehberi, Şubat 2013, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi, Ankara
- GTHB, 2013b. Çanakkale İli Tarımsal Yatırım Rehberi, Şubat 2013, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi, Ankara
- Gümüş, A.H.; Gümüş S.G.; Çelik O.; Aslan M.E.; Aytaş H.İ.; Tekdemir N.; Yaprak S., 2010. Türkiye’de Tütün Politikası Uygulamaları ve Tütün Üretimine Geleceği, Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara.
- Günden, C., Miran, B., & Unakıtan, G. (2006). Technical efficiency of sunflower production in Trakya Region by DEA, Journal of Tekirdag Agricultural Faculty, 3(2), 161-167.

- Güven, F., 2010, Türkiye Tarım İşletmelerinin Genel Durumu Ve Yeter Gelirli İşletme Büyüklüğünün Tespiti, T.C. Tarım Ve Köy İsleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara
- IWMI, 2007. Water for Food, Water for Life: A Comprehensive Assessment of Water Management in Agriculture, (http://www.iwmi.cgiar.org/assessment/files_new)
- İlgü, E. ve Güneş, H. 2002. Siyah-alaca ırkından erkek sığırların özel işletme koşullarındaki besi performansları üzerinde araştırmalar. İstanbul Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi 28(2): 313-335.
- İnan, İ. H., Gülçubuk, B., Ertuğrul, C., Kantürer, E., Baran, E.A., Dilmen, Ö.2000. Türkiye’de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi. V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 17–21 Ocak 2000, Ankara.
- İnan, İ.H., 2006, Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, 6.Baskı, Tekirdađ
- Kan, A., Direk, M. 2004. Course of red meat prices in the Konya province. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 18(34): 35-40.
- Kıral, T. ve Akder, H. 2000. Makroekonomik göstergelerle Türkiye tarımı. ZMO V. Teknik Kongre. Ziraat Mühendisleri Odası yayını. Ankara.
- Kuş, E. 2003. Nicel –Nitel Araştırma Teknikleri, Anı Yayıncılık, Ankara.
- MGM, 2011. Meteoroloji Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi. (www.mgm.gov.tr)
- Mili, S., 2006. Market Dynamics and Policy Reforms in the EU Olive Oil Industry: An Exploratory Assessment, 98th EAAE Seminar, 29 June-2 July, Chania-Crete, Greece.
- OECD–FAO, 2012. Agricultural Outlook 2012-2021. (<http://www.oecd.org/site/oecd-faoagriculturaloutlook/Summary>).
- OECD, 2005. Agricultural Outlook: 2006-2015. (<http://www.oecd.org/trade/agriculturaltrade/37191121.pdf>)
- OECD, 2011. Turkey - Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2011. (<http://www.oecd.org/turkey/turkey-agriculturalpolicymonitoringandevaluation2011.htm>)
- Öztürk, F., Yalçın, M., Dıraman, H., 2009. Türkiye Zeytinyağı Ekonomisine Genel Bir Bakış, Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi, Cilt:4, No:2, (35-51)
- Pankobirlik, 2013. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği Resmi Web Sitesi, et:09.04.2013, www.pankobirlik.com.tr/dosyalar/dosya/bugday_raporu.doc
- Rummel, J.F. 1968. Eğitimde Araştırmaya Giriş (Çev:R.Taşcıoğlu).Ankara:Ajans Türk Yayınları, Ankara.

Süzer S. 2004. “Ayçiçeği Yetiştiriciliği” T.C. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları

TEB, 2012. Türkiye Cumhuriyeti-Ekonomi Bakanlığı, 2012 Zeytin Sektör Raporları, Ankara.

TKB, 2005. 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Genel Gerekçesi, TC Kalkınma Bakanlığı resmi web sayfası (<http://www.kalkinma.gov.tr/bolgeel.Portal> et: 20.05.2012).

TMO, 2013. Toprak Mahsülleri Ofisi Resmi Web Sayfası, <http://tmo.gov.tr>, et:09.04.2013

TÜİK, 2010. Bitkisel Üretim İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu Resmi internet sayfası (www.tuik.gov.tr et: 21.07.2012)

TÜİK, 2011. Tarım İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu resmi web sitesi.

TÜİK, 2011a. Ulusal Hesaplar, Türkiye İstatistik Kurumu Resmi internet sayfası (www.tuik.gov.tr et: 21.07.2012)

TÜİK, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu, Bitkisel Üretim İstatistikleri, Ankara.

TÜİK, 2006. Tarımsal İşletme (Çiftlik) Yapı Araştırması, 2006, Ankara.

TÜİK, 2011b, Hayvansal Üretim İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu resmi web sitesi.

TÜİK, 2011c. Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale ve Balıkesir

TÜİK, 2012b. Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri, Ankara.

TÜİK, 2012c, Türkiye İstatistik Kurumu, İstihdam İstatistikleri, Ankara.

World Bank, 2008. Agriculture for Development, World Development Report 2008. (http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2008/Resources/WDR_00_book.pdf)

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 5.baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yıldırım, S., Alınçık, Ü., Özbek, V., Koç, F., 2010, Küresel Ekonomik Kriz Döneminde Zeytinyağı Üretim İşletmelerinin Karşılaştığı Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri: Edremit Körfezi Örneği, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı:14

Yurdakul, O., Emeksiz, F., Şengül, S., Çökmez, N., 2000, Tarım Ürünleri İç ve Dış Pazarlaması, V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Ankara, 17-21 Ocak 2000

Bölgenin destek noktası

Bölgenin destek noktası

Bölgenin destek noktası